

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ

XENOPHONTIS

COMMENTARII

RECENSUIT

ET PRAEFATUS EST

LUDOVICUS DINDORFIUS.

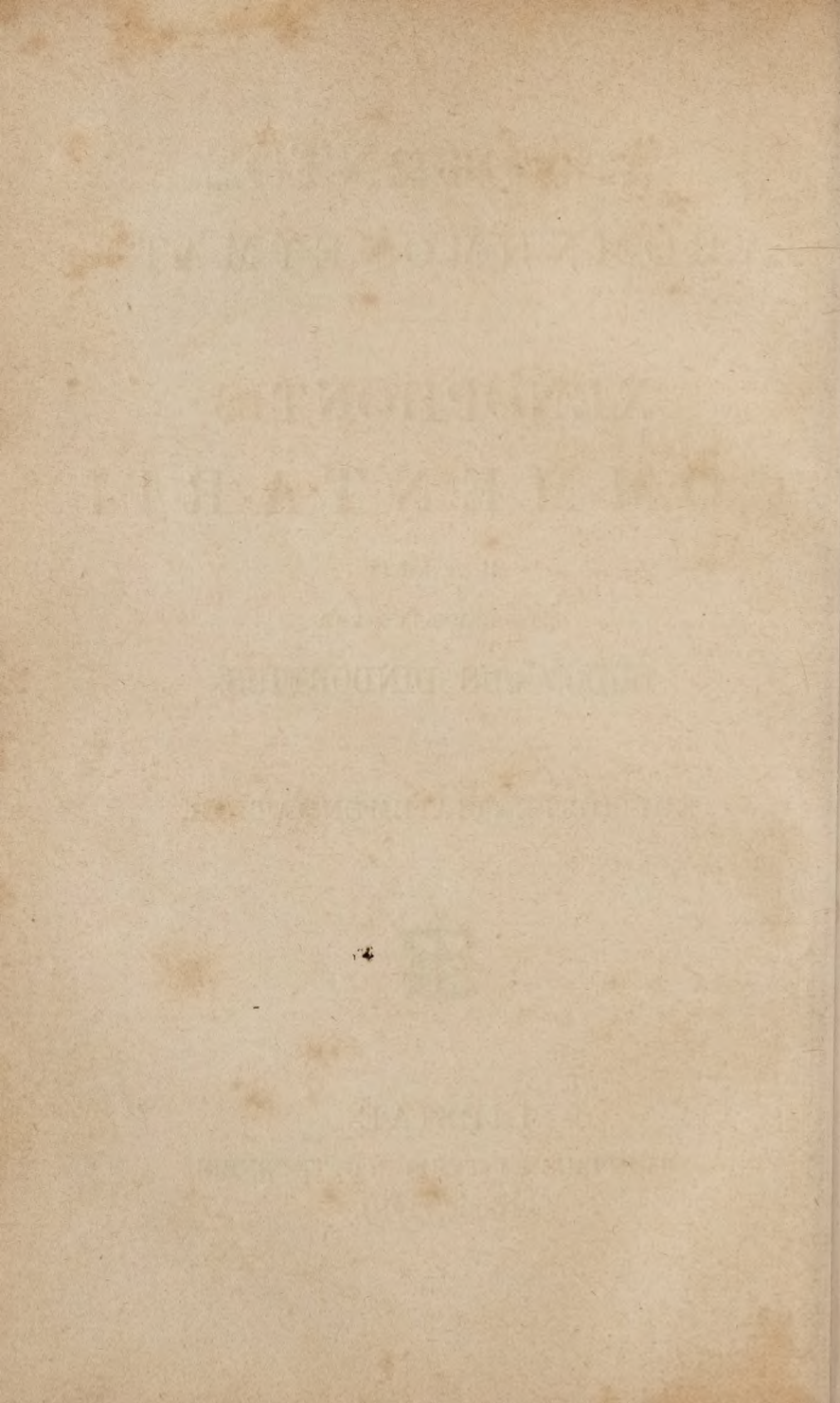
EDITIO TERTIA EMENDATIOR.

LIPSIAE

SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI

MDCCCLXVIII.

PRAEFATIO.

Xenophontis scripta quum omnia iam antiquitus omni mendorum genere multisque otiosorum lectorum additamentis contaminata fuerint, nullum est in quo maiori licentia hoc factum reperiatur quam in his de Socrate Commentariis. In quibus praeter minores quasdam ad verba Xenophontis in hac editione seclusas appendices et libri primi clausulam, secundi initium, quarti capita tertium et quintum quartique capitis prooemium et epilogum, denique septimi capitis finem totumque caput octavum, propter rationes in editione Oxoniensi ab me expositas item partim seclusa partim secludenda, hae quae sequuntur abiiciendae fuerunt ineptiae.

1, 2, 35, post ἀμφίβολον ἦ: ὡς ἄλλο τι ποιῶ ἢ τὰ προηγορευμένα.

1, 3, 13, post ἀπτόμενον: ἐὰν δέ τις αὐτὸ θεᾶται, et post ποιεῖν: ἴσως δὲ καὶ οἱ Ἑρωτες τοξόται διὰ τοῦτο καλοῦνται, ὅτι καὶ πρόσωθεν οἱ καλοὶ τιτρώσκουσιν.

1, 3, 15, περὶ μὲν δὴ βρώσεως καὶ πόσεως καὶ ἀφροδισίων οὕτω παρεσκευασμένος ἦν, καὶ ὤτετο οὐδὲν ἂν ἦττον ἀρκούντως ἠδεσθαι τῶν πολλὰ ἐπὶ τούτοις πραγματευομένων, λυπεῖσθαι δὲ πολὺ ἔλαττον.

1, 4, 8, post δοκεῖς ἔχειν: ἐρώτα γοῦν καὶ ἀποκρινοῦμαι.

1, 4, 11, post κακοπαθεῖν: καὶ ὄψιν καὶ ἀκοήν καὶ στόμα ἐνεποιήσαν.

2, 1, 17, post ἐκόντες: ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ οἶδ' ὅτι διαφέρει τὸ αὐτὸ δέρμα ἐκόντα ἢ ἄκοντα μαστιγοῦσθαι ἢ ὅλως τὸ αὐτὸ σῶμα πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἐκόντα ἢ ἄκοντα πολιορκεῖσθαι· ἄλλο γε ἢ ἀφροσύνη πρόσεστι τῷ θέλοντι τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν;

3, 4, 12, post ἔχει: τὸ μέγιστον, ὅτι οὔτε ἄνευ ἀνθρώ-

πων οὐδετέρα γίνονται οὔτε δι' ἄλλων μὲν ἀνθρώπων τὰ ἴδια πράττεται, δι' ἄλλων δὲ τὰ κοινά.

3, 5, 4, post οἱ πρότερον: ὅτε Βοιωτοὶ μόνοι ἐγένοντο.

4, 2, 5, post λαβεῖν: ἐπιτήδειον γὰρ αὐτοῖς εἶη τοῦ λόγου ἄρχεσθαι ἐντεῦθεν.

4, 4, 5, post τύχοι: φασὶ δέ τινες καὶ ἵππον καὶ βοῦν τῷ βουλομένῳ δικαίους ποιήσασθαι πάντα μεστὰ εἶναι τῶν διδαξόντων.

Quibus iam addendae sunt quas infra notavi in annotatione quam huic editioni praemisi instar supplementi nuperae Oxoniensis.

1, 1, 1. ἡ μὲν γὰρ γραφή κατ' αὐτοῦ τοιαύδε τις ἦν.] Xenophon, opinor, scripserat, ut dixi in ed. Oxon., ἡ γραφή ἡ κατ' αὐτοῦ, librarii autem alterum neglexerunt articulum, ut saepissime in talibus, etiam ubi multo minus quam hic proclivis esset error, ut dixi ad Hist. Gr. 3, 5, 3, et praef. ad Anab. ed. Lips. a. 1857, p. XXIII. Est enim illud κατ' αὐτοῦ, si abest alter articulus et coniungenda sunt κατ' αὐτοῦ ἦν, non melius praepositum quam αὐτὰ in versibus Euripidi Phoen. 556 iam ante Plutarchi et, ut videtur, Philonis aetatem suppositis, quos notavi in annot. ad 1, 1, 19: Ὅταν δὲ χορήγῳ, αὐτ' ἀφαιροῦνται πάλιν, vel αὐτὸν apud Dionem Chrys. Or. 2, vol. 1, p. 82: Ἐνταῦθα ἐπῆνεσεν ὡς καλῶς αὐτὸν εἰπόντα ὁ Φίλιππος καὶ ἀξίως τοῦ ποιητοῦ, ubi delendum aut post ἐπῆνεσεν ponendum.

1, 1, 8. οὔτε τῷ καλὴν γήμαντι, ἢν' εὐφραίνεται, δῆλον εἰ διὰ ταύτην ἀνιάσεται.] ἢν' εὐφραίνεται delet Hercherus.

1, 1, 18. βουλευσας γὰρ ποτε, καὶ τὸν βουλευτικὸν ὄρκον ὁμόσας, ἐν ᾧ ἦν κατὰ τοὺς νόμους βουλευσείν, ἐπιστάτης ἐν τῷ δήμῳ γενόμενος, ἐπιθυμήσαντος τοῦ δήμου παρὰ τοὺς νόμους ἐννέα στρατηγούς μίᾳ ψήφῳ τοὺς ἀμφὶ Θρασύλλον καὶ Ἐρασινίδην ἀποκτεῖναι πάντας, οὐκ ἠθέλησεν ἐπιψηφίσει.] In his delenda videri primum ἐν ᾧ ἦν κατὰ τοὺς νόμους βουλευσείν, quae si scripsisset Xenophon, certe ἐστὶ erat dicturus, imperfecto novitium prodente scriptorem, ut de similibus dixi impostoribus praef. ed. Oxon. p. XI, deinde inutile et molestum ἐν τῷ δήμῳ, ut infra 3, 1, 1,

delevi ante τῆ πόλει illatum post τῆς τιμῆς ταύτης non minus inutile ἐν τῆ πόλει, denique perverse interposita τοὺς ἀμφὶ Θρασύλλον καὶ Ἐρασινίδην, dixi in annotatione. Notabile autem est quod Xenophon hic dicit populum novem capitibus damnasse duces, quum in Hist. Gr. 1, 7, 34 dicat: Καὶ μετὰ ταῦτα κατεψηφίσαντο τῶν ναυμαχησάντων στρατηγῶν ὅτι τὸ ὄντων· ἀπέθανον δὲ οἱ παρόντες ἕξ. Nam ut ib. 1 dixerat: Οἱ δ' ἐν οἴκῳ τούτους μὲν τοὺς στρατηγούς ἔπαυσαν πλὴν Κόνωνος . . . τῶν δὲ ναυμαχησάντων στρατηγῶν Πρωτόμαχος μὲν καὶ Ἀριστογένης οὐκ ἀπῆλθον εἰς Ἀθήνας, τῶν δὲ ἕξ καταπλευσάντων, Περικλέους καὶ Διομέδοντος καὶ Λυσίου καὶ Ἀριστοκράτους καὶ Θρασύλλον καὶ Ἐρασινίδου, Ἀρχέδημος ὁ τοῦ δήμου τότε προεστηκὸς ἐν Ἀθήναις . . . Ἐρασινίδη ἐπιβολὴν ἐπιβαλὼν κατηγορεῖ ἐν δικαστηρίῳ. De omnibus decem vero 1, 5, 16: Στρατηγούς εἶλοντο ἄλλους δέκα, Κόνωνα, Διομέδοντα, Λέοντα, Περικλέα, Ἐρασινίδην, Ἀριστοκράτη, Ἀρχέστρατον, Πρωτόμαχον, Θρασύλλον, Ἀριστογένην. Sed ut omnino parum diligens scriptor est Xenophon, ita in hac de iudicio ducum narratione omittendis quae memoranda fuerant interpretes et historicos cruciavit. Tacuit enim, quod nisi Lysias Apolog. p. 162, 15, memoriae prodidisset, divinandum foret, Archestratum proelio illi non interfuisse propterea quod antequam illuc perveniret, mortuus est Mytilenae: Ἐπειδὴ δὲ ἐκείνους μὲν ὑμεῖς ἐπαύσατε τῆς ἀρχῆς, τοὺς δὲ μετὰ Θρασύλλον δέκα εἴλεσθε, οὗτοι πάντες ἐβούλοντο ἐπὶ τῆς ἐμῆς νεῶς πλεῖν, ἀνέβη μέντοι πολλῶν λοιδοριῶν αὐτοῖς γενομένων Ἀρχέστρατος ὁ Φρεάρριος· ἀποθανόντος δὲ τούτου ἐν Μυτιλήνῃ Ἐρασινίδης μετ' ἐμοῦ συνέπλει. Tacuit etiam pro Leonte Lysiam inter duces in proelio fuisse, ut ipse narrat 1, 6, 30: Ἐπετέτακτο δὲ Πρωτομάχῳ μὲν Λυσίας, ἔχων τὰς ἴσας ναῦς, Θρασύλλῳ δὲ Ἀριστογένῃς, quem Lysiam iterum memorat loco supra citato 1, 7, 2. Unde divinandum fuit, ut reapse divinavit Thirlwallus, Lysiam illum Leontis occupasse locum, Leontem autem abfuisse in navium una illarum de quibus 1, 6, 19 dicit Xenophon: Ὁ δὲ Κόνων ἐπεὶ ἐπολιορκεῖτο καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν . . ., καὶ οἱ Ἀθηναῖοι οὐκ ἐβροήθουν

διὰ τὸ μὴ πυνθάνεσθαι ταῦτα, καθελκύσας τῶν νεῶν τὰς ἀριστα πλεύσας δύο ἐπλήρωσε πρὸ ἡμέρας. Quarum una capta, altera Athenas pervenit. Iam quum Archestratus ante proelium obierit, stultumque sit dici Athenienses ἀποκτεῖναι ἐπιθυμῆσαι mortuum ante pugnam, Xenophon novem duces quum memorat in Commentariis, Leontem hic cogitasse videtur, cuius loco Lysias ei suffectus capitis est damnatus, etsi hoc quoque satis negligenter fecit quod Historiae Graecae lectoribus coniiciendum reliquit unum eundemque locum occupasse Leontem, quem inter creatos, et Lysiam, quem inter necatos octo de novem, vel, si Conon additur, decem, ducibus recensuerat. Nemo vero hodie, ut olim Palmerius, cogitabit de nomine Λέων bis apud Xenophontem in nomen Λυσίας mutando, quod unum bis ponit Diodorus, etiamsi scholiastae Aristidis vol. 3, p. 244, 1, Λέων citantis e Xenophonte auctoritas vix multo gravior est libris Xenophontis.

1, 2, 10. οὐκοῦν τῶν φρόνησιν ἀσκούντων τὸ βιάζεσθαι, ἀλλὰ τῶν ἰσχὴν ἀνευ γνώμης ἐχόντων τὰ τοιαῦτα πράττειν ἐστίν.] Credibilis mihi est lectoris esse additamentum illud τὰ τοιαῦτα πράττειν ἐστίν, in quo τὰ in τὸ mutatum est. Nihil enim praecessit quo referatur illud τοιαῦτα quam τὸ βιάζεσθαι.

1, 2, 54. ἔλεγε δ' ὅτι καὶ ζῶν ἕκαστος ἑαυτοῦ, ὃ πάντων μάλιστα φιλεῖ, τοῦ σώματος ὅ,τι ἂν ἀχρεῖον ἦ καὶ ἀνώφελές, αὐτός τε ἀφαιρεῖ καὶ ἄλλω παρέχει.] Cum his ita ut in annotatione dixi correctis, ὃν πάντων μάλιστα φιλεῖ, delete τοῦ σώματος, conferendus Galenus vol. 6, p. 521 (5, p. 6 L.): Ἐπερ οὖν ἕκαστος ἡμῶν ἑαυτὸν ἀπάντων μάλιστα φιλεῖ, τυφλώττειν ἀναγκαῖόν ἐστιν αὐτὸν ἐφ' ἑαυτοῦ, ubi citat locum notissimum Platonis Leg. 5, p. 731 E.

1, 2, 55. οὐ τὸν μὲν πατέρα ζῶντα κατορύττειν διδάσκων.] De participio ζῶν pro adiectivo ζῶς illato quae dixi in editione Oxoniensi ad 3, 12, 2, iis addo hic in A. scriptum esse ζῶν κατακορύττειν, quod etsi exigui est momenti ad evertendum ζῶντα, tamen facile credam hic quoque ζῶν scripsisse Xenophontem, ut in locis quibusdam ibidem ab me citatis, ubi tenuia quaedam vestigia

superesse videntur adiectivi librariis prorsus ignoti et ex libris Atticorum penitus sublatis, ut fides codicum etiam huiusmodi locis qualis hic est et Anab. 2, 6, 29: Ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτὸν λέγεται τῆς τελευτῆς τυχεῖν, sit suspecta, quum adiectivum etiam in libris interdum explicetur participio, ut apud Herodotum 1, 132, ad βουῶς ζῶη ascriptum in uno σώσα (ζῶσα).

1, 2, 59. Σωκράτης δ' οὐ ταῦτ' ἔλεγε, καὶ γὰρ ἑαυτὸν οὕτω γ' ἂν ᾔετο δεῖν παῖσθαι, ἀλλ' ἔφη δεῖν τοὺς μῆτε λόγῳ μῆτ' ἔργῳ ὠφελίμους ὄντας . . . πάντα τρόπον κωλύεσθαι.] Illa καὶ γὰρ ἑαυτὸν οὕτω γ' ἂν ᾔετο δεῖν παῖσθαι non dubito otiosi esse lectoris additamentum. Xenophon enim si addidisset, certe scripsisset non ᾔετο, sed ἔλεγε. Nam adeo stulta est illa Polycratis criminatio et verborum Socratis HomERICA usurpantis interpretatio, ut Xenophon quidem illam refutare, Socrati vero eius ne in mentem quidem venire potuerit. Aliud ᾔετο 1, 3, 15, notatum p. III.

1, 4, 13. ἢ πρὸς μάθῃσιν ἐκπονηῆσαι.] Seclusi iam ut delenda quae antea tanquam inepte dicta notaveram.

1, 4, 15. ὅταν πέμπωσιν, ὡσπερ σὺ φῆς πέμπειν αὐτούς, συμβούλους ὅ,τι χρὴ ποιεῖν καὶ μὴ ποιεῖν.] In iis quae ex A. attuli in ed. Oxon. (ubi quod in var. scr. ad s. 15 positum „ἀνθρώπους — duo“ pertinet ad s. 16, quae autem ex A. sunt allata „καὶ ὅταν — A.“ praeponenda varietati ad σοὶ sequens pertinenti): Καὶ (hoc prope elutum) ὅταν (μὲν supra versum manu secunda) ὑπὲρ σοῦ ο (sequitur dimidiatum, ut videtur, *v* cum gravi supra posito, tum ο et manu secunda δὲ per compendium scriptum) φῆς, si lateret eiusmodi quid quale Schneiderus intulit ὡσπερ σὺ σοὶ φῆς πέμπειν, id ὡσπερ σοὶ σὺ φῆς potius foret scribendum. Conf. 4, 3, 12.

1, 6, 9. ἐγὼ τοίνυν διατελῶ ταῦτα νομίζων.] Seclusi ineptum lectoris additamentum. Nam quod ad praecedentia retulit Schneiderus, sed necessario cum ipso est νομίζων coniungendum, ταῦτα nihil habet quo referatur.

Ibid. ὁ τοῖς ῥάστοις ἐντυγχάνειν ἀρκούντως χρώμενος.] Pro ἀρκούμενος dici credidit Schneiderus. Quod ipsum scripsisse videtur Xenophon.

2, 1, 1. Indignum Xenophonte huius libri exordium quum una cum clausula primi inde ab ἐμοὶ μὲν οὖν ἐδόκει, ut dixi in ed. Oxon., additum videatur ab eo qui haec in libros dispesceret, pariterque sequens πρὸς τὰ τοιαῦτα ad haec omnia inter se connectenda, non multum interest utrum ineptum illud et a Bessarione omissum πρὸς ἐπιθυμίαν librarii putetur an eius qui haec finxit.

2, 5, 4. ἐγὼ γάρ τοι, ἔφη, πολλάκις ἀκούω τοῦ μὲν ὅτι προῦδάκεν αὐτὸν φίλος ἀνὴρ, τοῦ δ' ὅτι μὲν ἀνθ' ἑαυτοῦ μᾶλλον εἴλετο ἀνὴρ ὃν ᾤετο φίλον εἶναι. τὰ τοιαῦτα πάντα σκοπῶ μὴ ὥσπερ, ὅταν τις οἰκέτην πονηρὸν πωλῆ, ἀποδίδοται τοῦ εὐρόντος, οὕτω καὶ τὸν πονηρὸν φίλον, ὅταν ἐξῆ τὸ πλεόν τῆς ἀξίας λαβεῖν, ἐπαγωγὸν ἢ ἀποδίδοσθαι.] Solutum sententiarum nexum emendavi scribendo ἀκούων, et comitate post ᾤετο φίλον εἶναι posito pro puncto. Supra 1, 1, 7: Τεκτονικὸν μὲν γάρ ἢ χαλκευτικὸν ἢ γεωργικὸν ἢ ἀνθρώπων ἀρχικὸν ἢ τῶν τοιούτων ἔργων ἐξεταστικὸν ἢ λογιστικὸν ἢ οἰκονομικὸν ἢ στρατηγικὸν γενέσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα μαθητὰ καὶ ἀνθρώπου γνώμη αἰρετὰ ἐνόμιζεν εἶναι, ubi contuli Thucyd. 4, 48: Οἱ δὲ ἐφνύλασσοντό τε ὡς ἐδύναντο, καὶ ἅμα οἱ πολλοὶ σφᾶς αὐτοὺς διέφθειρον, οἰστούς τε σὺς ἀφίεσαν ἐκεῖνοι ἐς τὰς σφαγὰς καθιέντες, καὶ ἐκ κλινῶν τινῶν αἰ ἔτυχον αὐτοῖς ἐνοῦσαι τοῖς σπάρτοις, καὶ ἐκ τῶν ἱματίων παραιρήματα ποιοῦντες, ἀπαγχόμενοι, παντὶ τρόπῳ τὸ πολὺ τῆς νυκτὸς ἀναλοῦντες σφᾶς αὐτοὺς καὶ βαλλόμενοι ὑπὸ τῶν ἄνω διεφθάρησαν. Apollon. De constr. p. 304, 14: Καὶ τὰ τούτοις ὁμοια, τὸ ἀποίκου, καταφέροντος, ἅπαντα τὰ τοιαῦτα τῆς αὐτῆς ἔχεται ἀμφιβολίας. Ubi codex unus pr. manu καὶ ἅπαντα. Similiter idem p. 286, 16: Ἴσως τις οἰήσεται τὸ βούλομαι, προαιροῦμαι, θέλω, τὰ τούτοις ὁμοια ἐπὶ αἰτιατικὴν πτώσιν μὴ φέρεσθαι. 293, 4: Οὕτως ἔχει τὸ κυριεύω, δεσπόζω, κρατῶ, ἄλλα πλεῖστα τῆς ἴσης ἐννοίας ἐχόμενα. 304, 18: Καὶ ἐπὶ συνδέσμων καθότι, διότι, ἄλλα πλεῖστα. 333, 27: Παρεστήσαμεν καὶ ἀλλαχοθι ὡς τὸ οἰκόνδε, Οὐλυμπόνδε, τὰ τούτοις ὁμοια, δύο μέρη λόγου καθεστῶτα εἰς σύνταξιν μίαν ἐπιρροήματος παραλαμβάνεται. Dio Cass. 61, 17: Καὶ εἶδον οἱ τότε ἄν-

θρωποι τὰ γένη τὰ μεγάλα, τοὺς Φουρίους, τοὺς Φαβίους, τοὺς Πορκίους, τοὺς Οὐαλερίους, τὰλλα πάντα ὧν τὰ τροπια, ὧν οἱ ναοὶ ἐωρῶντο, κάτω τε ἐστηκότας καὶ τοιαῦτα δρῶντας ὧν ἕνια οὐδ' ὑπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐθεώρουν.

3, 5, 17. ἀτηρία] Remansit in ed. Oxon. reiectum in annotatione ἀπειρία pro eo quod ex B. aliisque melioribus receptum volueram ἀτηρία. Quod si scripsit Xenophon, addendum est vocabulis similibus quae ei ab librariis erepta notavi ad Anab. 3, 2, 3. Cum πονηρία, quod sequitur s. 18, et hic quoque locum habere dixi, conferras Reip. Athen. 1, 5: Ἐν δὲ τῷ δήμῳ ἀμαθία τε πλείστη καὶ ἀταξία καὶ πονηρία, nec magis nunc quam antea contendam ἀτηρία scripsisse Xenophontem.

4, 1, 1. Ut in praefatione ed. Oxon. dixi supposita videri una cum libri primi clausula exordium secundi pariterque tertii, ita hoc quoque quarti exordium ibidem dixi non videri sic scriptum a Xenophonte, praesertim Stobaeo maiorem eius partem omittente, cetera autem ita scripta exhibente: ὥστε τῷ σκοπομένῳ τε καὶ μετρίως αἰσδομένῳ φανερόν εἶναι. Quod si totum omittitur, satis apte sequentia: Καὶ γὰρ παίζων οὐδὲν ἤττον ἢ σπουδάζων ἐλυσιτέλει τοῖς συνδιατρίβουσι cum ioculari Socratis etymologia verbi εὐωχεῖσθαι, qua liber tertius clauditur, coniungentur. Sponte autem intelligitur, quum haec in libros quattuor dividerentur, qui novi hic exordium faceret, non potuisse illum ordiri verbis καὶ γὰρ, sed hic quoque prooemium quoddam comminisci debuisse qualia libris Anabasis praefixa demonstravi praefatione ad illam. Cui has addi velim correctiones: 1, 7, 4, εὐτόλμων] εὐ τῶν ἐμῶν. 1, 8, 19, ἐκκλίνουσιν] ἐγκλίνουσιν. 1, 9, 18, τοιγαροῦν δὴ κράτιστοι] τοιγαροῦν αἰεὶ κράτιστοι. 1, 9, 28, εἰ δὲ δὴ ποτε πορεύοιτο] ὁμοῦ δὲ δὴ ὁπότε πορεύοιντο. 2, 3, 13, ὑποπτεύων μὴ αἰεὶ οὕτω πλήρεις εἶναι] ὑποπτεύων αὐτο τὸ πλήρεις εἶναι. 2, 5, 7, ὑποχα] ὑποχείρια. 3, 4, 20, διάσχη] διαχάση, ut 4, 8, 18. 4, 2, 23, ὥσπερ νομίζεται] ὅσαπερ νομίζεται. 5, 1, 13, ἐκπεραίνηται, ὥστε ἀρκεῖν πλοῖα] ἐκπεραίνηται.

S U M M A R I A.

LIB. I.

Crimini primo Socrati publice obiecto respondetur ita ut Socratem neque contemptorem patriorum deorum neque novorum auctorem fuisse doceatur (c. 1.). Crimini alteri occurritur et demonstratur Socratem inventutem et discipulos non corrupisse (c. 2.). Dehinc docetur Socratem et verbis et factis totaque vita talem fuisse ut et ipse honeste viveret et alios ad honestatis studium excitaret: primum igitur precando, sacrificando et deorum voluntate exploranda rectum fuisse deorum cultorem; deinde in cibo, potu venereque temperantiae studuisse (c. 3.). Deos esse atque hominibus consulere demonstratur (c. 4.). Temperantia commendatur (c. 5.). Antiphontem sophistam obiiicientem sibi victum habitumque tenuem et gratis docendi consuetudinem refellit Socrates (c. 6.). Quomodo Socrates ab iactantia averterit homines (c. 7.).

LIB. II.

Socratis de voluptate et temperantia cum Aristippo Cyrenaico disputatio (c. 1.). Lamproclelem filium matri iratum placat et pietatis causas docet (c. 2.). Fratres invicem sibi iratos placat, et concordiam commendat Socrates (c. 3.). De amicitiae pretio (c. 4.). Explorare se quemque quanti ab amicis aestimari possit, et ut magni aestimetur, elaborare debere (c. 5.). De amicis cum deligendis tum conciliandis (c. 6.). Quomodo amicorum inopiae et angustiis occurrere debeamus et consilio et opera, docetur dehinc usque ad finem libri; hoc vero capite exemplo colloquii cum Aristarcho habiti (c. 7.). Eutherum mercede operam locantem ad convenientius vitae genus eligendum hortatur (c. 8.). Critonem a sycophantis tutum reddit (c. 9.). Amicorum indigentiae occurrendum esse beneficiis docet (c. 10.).

LIB. III.

Quid et quantum imperatori sit scire necessarium Socrates docet (c. 1.). Ostenditur summum imperatoris officium esse eos quibus praesit reddere beatos (c. 2.). Cuidam praefecto equitum creato demonstrat Socrates in officio eius esse ut et

equos et equites meliores efficiat (c. 3.). Socrates docere conatur bonum choragum et oeconomum posse etiam esse bonum imperatorem (c. 4.). De revocandis ad pristinam fortitudinem et felicitatem Atheniensibus (c. 5.). Glauconem imperitum adulescentem a capesse idā republica avertit Socrates (c. 6.). Charmidem verecundat. An ad capessendam rempublicam cohortatur Socrates (c. 7.). Captiosis Aristippi quaestionibus de bono et pulcro respondet Socrates (c. 8.). Sententiae Socratis variae de fortitudine, de sapientia, de temperantia aliisque virtutibus et rebus (c. 9.). Cum artificibus de ipsorum arte disserit, atque ita prodesse iis studet Socrates (c. 10.). Cum Theodota meretrice de arte amatorum alliciendorum confabulatur Socrates (c. 11.). De bona valetudine, firmitate et robore corporis per exercitia gymnastica quaerendis (c. 12.). Varia Socratis commemorantur apophthegmata (c. 13.). Sermones Socratis convivales frugalitatem commendant (c. 14.).

LIB. IV.

Exponit artes varias quibus Socrates iuvenes alliciebat, eorumque ingenia diversamque indolem tentabat, explorabat, et disciplina sua ad virtutem capessendam formatos excitabat omnes (c. 1.). Continuat narrationem antecedentis capituli exemplo Euthydemī, quem sapientiae suae opinione inflatum tam diu interrogando versat Socrates, donec confiteatur omnium se illarum rerum quas antea callere existimaverat esse plane ignarum (c. 2.). Socrates non prius ad rempublicam iuvenes aut quamcunque artem capessendam incitandos esse statuebat quam eorum animus fuisset praeceptis ad virtutem formatus, cuius fundamentum sit pietas erga deos. Igitur Euthydemum docet hoc capite deos hominibus consulere et propterea colendos esse (c. 3.). Iuris civilis et naturalis fontes et causas aperit Socrates cum Hippia sophista disputans (c. 4.). Intemperantiae mala ostenduntur (c. 5.). Artem bene et recte de re quacumque proposita disserendi docet familiares suos Socrates (c. 6.). Demonstrat Socrates quid et quantum in arte quaque, velut geometria, astronomia, arithmetica, medica, discendum sit, adeo ut quaestionibus intellectu difficilibus usuque inanibus neglectis, eas res tantum cognoscere iubeat quae ad vitam domesticam civilemque recte instituendam gerendamque pertinent (c. 7.). Demonstratur Socratem capitali iudicio condemnatum minime mendacii de daemone sibi significante, si quid sit omittendum aut faciendum, coargui. Ad extremum fit brevis repetitio argumentorum quae per hos commentarios sunt tractata (c. 8.).

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ.

[A.]

Πολλάκις ἐθαύμασα τίσι ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους 1. ἔπεισαν οἱ γραψάμενοι Σωκράτη ὡς ἄξιός εἴη θανάτου τῇ πόλει. ἡ μὲν γὰρ γραφὴ κατ' αὐτοῦ τοιάδε τις ἦν· ἀδικεῖ Σωκράτης οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομῶν, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρον· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων.

Πρῶτον μὲν οὖν ὡς οὐκ ἐνόμιζεν οὓς ἡ πόλις νο- 2 μίζει θεοὺς ποῖω ποτ' ἐχρήσαντο τεκμηρίω; θύων τε γὰρ φανερός ἦν πολλάκις μὲν οἴκοι, πολλάκις δὲ ἐπὶ τῶν κοινῶν τῆς πόλεως βωμῶν, καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανὴς ἦν· διετεθρύλητο γὰρ ὡς φαίη Σωκράτης τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ σημαίνειν· ὅθεν δὴ καὶ μάλιστα μοι δοκοῦσιν αὐτὸν αἰτιάσασθαι καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν. ὁ δ' οὐδὲν καινότερον εἰσέφερε τῶν ἄλλων, ὅσοι μαν- 3 τικὴν νομίζοντες οἴωνοις τε χρωῶνται καὶ φήμαις καὶ συμβόλοις καὶ θυσίαις. οὗτοί τε γὰρ ὑπολαμβάνουσιν οὐ τοὺς ὄρνιθας οὐδὲ τοὺς ἀπαντῶντας εἰδέναί τὰ συμφέροντα τοῖς μαντευομένοις, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς διὰ τούτων αὐτὰ σημαίνειν, κάκεινος δὲ οὕτως ἐνόμι- 4 ζεν· ἀλλ' οἱ μὲν πλεῖστοί φασιν ὑπό τε τῶν ὄρνιθων καὶ τῶν ἀπαντῶντων ἀποτρέπεσθαι τε καὶ προτρέπεσθαι· Σωκράτης δ' ὥσπερ ἐγίγνωσκεν, οὕτως ἔλεγε·

τὸ δαιμόνιον γὰρ ἔφη σημαίνειν. καὶ πολλοῖς τῶν συν-
 όντων προηγόρευε τὰ μὲν ποιεῖν, τὰ δὲ μὴ ποιεῖν,
 ὡς τοῦ δαιμονίου προσημαίνοντος. καὶ τοῖς μὲν πει-
 θομένοις αὐτῷ συνέφερε, τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις μετέ-
 5 μελε. καίτοι τίς οὐκ ἂν ὁμολογήσειεν αὐτὸν βούλε-
 σθαι μὴτ' ἠλίθιον μὴτ' ἀλαζόνα φαίνεσθαι τοῖς συνοῦ-
 σιν; ἐδόκει δ' ἂν ἀμφοτέρω ταῦτα, εἰ προαγορεύων
 ὡς ὑπὸ θεοῦ φαινόμενα ψευδόμενος ἐφαίνετο. δῆ-
 λον οὖν ὅτι οὐκ ἂν προύλεγεν, εἰ μὴ ἐπίστευεν ἀλη-
 θεύσειν. ταῦτα δὲ τίς ἂν ἄλλω πιστεύσειεν ἢ θεῷ;
 6 πιστεύων δὲ θεοῖς πῶς οὐκ εἶναι θεοὺς ἐνόμιζεν; ἀλλὰ
 μὴν ἐποίει καὶ τάδε πρὸς τοὺς ἐπιτηδείους. τὰ μὲν
 γὰρ ἀναγκαῖα συνεβούλευε καὶ πράττειν, ὡς νομίζοισιν
 ἄριστ' ἂνπραχθῆναι· περὶ δὲ τῶν ἀδήλων ὅπως ἀπο-
 7 βῆσοιτο μαντευσομένους πέμπειν, εἰ ποιητέα· καὶ
 τοὺς μέλλοντας οἴκους τε καὶ πόλεις καλῶς οἰκήσειν
 μαντικῆς ἔφη προσδεῖσθαι· τεκτονικὸν μὲν γὰρ ἢ χαλ-
 κευτικὸν ἢ γεωργικὸν ἢ ἀνθρώπων ἀρχικὸν ἢ τῶν
 τοιούτων ἔργων ἐξεταστικὸν ἢ λογιστικὸν ἢ οἰκονομι-
 κὸν ἢ στρατηγικὸν γενέσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα μαθη-
 8 τὰ καὶ ἀνθρώπου γνώμη αἰρετὰ ἐνόμιζεν εἶναι· τὰ
 δὲ μέγιστα τῶν ἐν τούτοις ἔφη τοὺς θεοὺς ἑαυτοῖς κα-
 ταλείπεσθαι, ὧν οὐδὲν δῆλον εἶναι τοῖς ἀνθρώποις.
 οὔτε γὰρ τῷ καλῶς ἀγρὸν φυτευσαμένῳ δῆλον ὅστις
 καρπώσεται, οὔτε τῷ καλῶς οἰκίαν οἰκοδομησαμένῳ
 δῆλον ὅστις ἐνοικήσει, οὔτε τῷ στρατηγικῷ δῆλον εἰ
 συμφέρει στρατηγεῖν, οὔτε τῷ πολιτικῷ δῆλον εἰ συμ-
 φέρει τῆς πόλεως προστατεῖν, οὔτε τῷ καλῆν γῆμαντι,
 ἵν' εὐφραίνεται, δῆλον εἰ διὰ ταύτην ἀνιάσεται, οὔτε
 τῷ δυνατοὺς ἐν τῇ πόλει κηδεστὰς λαβόντι δῆλον εἰ
 9 διὰ τούτους στερήσεται τῆς πόλεως. τοὺς δὲ μηδὲν
 τῶν τοιούτων οἰομένους εἶναι δαιμόνιον, ἀλλὰ πάντα

τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης, δαιμονᾶν ἔφη· δαιμονᾶν δὲ καὶ τοὺς μαντευομένους ἂ τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκαν οἱ θεοὶ μαθοῦσι διακρίνειν, οἷον εἴ τις ἐπερωτῶη πότερον ἐπιστάμενον ἠνιοχεῖν ἐπὶ ζευγος λαβεῖν κρεῖττον ἢ μὴ ἐπιστάμενον, ἢ πότερον ἐπιστάμενον κυβερνᾶν ἐπὶ τὴν ναῦν κρεῖττον λαβεῖν ἢ μὴ ἐπιστάμενον, ἢ ἂ ἔξεστιν ἀριθμήσαντας ἢ μετρήσαντας ἢ στήσαντας εἰδέναι, τοὺς τὰ τοιαῦτα παρὰ τῶν θεῶν πνυθανομένους ἀθέμιτα ποιεῖν ἠγείτο. ἔφη δὲ δεῖν ἂ μὲν μαθόντας ποιεῖν ἔδωκαν οἱ θεοὶ μανθάνειν, ἂ δὲ μὴ δῆλα τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ πειρᾶσθαι διὰ μαντικῆς παρὰ τῶν θεῶν πνυθάνεσθαι· τοὺς θεοὺς γὰρ οἷς ἂν ὧσιν ἴλεω σημαίνειν.

Ἄλλὰ μὴν ἐκεῖνός γε αἰεὶ μὲν ἦν ἐν τῷ φανερῷ· 10
 πρῶ τε γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰ γυμνάσια ἦει καὶ πληθούσης ἀγορᾶς ἐκεῖ φανερός ἦν, καὶ τὸ λοιπὸν αἰεὶ τῆς ἡμέρας ἦν ὅπου πλείστοις μέλλοι συνέσεσθαι· καὶ ἔλεγε μὲν ὡς τὸ πολὺ, τοῖς δὲ βουλομένοις ἐξῆν ἀκούειν. οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβῆς 11
 οὐδὲ ἀνόσιον οὔτε πράττοντος εἶδεν οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως ἢ περὶ τῶν ἄλλων οἱ πλείστοι διελέγετο σκοπῶν ὅπως ὁ καλούμενος ὑπο τῶν σοφιστῶν κόσμος ἔφην καὶ τίσιν ἀνάγκαις ἕκαστα γίννεται τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἀπεδείκνυ. καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκόπει πότερά ποτε 12
 νομίσαντες ἱκανῶς ἤδη τὰνθρώπεια εἰδέναι ἔρχονται ἐπὶ τὸ περὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν, ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπεια παρέντες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοποῦντες ἠγοῦνται τὰ προσήκοντα πράττειν. ἐθαύμαζε δ' εἰ 13
 μὴ φανερὸν αὐτοῖς ἐστὶν ὅτι ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστιν ἀνθρώποις εὐρεῖν· ἐπεὶ καὶ τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ἐπὶ τῷ περὶ τούτων λέγειν οὐ ταῦτ' ἀδοξάζειν ἀλλήλοις,

- ἀλλὰ τοῖς μαινομένοις ὁμοίως διακείσθαι πρὸς ἀλλή-
 14 λους. τῶν τε γὰρ μαινομένων τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ
 δεδιέναι, τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι· καὶ
 τοῖς μὲν οὐδ' ἐν ὄχλῳ δοκεῖν αἰσχρὸν εἶναι λέγειν ἢ
 ποιεῖν ὅτιοῦν, τοῖς δὲ οὐδ' ἐξιτητέον εἰς ἀνθρώπους
 εἶναι δοκεῖν· καὶ τοὺς μὲν οὐθ' ἱερὸν οὔτε βωμὸν
 οὔτ' ἄλλο τῶν θείων οὐδὲν τιμᾶν, τοὺς δὲ καὶ λίθους
 καὶ ξύλα τὰ τυχόντα καὶ θηρία σέβεισθαι· τῶν τε περὶ
 τῆς τῶν πάντων φύσεως μεριμνῶντων τοῖς μὲν δοκεῖν
 ἐν μόνου τοῦ ὄν εἶναι, τοῖς δ' ἄπειρα τὸ πλῆθος· καὶ
 τοῖς μὲν αἰεὶ πάντα κινεῖσθαι, τοῖς δ' οὐδὲν ἂν ποτε
 κινήθῃναι· καὶ τοῖς μὲν πάντα γίνεσθαι τε καὶ ἀπόλ-
 λυσθαι, τοῖς δὲ οὔτ' ἂν γενέσθαι ποτὲ οὐδὲν οὔτε ἀπο-
 15 λέσθαι. ἐσκόπει δὲ περὶ αὐτῶν καὶ τάδε, ἄρ' ὥσπερ
 οἱ τάνθρώπεια μανθάνοντες ἠγοῦνται τοῦθ' ὅτι ἂν
 μάθωσιν ἑαυτοῖς τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτῳ ἂν βούλωνται
 ποιήσιν, οὔτω καὶ οἱ τὰ θεῖα ζητοῦντες νομίζουσιν,
 ἐπειδὴν γινώσκουσιν αἷς ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεσθαι, ποιή-
 σιν, ὅταν βούλωνται, καὶ ἀνέμους καὶ ὕδατα καὶ ὥρας
 καὶ ὅτου ἂν ἄλλου δέωνται τῶν τοιούτων, ἢ τοιούτου
 μὲν οὐδὲν οὐδ' ἐλπίζουσιν, ἀρκεῖ δ' αὐτοῖς γινῶναι
 16 μόνου ἢ τῶν τοιούτων ἕκαστα γίνεσθαι. περὶ μὲν οὖν
 τῶν ταῦτα πραγματενομένων τοιαῦτα ἔλεγεν· αὐτὸς
 δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων αἰεὶ διελέγετο σκοπῶν τί εὐσε-
 βές, τί ἀσεβές, τί καλόν, τί αἰσχρὸν, τί δίκαιον, τί
 ἀδικον, τί σωφροσύνη, τί μανία, τί ἀνδρεία, τί δειλία,
 τί πόλις, τί πολιτικός, τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί ἀρχικὸς
 ἀνθρώπων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἃ τοὺς μὲν εἰδότες
 ἠγεῖτο καλοὺς κἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς δ' ἀγνοοῦντας
 ἀνδραποδάθεις ἂν δικαίως κεκληῖσθαι.
- 17 Ὅσα μὲν οὖν μὴ φανερὰ ἦν ὅπως ἐγίνωσκεν,
 οὐδὲν θαυμαστὸν ὑπὲρ τούτων περὶ αὐτοῦ παραγνα-

ναι τοὺς δικαστάς· ὅσα δὲ πάντες ἤδεσαν, οὐ θαυμα-
 στὸν εἰ μὴ τούτων ἐνεθυμήθησαν; βουλευσας γάρ 18
 ποτε, καὶ τὸν βουλευτικὸν ὄρκον ὁμόσας, ἐν ᾧ ἦν κατὰ
 τοὺς νόμους βουλεύσειν, ἐπιστάτης ἐν τῷ δήμῳ γενό-
 μενος, ἐπιθυμήσαντος τοῦ δήμου παρὰ τοὺς νόμους ἐν-
 νέα στρατηγούς μιᾷ ψήφῳ τοὺς ἀμφὶ Θράσυλλον καὶ
 Ἐρασινίδην ἀποκτεῖναι πάντας, οὐκ ἠθέλησεν ἐπιψη-
 φίσαι, ὀργιζομένου μὲν αὐτῷ τοῦ δήμου, πολλῶν δὲ καὶ
 δυνατῶν ἀπειλούντων· ἀλλὰ περὶ πλείονος ἐποιήσατο
 εὖορκεῖν ἢ χαρίσασθαι τῷ δήμῳ παρὰ τὸ δίκαιον καὶ
 φυλάξασθαι τοὺς ἀπειλοῦντας. καὶ γὰρ ἐπιμέλεσθαι 19
 θεοὺς ἐνόμιζεν ἀνθρώπων οὐχ ὄν τρόπον οἱ πολλοὶ νο-
 μίζουσιν· οὗτοι μὲν γὰρ οἴονται τοὺς θεοὺς τὰ μὲν
 εἰδέναι, τὰ δ' οὐκ εἰδέναι· Σωκράτης δὲ πάντα μὲν
 ἠγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τὰ τε λεγόμενα καὶ πραττόμενα
 καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ παρεῖναι καὶ ση-
 μαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων.

Θαυμάζω οὖν ὅπως ποτὲ ἐπείσθησαν Ἀθηναῖοι 20
 Σωκράτη περὶ θεοὺς μὴ σωφρονεῖν, τὸν ἀσεβῆς
 μὲν οὐδέν ποτε οὔτ' εἰπόντα οὔτε πράξαντα, τοι-
 αῦτα δὲ καὶ λέγοντα καὶ πράττοντα οἷά τις ἂν καὶ
 λέγων καὶ πράττων εἴη τε καὶ νομίζοιτο εὖσεβέ-
 στατος.

Θαυμαστὸν δὲ φαίνεται μοι καὶ τὸ πεισθῆναί τι-Π.
 νας ὡς Σωκράτης τοὺς νέους διέφθειρεν, ὃς πρὸς τοῖς
 εἰρημένοις πρῶτον μὲν ἀφροδισίων καὶ γαστροῦ πάν-
 των ἀνθρώπων ἐγκρατέστατος ἦν, εἶτα πρὸς χειμῶνα
 καὶ θέρος καὶ πάντας πόνους καρτερικώτατος, ἔτι δὲ
 πρὸς τὸ μετρίων δεῖσθαι πεπαιδευμένος οὕτως ὥστε
 πάνν μικρὰ κεκτημένος πάνν ῥαδίως ἔχειν ἀρκοῦντα.
 πῶς οὖν αὐτὸς ὢν τοιοῦτος ἄλλους ἂν ἢ ἀσεβεῖς ἢ 2
 παρανόμους ἢ λίχνους ἢ ἀφροδισίων ἀκρατεῖς ἢ πρὸς

τὸ πονεῖν μαλακοὺς ἐποίησεν; ἀλλ' ἔπαυσε μὲν τούτων πολλοὺς, ἀρετῆς ποιήσας ἐπιθυμῆν καὶ ἐλπίδας παρασχῶν, ἃν ἑαυτῶν ἐπιμέλονται, καλοὺς κἀγαθοὺς 3 ἔσσεσθαι. καίτοι γε οὐδεπώποτε ὑπέσχετο διδάσκαλος εἶναι τούτου, ἀλλὰ τῷ φανερὸς εἶναι τοιοῦτος ὢν ἐλπίζειν ἐποίει τοὺς συνδιατρίβοντας ἑαυτῷ μιμουμένους 4 ἐκεῖνον τοιούτους γενήσεσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σώματος αὐτὸς τε οὐκ ἠμέλει τοὺς τ' ἀμελοῦντας οὐκ ἐπῆνυε. τὸ μὲν οὖν ὑπερεσθίοντα ὑπερπονεῖν ἀπεδοκίμαζε, τὸ δὲ ὅσα ἠδέως ἢ ψυχῇ δέχεται, ταῦτα ἱκανῶς ἐκπονεῖν ἐδοκίμαζε. ταύτην γὰρ τὴν ἕξιν ὑγιεινὴν τε ἱκανῶς εἶναι καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδίζου 5 ζειν ἔφη. ἀλλ' οὐ μὴν θρυπτικός γε οὐδὲ ἀλαζονικός ἦν οὔτ' ἀμπεχόνη οὔτ' ὑποδέσει οὔτε τῇ ἄλλῃ διαίτῃ. οὐ μὴν οὐδ' ἐρασιχρημάτους γε τοὺς συνόντας ἐποίει. τῶν μὲν γὰρ ἄλλων ἐπιθυμιῶν ἔπαυε, τοὺς δὲ ἑαυτοῦ ἐπιθυμ 6 μοῦντας οὐκ ἐπράττετο χρήματα. τούτου δ' ἀπεχόμενος ἐνόμιζεν ἐλευθερίας ἐπιμέλεσθαι· τοὺς δὲ λαμβάνοντας τῆς ὀμιλίας μισθὸν ἀνδραποδιστὰς ἑαυτῶν ἀπεκάλει, διὰ τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς εἶναι διαλέγεσθαι παρ' 7 ὧν λάβοιεν τὸν μισθόν. ἐθαύμαζε δ' εἴ τις ἀρετὴν ἐπαγγελλόμενος ἀργύριον πράττειτο καὶ μὴ νομίζοι τὸ μέγιστον κέρδος ἕξειν φίλον ἀγαθὸν κτησάμενος, ἀλλὰ φοβοῖτο μὴ ὁ γενόμενος καλὸς κἀγαθὸς τῷ τὰ μέγιστα 8 εὐεργετήσαντι μὴ τὴν μεγίστην χάριν ἕξει. Σωκράτης δὲ ἐπηγγείλατο μὲν οὐδενὶ πώποτε τοιοῦτον οὐδέν, ἐπίστευε δὲ τῶν συνόντων ἑαυτῷ τοὺς ἀποδεξαμένους ἄπερ αὐτὸς ἐδοκίμαζεν εἰς τὸν πάντα βίον ἑαυτῷ τε καὶ ἀλλήλοις φίλους ἀγαθοὺς ἔσσεσθαι. πῶς ἂν οὖν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθεῖροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἢ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστίν.

9 Ἀλλὰ νῆ Δία, ὁ κατήγορος ἔφη, ὑπερορῶν ἐποίει

τῶν καθεστῶτων νόμων τοὺς συνόντας, λέγων ὡς
 μῶρον εἶη τοὺς μὲν τῆς πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κνάμου
 καθιστάναι, κυβερνήτη δὲ μηδένα ἐθέλειν χρῆσθαι
 κναμευτῶ, μηδὲ τέκτονι, μηδ' αὐλητῆ, μηδ' ἐπ' ἄλλα
 τοιαῦτα, ἃ πολλῶ ἐλάττονας βλάβας ἀμαρτανόμενα
 ποιεῖ τῶν περὶ τὴν πόλιν ἀμαρτανομένων· τοὺς δὲ
 τοιούτους λόγους ἐπαίρειν ἔφη τοὺς νέους καταφρο-
 νεῖν τῆς καθεστῶσης πολιτείας καὶ ποιεῖν βιαίους.
 ἐγὼ δ' οἶμαι τοὺς φρόνησιν ἀσκοῦντας καὶ νομίζοντας 10
 ἱκανοὺς εἶναι τὰ συμφέροντα διδάσκειν τοὺς πολίτας
 ἤκιστα γίγνεσθαι βιαίους, εἰδότας ὅτι τῆ μὲν βία
 πρόσσεισιν ἐχθραὶ καὶ κίνδυνοι, διὰ δὲ τοῦ πείθειν
 ἀκινδύνως τε καὶ μετὰ φιλίας ταῦτά γίγνεται. οἱ μὲν
 γὰρ βιασθέντες ὡς ἀφαιρεθέντες μισοῦσιν, οἱ δὲ πει-
 σθέντες ὡς κεχαρισμένοι φιλοῦσιν. οὕκουν τῶν φρό-
 νησιν ἀσκοῦντων τὸ βιάζεσθαι, ἀλλὰ τῶν ἰσχὺν ἄνευ
 γνώμης ἐχόντων τὸ τοιαῦτα πράττειν ἐστίν. ἀλλὰ 11
 μὴν καὶ συμμάχων ὁ μὲν βιάζεσθαι τολμῶν δέοιτ' ἂν
 οὐκ ὀλίγων, ὁ δὲ πείθειν δυνάμενος οὐδενός· καὶ γὰρ
 μόνος ἠγοῖτ' ἂν δύνασθαι πείθειν. καὶ φονεύειν δὲ
 τοῖς τοιούτοις ἤκιστα συμβαίνει· τίς γὰρ ἀποκτεῖναι
 εἶνα βούλοιτ' ἂν μᾶλλον ἢ ζῶντι πειθομένῳ χρῆσθαι;

Ἄλλὰ Σωκράτει γ', ἔφη ὁ κατήγορος, ὁμιλητὰ γε 12
 νομένῳ Κριτίας τε καὶ Ἀλκιβιάδης πλεῖστα κακὰ τὴν
 πόλιν ἐποίησάτην. Κριτίας μὲν γὰρ τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρ-
 χίᾳ πάντων κλεπτίστατός τε καὶ βιαιότατος καὶ φονι-
 κώτατος ἐγένετο, Ἀλκιβιάδης δὲ αὖ τῶν ἐν τῇ δημο-
 κρατίᾳ πάντων ἀκρατέστατός τε καὶ ὑβριστότατος καὶ
 βιαιότατος. ἐγὼ δ', εἰ μὲν τι κακὸν ἐκείνω τὴν πόλιν 13
 ἐποίησάτην, οὐκ ἀπολογήσομαι· τὴν δὲ πρὸς Σωκρατη
 συνουσίαν αὐτοῖν ὡς ἐγένετο διηγῆσομαι. ἐγενέ- 14
 σθην μὲν γὰρ δὴ τῷ ἄνδρι τούτῳ φύσει φιλοτιμοτάτῳ

- πάντων Ἀθηναίων, βουλομένω τε πάντα δι' ἑαυτῶν πράττεσθαι καὶ πάντων ὀνομαστοτάτω γενέσθαι. ἤδουσαν δὲ Σωκράτη ἀπ' ἐλαχίστων μὲν χρημάτων ἀταρκέστατα ζῶντα, τῶν ἡδονῶν δὲ πασῶν ἐγκρατέστατον ὄντα, τοῖς δὲ διαλεγομένοις αὐτῷ πᾶσι χρώμενον
- 15 ἐν τοῖς λόγοις ὅπως βούλοιο. ταῦτα δὲ ὁρῶντε καὶ ὄντε οἷω προείρησθον, πότερόν τις αὐτῷ φῆ τοῦ βίου τοῦ Σωκράτους ἐπιθυμήσαντε καὶ τῆς σωφροσύνης, ἣν ἐκεῖνος εἶχεν, ὀρέξασθαι τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ, ἢ νομίσαντε, εἰ ὁμιλησαίτην ἐκεῖνῳ, γενέσθαι ἂν ἰκανω-
- 16 τάτω λέγειν τε καὶ πράττειν; ἐγὼ μὲν γὰρ ἠγοῦμαι, θεοῦ διδόντος αὐτοῖν ἢ ζῆν ὅλον τὸν βίον ὥσπερ ζῶντα Σωκράτη ἐώρων ἢ τεθνάναι, ἐλέσθαι ἂν αὐτῷ μᾶλλον τεθνάναι. δῆλω δ' ἐγενέσθην ἐξ ὧν ἐπραξάτην· ὡς γὰρ τάχιστα κρείττονε τῶν συγγιγνομένων ἠγῆσάσθην εἶναι, εὐθύς ἀποπηδήσαντε Σωκράτους ἐπραττέτην τὰ πολιτικά, ὧν περ ἕνεκα Σωκράτους ὠρεχθήτην.
- 17 Ἴσως οὖν εἴποι τις ἂν πρὸς ταῦτα ὅτι ἐχοῖν τὸν Σωκράτη μὴ πρότερον τὰ πολιτικά διδάσκειν τοὺς συνόντας ἢ σωφροεῖν. ἐγὼ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐκ ἀντιλέγω· πάντας δὲ τινὺς διδάσκοντας ὁρῶ αὐτοὺς δεικνύντας τε τοῖς μανθάνουσιν ἢ περ αὐτοὶ ποιοῦσιν
- 18 ἢ διδάσκουσι καὶ τῷ λόγῳ προσβιβάζοντας. οἶδα δὲ καὶ Σωκράτη δεικνύντα τοῖς συνοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν κἀγαθὸν ὄντα καὶ διαλεγόμενον κάλλιστα περὶ ἀρετῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων. οἶδα δὲ κἀκείνῳ σωφρονοῦντε, ἔστε Σωκράτει συνήστην, οὐ φοβουμένῳ μὴ ζημιοῖντο ἢ παίοιντο ὑπὸ Σωκράτους, ἀλλ' οἰομένῳ τότε κράτιστον εἶναι τοῦτο πράττειν.
- 19 Ἴσως οὖν εἴποιεν ἂν πολλοὶ τῶν φασκόντων φιλοσοφεῖν ὅτι οὐκ ἂν ποτε ὁ δίκαιος ἄδικος γένοιτο,

οὐδὲ ὁ σώφρων ὑβριστής, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὧν μάθησις
 ἐστὶν ὁ μαθῶν ἀνεπιστήμων ἂν ποτε γένοιτο. ἐγὼ
 δὲ περὶ τούτων οὐχ οὕτω γινώσκω· ὁρῶ γὰρ ὡσπερ
 τὰ τοῦ σώματος ἔργα τοὺς μὴ τὰ σώματα ἀσχοῦντας
 οὐ δυναμένους ποιεῖν, οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα
 τοὺς μὴ τὴν ψυχὴν ἀσχοῦντας οὐ δυναμένους· οὔτε
 γὰρ ἂ δεῖ πράττειν οὔτε ὧν δεῖ ἀπέχεσθαι δύνανται.
 διὸ καὶ τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες, κἂν ὧσι σώφρονες, ὅμως **20**
 ἀπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἰργουσιν, ὡς τὴν μὲν
 τῶν χρηστῶν ὁμιλίαν ἀσκησιν οὔσαν τῆς ἀρετῆς, τὴν
 δὲ τῶν πονηρῶν κατάλυσιν. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τῶν
 ποιητῶν ὅ τε λέγων,

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξει· ἦν δὲ κακοῖσι
 συμμίσγης, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἕοντα νόον·

καὶ ὁ λέγων,

Αὐτὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς τοτὲ μὲν κακός, ἄλλοτε δ'
 ἐσθλός.

κἀγὼ δὲ μαρτυρῶ τούτοις· ὁρῶ γὰρ ὡσπερ τῶν ἐν μέ- **21**
 τρω πεπονημένων ἐπαῶν τοὺς μὴ μελετῶντας ἐπιλα-
 θανομένους, οὕτω καὶ τῶν διδασκαλικῶν λόγων τοῖς
 ἀμελοῦσι λήθην ἐγγιγνομένην. ὕταν δὲ τῶν νουθε-
 τικῶν λόγων ἐπιλάθῃται τις, ἐπιλέλησται καὶ ὧν ἡ
 ψυχὴ πάσχουσα τῆς σωφροσύνης ἐπεθύμει· τούτων
 δ' ἐπιλαθόμενον οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ τῆς σωφροσύ-
 νης ἐπιλαθέσθαι. ὁρῶ δὲ καὶ τοὺς εἰς φιλοποσίαν **22**
 προαχθέντας καὶ τοὺς εἰς ἔρωτας ἐκκυλισθέντας ἤττον
 δυναμένους τῶν τε δεόντων ἐπιμέλεσθαι καὶ τῶν μὴ
 δεόντων ἀπέχεσθαι. πολλοὶ γὰρ καὶ χρημάτων δυ-
 νάμενοι φείδεσθαι, πρὶν ἐραῖν, ἐρασθέντες οὐκέτι
 δύνανται· καὶ τὰ χρήματα καταναλώσαντες, ὧν
 πρόσθεν ἀπείχοντο κερδέων, αἰσχρὰ νομίζοντες εἶναι,
 τούτων οὐκ ἀπέχονται. πῶς οὖν οὐκ ἐνδέχεται σω- **23**

φρονήσαντα πρόσθεν αὐθις μὴ σωφρονεῖν καὶ δίκαια
 δυνηθέντα πράττειν αὐθις ἀδυνατεῖν; πάντα μὲν οὖν
 ἔμοιγε δοκεῖ τὰ καλὰ καὶ τὰ γαθὰ ἀσκητὰ εἶναι, οὐχ
 ἥκιστα δὲ σωφροσύνη. ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ σώματι συμπε-
 φυτευμένα τῇ ψυχῇ αἰ ἡδοναὶ πείθουσιν αὐτὴν μὴ
 σωφρονεῖν, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἑαυταῖς τε καὶ τῷ σώ-
 ματι χαρίζεσθαι.

- 24 Καὶ Κριτίας δὴ καὶ Ἀλκιβιάδης, ἕως μὲν Σωκρά-
 τει συνήστην, ἐδυνάσθη ἐκείνῳ χρωμένῳ συμμαχῶ
 τῶν μὴ καλῶν ἐπιθυμιῶν κρατεῖν· ἐκείνου δ' ἀπαλ-
 λαγέντε, Κριτίας μὲν φυγὼν εἰς Θετταλίαν ἐκεῖ συνῆν
 ἀνθρώποις ἀνομία μᾶλλον ἢ δικαιοσύνη χρωμένοις,
 Ἀλκιβιάδης δ' αὖθις διὰ μὲν κάλλος ὑπὸ πολλῶν καὶ
 σεμνῶν γυναικῶν θηρώμενος, διὰ δὲ δύναμιν τὴν
 ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς συμμαχοῖς ὑπὸ πολλῶν καὶ
 δυνατῶν ἀνθρώπων διαθροπτόμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ
 δήμου τιμώμενος, καὶ ῥαδίως πρωτεύων, ὥσπερ
 οἱ τῶν γυμνικῶν ἀγῶνων ἀθληταὶ ῥαδίως πρω-
 τεύοντες ἀμελοῦσι τῆς ἀσκήσεως, οὕτω καὶ ἐκεῖνος
 25 ἡμέλησεν αὐτοῦ. τοιούτων δὲ συμβάντων αὐτοῦν,
 καὶ ὠγκωμένῳ μὲν ἐπὶ γένει, ἐπηρμένῳ δ' ἐπὶ πλού-
 τῳ, πεφυστημένῳ δ' ἐπὶ δυνάμει, διατεθρομμένῳ δὲ
 ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις καὶ πολὺν
 χρόνον ἀπὸ Σωκράτους γεγονότε, τί θαυμαστόν εἰ
 26 ὑπερηφάνῳ ἐγενέσθη; εἶτα εἰ μὲν τι ἐπλημμελησά-
 την, τούτου Σωκράτη ὁ κατήγορος αἰτιᾶται; ὅτι δὲ
 νέω οἷτε αὐτῷ, ἠνίκα καὶ ἀγνωμονεστάτῳ καὶ ἀκρα-
 τεστάτῳ εἰκὸς εἶναι, Σωκράτης παρέσχε σώφρονε, οὐ-
 27 δένος ἐπαίνου δοκεῖ τῷ κατηγορῶν ἄξιος εἶναι; οὐ μὴν
 τά γε ἄλλα οὕτω κρίνεται. τίς μὲν γὰρ ἀύλητής, τίς
 δὲ κιθαριστής, τίς δὲ ἄλλος διδάσκαλος ἱκανοὺς ποιή-
 σας τοὺς μαθητάς, εἰάν πρὸς ἄλλους ἐλθόντες χεῖρους

φρανῶσιν, αἰτίαν ἔχει τούτου; τίς δὲ πατήρ, ἐὰν ὁ παῖς αὐτοῦ συνδιατρίβων τῷ σωφρονῇ, ὕστερον δὲ ἄλλω τῷ συγγενόμενος πονηρὸς γένηται, τὸν πρόσθεν αἰτιᾶται, ἀλλ' οὐχ ὅσῳ ἂν παρὰ τῷ ὑστέρω χείρων φαίνεται, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἐπαινεῖ τὸν πρότερον; ἀλλ' οἷ γε πατέρες αὐτοὶ συνόντες τοῖς υἱέσι, τῶν παιδῶν πλημμελούντων, οὐκ αἰτίαν ἔχουσιν, ἐὰν αὐτοὶ σωφρονῶσιν. οὕτω δὲ καὶ Σωκράτη δίκαιον ἦν κρίνειν. 28 εἰ μὲν αὐτὸς ἐποίει τι φαῦλον, εἰκότως ἂν ἐδόκει πονηρὸς εἶναι· εἰ δ' αὐτὸς σωφρονῶν διετέλει, πῶς ἂν δικαίως τῆς οὐκ ἐνούσης αὐτῷ κακίας αἰτίαν ἔχοι;

Ἄλλ' εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς πονηρὸν ποιεῖν ἐκείνους 29 φαῦλα πράττοντας ὄρων ἐπήνει, δικαίως ἂν ἐπιτιμῶτο. Κριτίαν μὲν τοίνυν αἰσθανόμενος ἐρώντα Εὐθυδήμου, καὶ πειρῶντα χρῆσθαι καθάπερ οἱ πρὸς τὰ φροδίσια τῶν σωμάτων ἀπολαύοντες, ἀπέτρεπε, φάσκων ἀνελεύθερόν τε εἶναι καὶ οὐ πρόπον ἀνδρὶ καλῷ κάγαθῷ τὸν ἐρώμενον, ᾧ βούλεται πολλοῦ ἄξιος φαίνεσθαι, προσαιτεῖν ὥσπερ τοὺς πτωχοὺς ἰκετεύοντα καὶ δεόμενον προσδοῦναι, καὶ ταῦτα μηδενὸς ἀγαθοῦ. τοῦ δὲ Κριτίου τοῖς τοιούτοις οὐχ ὑπακού- 30 ντος οὐδὲ ἀποτρεπομένου, λέγεται τὸν Σωκράτη ἄλλων τε πολλῶν παρόντων καὶ τοῦ Εὐθυδήμου εἰπεῖν ὅτι ὑπὸν αὐτῷ δοκοίη πάσχειν ὁ Κριτίας, ἐπιτιμῶν Εὐθυδήμῳ προσκνηῆσθαι ὥσπερ τὰ ὕδια τοῖς λίθοις. ἐξ ὧν δὴ καὶ ἐμίσει τὸν Σωκράτη ὁ Κριτίας, 31 ὥστε καὶ ὅτε τῶν τριάκοντα ὧν νομοθέτης μετὰ Χαρίκλέους ἐγένετο, ἀπεμνημόνευσεν αὐτῷ καὶ ἐν τοῖς νόμοις ἔγραψε λόγων τέχνην μὴ διδάσκειν, ἐπηρεάζων ἐκείνῳ καὶ οὐκ ἔχων ὅπῃ ἐπιλάβοιτο, ἀλλὰ τὸ κοινῇ τοῖς φιλοσόφοις ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐπιτιμώμενον ἐπιφέρων αὐτῷ καὶ διαβάλλων πρὸς τοὺς πολλοὺς. οὐδὲ

- γὰρ ἔγωγε οὐτ' αὐτὸς τοῦτο πάποτε Σωκράτους ἤκουσα οὐτ' ἄλλου του φάσκοντος ἀκηκοῦναι ἡσθόμεν.
- 32 ἐδήλωσε δέ· ἐπεὶ γὰρ οἱ τριάκοντα πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν καὶ οὐ τοὺς χειρίστους ἀπέκτεινον, πολλοὺς δὲ προουτρέποντο ἀδικεῖν, εἶπέ που ὁ Σωκράτης ὅτι θαυμαστόν οἱ δοκοίη εἶναι, εἴ τις γενόμενος βοῶν ἀγέλης νομεὺς καὶ τὰς βοῦς ἐλάττους τε καὶ χείρους ποιῶν μὴ ὁμολογοίη κακὸς βουκόλος εἶναι, ἔτι δὲ θαυμαστότερον, εἴ τις προστάτης γενόμενος πόλεως καὶ ποιῶν τοὺς πολίτας ἐλάττους τε καὶ χείρους μῆαισχύνεται μῆδ' οἴεται κακὸς εἶναι προστάτης τῆς πόλεως.
- 33 ἀπαγγεληθέντος δὲ αὐτοῖς τούτου, καλέσαντε ὃ τε Κριτίας καὶ ὁ Χαρικλῆς τὸν Σωκράτη τὸν τε νόμον ἐδεικνύτην αὐτῷ καὶ τοῖς νέοις ἀπειπέτην μὴ διαλέγεσθαι. ὁ δὲ Σωκράτης ἐπήρητο αὐτῷ εἰ ἐξείη πυνθάνεσθαι, εἴ τι ἀγνοοῖτο τῶν προαγορευομένων. τῷ
- 34 δ' ἐφάτην. Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, παρεσκευάσμαι μὲν πείθεσθαι τοῖς νόμοις· ὅπως δὲ μὴ δι' ἀγνοίαν λάθω τι παρανομήσας, τοῦτο βούλομαι σαφῶς μαθεῖν παρ' ὑμῶν, πότερον τὴν τῶν λόγων τέχνην σὺν τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις εἶναι νομίζοντες ἢ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς ἀπέχεσθαι κελεύετε αὐτῆς. εἰ μὲν γὰρ σὺν τοῖς ὀρθῶς, δῆλον ὅτι ἀφεκτέον εἶη τοῦ ὀρθῶς λέγειν· εἰ δὲ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς, δῆλον ὅτι πειρατέον ὀρθῶς λέγειν.
- 35 καὶ ὁ Χαρικλῆς ὀργισθεὶς αὐτῷ, Ἐπειδὴ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀγνοεῖς, τάδε σοι εὐμαθέστερα ὄντα προαγορεύομεν, τοῖς νέοις ὅλως μὴ διαλέγεσθαι. καὶ ὁ Σωκράτης, Ἴνα τοίνυν, ἔφη, μὴ ἀμφίβολον ἦ, ὀρίσατέ μοι μέχρι πόσων ἔτων δεῖ νομίζεσθαι νέους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. καὶ ὁ Χαρικλῆς, Ὅσουπερ, εἶπε, χρόνου βουλευεῖν οὐκ ἔξεστιν, ὥς οὐπω φρονίμοις οὐσί· μῆδὲ σὺ διαλέγου

νεωτεροις τριάκοντα ἐτῶν. Μηδ' ἐάν τι ὦνῶμαι, ἔφη, 36
 ἦν παλῆ νεώτερος τριάκοντα ἐτῶν, ἔρωμαι ὀπόσου
 πωλεῖ; Ναὶ τά γε τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς· ἀλλὰ τοι
 σύγε, ὦ Σώκρατες, εἴωθας εἰδῶς πῶς ἔχει τὰ πλει-
 στα ἐρωτᾶν. ταῦτα οὖν μὴ ἐρώτα. Μηδ' ἀποκρίνω-
 μαι οὖν, ἔφη, ἂν τίς με ἐρωτᾷ νέος, ἐὰν εἰδῶ; οἶον,
 ποῦ οἰκεῖ Χαρικλῆς ἢ ποῦ ἐστι Κριτίας. Ναὶ τά γε
 τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς. ὁ δὲ Κριτίας, Ἄλλὰ τῶνδ' 37
 τοί σε ἀπέχεσθαι, ἔφη, δεήσει, ὦ Σώκρατες, τῶν σκυ-
 τέων καὶ τῶν τεκτόνων καὶ τῶν χαλκίων· καὶ γὰρ οἴ-
 μαι αὐτοὺς ἤδη κατατετριφθαι διαθρουλουμένους ὑπὸ
 σοῦ. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῶν ἐπομένων
 τούτοις [τοῦ τε δικαίου καὶ τοῦ ὀσίου καὶ τῶν ἄλλων
 τῶν τοιούτων]; Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Χαρικλῆς, καὶ τῶν
 βουκόλων γε· εἰ δὲ μή, φυλάττου ὅπως μὴ καὶ σὺ
 ἐλάττους τὰς βοῦς ποιήσεις. ἔνθα καὶ δῆλον ἐγένετο 38
 ὅτι ἀπαγγελθέντος αὐτοῖς τοῦ περὶ τῶν βοῶν λόγου
 ὠργίζοντο τῷ Σωκράτει.

Οἷα μὲν οὖν ἡ συνουσία ἐγεγόνει Κριτία πρὸς
 Σωκράτη καὶ ὡς εἶχον πρὸς ἀλλήλους εἰρηται. φαίην 39
 δ' ἂν ἔγωγε μηδενὶ μηδεμίαν εἶναι παιδευσιν παρὰ τοῦ
 μὴ ἀρέσκοντος. Κριτίας δὲ καὶ Ἀλκιβιάδης οὐκ ἀρέ-
 σκοντος αὐτοῖς Σωκράτους ὠμιλησάτην ὃν χρόνον
 ὠμιλείτην αὐτῷ, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὠρμηκότε προε-
 στάναι τῆς πόλεως. ἔτι γὰρ Σωκράτει συνόντες οὐκ
 ἄλλοις τισὶ μᾶλλον ἐπεχείρουν διαλέγεσθαι ἢ τοῖς μά-
 λιστα πράττουσι τὰ πολιτικά. λέγεται γὰρ Ἀλκιβιά- 40
 δην, πρὶν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι, Περικλεῖ ἐπιτρόπῳ μὲν
 ὄντι ἑαυτοῦ, προστάτῃ δὲ τῆς πόλεως, τοιάδε δια-
 λεχθῆναι περὶ νόμων. Εἰπέ μοι, φάναι, ὦ Περύ- 41
 κλεις, ἔχοις ἂν με διδάξαι τί ἐστι νόμος; Πάντως δή-
 που, φάναι τὸν Περικλέα. Δίδαξον δὴ πρὸς τῶν

θεῶν, φάναι τὸν Ἀλκιβιάδην· ὡς ἐγὼ ἀκούων τινῶν
 ἐπαινουμένων ὅτι νόμιμοι ἄνδρες εἰσὶν οἶμαι μὴ ἂν
 δικαίως τούτου τυχεῖν τοῦ ἐπαίνου τὸν μὴ εἰδότα τί
 42 ἔστι νόμος. Ἄλλ' οὐδέν τι χαλεποῦ πράγματος ἐπι-
 θυμεῖς, ὧ Ἀλκιβιάδη, φάναι τὸν Περικλέα, βουλό-
 μενος γινῶναι τί ἔστι νόμος· πάντες γὰρ οὗτοι νόμοι
 εἰσὶν, οὓς τὸ πλῆθος συνελθὼν καὶ δοκιμάσαν ἐγράψε,
 φράζον ἅ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ἅ μὴ. Πότερον δὲ τὰ γαθὰ
 νομίσαν δεῖν ποιεῖν ἢ τὰ κακὰ; Τὰ γαθὰ νῆ Δία, φά-
 43 ναι, ὧ μειράκιον, τὰ δὲ κακὰ οὐ. Ἐὰν δὲ μὴ τὸ πλῆ-
 θος, ἀλλ' ὥσπερ ὅπου ὀλιγαρχία ἐστίν, ὀλίγοι συν-
 ελθόντες γράψωσιν ὅ,τι χρὴ ποιεῖν, ταῦτα τί ἔστι;
 Πάντα, φάναι, ὅσα ἂν τὸ κρατοῦν τῆς πόλεως βου-
 λευσάμενον ἂ χρὴ ποιεῖν γράψῃ, νόμος καλεῖται. Κἂν
 τύραννος οὖν κρατῶν τῆς πόλεως γράψῃ τοῖς πο-
 λίταις ἂ χρὴ ποιεῖν, καὶ ταῦτα νόμος ἐστίν; Καὶ ὅσα
 τύραννος ἄρχων, φάναι, γράφει, καὶ ταῦτα νόμος
 44 καλεῖται. Βία δέ, φάναι, καὶ ἀνομία τί ἐστίν, ὧ Πε-
 ρικλείς; ἄρ' οὐχ ὅταν ὁ κρείττων τὸν ἥττω μὴ πείσας
 [ἀλλὰ βιασάμενος] ἀναγκάσῃ ποιεῖν ὅ,τι ἂν αὐτῷ δοκῇ;
 Ἐμοιγε δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα. Καὶ ὅσα ἄρα τύ-
 ραννος μὴ πείσας τοὺς πολίτας ἀναγκάζει ποιεῖν γρά-
 φων, ἀνομία ἐστίν; Δοκεῖ μοι, φάναι τὸν Περικλέα·
 ἀνατίθεμαι γὰρ τὸ ὅσα τύραννος μὴ πείσας γράφει,
 45 νόμον εἶναι. Ὅσα δὲ οἱ ὀλίγοι τοὺς πολλοὺς μὴ πεί-
 σαντες ἀλλὰ κρατοῦντες γράφουσι, πότερον βίαν φῶ-
 μεν ἢ μὴ φῶμεν εἶναι; Πάντα μοι δοκεῖ, φάναι τὸν
 Περικλέα, ὅσα τις μὴ πείσας ἀναγκάζει τινὰ ποιεῖν,
 εἴτε γράφων εἴτε μὴ, βία μᾶλλον ἢ νόμος εἶναι. Καὶ
 ὅσα ἄρα τὸ πᾶν πλῆθος κρατοῦν τῶν τὰ χρήματα ἐχόν-
 των γράφει μὴ πείσαν, βία μᾶλλον ἢ νόμος ἂν εἴη;
 46 Μάλα τοι, φάναι τὸν Περικλέα, ὧ Ἀλκιβιάδη, καὶ

ἡμεῖς τηλικούτοι ὄντες δεινοὶ τὰ τοιαῦτα ἡμεν τοιαῦτα γὰρ καὶ ἐμελετώμεν καὶ ἐσοφισόμεθα οἷάπερ καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ δοκεῖς μελετᾶν. τὸν δὲ Ἀλκιβιάδην φά-
 ναι, Εἶθε σοι, ὦ Περίκλεις, τότε συνεγενομένη ὅτε
 δεινότατος σαυτοῦ ταῦτα ἦσθα. ἐπεὶ τοίνυν τάχιστα 47
 τῶν πολιτευομένων ὑπέλαβον κρείττονες εἶναι, Σω-
 κράτει μὲν οὐκέτι προσῆσαν· οὔτε γὰρ αὐτοῖς ἄλλως
 ἤρεσκεν, εἴ τε προσέλθοιεν, ὑπὲρ ὧν ἡμάρτανον
 ἐλεγχόμενοι ἤχθοντο· τὰ δὲ τῆς πόλεως ἐπραττον,
 ὧνπερ ἔνεκεν καὶ Σωκράτει προσῆλθον. ἀλλὰ Κρί- 48
 των τε Σωκράτους ἦν ὁμιλητῆς καὶ Χαιρεφῶν καὶ
 Χαιρεκράτης καὶ Ἑρμογένης καὶ Σιμίας καὶ Κέβης
 καὶ Φαιδῶνδας καὶ ἄλλοι οἱ ἐκείνῳ συνῆσαν, οὐχ ἵνα
 δημηγορικοὶ ἢ δικανικοὶ γένοιεντο, ἀλλ' ἵνα καλοὶ τε
 κάγαθοι γενόμενοι καὶ οἴκῳ καὶ οἰκέταις καὶ οἰκείοις
 καὶ φίλοις καὶ πόλει καὶ πολίταις δύναιντο καλῶς χρῆ-
 σθαι. καὶ τούτων οὐδεὶς οὔτε νεώτερος οὔτε πρεσβύ-
 τερος ὧν οὔτ' ἐποίησε κακὸν οὐδὲν οὔτ' αἰτίαν ἔσχεν.

Ἀλλὰ Σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τοὺς πα- 49
 τέρας προπηλακίζειν ἐδίδασκε, πείθων μὲν τοὺς συν-
 όντας ἑαυτῷ σοφωτέρους ποιεῖν τῶν πατέρων, φά-
 σκων δὲ κατὰ νόμον ἐξεῖναι παρανοίας ἐλόντι τὸν πατέ-
 ρα δῆσαι, τεκμηρίῳ τούτῳ χρώμενος, ὡς τὸν ἀμαθέστε-
 ρον ὑπὸ τοῦ σοφωτέρου νόμιμον εἶη δεδέσθαι. Σω- 50
 κράτης δὲ τὸν μὲν ἀμαθίας ἔνεκα δεσμεύοντα δικαίως
 ἂν καὶ αὐτὸν ᾤετο δεδέσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισταμένων ἢ
 μὴ αὐτὸς ἐπίσταται· καὶ τῶν τοιούτων ἔνεκα πολλάκις
 ἐσκόπει τί διαφέρει μανίας ἀμαθία· καὶ τοὺς μὲν μαι-
 νομένους ᾤετο συμφερόντως ἂν δεδέσθαι καὶ ἑαυτοῖς
 καὶ τοῖς φίλοις, τοὺς δὲ μὴ ἐπισταμένους τὰ δέοντα
 δικαίως ἂν μανθάνειν παρὰ τῶν ἐπισταμένων. ἀλλὰ 51
 Σωκράτης γε, ἔφη ὁ κατήγορος, οὐ μόνον τοὺς πατέρας

αλλα καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς ἐποίει ἐν ἀτιμίᾳ εἶναι
 πικρὰ τοῖς ἑαυτῷ συνοῦσι, λέγων ὡς οὔτε τοὺς κάμνου-
 τας οὔτε τοὺς δικαζομένους οἱ συγγενεῖς ὠφελούσιν,
 ἀλλὰ τοὺς μὲν οἱ ἱατροί, τοὺς δὲ οἱ συνδικεῖν ἐπιστά-
 52 μενοι. ἔφη δὲ καὶ περὶ τῶν φίλων αὐτὸν λέγειν ὡς
 οὐδὲν ὄφελος εὖνους εἶναι, εἰ μὴ καὶ ὠφελεῖν δυνή-
 σονται· μόνους δὲ φάσκειν αὐτὸν ἀξίους εἶναι τιμῆς
 τοὺς εἰδότας τὰ θέοντα καὶ ἐρμηνεῦσαι δυναμένους.
 ἀναπειθόντα οὖν τοὺς νέους αὐτὸν ὡς αὐτὸς εἴη σο-
 φώτατός τε καὶ ἄλλους ἱκανώτατος ποιῆσαι σοφούς,
 οὕτω διατιθέμενος τοὺς ἑαυτῷ συνόντας ὥστε μηδαμοῦ
 53 παρ' αὐτοῖς τοὺς ἄλλους εἶναι πρὸς αὐτόν. ἐγὼ δ'
 αὐτὸν οἶδα μὲν καὶ περὶ πατέρων τε καὶ τῶν ἄλλων
 συγγενῶν καὶ περὶ φίλων ταῦτα λέγοντα· καὶ πρὸς
 τούτοις γε δὴ ὅτι τῆς ψυχῆς ἐξελεύσεως, ἐν ἣ ἡ μόνη
 γίννεται φρόνησις, τὸ σῶμα τοῦ οἰκαιοτάτου ἀνθρώ-
 54 που τὴν ταχίστην ἐξενεγκόντες ἀφανίζουσιν. ἔλεγε δ'
 ὅτι καὶ ζῶν ἕκαστος ἑαυτοῦ, ὃ πάντων μάλιστα φιλεῖ,
 τοῦ σώματος ὅτι ἂν ἀχρεῖον ἦ καὶ ἀνωφελές, αὐτὸς
 τε ἀφαιρεῖ καὶ ἄλλω παρέχει. αὐτοὶ τέ γε αὐτῶν
 ὄνυχάς τε καὶ τρίχας καὶ τύλους ἀφαιροῦσι καὶ τοῖς
 ἱατροῖς παρέχουσι μετὰ πόνων τε καὶ ἀλγηδόνων καὶ
 ἀποτέμνειν καὶ ἀποκάειν, καὶ τούτου χάριν οἴονται
 δεῖν αὐτοῖς καὶ μισθὸν τίνειν· καὶ τὸ σίαλον ἐκ τοῦ
 στόματος ἀποπτύουσιν ὡς δύνανται πορρωτάτω, διότι
 ὠφελεῖ μὲν οὐδὲν αὐτοὺς ἐνόν, βλάπτει δὲ πολὺ μᾶλ-
 55 λον. ταῦτ' οὖν ἔλεγεν, οὐ τὸν μὲν πατέρα ζῶντα κατ-
 ορύττειν διδάσκων, ἑαυτὸν δὲ κατατέμνειν, ἀλλ'
 ἐπιδεικνύων ὅτι τὸ ἄφρον ἄτιμόν ἐστι παρεκάλει ἐπι-
 μέλεσθαι τοῦ ὡς φρονιμώτατον εἶναι καὶ ὠφελιμώ-
 τατον, ὅπως, εἴαν τε ὑπὸ πατρὸς εἴαν τε ὑπὸ ἀδελφοῦ
 εἴαν τε ὑπ' ἄλλου τινὸς βούληται τιμᾶσθαι, μὴ τῷ

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ
ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΑ.

[A.]

Πολλάκις ἐθαύμασα τίσι ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους 1. ἐπεισαν οἱ γραψάμενοι Σωκράτη ὡς ἄξιός εἴη θανάτου τῇ πόλει. ἡ μὲν γὰρ γραφή κατ' αὐτοῦ τοιαύδε τις ἦν· ἀδικεῖ Σωκράτης οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν· ἀδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθείρων.

Πρῶτον μὲν οὖν ὡς οὐκ ἐνόμιζεν οὓς ἡ πόλις νομίζει θεοὺς ποῖω ποτ' ἐχρήσαντο τεκμηρίω; θύων τε γὰρ φανερός ἦν πολλάκις μὲν οἴκοι, πολλάκις δὲ ἐπὶ τῶν κοινῶν τῆς πόλεως βωμῶν, καὶ μαντικῇ χρώμενος οὐκ ἀφανής ἦν· διετεθρύλητο γὰρ ὡς φαίη Σωκράτης τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ σημαίνειν· ὅθεν δὴ καὶ μάλιστα μοι δοκοῦσιν αὐτὸν αἰτιάσασθαι καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν. ὁ δ' οὐδὲν καινότερον εἰσέφερε τῶν ἄλλων, ὅσοι μαν- 3 τικὴν νομίζοντες οἰανοῖς τε χρῶνται καὶ φήμαις καὶ συμβόλοις καὶ θυσίαις. οὗτοί τε γὰρ ὑπολαμβάνουσιν οὐ τοὺς ὄρνιθας οὐδὲ τοὺς ἀπαντῶντας εἰδέναι τὰ συμφέροντα τοῖς μαντευομένοις, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς διὰ τούτων αὐτὰ σημαίνειν, κἀκεῖνος δὲ οὕτως ἐνόμιζεν· ἀλλ' οἱ μὲν πλεῖστοί φασιν ὑπὸ τε τῶν ὄρνιθων 4 καὶ τῶν ἀπαντῶντων ἀποτρέπεσθαι τε καὶ προτρέπεσθαι· Σωκράτης δ' ὥσπερ ἐγίγνωσκεν, οὕτως ἔλεγε·

τὸ δαιμόνιον γὰρ ἔφη σημαίνειν. καὶ πολλοῖς τῶν συν-
 ὄντων προηγόρευε τὰ μὲν ποιεῖν, τὰ δὲ μὴ ποιεῖν,
 ὡς τοῦ δαιμονίου προσημαίνοντος. καὶ τοῖς μὲν πει-
 θομένοις αὐτῷ συνέφερε, τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις μετέ-
 5 μελε. καίτοι τίς οὐκ ἂν ὁμολογήσειεν αὐτὸν βούλε-
 σθαι μῆτ' ἠλίθιον μῆτ' ἀλαζόνα φαίνεσθαι τοῖς συνοῦ-
 σιν; ἐδόκει δ' ἂν ἀμφοτέρω ταῦτα, εἰ προαγορευῶν
 ὡς ὑπὸ θεοῦ φαινόμενα ψευδόμενος ἐφαίνετο. δῆ-
 λον οὖν ὅτι οὐκ ἂν προύλεγεν, εἰ μὴ ἐπίστευεν ἀλη-
 θεύσειν. ταῦτα δὲ τίς ἂν ἄλλω πιστεύσειεν ἢ θεῷ;
 6 πιστεύων δὲ θεοῖς πῶς οὐκ εἶναι θεοὺς ἐνόμιζεν; ἀλλὰ
 μὴν ἐποίει καὶ τάδε πρὸς τοὺς ἐπιτηδείους. τὰ μὲν
 γὰρ ἀναγκαῖα συνεβούλευε καὶ πράττειν, ὡς νομίζοισαν
 ἄριστ' ἂν πραχθῆναι· περὶ δὲ τῶν ἀδήλων ὅπως ἀπο-
 7 βήσοιτο μαντευσομένους πέμπειν, εἰ ποιητέα· καὶ
 τοὺς μέλλοντας οἴκους τε καὶ πόλεις καλῶς οἰκῆσειν
 μαντικῆς ἔφη προσδεῖσθαι· τεκτονικὸν μὲν γὰρ ἢ χαλ-
 κευτικὸν ἢ γεωργικὸν ἢ ἀνθρώπων ἀρχικὸν ἢ τῶν
 τοιούτων ἔργων ἔξεταστικὸν ἢ λογιστικὸν ἢ οἰκονομι-
 κὸν ἢ στρατηγικὸν γενέσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα μαθη-
 8 τὰ καὶ ἀνθρώπου γνώμη αἰρετὰ ἐνόμιζεν εἶναι· τὰ
 δὲ μέγιστα τῶν ἐν τούτοις ἔφη τοὺς θεοὺς ἑαυτοῖς κα-
 ταλείπεσθαι, ὧν οὐδὲν δῆλον εἶναι τοῖς ἀνθρώποις.
 οὔτε γὰρ τῷ καλῶς ἀγρὸν φυτευσαμένῳ δῆλον ὅστις
 καρπώσεται, οὔτε τῷ καλῶς οἰκίαν οἰκοδομησαμένῳ
 δῆλον ὅστις ἐνοικήσει, οὔτε τῷ στρατηγικῷ δῆλον εἰ
 συμφέρει στρατηγεῖν, οὔτε τῷ πολιτικῷ δῆλον εἰ συμ-
 φέρει τῆς πόλεως προστατεῖν, οὔτε τῷ καλὴν γῆμαντι,
 ἴν' εὐφραίνεται, δῆλον εἰ διὰ ταύτην ἀνιάσεται, οὔτε
 τῷ δυνατοὺς ἐν τῇ πόλει κηδεστὰς λαβόντι δῆλον εἰ
 9 διὰ τούτους στερήσεται τῆς πόλεως. τοὺς δὲ μηδὲν
 τῶν τοιούτων οἰομένους εἶναι δαιμόνιον, ἀλλὰ πάντα

τῆς ἀνθρωπίνης γνώμης, δαιμονᾶν ἔφη· δαιμονᾶν δὲ καὶ τοὺς μαντευομένους ἂ τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκαν οἱ θεοὶ μαθοῦσι διακρίνειν, οἷον εἴ τις ἐπερωτῶν ἴτερον ἐπιστάμενον ἢ ἢιοχεῖν ἐπὶ ζευγος λαβεῖν κρείττον ἢ μὴ ἐπιστάμενον, ἢ ἴτερον ἐπιστάμενον κυβερνᾶν ἐπὶ τὴν ναῦν κρείττον λαβεῖν ἢ μὴ ἐπιστάμενον, ἢ ἂ ἔξεστιν ἀριθμῆσαντας ἢ μετρήσαντας ἢ στήσαντας εἰδέναι, τοὺς τὰ τοιαῦτα παρὰ τῶν θεῶν πυνθανομένους ἀθέμιτα ποιεῖν ἠγγεῖτο. ἔφη δὲ δεῖν ἂ μὲν μαθόντας ποιεῖν ἔδωκαν οἱ θεοὶ μανθάνειν, ἂ δὲ μὴ δῆλα τοῖς ἀνθρώποις ἐστὶ πειραῖσθαι διὰ μαντικῆς παρὰ τῶν θεῶν πυνθάνεσθαι· τοὺς θεοὺς γὰρ οἷς ἂν ὧσιν ἴλεω σημαίνειν.

Ἄλλὰ μὴν ἐκεῖνός γε αἰεὶ μὲν ἦν ἐν τῷ φανερωῷ· 10
 πρῶ τε γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους καὶ τὰ γυμνάσια ἦεν καὶ πληθούσης ἀγορᾶς ἐκεῖ φανερός ἦν, καὶ τὸ λοιπὸν αἰεὶ τῆς ἡμέρας ἦν ὅπου πλείστοις μέλλοι συνέσεσθαι· καὶ ἔλεγε μὲν ὡς τὸ πολὺ, τοῖς δὲ βουλομένοις ἐξῆν ἀκούειν. οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς 11
 οὐδὲ ἀνόσιον οὔτε πράττοντος εἶδεν οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. οὐδὲ γὰρ περὶ τῆς τῶν πάντων φύσεως ἤπερ τῶν ἄλλων οἱ πλείστοι διελέγετο σκοπῶν ὅπως ὁ καλούμενος ὑπο τῶν σοφιστῶν κόσμος ἔφην καὶ τίσις ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεται τῶν οὐρανίων, ἀλλὰ καὶ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἀπεδείκνυ. καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκόπει ἴτερά ποτε 12
 νομίσαντες ἱκανῶς ἦδη τὰνθρώπεια εἰδέναι ἔρχονται ἐπὶ τὸ περὶ τῶν τοιούτων φροντίζειν, ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπεια παρέντες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοποῦντες ἠγοῦνται τὰ προσήκοντα πράττειν. ἐθαύμαξε δ' εἰ 13
 μὴ φανερὸν αὐτοῖς ἐστὶν ὅτι ταῦτα οὐ δυνατόν ἐστιν ἀνθρώποις εὐρεῖν· ἐπεὶ καὶ τοὺς μέγιστον φρονοῦντας ἐπὶ τῷ περὶ τούτων λέγειν οὐ ταῦτα δοξάζειν ἀλλήλοις,

- ἀλλὰ τοῖς μαινομένοις ὁμοίως διακεισθαι πρὸς ἀλλή-
 14 λους. τῶν τε γὰρ μαινομένων τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ
 δεδιέναι, τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι· καὶ
 τοῖς μὲν οὐδ' ἐν ὄχλῳ δοκεῖν αἰσχρὸν εἶναι λέγειν ἢ
 ποιεῖν ὅτιοῦν, τοῖς δὲ οὐδ' ἐξιτητέον εἰς ἀνθρώπους
 εἶναι δοκεῖν· καὶ τοὺς μὲν οὐδ' ἱερὸν οὔτε βωμὸν
 οὔτ' ἄλλο τῶν θείων οὐδὲν τιμᾶν, τοὺς δὲ καὶ λίθους
 καὶ ξύλα τὰ τυχόντα καὶ θηρία σέβεισθαι· τῶν τε περὶ
 τῆς τῶν πάντων φύσεως μεριμνῶντων τοῖς μὲν δοκεῖν
 ἐν μόνον τὸ ὄν εἶναι, τοῖς δ' ἀπειρα τὸ πλήθος· καὶ
 τοῖς μὲν ἀεὶ πάντα κινεῖσθαι, τοῖς δ' οὐδὲν ἄν ποτε
 κινηθῆναι· καὶ τοῖς μὲν πάντα γίνεσθαι τε καὶ ἀπόλ-
 λυθθαι, τοῖς δὲ οὔτ' ἄν γενέσθαι ποτὲ οὐδὲν οὔτε ἀπο-
 15 λέσθαι. ἐσκόπει δὲ περὶ αὐτῶν καὶ τάδε, ἃρ' ὥσπερ
 οἱ τάνθρωπεια μανθάνοντες ἠγοῦνται τοῦθ' ὅ,τι ἄν
 μάθωσιν ἑαυτοῖς τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτ' ἄν βούλωνται
 ποιήσιν, οὔτω καὶ οἱ τὰ θεία ζητοῦντες νομίζουσιν,
 ἐπειδὴν γινῶσιν αἷς ἀνάγκαις ἕκαστα γίνεσθαι, ποιή-
 σιν, ὅταν βούλωνται, καὶ ἀνέμους καὶ ὕδατα καὶ ὄρας
 καὶ ὅτου ἄν ἄλλου δέωνται τῶν τοιούτων, ἢ τοιούτου
 μὲν οὐδὲν οὐδ' ἐλπίζουσιν, ἀρκεῖ δ' αὐτοῖς γινῶναι
 16 μόνον ἢ τῶν τοιούτων ἕκαστα γίνεσθαι. περὶ μὲν οὖν
 τῶν ταῦτα πραγματενομένων τοιαῦτα ἔλεγεν· αὐτὸς
 δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπίνων αεὶ διελέγετο σκοπῶν τί εὖσε-
 βές, τί ἀσεβές, τί καλόν, τί αἰσχρὸν, τί δίκαιον, τί
 ἄδικον, τί σωφροσύνη, τί μανία, τί ἀνδρεία, τί δειλία,
 τί πόλις, τί πολιτικός, τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί ἀρχικὸς
 ἀνθρώπων, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἃ τοὺς μὲν εἰδότας
 ἠγεῖτο καλοὺς κἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς δ' ἀγνοοῦντας
 ἀνδραποδώδεις ἄν δικαίως κεκλησθαι.
- 17 Ὅσα μὲν οὖν μὴ φανερὸς ἦν ὅπως ἐγίνωσκεν,
 οὐδὲν θαυμαστὸν ὑπὲρ τούτων περὶ αὐτοῦ παραγνῶ-

ναι τοὺς δικαστάς· ὅσα δὲ πάντες ἤδεσαν, οὐ θαυμα-
 στὸν εἰ μὴ τούτων ἐνεθυμήθησαν; βουλευσας γάρ 18
 ποτε, καὶ τὸν βουλευτικὸν ὄρκον ὁμόσας, ἐν ᾧ ἦν κατὰ
 τοὺς νόμους βουλευσείν, ἐπιστάτης ἐν τῷ δήμῳ γενό-
 μενος, ἐπιθυμήσαντος τοῦ δήμου παρὰ τοὺς νόμους ἐν-
 νέα στρατηγούς μιᾷ ψήφῳ τοὺς ἀμφὶ Θράσυλλον καὶ
 Ἐρασινίδην ἀποκτεῖναι πάντας, οὐκ ἠθέλησεν ἐπιψη-
 φίσαι, ὀργιζομένου μὲν αὐτῷ τοῦ δήμου, πολλῶν δὲ καὶ
 δυνατῶν ἀπειλούντων· ἀλλὰ περὶ πλείονος ἐποιήσατο
 εὐορκεῖν ἢ χαρίσασθαι τῷ δήμῳ παρὰ τὸ δίκαιον καὶ
 φυλάξασθαι τοὺς ἀπειλοῦντας. καὶ γὰρ ἐπιμέλεσθαι 19
 θεοὺς ἐνόμιζεν ἀνθρώπων οὐχ ὄν τρόπον οἱ πολλοὶ νο-
 μίζουσιν· οὗτοι μὲν γὰρ οἴονται τοὺς θεοὺς τὰ μὲν
 εἰδέναι, τὰ δ' οὐκ εἰδέναι· Σωκράτης δὲ πάντα μὲν
 ἠγείτο θεοὺς εἰδέναι, τὰ τε λεγόμενα καὶ πραττόμενα
 καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ παρεῖναι καὶ ση-
 μαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων.

Θαυμάζω οὖν ὅπως ποτὲ ἐπέισθησαν Ἀθηναῖοι 20
 Σωκράτη περὶ θεοὺς μὴ σωφρονεῖν, τὸν ἀσεβὲς
 μὲν οὐδέν ποτε οὔτ' εἰπόντα οὔτε πράξαντα, τοι-
 αῦτα δὲ καὶ λέγοντα καὶ πράττοντα οἷά τις ἂν καὶ
 λέγων καὶ πράττων εἴη τε καὶ νομίζοιτο εὐσεβέ-
 στατος.

Θαυμαστὸν δὲ φαίνεται μοι καὶ τὸ πεισθῆναί τι- II.
 νας ὡς Σωκράτης τοὺς νέους διέφθειρεν, ὃς πρὸς τοῖς
 εἰρημένους πρῶτον μὲν ἀφροδισίων καὶ γαστροῦ πάν-
 των ἀνθρώπων ἐγκρατέστατος ἦν, εἶτα πρὸς χειμῶνα
 καὶ θέρους καὶ πάντας πόνους καρτερικώτατος, ἔτι δὲ
 πρὸς τὸ μετρίων δεῖσθαι πεπαιδευμένος οὕτως ὥστε
 πάννυ μικρὰ κεκτημένος πάννυ ῥαδίως ἔχειν ἀρκοῦντα.
 πῶς οὖν αὐτὸς ὢν τοιοῦτος ἄλλους ἂν ἢ ἀσεβεῖς ἢ 2
 παρανόμους ἢ λίχνους ἢ ἀφροδισίων ἀκρατεῖς ἢ πρὸς

τὸ πονεῖν μαλακοὺς ἐποίησεν; ἀλλ' ἔπαυσε μὲν τούτων
 πολλοὺς, ἀρετῆς ποιήσας ἐπιθυμεῖν καὶ ἐλπίδας πα-
 ρασχῶν, ἃν ἑαυτῶν ἐπιμέλονται, καλοὺς κἀγαθοὺς
 3 ἔσσεσθαι. καίτοι γε οὐδεπώποτε ὑπέσχετο διδάσκαλος
 εἶναι τούτου, ἀλλὰ τῷ φανερὸς εἶναι τοιοῦτος ὢν ἐλ-
 πίζειν ἐποίει τοὺς συνδιατρίβοντας ἑαυτῷ μιμουμέ-
 4 νους ἐκείνον τοιούτους γενήσεσθαι. ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ
 σώματος αὐτός τε οὐκ ἠμέλει τοὺς τ' ἀμελοῦντας οὐκ
 ἐπήγει. τὸ μὲν οὖν ὑπερεσθίουτα ὑπερπονεῖν ἀπεδοκί-
 μαζε, τὸ δὲ ὅσα ἠδέως ἢ ψυχῇ δέχεται, ταῦτα ἱκανῶς
 ἐκπονεῖν ἐδοκίμαζε. ταύτην γὰρ τὴν ἔξιν ὑγιεινὴν τε
 ἱκανῶς εἶναι καὶ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπιμέλειαν οὐκ ἐμποδί-
 5 ζειν ἔφη. ἀλλ' οὐ μὴν θρουπτικός γε οὐδὲ ἀλαξονικός ἦν
 οὔτ' ἀμπερόνη οὔθ' ὑποδέσει οὔτε τῇ ἄλλῃ διαίτῃ. οὐ
 μὴν οὐδ' ἐρασιχορημάτους γε τοὺς συνόντας ἐποίει. τῶν
 μὲν γὰρ ἄλλων ἐπιθυμιῶν ἔπαυε, τοὺς δὲ ἑαυτοῦ ἐπιθυ-
 6 μούντας οὐκ ἐπράττετο χρήματα. τούτου δ' ἀπεχόμενος
 ἐνόμιζεν ἐλευθερίας ἐπιμέλεσθαι· τοὺς δὲ λαμβάνου-
 τας τῆς ὀμιλίας μισθὸν ἀνδραποδιστὰς ἑαυτῶν ἀπεκά-
 λει, διὰ τὸ ἀναγκαῖον αὐτοῖς εἶναι διαλέγεσθαι παρ'
 7 ὧν λάβοιεν τὸν μισθόν. ἐθαύμαζε δ' εἴ τις ἀρετὴν
 ἐπαγγελλόμενος ἀργύριον πρᾶττοιο καὶ μὴ νομίζοι τὸ
 μέγιστον κέρδος ἔξιν φίλον ἀγαθὸν κτησάμενος, ἀλλὰ
 φοβοῖτο μὴ ὁ γενόμενος καλὸς κἀγαθὸς τῷ τὰ μέγιστα
 8 εὐεργετήσαντι μὴ τὴν μερίστην χάριν ἔξοι. Σωκράτης
 δὲ ἐπηγγείλατο μὲν οὐδενὶ πώποτε τοιοῦτον οὐδέν,
 ἐπίστευε δὲ τῶν συνόντων ἑαυτῷ τοὺς ἀποδεξαμένους
 ἄπερ αὐτὸς ἐδοκίμαζεν εἰς τὸν πάντα βίον ἑαυτῷ τε καὶ
 ἀλλήλοις φίλους ἀγαθοὺς ἔσσεσθαι. πῶς ἂν οὖν ὁ τοι-
 οῦτος ἀνὴρ διαφθείροι τοὺς νέους; εἰ μὴ ἄρα ἢ τῆς
 ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστίν.

9 Ἀλλὰ νῆ Δία, ὁ κατηγορὸς ἔφη, ὑπερορᾶν ἐποίει

τῶν καθεστῶτων νόμων τοὺς συνόντας, λέγων ὡς
 μῶρον εἶη τοὺς μὲν τῆς πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κυάμου
 καθιστάναι, κυβερνήτη δὲ μηδένα ἐθέλειν χρῆσθαι
 κυαμευτῶ, μηδὲ τέκτονι, μηδ' αὐλητῆ, μηδ' ἐπ' ἄλλα
 τοιαῦτα, ἃ πολλῶ ἐλάττονας βλάβας ἀμαρτανόμενα
 ποιεῖ τῶν περὶ τὴν πόλιν ἀμαρτανομένων· τοὺς δὲ
 τοιούτους λόγους ἐπαίρειν ἔφη τοὺς νέους καταφρο-
 νεῖν τῆς καθεστῶσης πολιτείας καὶ ποιεῖν βιαίους.
 ἐγὼ δ' οἶμαι τοὺς φρόνησιν ἀσκοῦντας καὶ νομίζοντας 10
 ἱκανοὺς εἶναι τὰ συμφέροντα διδάσκειν τοὺς πολίτας
 ἥμιστα γίνεσθαι βιαίους, εἰδότες ὅτι τῇ μὲν βία
 πρόσσεισιν ἐχθροὶ καὶ κίνδυνοι, διὰ δὲ τοῦ πείθειν
 ἀκινδύνως τε καὶ μετὰ φιλίας ταῦτά γίνονται. οἱ μὲν
 γὰρ βιασθέντες ὡς ἀφαιρεθέντες μισοῦσιν, οἱ δὲ πει-
 σθέντες ὡς κεχαρισμένοι φιλοῦσιν. οὐκ οὖν τῶν φρό-
 νησιν ἀσκοῦντων τὸ βιάζεσθαι, ἀλλὰ τῶν ἰσχὺν ἄνευ
 γνώμης ἔχόντων τὸ τοιαῦτα πράττειν ἐστίν. ἀλλὰ 11
 μὴν καὶ συμμάχων ὁ μὲν βιάζεσθαι τολμῶν δέοιτ' ἂν
 οὐκ ὀλίγων, ὁ δὲ πείθειν δυνάμενος οὐδενός· καὶ γὰρ
 μόνος ἤγοιτ' ἂν δύνασθαι πείθειν. καὶ φονεύειν δὲ
 τοῖς τοιούτοις ἥμιστα συμβαίνει· τίς γὰρ ἀποκτεῖναι
 βούλοιτ' ἂν μᾶλλον ἢ ζῶντι πειθομένῳ χρῆσθαι;
 Ἄλλὰ Σωκράτει γ', ἔφη ὁ κατήγορος, ὁμιλητὰ γε- 12
 νομένῳ Κριτίας τε καὶ Ἀλκιβιάδης πλεῖστα κακὰ τὴν
 πόλιν ἐποίησάτην. Κριτίας μὲν γὰρ τῶν ἐν τῇ ὀλιγαρ-
 χίᾳ πάντων κλεπτίστατός τε καὶ βιαιότατος καὶ φονι-
 κώτατος ἐγένετο, Ἀλκιβιάδης δὲ αὖ τῶν ἐν τῇ δημο-
 κρατίᾳ πάντων ἀκρατέστατός τε καὶ ὑβριστότατος καὶ
 βιαιότατος. ἐγὼ δ', εἰ μὲν τι κακὸν ἐκείνω τὴν πόλιν 13
 ἐποίησάτην, οὐκ ἀπολογήσομαι· τὴν δὲ πρὸς Σωκρατη
 συνουσίαν αὐτοῦν ὡς ἐγένετο διηγῆσομαι. ἐγενέ- 14
 σθην μὲν γὰρ δὴ τῷ ἄνδρι τούτῳ φύσει φιλοτιμοτάτῳ

- πάντων Ἀθηναίων, βουλομένω τε πάντα δι' ἑαυτῶν πράττεσθαι καὶ πάντων ὀνομαστοτάτῳ γενέσθαι. ἦδεσαν δὲ Σωκράτῃ ἀπ' ἐλαχίστων μὲν χρημάτων ἀνταρκέστατα ζῶντα, τῶν ἡδονῶν δὲ πασῶν ἐγκρατέστατον ὄντα, τοῖς δὲ διαλεγόμενοις αὐτῷ πᾶσι χρώμενον
- 15 ἐν τοῖς λόγοις ὅπως βούλοιο. ταῦτα δὲ ὁρῶντε καὶ ὄντε οἷα προείρησθον, πότερόν τις αὐτῷ φῆ τοῦ βίου τοῦ Σωκράτους ἐπιθυμήσαντε καὶ τῆς σωφροσύνης, ἣν ἐκείνος εἶχεν, ὀρέξασθαι τῆς ὀμιλίας αὐτοῦ, ἢ νομίσαντε, εἰ ὀμιλησαίτην ἐκείνῳ, γενέσθαι ἂν ἱκανω-
- 16 τάτῳ λέγειν τε καὶ πράττειν; ἐγὼ μὲν γὰρ ἠγοῦμαι, θεοῦ διδόντος αὐτοῖν ἢ ζῆν ὅλον τὸν βίον ὥσπερ ζῶντα Σωκράτῃ ἐώρων ἢ τεθνάναι, ἐλέσθαι ἂν αὐτῷ μᾶλλον τεθνάναι. δήλω δ' ἐγενέσθη ἐξ ὧν ἐπραξάτην· ὡς γὰρ τάχιστα κρείττονε τῶν συγγιγνομένων ἠγησάσθη εἶναι, εὐθύς ἀποπηδήσαντε Σωκράτους ἐπραττέτην τὰ πολιτικά, ὧν περ ἕνεκα Σωκράτους ὠρεχθήτην.
- 17 Ἴσως οὖν εἴποι τις ἂν πρὸς ταῦτα ὅτι ἐχοῖν τὸν Σωκράτῃ μὴ πρότερον τὰ πολιτικά διδάσκειν τοὺς συνόντας ἢ σωφρονεῖν. ἐγὼ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐκ ἀντιλέγω· πάντας δὲ τῶν διδάσκοντας ὁρῶ αὐτοὺς δεικνύντας τε τοῖς μανθίνουσι ἢ περ αὐτοὶ ποιοῦσιν
- 18 ἢ διδάσκουσι καὶ τῷ λόγῳ προσβιβάζοντας. οἶδα δὲ καὶ Σωκράτῃ δεικνύντα τοῖς συνοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν κἀγαθὸν ὄντα καὶ διαλεγόμενον κάλλιστα περὶ ἀρετῆς καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων. οἶδα δὲ κἀκείνῳ σωφρονοῦντε, ἔστε Σωκράτει συνήστην, οὐ φοβουμένῳ μὴ ζημιοῖντο ἢ παίοιντο ὑπὸ Σωκράτους, ἀλλ' οἰομένῳ τότε κράτιστον εἶναι τοῦτο πράττειν.
- 19 Ἴσως οὖν εἴποιεν ἂν πολλοὶ τῶν φασκόντων φιλοσοφεῖν ὅτι οὐκ ἂν ποτε ὁ δίκαιος ἀδίκος γένοιτο,

οὐδὲ ὁ σώφρων ὑβριστής, οὐδὲ ἄλλο οὐδὲν ὧν μάθησις
 ἔστιν ὁ μαθῶν ἀνεπιστήμων ἄν ποτε γένοιτο. ἐγὼ
 δὲ περὶ τούτων οὐχ οὕτω γινώσκω· ὁρῶ γὰρ ὥσπερ
 τὰ τοῦ σώματος ἔργα τοὺς μὴ τὰ σώματα ἀσκοῦντας
 οὐ δυναμένους ποιεῖν, οὕτω καὶ τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα
 τοὺς μὴ τὴν ψυχὴν ἀσκοῦντας οὐ δυναμένους· οὔτε
 γὰρ ἂ δεῖ πράττειν οὔτε ὧν δεῖ ἀπέχεσθαι δύνανται.
 διὸ καὶ τοὺς υἱεῖς οἱ πατέρες, καὶ ὧσι σώφρονες, ὅμως 20
 ὑπὸ τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων εἰργουσι, ὡς τὴν μὲν
 τῶν χρηστῶν ὁμιλίαν ἀσκησιν οὔσαν τῆς ἀρετῆς, τὴν
 δὲ τῶν πονηρῶν κατάλυσιν. μαρτυρεῖ δὲ καὶ τῶν
 ποιητῶν ὅ τε λέγων,

Ἐσθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξει· ἦν δὲ κακοῖσι
 συμμίσγῃς, ἀπολεῖς καὶ τὸν ἑόντα νόον·

καὶ ὁ λέγων,

Αὐτὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς τοτὲ μὲν κακός, ἄλλοτε δ'
 ἐσθλός.

καγὰρ δὲ μαρτυρῶ τούτοις· ὁρῶ γὰρ ὥσπερ τῶν ἐν μέ- 21
 τρω πεποιημένων ἐπῶν τοὺς μὴ μελετῶντας ἐπιλαν-
 θανομένους, οὕτω καὶ τῶν διδασκαλικῶν λόγων τοῖς
 ἀμελοῦσι λήθην ἐγγιγνομένην. ὅταν δὲ τῶν νοουθε-
 τικῶν λόγων ἐπιλάθῃται τις, ἐπιλέλησται καὶ ὧν ἡ
 ψυχὴ πάσχουσα τῆς σωφροσύνης ἐπεθύμει· τούτων
 δ' ἐπιλαθόμενον οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ τῆς σωφροσύ-
 νης ἐπιλαθέσθαι. ὁρῶ δὲ καὶ τοὺς εἰς φιλοποσίαν 22
 προαχθέντας καὶ τοὺς εἰς ἔρωτας ἐκκυλισθέντας ἤττον
 δυναμένους τῶν τε δεόντων ἐπιμέλεσθαι καὶ τῶν μὴ
 δεόντων ἀπέχεσθαι. πολλοὶ γὰρ καὶ χρημάτων δυ-
 νάμενοι φείδεσθαι, πρὶν ἔρᾶν, ἐρασθέντες οὐκέτι
 δύνανται· καὶ τὰ χρήματα καταναλώσαντες, ὧν
 πρόσθεν ἀπείχοντο κερδέων, αἰσχροῖα νομίζοντες εἶναι,
 τούτων οὐκ ἀπέχονται. πῶς οὖν οὐκ ἐνδέχεται σω- 23

φρονήσαντα πρόσθεν αὐθις μὴ σωφρονεῖν καὶ δίκαια
 δυνηθέντα πράττειν αὐθις ἀδυνατεῖν; πάντα μὲν οὖν
 ἔμοιγε δοκεῖ τὰ καλὰ καὶ τὰ γαθὰ ἀσκητὰ εἶναι, οὐχ
 ἥκιστα δὲ σωφροσύνη. ἐν γὰρ τῷ αὐτῷ σώματι συμπε-
 φυτευμέναι τῇ ψυχῇ αἰ ἡδοναὶ πείθουσιν αὐτὴν μὴ
 σωφρονεῖν, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἑαυταῖς τε καὶ τῷ σώ-
 ματι χαρίζεσθαι.

- 24 Καὶ Κριτίας δὴ καὶ Ἀλκιβιάδης, ἕως μὲν Σωκρά-
 τει συνήστην, ἐδυνάσθην ἐκείνῳ χρωμένῳ συμμαχῶ
 τῶν μὴ καλῶν ἐπιθυμιῶν κρατεῖν· ἐκείνου δ' ἀπαλ-
 λαγένυτε, Κριτίας μὲν φυγῶν εἰς Θετταλίαν ἐκεῖ συνῆν
 ἀνθρώποις ἀνομία μᾶλλον ἢ δικαιοσύνη χρωμένοις,
 Ἀλκιβιάδης δ' αὖθις διὰ μὲν κάλλος ὑπὸ πολλῶν καὶ
 σεμνῶν γυναικῶν θηρώμενος, διὰ δὲ δύνάμιν τὴν
 ἐν τῇ πόλει καὶ τοῖς συμμαχοῖς ὑπὸ πολλῶν καὶ
 δυνατῶν ἀνθρώπων διαθροπτόμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ
 δήμου τιμώμενος, καὶ ῥαδίως πρωτεύων, ὥσπερ
 οἱ τῶν γυμνικῶν ἀγώνων ἀθληταὶ ῥαδίως πρω-
 τεύοντες ἀμελοῦσι τῆς ἀσκήσεως, οὕτω καὶ κεῖνος
- 25 ἠμέλησεν αὐτοῦ. τοιούτων δὲ συμβάντων αὐτοῖν,
 καὶ ὠγκωμένῳ μὲν ἐπὶ γένει, ἐπηρομένῳ δ' ἐπὶ πλού-
 τῳ, πεφουσημένῳ δ' ἐπὶ δυνάμει, διατεθρομμένῳ δὲ
 ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων, ἐπὶ δὲ πᾶσι τούτοις καὶ πολὺν
 χρόνον ἀπὸ Σωκράτους γεγονότε, τί θαυμαστὸν εἰ
- 26 ὑπερηφάνῳ ἐγενέσθην; εἶτα εἰ μὲν τι ἐπλημμελησά-
 την, τούτου Σωκράτη ὁ κατήγορος αἰτιᾶται; ὅτι δὲ
 νέω οἶτε αὐτῷ, ἠνίκα καὶ ἀγνωμονεστάτῳ καὶ ἀκρα-
 τεστάτῳ εἰκὸς εἶναι, Σωκράτης παρέσχε σώφρονε, οὐ-
- 27 δυνὸς ἐπαίνου δοκεῖ τῷ κατηγόρῳ ἄξιος εἶναι; οὐ μὴν
 τά γε ἄλλα οὕτω κρίνεται. τίς μὲν γὰρ ἀύλητής, τίς
 δὲ κιθαριστής, τίς δὲ ἄλλος διδάσκαλος ἱκανοὺς ποιή-
 σας τοὺς μαθητάς, εἰς πρὸς ἄλλους ἐλθόντες χείρους

φρανῶσιν, αἰτίαν ἔχει τούτου; τίς δὲ πατήρ, ἐὰν ὁ παῖς αὐτοῦ συνδιατρίβων τῷ σωφρονῇ, ὕστερον δὲ ἄλλῳ τῷ συγγενόμενος πονηρὸς γένηται, τὸν πρόσθεν αἰτιᾶται, ἀλλ' οὐχ ὅσῳ ἂν παρὰ τῷ ὑστέρω χείρων φαίνεται, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἐπαινεῖ τὸν πρότερον; ἀλλ' οἷ γε πατέρες αὐτοὶ συνόντες τοῖς υἱέσι, τῶν παιδῶν πλημμελούντων, οὐκ αἰτίαν ἔχουσιν, ἐὰν αὐτοὶ σωφρονῶσιν. οὕτω δὲ καὶ Σωκράτη δίκαιον ἦν κρίνειν· 28 εἰ μὲν αὐτὸς ἐποίει τι φαῦλον, εἰκότως ἂν ἐδόκει πονηρὸς εἶναι· εἰ δ' αὐτὸς σωφρονῶν διετέλει, πῶς ἂν δικαίως τῆς οὐκ ἐνούσης αὐτῷ κακίας αἰτίαν ἔχοι;

Ἄλλ' εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς πονηρὸν ποιῶν ἐκείνους 29 φαῦλα πράττοντας ὄρων ἐπήνει, δικαίως ἂν ἐπιτιμῶτο. Κριτίαν μὲν τοίνυν αἰσθανόμενος ἐρώντα Εὐθύδημου, καὶ πειρωῖντα χρῆσθαι καθάπερ οἱ πρὸς τὰ φροδίσια τῶν σωμάτων ἀπολαύοντες, ἀπέτρεπε, φάσκων ἀνελεύθερόν τε εἶναι καὶ οὐ πρέπον ἀνδρὶ καλῷ κἀγαθῷ τὸν ἐρώμενον, ᾧ βούλεται πολλοῦ ἄξιος φαίνεσθαι, προσαιτεῖν ὥσπερ τοὺς πτωχοὺς ἰκετεύοντα καὶ δεόμενον προσδοῦναι, καὶ ταῦτα μηδενὸς ἀγαθοῦ. τοῦ δὲ Κριτίου τοῖς τοιούτοις οὐχ ὑπακού- 30 ντος οὐδὲ ἀποτρεπομένου, λέγεται τὸν Σωκράτη ἄλλων τε πολλῶν παρόντων καὶ τοῦ Εὐθύδημου εἰπεῖν ὅτι ὑπὸν αὐτῷ δοκοίη πάσχειν ὁ Κριτίας, ἐπιθυμῶν Εὐθύδημῳ προσκνηῆσθαι ὥσπερ τὰ ὕδια τοῖς λίθοις. ἐξ ὧν δὴ καὶ ἐμίσει τὸν Σωκράτη ὁ Κριτίας, 31 ὥστε καὶ ὅτε τῶν τριάκοντα ὧν νομοθέτης μετὰ Χαρίκλέους ἐγένετο, ἀπεμνημόνευσεν αὐτῷ καὶ ἐν τοῖς νόμοις ἔγραψε λόγων τέχνην μὴ διδάσκειν, ἐπηρεάζων ἐκείνῳ καὶ οὐκ ἔχων ὅπῃ ἐπιλάβοιτο, ἀλλὰ τὸ κοινῇ τοῖς φιλοσόφοις ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐπιτιμώμενον ἐπιφέρων αὐτῷ καὶ διαβάλλων πρὸς τοὺς πολλοὺς. οὐδὲ

- γὰρ ἔγωγε οὐτ' αὐτὸς τοῦτο πάποτε Σωκράτους ἤκουσα οὐτ' ἄλλου του φάσκοντος ἀκηκοῦναι ἡσθίωμην.
- 32 ἐδήλωσε δέ· ἐπεὶ γὰρ οἱ τριάκοντα πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν καὶ οὐ τοὺς χειρίστους ἀπέκτεινον, πολλοὺς δὲ προυτρέποντο ἀδικεῖν, εἶπέ που ὁ Σωκράτης ὅτι θαυμαστόν οἱ δοκοῖη εἶναι, εἴ τις γενόμενος βοῶν ἀγέλης νομεὺς καὶ τὰς βοῦς ἐλάττους τε καὶ χείρους ποιῶν μὴ ὁμολογῶν κακὸς βουκόλος εἶναι, ἔτι δὲ θαυμαστότερον, εἴ τις προστάτης γενόμενος πόλεως καὶ ποιῶν τοὺς πολίτας ἐλάττους τε καὶ χείρους μὴ αἰσχύνεται μῆδ' οἴεται κακὸς εἶναι προστάτης τῆς πόλεως.
- 33 ἀπαγγεληθέντος δὲ αὐτοῖς τούτου, καλέσαντε ὃ τε Κριτίας καὶ ὁ Χαρικλῆς τὸν Σωκράτη τὸν τε νόμον ἐδεικνύτην αὐτῶ καὶ τοῖς νέοις ἀπειπέτην μὴ διαλέγεσθαι. ὁ δὲ Σωκράτης ἐπήρετο αὐτῶ εἰ ἐξείη πυνθανεσθαι, εἴ τι ἀγνοοῖτο τῶν προαγορευομένων. τῶ
- 34 δ' ἐφάτην. Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, παρεσκευάσμαι μὲν πείθεσθαι τοῖς νόμοις· ὅπως δὲ μὴ δι' ἀγνοίαν λάθω τι παρανομήσας, τοῦτο βούλομαι σαφῶς μαθεῖν παρ' ὑμῶν, πότερον τὴν τῶν λόγων τέχνην σὺν τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις εἶναι νομίζοντες ἢ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς ἀπέχεσθαι κελεύετε αὐτῆς. εἰ μὲν γὰρ σὺν τοῖς ὀρθῶς, δῆλον ὅτι ἀφεκτέον εἴη τοῦ ὀρθῶς λέγειν· εἰ δὲ σὺν τοῖς μὴ ὀρθῶς, δῆλον ὅτι πειρατέον ὀρθῶς λέγειν.
- 35 καὶ ὁ Χαρικλῆς ὀργισθεὶς αὐτῶ, Ἐπειδὴ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀγνοεῖς, τάδε σοι εὐμαθέστερα ὄντα προαγορευόμεν, τοῖς νέοις ὅλως μὴ διαλέγεσθαι. καὶ ὁ Σωκράτης, Ἴνα τοίνυν, ἔφη, μὴ ἀμφίβολον ἦ, ὀρίσατέ μοι μέχρι πόσων ἑτῶν δεῖ νομίζεσθαι νέους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. καὶ ὁ Χαρικλῆς, Ὅσουπερ, εἶπε, χρόνου βουλευεῖν οὐκ ἔξεστιν, ὡς οὐπω φρονίμοις οὐσί· μῆδὲ σὺ διαλέγου

νεωτεροις τριάκοντα ἐτῶν. Μηδ' ἐάν τι ὠνώμαι, ἔφη, 36
 ἦν παλῆ νεώτερος τριάκοντα ἐτῶν, ἔρωμαι ὅποσον
 πωλεῖ; Ναὶ τά γε τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς· ἀλλά τοι
 σύγε, ὦ Σώκρατες, εἰώθας εἰδῶς πῶς ἔχει τὰ πλει-
 στα ἐρωτᾶν. ταῦτα οὖν μὴ ἐρώτα. Μηδ' ἀποκρίνω-
 μαι οὖν, ἔφη, ἂν τίς με ἐρωτᾷ νέος, ἐὰν εἰδῶ; οἶον,
 ποῦ οἰκεῖ Χαρικλῆς ἢ ποῦ ἐστι Κριτίας. Ναὶ τά γε
 τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαρικλῆς. ὁ δὲ Κριτίας, Ἄλλὰ τῶνδ' 37
 τοί σε ἀπέχεσθαι, ἔφη, δεήσει, ὦ Σώκρατες, τῶν σκυ-
 τέων καὶ τῶν τεκτόνων καὶ τῶν χαλκέων· καὶ γὰρ οἶ-
 μαι αὐτοὺς ἤδη κατατετριφθαι διαθρουλουμένους ὑπὸ
 σοῦ. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ τῶν ἐπομένων
 τούτοις [τοῦ τε δικαίου καὶ τοῦ ὀσίου καὶ τῶν ἄλλων
 τῶν τοιούτων]; Ναὶ μὰ Δι', ἔφη ὁ Χαρικλῆς, καὶ τῶν
 βουκόλων γε· εἰ δὲ μὴ, φυλάττου ὅπως μὴ καὶ σὺ
 ἐλάττους τὰς βοῦς ποιήσεις. ἔνθα καὶ δῆλον ἐγένετο 38
 ὅτι ἰπαγγελθέντος αὐτοῖς τοῦ περὶ τῶν βοῶν λόγου
 ὠργίζοντο τῷ Σωκράτει.

Οἷα μὲν οὖν ἡ συνουσία ἐγεγόνει Κριτία πρὸς
 Σωκράτη καὶ ὡς εἶχον πρὸς ἀλλήλους εἶρηται. φαίην 39
 δ' ἂν ἔγωγε μηδενὶ μηδεμίαν εἶναι παιδευσιν παρὰ τοῦ
 μὴ ἀρέσκοντος. Κριτίας δὲ καὶ Ἀλκιβιάδης οὐκ ἀρέ-
 σκοντος αὐτοῖς Σωκράτους ὠμιλησάτην ὃν χρόνον
 ὠμιλείτην αὐτῷ, ἀλλ' εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ὠρμηκότε προε-
 στάναι τῆς πόλεως. ἔτι γὰρ Σωκράτει συνόντες οὐκ
 ἄλλοις τισὶ μᾶλλον ἐπεχείρουν διαλέγεσθαι ἢ τοῖς μά-
 λιστα πράττουσι τὰ πολιτικά. λέγεται γὰρ Ἀλκιβιά- 40
 δην, πρὶν εἴκοσιν ἐτῶν εἶναι, Περικλεῖ ἐπιτρόπῳ μὲν
 ὄντι ἑαυτοῦ, προστάτῃ δὲ τῆς πόλεως, τοιάδε δια-
 λεχθῆναι περὶ νόμων. Εἰπέ μοι, φάναι, ὦ Περί- 41
 κλεις, ἔχοις ἂν με διδάξαι τί ἐστὶ νόμος; Πάντως δή-
 που, φάναι τὸν Περικλέα. Δίδαξον δὴ πρὸς τῶν

θεῶν, φάναι τὸν Ἀλκιβιάδην· ὡς ἐγὼ ἀκούων τινῶν
 ἐπαινουμένων ὅτι νόμιμοι ἄνδρες εἰσὶν οἶμαι μὴ ἂν
 δικαίως τούτου τυχεῖν τοῦ ἐπαίνου τὸν μὴ εἰδότα τί
 42 ἔστι νόμος. Ἄλλ' οὐδέν τι χαλεποῦ πράγματος ἐπι-
 θυμεῖς, ὧ Ἀλκιβιάδη, φάναι τὸν Περικλέα, βουλό-
 μενος γινῶναι τί ἔστι νόμος· πάντες γὰρ οὗτοι νόμοι
 εἰσὶν, οὓς τὸ πλῆθος συνελθὼν καὶ δοκιμάσαν ἐγράψε,
 φράζον ἅ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ἅ μὴ. Πότερον δὲ τὰ γαθὰ
 νομίσαν δεῖν ποιεῖν ἢ τὰ κακὰ; Τὰ γαθὰ νῆ Δία, φά-
 43 ναι, ὧ μειράκιον, τὰ δὲ κακὰ οὐ· Ἐὰν δὲ μὴ τὸ πλῆ-
 θος, ἀλλ' ὥσπερ ὅπου ὀλιγαρχία ἐστίν, ὀλίγοι συν-
 ελθόντες γράψωσιν ὅ,τι χρὴ ποιεῖν, ταῦτα τί ἔστι;
 Πάντα, φάναι, ὅσα ἂν τὸ κρατοῦν τῆς πόλεως βου-
 λευσάμενον ἂ χρὴ ποιεῖν γράψῃ, νόμος καλεῖται. Κἂν
 τύραννος οὖν κρατῶν τῆς πόλεως γράψῃ τοῖς πο-
 λίταις ἂ χρὴ ποιεῖν, καὶ ταῦτα νόμος ἐστὶ; Καὶ ὅσα
 τύραννος ἄρχων, φάναι, γράφει, καὶ ταῦτα νόμος
 44 καλεῖται. Βία δέ, φάναι, καὶ ἀνομία τί ἐστίν, ὧ Πε-
 ρίκληις; ἄρ' οὐχ ὅταν ὁ κρείττων τὸν ἥττω μὴ πείσας
 [ἀλλὰ βιασάμενος] ἀναγκάσῃ ποιεῖν ὅ,τι ἂν αὐτῷ δοκῇ;
 Ἐμοίγε δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα. Καὶ ὅσα ἄρα τύ-
 ραννος μὴ πείσας τοὺς πολίτας ἀναγκάζει ποιεῖν γρά-
 φων, ἀνομία ἐστὶ; Δοκεῖ μοι, φάναι τὸν Περικλέα·
 ἀνατίθεμαι γὰρ τὸ ὅσα τύραννος μὴ πείσας γράφει,
 45 νόμον εἶναι. Ὅσα δὲ οἱ ὀλίγοι τοὺς πολλοὺς μὴ πεί-
 σαντες ἀλλὰ κρατοῦντες γράφουσι, πότερον βίαν φῶ-
 μεν ἢ μὴ φῶμεν εἶναι; Πάντα μοι δοκεῖ, φάναι τὸν
 Περικλέα, ὅσα τις μὴ πείσας ἀναγκάζει τινὰ ποιεῖν,
 εἴτε γράφων εἴτε μὴ, βία μᾶλλον ἢ νόμος εἶναι. Καὶ
 ὅσα ἄρα τὸ πᾶν πλῆθος κρατοῦν τῶν τὰ χρήματα ἐχόν-
 των γράφει μὴ πείσαν, βία μᾶλλον ἢ νόμος ἂν εἴη;
 46 Μάλα τοι, φάναι τὸν Περικλέα, ὧ Ἀλκιβιάδη, καὶ

ἡμεῖς τηλικούτοι ὄντες δεινοὶ τὰ τοιαῦτα ἤμεν τοιαῦτα γὰρ καὶ ἐμελετώμεν καὶ ἐσοφίζόμεθα οἷάπερ καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ δοκεῖς μελετᾶν. τὸν δὲ Ἀλκιβιάδην φά-
 ναι, Εἶθε σοι, ὦ Περίκλεις, τότε συνεγενομένην ὅτε δεινότετος σαντοῦ ταῦτα ἦσθα. ἐπεὶ τοίνυν τάχιστα 47
 τῶν πολιτευομένων ὑπέλαβον κρείττονες εἶναι, Σω-
 κράτει μὲν οὐκέτι προσῆσαν· οὔτε γὰρ αὐτοῖς ἄλλως ἤρεσκεν, εἰ τε προσέλθοιεν, ὑπὲρ ὧν ἡμάρτανον ἐλεγχόμενοι ἤχθοντο· τὰ δὲ τῆς πόλεως ἐπραττον, ὧνπερ ἔνεκεν καὶ Σωκράτει προσῆλθον. ἀλλὰ Κρί- 48
 των τε Σωκράτους ἦν ὀμιλητῆς καὶ Χαιρεφῶν καὶ Χαιρεκράτης καὶ Ἑρμογένης καὶ Σιμίας καὶ Κέβης καὶ Φαιδῶνδας καὶ ἄλλοι οἳ ἐκείνῳ συνῆσαν, οὐχ ἵνα δημηγορικοὶ ἢ δικανικοὶ γένοιεντο, ἀλλ' ἵνα καλοὶ τε κάγαθοι γενόμενοι καὶ οἴκῳ καὶ οἰκέταις καὶ οἰκείοις καὶ φίλοις καὶ πόλει καὶ πολίταις δύναιντο καλῶς χρῆσθαι. καὶ τούτων οὐδεὶς οὔτε νεώτερος οὔτε πρεσβύτερος ὢν οὔτ' ἐποίησε κακὸν οὐδὲν οὔτ' αἰτίαν ἔσχεν.

Ἀλλὰ Σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τοὺς πα- 49
 τέρας προπηλακίζειν ἐδίδασκε, πείθων μὲν τοὺς συν-
 ὄντας ἑαυτῷ σοφωτέρους ποιεῖν τῶν πατέρων, φάσκων δὲ κατὰ νόμον ἐξεῖναι παρανοίας ἐλόντι τὸν πατέρα δῆσαι, τεκμηρίῳ τούτῳ χρώμενος, ὡς τὸν ἀμαθέστερον ὑπὸ τοῦ σοφωτέρου νόμιμον εἶη δεδέσθαι. Σω- 50
 κράτης δὲ τὸν μὲν ἀμαθίας ἔνεκα δεσμεύοντα δικαίως ἂν καὶ αὐτὸν ὄρετο δεδέσθαι ὑπὸ τῶν ἐπισταμένων ἃ μὴ αὐτὸς ἐπίσταται· καὶ τῶν τοιούτων ἔνεκα πολλάκις ἐσκόπει τί διαφέρει μανίας ἀμαθία· καὶ τοὺς μὲν μαινομένους ὄρετο συμφερόντως ἂν δεδέσθαι καὶ ἑαυτοῖς καὶ τοῖς φίλοις, τοὺς δὲ μὴ ἐπισταμένους τὰ δέοντα δικαίως ἂν μανθάνειν παρὰ τῶν ἐπισταμένων. ἀλλὰ 51
 Σωκράτης γε, ἔφη ὁ κατήγορος, οὐ μόνον τοὺς πατέρας

αλλα καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς ἐποίει ἐν ἀτιμίᾳ εἶναι
 παρὰ τοῖς ἑαυτῷ συνοῦσι, λέγων ὡς οὔτε τοὺς κάμνον-
 τας οὔτε τοὺς δικαζομένους οἱ συγγενεῖς ὠφελούσιν,
 ἀλλὰ τοὺς μὲν οἱ ἱατροί, τοὺς δὲ οἱ συνδικεῖν ἐπιστά-
 52 μνοι. ἔφη δὲ καὶ περὶ τῶν φίλων αὐτὸν λέγειν ὡς
 οὐδὲν ὄφελος εὖνους εἶναι, εἰ μὴ καὶ ὠφελεῖν δυνή-
 σονται· μόνους δὲ φάσκειν αὐτὸν ἀξιόους εἶναι τιμῆς
 τοὺς εἰδότας τὰ δέοντα καὶ ἐρμηνεῦσαι δυναμένους.
 ἀναπειθόντα οὖν τοὺς νέους αὐτὸν ὡς αὐτὸς εἶη σο-
 φώτατός τε καὶ ἄλλους ἱκανώτατος ποιῆσαι σοφούς,
 οὕτω διατιθέναι τοὺς ἑαυτῷ συνόντας ὥστε μηδαμῶ
 53 παρ' αὐτοῖς τοὺς ἄλλους εἶναι πρὸς αὐτόν. ἐγὼ δ'
 αὐτὸν οἶδα μὲν καὶ περὶ πατέρων τε καὶ τῶν ἄλλων
 συγγενῶν καὶ περὶ φίλων ταῦτα λέγοντα· καὶ πρὸς
 τούτοις γε δὴ ὅτι τῆς ψυχῆς ἐξεληθούσης, ἐν ἧ μόνῃ
 γίννεται φρόνησις, τὸ σῶμα τοῦ οἰκειοτάτου ἀνθρώ-
 54 που τὴν ταχίστην ἐξενεγκόντες ἀφανίζουσιν. ἔλεγε δ'
 ὅτι καὶ ζῶν ἕκαστος ἑαυτοῦ, ὃ πάντων μάλιστα φιλεῖ,
 τοῦ σώματος ὅ,τι ἂν ἀρχειον ἦ καὶ ἀνωφελές, αὐτὸς
 τε ἀφαιρεῖ καὶ ἄλλῳ παρέχει. αὐτοί· τέ γε αὐτῶν
 ὄνυχάς τε καὶ τρίχας καὶ τύλους ἀφαιροῦσι καὶ τοῖς
 ἱατροῖς παρέχουσι μετὰ πόνων τε καὶ ἀλγηδόνων καὶ
 ἀποτέμνειν καὶ ἀποκάειν, καὶ τούτου χάριν οἶονται
 δεῖν αὐτοῖς καὶ μισθὸν τίνειν· καὶ τὸ σίγαλον ἐκ τοῦ
 στόματος ἀποπτύουσιν ὡς δύνανται πορρωτάτω, διότι
 ὠφελεῖ μὲν οὐδὲν αὐτοὺς ἐνόν, βλάβπει δὲ πολὺ μᾶλ-
 55 λον. ταῦτ' οὖν ἔλεγεν, οὐ τὸν μὲν πατέρα ζῶντα κατ-
 ορύττειν διδάσκων, ἑαυτὸν δὲ κατατέμνειν, ἀλλ'
 ἐπιδεικνύων ὅτι τὸ ἄφρον ἄτιμόν ἐστι παρεκάλει ἐπι-
 μέλεσθαι τοῦ ὡς φρονιμώτατον εἶναι καὶ ὠφελιμώ-
 τατον, ὅπως, εἴαν τε ὑπὸ πατρὸς εἴαν τε ὑπὸ ἀδελφοῦ
 εἴαν τε ὑπ' ἄλλου τινὸς βούληται τιμᾶσθαι, μὴ τῷ

ἂν καὶ κακῶς ἀπαλλάξειεν. ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πλού- 4
σιον καὶ τὸ ἀνδρεῖον καὶ τὸ ἰσχυρὸν μὴ ὄντα δοκεῖν
ἀλυσιτελὲς ἀπέφαινε· προστάττεσθαι γὰρ αὐτοῖς ἔφη
μεῖζω ἢ κατὰ δύναμιν, καὶ μὴ δυναμένους ταῦτα
ποιεῖν δοκοῦντας ἱκανοὺς εἶναι συγγνώμης οὐκ ἂν
τυγχάνειν. ἀπατεῶνα δ' ἐκάλει οὐ μικρὸν μὲν εἴ τις 5
ἀργύριον ἢ σκεῦος παρά του πειθοῦ λαβὼν ἀποστε-
ροίη, πολὺ δὲ μέγιστον ὅστις μηδενὸς ἄξιος ὢν ἐξη-
πατήκοι πείθων ὡς ἱκανὸς εἶη τῆς πόλεως ἠγεῖσθαι.
ἐμοὶ μὲν οὖν ἐδόκει καὶ τοῦ ἀλαξονεύεσθαι ἀποτρέπειν
τούς συνόντας τοιάδε διαλεγόμενος

[B.]

Ἐδόκει δέ μοι καὶ τοιαῦτα λέγων προτρέπειν τοὺς I.
συνόντας ἀσκεῖν ἐγκράτειαν πρὸς ἐπιθυμίαν βρωτοῦ
καὶ ποτοῦ καὶ λαγνείας καὶ ὕπνου καὶ ῥίγους καὶ
θάλπους καὶ πόνου. γνούς δέ τινα τῶν συνόντων
ἀκολαστοτέρως ἔχοντα πρὸς τὰ τοιαῦτα, Εἰπέ μοι,
ἔφη, ὦ Ἀρίστιππε, εἰ δέοι σε παιδεύειν παραλαβόντα
δύο τῶν νέων, τὸν μὲν, ὅπως ἱκανὸς ἔσται ἄρχειν,
τὸν δ', ὅπως μὴδ' ἀντιποιήσεται ἀρχῆς, πῶς ἂν ἐκά-
τερον παιδεύοις; βούλει σκοπῶμεν, ἀρξάμενοι ἀπὸ
τῆς τροφῆς ὡσπερ ἀπὸ τῶν στοιχείων; καὶ ὁ Ἀρίστιπ-
πος ἔφη, Δοκεῖ γοῦν μοι ἡ τροφή ἀρχὴ εἶναι· οὐδε
γὰρ ζῷη γ' ἂν τις, εἰ μὴ τρέφοιτο. Οὐκοῦν τὸ μὲν 2
βούλεσθαι σίτου ἄπτεσθαι, ὅταν ὥρα ἦκη, ἀμφοτέροις
εἰκὸς παραγίγνεσθαι; Εἰκὸς γάρ, ἔφη. Τὸ οὖν προ-
αιρεῖσθαι τὸ κατεπεῖγον μᾶλλον πράττειν ἢ τῇ γαστρὶ
χαρίζεσθαι πότερον ἂν αὐτῶν ἐθίζοιμεν; Τὸν εἰς τὸ
Xenoph. Memor. 3

ἄρχειν, ἔφη, νῆ Δία παιδευόμενον, ὅπως μὴ τὰ τῆς
 πόλεως ἄπρακτα γίνηται παρὰ τὴν ἐκείνου ἀρχήν.
 Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ὅταν πιεῖν βούλωνται, τὸ δύνα-
 σθαι διψῶντα ἀνέχεσθαι τῷ αὐτῷ προσθετέον; Πάνυ
 3 μὲν οὖν, ἔφη. Τὸ δὲ ὑπνου ἐγκρατῆ εἶναι, ὥστε δύ-
 νασθαι καὶ ὄψε κοιμηθῆναι καὶ πρὸ ἀναστῆναι καὶ
 ἀγρυπνῆσαι, εἴ τι δέοι, ποτέρῳ ἂν προσθεῖμεν; Καὶ
 τοῦτο, ἔφη, τῷ αὐτῷ. Τί δέ, ἔφη, τὸ ἀφροδισίῳ
 ἐγκρατῆ εἶναι, ὥστε μὴ διὰ ταῦτα κωλύεσθαι πράτ-
 τειν, εἴ τι δέοι; Καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ αὐτῷ. Τί δέ,
 τὸ μὴ φεύγειν τοὺς πόνους, ἀλλ' ἐθελουτῆν ὑπομέ-
 νειν, ποτέρῳ ἂν προσθεῖμεν; Καὶ τοῦτο, ἔφη, τῷ
 ἄρχειν παιδευομένῳ. Τί δέ, τὸ μαθεῖν εἴ τι ἐπιτή-
 δεῖον ἐστὶ μάθημα πρὸς τὸ κρατεῖν τῶν ἀντιπάλων,
 ποτέρῳ ἂν προσθεῖναι μᾶλλον πρόποι; Πολὺ νῆ Δί',
 ἔφη, τῷ ἄρχειν παιδευομένῳ· καὶ γὰρ τῶν ἄλλων
 4 οὐδὲν ὄφελος ἄνευ τῶν τοιούτων μαθημάτων. [Οὐκο-
 οῦν ὁ οὕτω πεπαιδευμένος ἦττον ἂν δοκεῖ σοι ὑπὸ
 τῶν ἀντιπάλων ἢ τὰ λοιπὰ ζῶα ἀλίσκεσθαι; τούτων
 γὰρ δῆπου τὰ μὲν γαστρὶ δελεαζόμενα, καὶ μάλα ἔνια
 δυσωπούμενα, ὅμως τῇ ἐπιθυμίᾳ τοῦ φαγεῖν ἀγόμενα
 πρὸς τὸ δέλεαρ ἀλίσκεται, τὰ δὲ ποτῷ ἐνεδρευέται.
 Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἄλλα ὑπὸ λαγνείας,
 οἷον οἴ τε ὄρνυγες καὶ οἱ πέρδικες, πρὸς τὴν τῆς θη-
 λείας φωνὴν τῇ ἐπιθυμίᾳ καὶ τῇ ἐλπίδι τῶν ἀφροδι-
 σίων φερόμενοι καὶ ἐξιστάμενοι τοῦ τὰ δεινὰ ἀναλο-
 5 γίζεσθαι τοῖς θηράτροις ἐμπίπτουσι; Συνέφη καὶ
 ταῦτα. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι αἰσχροὺν εἶναι ἀνθρώπων
 ταῦτὰ πάσχειν τοῖς ἀφρονεστάτοις τῶν θηρίων; ὥσπερ
 οἱ μοιχοὶ εἰσέρχονται εἰς τὰς εἰρκτάς, εἰδότες ὅτι κίν-
 δυνος τῷ μοιχεύοντι ἅ τε ὁ νόμος ἀπειλεῖ παθεῖν καὶ
 ἐνεδρευθῆναι καὶ ληφθέντα ὑβρισθῆναι· καὶ τηλι-

κούτων μὲν ἐπικειμένων τῶ μοιχεύοντι κακῶν τε καὶ
 αἰσχροῶν, ὄντων δὲ πολλῶν τῶν ἀπολυσόντων τῆς τῶν
 ἀφροδισίων ἐπιθυμίας ἐν ἀδείᾳ, ὅμως εἰς τὰ ἐπι-
 κίνδυνα φέρεσθαι, ἄρ' οὐκ ἤδη τοῦτο παντάπασι κα-
 κοδοιμονῶντός ἐστιν; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη.] Τὸ δὲ εἶναι 6
 μὲν τὰς ἀναγκαιοτάτας πλείστας πράξεις τοῖς ἀνθρώ-
 ποις ἐν ὑπαίθρῳ, οἷον τὰς τε πολεμικὰς καὶ τὰς
 γεωργικὰς καὶ τῶν ἄλλων οὐ τὰς ἐλαχίστας, τοὺς δὲ
 πολλοὺς ἀγυμνάστως ἔχειν πρὸς τε ψύχη καὶ θάλη, οὐ
 δοκεῖ σοι πολλὴ ἀμέλεια εἶναι; Συνέφη καὶ τοῦτο.
 Οὐκοῦν δοκεῖ σοι τὸν μέλλοντα ἄρχειν ἀσκεῖν δεῖν καὶ
 ταῦτα εὐπετῶς φέρειν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν 7
 εἰ τοὺς ἐγκρατεῖς τούτων ἀπάντων εἰς τοὺς ἀρχικοὺς
 τάττομεν, τοὺς ἀδυνάτους ταῦτα ποιεῖν εἰς τοὺς μηδ'
 ἀντιποιησομένους τοῦ ἄρχειν τάξομεν; Συνέφη καὶ
 τοῦτο. Τί οὖν; ἐπειδὴ καὶ τούτων ἑκατέρου τοῦ φύ-
 λου τὴν τάξιν οἶσθα, ἤδη ποτ' ἐπεσκεψῶ εἰς ποτέ-
 ραν τῶν τάξεων τούτων σαυτὸν δικαίως ἂν τάττοις;
 Ἐγὼγ', ἔφη ὁ Ἀρίστιππος, καὶ οὐδαμῶς γε τάττω 8
 ἑμαυτὸν εἰς τὴν τῶν ἄρχειν βουλομένων τάξιν. καὶ
 γὰρ πάνυ μοι δοκεῖ ἄφρονος ἀνθρώπου εἶναι τὸ μεγά-
 λου ἔργου ὄντος τοῦ ἑαυτῷ τα δέοντα παρασκευάζειν
 μὴ ἀρκεῖν τοῦτο, ἀλλὰ προσαναθέσθαι τὸ καὶ τοῖς
 ἄλλοις πολίταις ὧν δέονται πορίζειν· καὶ ἑαυτῷ μὲν
 πολλὰ ὧν βούλεται ἐλλείπειν, τῆς δὲ πόλεως προε-
 στῶτα, ἐὰν μὴ πάντα ὅσα ἡ πόλις βούλεται κατα-
 πράττη, τούτου δίκην ὑπέχειν, τοῦτο πῶς οὐ πολλὴ
 ἀφροσύνη ἐστί; καὶ γὰρ ἀξιοῦσιν αἱ πόλεις τοῖς ἄρχου- 9
 σιν ὥσπερ ἐγὼ τοῖς οἰκέταις χρῆσθαι. ἐγὼ τε γὰρ
 ἀξιῶ τοὺς θεράποντας ἐμοὶ μὲν ἄφθονα τὰπιτήθεια
 παρασκευάζειν, αὐτοὺς δὲ μηδενὸς τούτων ἄπτεσθαι,
 αἱ τε πόλεις οἶονται χρῆναι τοὺς ἄρχοντας ἑαυταῖς μὲν

- ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ πορίζειν, αὐτοὺς δὲ πάντων τούτων ἀπέχεσθαι. ἐγὼ οὖν τοὺς μὲν βουλομένους πολλὰ πράγματα ἔχειν τε καὶ ἄλλοις παρέχειν οὕτως ἂν παιδεύσας εἰς τοὺς ἀρχικούς καταστήσαιμι· ἑμαυτὸν γε μέντοι τάττω εἰς τοὺς βουλομένους ἢ ῥᾶστά τε καὶ
- 10 ἡδιστα βιοτεύειν. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, Βούλει οὖν καὶ τοῦτο σκεψώμεθα, πότεροι ἡδίων ζῶσιν, οἱ ἄρχοντες ἢ οἱ ἀρχόμενοι; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Πρωῶτον μὲν τοίνυν τῶν ἔθνῶν ὧν ἡμεῖς ἴσμεν ἐν μὲν τῇ Ἀσία Πέρσαι μὲν ἄρχουσιν, ἄρχονται δὲ Σύροι καὶ Φρύγες καὶ Λυδοί· ἐν δὲ τῇ Εὐρώπῃ Σκύθαι μὲν ἄρχουσι, Μαιῶται δὲ ἄρχονται· ἐν δὲ τῇ Λιβύῃ Καρχηδόνοι μὲν ἄρχουσι, Λίβυες δὲ ἄρχονται. τούτων οὖν ποτέρους ἡδίων οἶει ζῆν; ἢ τῶν Ἑλλήνων, ἐν οἷς καὶ αὐτὸς εἶ, πότεροί σοι δοκοῦσιν ἡδίων [οἱ κρατοῦντες ἢ οἱ
- 11 κρατούμενοι,] ζῆν; Ἀλλ' ἐγὼ τοι, ἔφη ὁ Ἀρίστιππος, οὐδὲ εἰς τὴν δουλείαν ἑμαυτὸν τάττω, ἀλλ' εἶναί τις μοι δοκεῖ μέση τούτων ὁδός, ἣν πειρῶμαι βαδίζειν, οὔτε δι' ἀρχῆς οὔτε διὰ δουλείας, ἀλλὰ δι' ἐλευθερίας,
- 12 ἥπερ μάλιστα πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγει. Ἀλλ' εἰ μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ οὔτε δι' ἀρχῆς οὔτε διὰ δουλείας ἢ ὁδὸς αὕτη φέρει, οὔτω μηδὲ δι' ἀνθρώπων, ἴσως ἂν τι λέγοις· εἰ μέντοι ἐν ἀνθρώποις ὧν μήτε ἄρχειν ἀξιόσεις μήτε ἄρχεσθαι μηδὲ τοὺς ἄρχοντας ἐκὼν θεραπεύσεις, οἶμαί σε ὀρᾶν ὡς ἐπίστανται οἱ κρείττονες τοὺς ἥττονας καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ κλά-
- 13 οντας καθίσαντες δούλοις χρῆσθαι. ἢ λανθάνουσί σε οἱ ἄλλων σπειράντων καὶ φυτευσάντων τὸν τε σῆτον τέμνοντες καὶ δενδροκοποῦντες καὶ πάντα τρόποι πολιορκιοῦντες τοὺς ἥττονας καὶ μὴ θέλοντας θεραπεύειν, ἕως ἂν πείσωσιν ἐλέσθαι δουλεύειν ἀντὶ τοῦ πολεμεῖν τοῖς κρείττοσι; καὶ ἰδίᾳ αὖ οἱ ἀνδρεῖοι καὶ

δυνατοὶ τοὺς ἀνάνδρους καὶ ἀδινάτους οὐκ οἶσθ' ὅτι
 καταδουλωσάμενοι καρποῦνται; Ἄλλ' ἐγὼ τοι, ἔφη,
 ἵνα μὴ πάσχω ταῦτα, οὐδ' εἰς πολιτείαν ἐμαντὸν κα-
 τακλήω, ἀλλὰ ξένος πανταχοῦ εἰμι. καὶ ὁ Σωκράτης 14
 ἔφη, Τοῦτο μέντοι ἤδη λέγεις δεινὸν πάλαισμα. τοὺς
 γὰρ ξένους ἐξ οὗ ὅ τε Σίνις καὶ ὁ Σκείρων καὶ ὁ Προ-
 κρούστης ἀπέθανον οὐδεὶς ἔτι ἀδικεῖ· ἀλλὰ νῦν οἱ
 μὲν πολιτευόμενοι ἐν ταῖς πατρίσι καὶ νόμους τί-
 θενται, ἵνα μὴ ἀδικῶνται, καὶ φίλους πρὸς τοῖς
 ἀναγκαίοις καλουμένοις ἄλλους κτῶνται βοηθούς, καὶ
 ταῖς πόλεσιν ἐρύματα περιβάλλονται, καὶ ὅπλα κτῶνται
 οἷς ἀμννοῦνται τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ πρὸς τούτοις ἄλ-
 λους ἐξωθεν συμμαχούς κατασκευάζονται· καὶ οἱ μὲν
 ταῦτα πάντα κεκτημένοι ὅμως ἀδικοῦνται· σὺ δὲ οὐ- 15
 δὲν μὲν τούτων ἔχων, ἐν δὲ ταῖς ὁδοῖς, ἐνθα πλεῖστοι
 ἀδικοῦνται, πολὺν χρόνον διατρίβων, εἰς ὁποίαν δ'
 ἂν πόλιν ἀφίκη, τῶν πολιτῶν πάντων ἤττων ἂν καὶ
 τοιοῦτος οἷοις μάλιστα ἐπιτίθενται οἱ βουλόμενοι ἀδι-
 κεῖν, ὅμως διὰ τὸ ξένος εἶναι οὐκ ἂν οἶει ἀδικηθῆναι;
 ἢ διότι αἱ πόλεις σοι κηρύττουσιν ἀσφάλειαν καὶ προσ-
 ἰόντι καὶ ἀπιόντι, θαρρεῖς; ἢ διότι καὶ δοῦλος ἂν οἶει
 τοιοῦτος εἶναι οἷος μηδενὶ δεσπότηι λυσιτελεῖν; τίς γὰρ
 ἂν ἐθέλοι ἄνθρωπον ἐν οἰκίᾳ ἔχειν πονεῖν μὲν μηδὲν
 ἐθέλοντα, τῇ δὲ πολυτελεστάτῃ διαίτῃ χαίροντα; σκε- 16
 ψάμεθα δὲ καὶ τοῦτο, πῶς οἱ δεσπότηι τοῖς τοιούτοις
 οἰκέταις χρῶνται. ἄρα οὐ τὴν μὲν λαγνείαν αὐτῶν
 τῷ λιμῷ σωφρονίζουσι; κλέπτειν δὲ κωλύουσιν ἀπο-
 κλήοντες ὅθεν ἂν τι λαβεῖν ἦ; τοῦ δὲ δραπετεύειν
 δεσμοῖς ἀπειροῦσι; τὴν ἀργίαν δὲ πληγαῖς ἐξαναγκά-
 ζουσιν; ἢ σὺ πῶς ποιεῖς, ὅταν τῶν οἰκετῶν τινα τοι-
 οῦτον ὄντα καταμανθάνῃς; Κολάζω, ἔφη, πᾶσι κακοῖς, 17
 ἕως ἂν δουλεύειν ἀναγκάσω. ἀλλὰ γάρ, ὦ Σώκρατες,

οἱ εἰς τὴν βασιλικὴν τέχνην παιδευόμενοι, ἣν δο-
 κεῖς μοι σὺ νομίζεις εὐδαιμονίαν εἶναι, τί διαφέ-
 ρουσι τῶν ἐξ ἀνάγκης κακοπαθούτων, εἴ γε πεινή-
 σουσι καὶ διψήσουσι καὶ ριγῶσουσι καὶ ἀγρυπνήσουσι
 18 καὶ τᾶλλα πάντα μοχθήσουσιν ἐκόντες; Τί δέ, ὦ
 Ἀρίστιππε, ὁ Σωκράτης ἔφη, οὐ δοκεῖ σοι τῶν τοι-
 ούτων διαφέρειν τὰ ἐκούσια τῶν ἀκουσίων, ἧ ὁ μὲν
 ἐκὼν πεινῶν φάγοι ἂν ὁπότε βούλοιο καὶ ὁ ἐκὼν
 διψῶν πίοι καὶ τᾶλλα ὡσαύτως, τῷ δ' ἐξ ἀνάγκης
 ταῦτα πάσχοντι οὐκ ἔξεστιν ὁπότεν βούληται παύε-
 σθαι; ἔπειτα ὁ μὲν ἐκουσίως ταλαιπωρῶν ἐπ' ἀγαθῇ
 ἐλπίδι πονῶν εὐφραίνεται, οἷον οἱ τὰ θηρία θηρῶν-
 19 τες ἐλπίδι τοῦ λήψεσθαι ἡδέως μοχθοῦσι. καὶ τα-
 μὲν τοιαῦτα ἄθλα τῶν πόνων μικροῦ τινος ἄξιά
 ἔστι· τοὺς δὲ πονοῦντας ἵνα φίλους ἀγαθοὺς κτή-
 σωνται, ἢ ὅπως ἐχθροὺς χειρώσονται, ἢ ἵνα δυνατοὶ
 γενόμενοι καὶ τοῖς σώμασι καὶ ταῖς ψυχαῖς καὶ τὸν
 ἑαυτῶν οἶκον καλῶς οἰκῶσι καὶ τοὺς φίλους εὖ ποι-
 ῶσι καὶ τὴν πατρίδα εὐεργετῶσι, πῶς οὐκ οἶεσθαι
 χρὴ τούτους καὶ πονεῖν ἡδέως εἰς τὰ τοιαῦτα καὶ
 ζῆν εὐφραينوμένους, ἀγαμένους μὲν ἑαυτούς, ἐπαι-
 20 νουμένους δὲ καὶ ζηλουμένους ὑπὸ τῶν ἄλλων; ἔτι
 δὲ αἱ μὲν ῥαδιουργίαι καὶ ἐκ τοῦ παραχορῆμα ἡδοναὶ
 οὔτε σώματι εὐεξίαν ἱκαναί εἰσιν ἐνεργάζεσθαι, ὡς
 φασιν οἱ γυμνασταί, οὔτε ψυχῇ ἐπιστήμην ἀξιόλο-
 γον οὐδεμίαν ἐμποιοῦσιν, αἱ δὲ διὰ καρτερίας ἐπι-
 μέλειαι τῶν καλῶν τε κἀγαθῶν ἔργων ἐξικνεῖσθαι
 ποιοῦσιν, ὡς φασιν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες. λέγει δὲ που
 καὶ Ἡσίοδος,

Τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἐλέσθαι
 ῥηιδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.
 τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωῶτα θεοὶ προπάροισεν ἔθηκαν
 ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐς αὐτὴν
 καὶ τροχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἴκηαι,
 ῥηιδίῃ δὴ ἔπειτα πέλει, χαλεπὴ περ ἑοῦσα.

[μαρτυρεῖ δὲ καὶ Ἐπίχαρμος ἐν τῷδε·

Τῶν πόνων πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα τὰγάθ' οἱ θεοί.
 καὶ ἐν ἄλλῳ δὲ τόπῳ φησίν,

ᾧ πονηρέ, μὴ τὰ μαλακὰ μῶσο, μὴ τὰ σκλήρ' ἔχης.]
 καὶ Πρόδικος δὲ ὁ σοφὸς ἐν τῷ συγγράμματι τῷ 21
 περὶ Ἡρακλέους, ὅπερ δὴ καὶ πλείστοις ἐπιδείκνυται,
 ὡσαύτως περὶ τῆς ἀρετῆς ἀποφαίνεται, ὡδὲ πως λέ-
 γων, ὅσα ἐγὼ μέμνημαι. φησὶ γὰρ Ἡρακλέα, ἐπεὶ ἐκ
 παίδων εἰς ἦβην ὠρμάτο, ἐν ἧ ὁ νεοὶ ἦδη αὐτοκρά-
 τορες γιγνόμενοι δηλοῦσιν εἴτε τὴν δι' ἀρετῆς ὁδὸν
 τρέφονται ἐπὶ τὸν βίον εἴτε τὴν διὰ κακίας, ἐξελθόντα
 εἰς ἡσυχίαν καθῆσθαι ἀποροῦντα ποτέραν τῶν ὁδῶν
 τράπηται· καὶ φανῆναι αὐτῷ δύο γυναικίνας προσιέναι 22
 μεγάλας, τὴν μὲν ἐτέραν εὐπρεπῆ τε ἰδεῖν καὶ ἐλευθέ-
 ριον φύσει, κεκοσμημένην τὸ μὲν χρῶμα καθαριότητι,
 τὰ δὲ ὄμματα αἰδοῦ, τὸ δὲ σχῆμα σωφροσύνη, ἐσθῆτι
 δὲ λευκῇ, τὴν δ' ἐτέραν τεθραμμένην μὲν εἰς πολυ-
 σαρκίαν τε καὶ ἀπαλότητα, κεκαλλωπισμένην δὲ τὸ
 μὲν χρῶμα ὡστε λευκοτέραν τε καὶ ἐρυθροτέραν τοῦ
 ὄντος δοκεῖν φαίνεσθαι, τὸ δὲ σχῆμα ὡστε δοκεῖν
 ὀρθοτέραν τῆς φύσεως εἶναι, τὰ δὲ ὄμματα ἔχειν ἀνα-
 πεπταμένα, ἐσθῆτα δὲ ἐξ ἧς ἂν μάλιστα ἡ ὥρα δια-
 λάμποι· κατασκοπεῖσθαι δὲ θαμὰ ἑαυτήν, ἐπισκοπεῖν
 δὲ καὶ εἴ τις ἄλλος αὐτὴν θεᾶται, πολλάκις δὲ καὶ εἰς
 τὴν ἑαυτῆς σκιὰν ἀποβλέπειν. ὡς δ' ἐγένοντο πλη- 23
 σιαίτερον τοῦ Ἡρακλέους, τὴν μὲν πρόσθεν ῥηθεῖσαν

ἵεναι τὸν αὐτὸν τρόπον, τὴν δ' ἑτέραν φθάσαι βου-
 λομένην προσδραμεῖν τῷ Ἡρακλεῖ καὶ εἰπεῖν, Ὅρῳ σε,
 ὦ Ἡράκλεις, ἀποροῦντα ποῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὸν βίον
 τράπη. εἰν οὖν ἐμὲ φίλην ποιήσῃ, τὴν ἡδίστην τε
 καὶ ῥάστην ὁδὸν ἄξω σε, καὶ τῶν μὲν τερπνῶν οὐ-
 δενὸς ἄγευστος ἔσει, τῶν δὲ χαλεπῶν ἄπειρος δια-
 24 βιώσει. πρῶτον μὲν γὰρ οὐ πολέμων οὐδὲ πραγμάτων
 φροντιεῖς, ἀλλὰ σκοπούμενος διοίσει τί ἂν κεχαρισμέ-
 νου ἢ σιτίου ἢ ποτοῦν εὔροις, ἢ τί ἂν ἰδῶν ἢ ἀκούσας
 τερροφθείης, ἢ τίνων ἂν ὀσφραϊνόμενος ἢ ἀπτόμενος
 ἡσθεῖης, τίσι δὲ παιδικοῖς ὀμιλῶν μάλιστ' ἂν εὐ-
 φρανθείης, καὶ πῶς ἂν μαλακώτατα καθεύδοις, καὶ
 25 πῶς ἂν ἀπουώτατα τούτων πάντων τυγχάνοις. εἰν δὲ
 ποτε γένηται τις ὑποψία σπάνεως ἀφ' ὧν ἔσται ταῦτα,
 οὐ φόβος μὴ σε ἀγάγω ἐπὶ τὸ πονοῦντα καὶ ταλαιπω-
 ροῦντα τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ ταῦτα πορίζεσθαι, ἀλλ'
 οἷς ἂν οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται, τούτοις σὺ χρήσει, οὐ-
 δενὸς ἀπεχόμενος ὅθεν ἂν δυνατὸν ἦ τι κερδᾶναι.
 πανταχόθεν γὰρ ὠφελεῖσθαι τοῖς ἐμοὶ συνουῶσιν ἔξου-
 26 σίαν ἐγὼ παρέχω. καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀκούσας ταῦτα,
 ὦ γύναι, ἔφη, ὄνομα δέ σοι τί ἐστίν; ἢ δέ, Οἱ μὲν
 ἐμοὶ φίλοι, ἔφη, καλοῦσί με Εὐδαιμονίαν, οἱ δὲ μι-
 27 σοῦντές με ὑποκοριζόμενοι ὀνομάζουσι Κακίαν. καὶ
 ἐν τούτῳ ἢ ἑτέρα γυνὴ προσελθοῦσα εἶπε, Καὶ ἐγὼ
 ἦκω πρὸς σέ, ὦ Ἡράκλεις, εἰδυῖα τοὺς γεννήσαντάς
 σε καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν ἐν τῇ παιδείᾳ καταμαθοῦσα,
 ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τὴν πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποιο, σφόδρ'
 ἂν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἀγαθὸν ἐργάτην γενέ-
 σθαι καὶ ἐμὲ ἔτι πολὺν ἐντιμοτέραν καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς
 διαπρεπεστέραν φανῆναι. οὐκ ἔξαπατήσω δέ σε προ-
 ομιλοῖς ἡδονῆς, ἀλλ' ἦπερ οἱ θεοὶ διέθεσαν τὰ ὄντα
 28 διηγῆσομαι μετ' ἀληθείας. τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν

καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας θεοὶ δι-
 δόασιν ἀνθρώποις, ἀλλ' εἴτε τοὺς θεοὺς ἴλεως εἶναι
 σοι βούλει, θεραπευτέον τοὺς θεοὺς, εἴτε ὑπὸ φίλων
 ἐθέλεις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους ευεργετητέον, εἴτε
 ὑπὸ τινος πόλεως ἐπιθυμεῖς τιμᾶσθαι, τὴν πόλιν ὠφε-
 λητέον, εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ
 θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν, εἴτε
 γῆν βούλει σοι καρποὺς ἀφθόρους φέρειν, τὴν γῆν
 θεραπευτέον, εἴτε ἀπὸ βοσκημάτων οἶει δεῖν πλουτί-
 ζεσθαι, τῶν βοσκημάτων ἐπιμελητέον, εἴτε διὰ πολέ-
 μου ὁρμᾶς αὐξεσθαι καὶ βούλει δύνασθαι τοὺς τε
 φίλους ἐλευθεροῦν καὶ τοὺς ἐχθροὺς χειροῦσθαι, τὰς
 πολεμικὰς τέχνας αὐτάς τε παρὰ τῶν ἐπισταμένων μα-
 θητέον καὶ ὅπως αὐταῖς δεῖ χρῆσθαι ἀσκητέον· εἰ δὲ
 καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι, τῇ γνώμῃ ὑπη-
 ρετεῖν ἐθιστέον τὸ σῶμα καὶ γυμναστέον πόνοις
 καὶ ἰδρωτί. καὶ ἡ Κακία ὑπολαβοῦσα εἶπεν, ὥς φησι 29
 Πρόδικος, Ἐννοεῖς, ὦ Ἡράκλεις, ὡς χαλεπὴν καὶ μα-
 κρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἢ γυνή σοι αὕτη διη-
 γεῖται; ἐγὼ δὲ ῥαδίαν καὶ βραχεῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν
 εὐδαιμονίαν ἄξω σε. καὶ ἡ Ἀρετὴ εἶπεν, ὦ τλήμων, 30
 τί δὲ σὺ ἀγαθὸν ἔχεις; ἢ τί ἡδὺ οἶσθα μηδὲν τούτων
 ἔνεκα πράττειν ἐθέλουσα; ἢ τίς οὐδὲ τὴν τῶν ἡδέων
 ἐπιθυμίαν ἀναμένεις, ἀλλὰ πρὶν ἐπιθυμῆσαι πάντων
 ἐμπίμπλασαι, πρὶν μὲν πεινῆν ἐσθίουσα, πρὶν δὲ διψῆν
 πίνουσα, καὶ ἵνα μὲν ἡδέως φάγης, ὄψοποιοὺς μηχα-
 νωμένη, ἵνα δὲ ἡδέως πῖης, οἴλους τε πολυτελεῖς
 παρασκευάζει καὶ τοῦ θέρους χιόνα περιθέουσα ζητεῖς,
 ἵνα δὲ καθυπνώσης ἡδέως, οὐ μόνον τὰς στρωμνὰς
 μαλακὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς κλῖνας καὶ τὰ ὑπόβαθρα ταῖς
 κλῖναις παρασκευάζει· οὐ γὰρ διὰ τὸ πονεῖν, ἀλλὰ
 διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὅ,τι ποιῆς ὑπνου ἐπιθυμεῖς. τὰ

δ' ἀφροδίσια πρὸ τοῦ δεῖσθαι ἀναγκάζεις, πάντα μη
 χανωμένη, καὶ γυναιξὶ τοῖς ἀνδράσι χρωμένη· οὕτω
 γὰρ παιδεύεις τοὺς σεαυτῆς φίλους, τῆς μὲν νυκτὸς
 ὑβρίζουσα, τῆς δ' ἡμέρας τὸ χρησιμώτατον κατακοι-
 31 μίζουσα. ἀθάνατος δὲ οὕσα ἐκ θεῶν μὲν ἀπέρορραι,
 ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀτιμάζει· τοῦ δὲ πάντων
 ἡδίστου ἀκούσματος, ἐπαίνου σεαυτῆς, ἀνήκοος εἶ,
 καὶ τοῦ πάντων ἡδίστου θεάματος ἀθέατος· οὐδὲν
 γὰρ πώποτε σεαυτῆς ἔργον καλὸν τεθέασαι. τίς δ'
 ἂν σοι λεγούσῃ τι πιστεύσεις; τίς δ' ἂν δεομένη τινὸς
 ἐπαρκέσειεν; ἢ τίς ἂν εὖ φρονῶν τοῦ σοῦ θιάσου
 τολμήσειεν εἶναι; οἱ νέοι μὲν ὄντες τοῖς σώμασιν ἀδύ-
 νατοὶ εἰσι, πρεσβύτεροι δὲ γενόμενοι ταῖς ψυχαῖς ἀνό-
 ητοι, ἀπόνως μὲν λιπαροὶ διὰ νεότητος φερόμενοι,
 ἐπιπόνως δὲ αὐχμηροὶ διὰ γῆρας περῶντες, τοῖς μὲν
 πεπραγμένοις αἰσχυνόμενοι, τοῖς δὲ πραττομένοις βα-
 ρυνόμενοι, τὰ μὲν ἡδέα ἐν τῇ νεότητι διαδραμόντες,
 32 τὰ δὲ χαλεπὰ εἰς τὸ γῆρας ἀποθέμενοι. ἐγὼ δὲ σύν-
 ειμι μὲν θεοῖς, σύνειμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς·
 ἔργον δὲ καλὸν οὔτε θεῶν οὔτ' ἀνθρώπινον χωρὶς
 ἐμοῦ γίνεται. τιμᾶμαι δὲ μάλιστα πάντων καὶ παρὰ
 θεοῖς καὶ παρ' ἀνθρώποις οἷς προσήκει, ἀγαπητὴ μὲν
 συνεργὸς τεχνίταις, πιστὴ δὲ φύλαξ οἴκων δεσπόταις,
 εὐμενὴς δὲ παραστάτις οἰκέταις, ἀγαθὴ δὲ συλλήπτρια
 τῶν ἐν εἰρήνῃ πόνων, βεβαία δὲ τῶν ἐν πολέμῳ σύμ-
 33 μαχος ἔργων, ἀρίστη δὲ φιλίας κοινωνός. ἔστι δὲ τοῖς
 μὲν ἐμοῖς φίλοις ἡδεῖα μὲν καὶ ἀπράγμων σίτων καὶ
 ποτῶν ἀπόλαυσις· ἀνέχονται γὰρ ἕως ἂν ἐπιθυμή-
 σωσιν αὐτῶν. ὕπνος δ' αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων ἢ τοῖς
 ἀμόχθοις, καὶ οὔτε ἀπολείποντες αὐτὸν ἄχθονται οὔτε
 δια τοῦτον μεθιάσῃ τὰ δέοντα πράττειν. καὶ οἱ μὲν
 νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνοις χαίρουσιν, οἱ δὲ

γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται, καὶ ἡδέως μὲν τῶν παλαιῶν πράξεων μέμνηνται, εὖ δὲ τὰς παρούσας ἡδονται πράττοντες, δι' ἐμὲ φίλοι μὲν θεοὶς ὄντες, ἀγαπητοὶ δὲ φίλοις, τίμιοι δὲ πατρίσιν. ὅταν δ' ἔλθῃ τὸ πεπρωμένον τέλος, οὐ μετὰ λήθης ἄτιμοι κεῖνται, ἀλλὰ μετὰ μνήμης τὸν αἰεὶ χρόνον ὑμνούμενοι θάλλουσι. τοιαῦτά σοι, ὦ παῖ τοκέων ἀγαθῶν Ἡράκλεις, ἔξεστι διαπονησαμένῳ τὴν μακαριστοτάτην εὐδαιμονίαν κεκτῆσθαι. οὕτω πως διώκει Πρόδικος τὴν 34 ὑπ' Ἀρετῆς Ἡρακλέους παιδευσιν· ἐκόσμησε μέντοι τὰς γνώμας ἔτι μεγαλειότεροις ῥήμασιν ἢ ἐγὼ νῦν. σοὶ δ' οὖν ἄξιον, ὦ Ἀρίστιππε, τούτων ἐνθυμουμένῳ πειραῖσθαι τι καὶ τῶν εἰς τὸν μέλλοντα χρόνον τοῦ βίου φροντίζειν.

Αἰσθόμενος δὲ ποτε Λαμπροκλέα τὸν πρεσβύτα-II. του υἱὸν αὐτοῦ πρὸς τὴν μητέρα χαλεπαίνοντα, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ παῖ, οἴσθ' ἀτιμὰς ἀνθρώπους ἀχαρίστους καλουμένους; Καὶ μάλα, ἔφη ὁ νεανίσκος. Καταμεμάθηκας οὖν τοὺς τί ποιῶντας τοῦνομα τοῦτ' ἀποκαλοῦσιν; Ἐγὼ γ', ἔφη· τοὺς γὰρ εὖ παθόντας, ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδοῦναι μὴ ἀποδῶσιν, ἀχαρίστους καλοῦσιν. Οὐκοῦν δοκοῦσί σοι ἐν τοῖς ἀδίκους καταλογίζεσθαι τοὺς ἀχαρίστους; Ἐμοιγε, ἔφη. Ἦδη δέ ποτ' ἐσκέψω εἰ ἄρα, ὥσπερ τὸ ἀνδραποδίξεσθαι 2 τοὺς μὲν φίλους ἀδικὸν εἶναι δοκεῖ, τοὺς δὲ πολεμίους δίκαιον, οὕτω καὶ τὸ ἀχαριστεῖν πρὸς μὲν τοὺς φίλους ἀδικόν ἐστι, πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους δίκαιον; Καὶ μάλα, ἔφη· καὶ δοκεῖ μοι, ὅφ' οὐ ἂν τις εὖ παθῶν εἴτε φίλου εἴτε πολεμίου μὴ πειραῖται χάριν ἀποδιδόναι, ἀδικὸς εἶναι. Οὐκοῦν, εἰ γ' οὕτως ἔχει τοῦτο, εἰλικρινῆς 3 τις ἂν εἴῃ ἀδικία ἢ ἀχαριστία; συνωμολόγει. Οὐκοῦν ὅσῳ ἂν τις μείζω ἀγαθὰ παθῶν μὴ ἀποδιδῶ χάριν,

τοσοῦτῳ ἀδικώτερος ἂν εἶη; συνέφη καὶ τοῦτο. Τίνας
 οὖν, ἔφη, ὑπὸ τίνων εὐροίμεν ἂν μείζω εὐηργετη-
 μένους ἢ παῖδας ὑπὸ γονέων; οὓς οἱ γονῆς ἐκ μὲν οὐκ
 ὄντων ἐποίησαν εἶναι, τοσαῦτα δὲ καλὰ ἰδεῖν καὶ
 τοσοῦτων ἀγαθῶν μετασχεῖν ὅσα οἱ θεοὶ παρέχουσι
 τοῖς ἀνθρώποις· ἃ δὴ καὶ οὕτως ἡμῖν δοκεῖ παντὸς
 ἄξια εἶναι ὥστε πάντες τὸ καταλιπεῖν αὐτὰ πάντων
 μάλιστα φεύγομεν· καὶ αἱ πόλεις ἐπὶ τοῖς μεγίστοις
 ἀδικήμασι ζημίαν θάνατον πεποιήκασιν, ὡς οὐκ ἂν
 4 μείζονος κακοῦ φόβῳ τὴν ἀδικίαν παύσαντες. καὶ μὴν
 οὐ τῶν γε ἀφροδισίων ἔνεκα παιδοποιεῖσθαι τοὺς ἀν-
 θρώπους ὑπολαμβάνεις, ἐπεὶ τούτου γε τῶν ἀπολυ-
 σόντων μεστὰ μὲν αἱ ὁδοί, μεστὰ δὲ τὰ οἰκήματα.
 φανεροὶ δ' ἐσμέν καὶ σκοπούμενοι ἐξ ὁποῖων ἂν γυ-
 ναικῶν βέλτιστα ἡμῖν τέκνα γένοιτο, αἷς συνελθόντες
 5 τεκνοποιούμεθα. καὶ ὁ μὲν γε ἀνὴρ τὴν τε συντεκνο-
 ποιήσουσαν ἑαυτῷ τρέφει καὶ τοῖς μέλλουσιν ἔσεσθαι
 παισὶ προπαρασκευάζει πάντα ὅσα ἂν οἴηται συνοῖσειν
 αὐτοῖς πρὸς τὸν βίον, καὶ ταῦτα ὡς ἂν δύνηται πλεῖ-
 στα· ἢ δὲ γυνὴ ὑποδεξαμένη τε φέρει τὸ φορτίον
 τοῦτο, βαρυνομένη τε καὶ κινδυνεύουσα περὶ τοῦ βίου,
 καὶ μεταδιδούσα τῆς τροφῆς ἢ καὶ αὐτὴ τρέφεται, καὶ
 σὺν πολλῷ πόνῳ διενεγκοῦσα καὶ τεκοῦσα τρέφει τε
 καὶ ἐπιμέλεται, οὔτε προπεπονθυῖα οὐδὲν ἀγαθὸν
 οὔτε γιγνώσκον τὸ βρέφος ὑφ' ὅτου εὖ πάσχει, οὐδὲ
 σημαίνειν δυνάμενον ὅτου δεῖται, ἀλλ' αὐτὴ στοχα-
 ζομένη τὰ τε συμφέροντα καὶ τὰ κεχαρισμένα πειρᾶται
 ἐκπληροῦν, καὶ τρέφει πολλὸν χρόνον καὶ ἡμέρας καὶ
 νυκτὸς ὑπομένουσα πονεῖν, οὐκ εἰδυῖα εἴ τινα τούτων
 6 χάριτι ἀπολήψεται. καὶ οὐκ ἀρκεῖ θρέψαι μόνον, ἀλλὰ
 καὶ ἐπειδὴν δόξωσιν ἱκανοὶ εἶναι οἱ παῖδες μανθάνειν
 τι, ἃ μὲν ἂν αὐτοὶ ἔχωσιν οἱ γονῆς ἀγαθὰ πρὸς τὸν

βιον διδάσκουσιν, ἃ δ' ἂν οἶωνται ἄλλον ἱκανώτερον εἶναι διδάξαι, πέμπουσι πρὸς τοῦτον δαπανῶντες, καὶ ἐπιμέλονται πάντα ποιοῦντες ὅπως οἱ παῖδες αὐτοῖς γένωνται ὡς δυνατὸν βέλτιστοι. πρὸς ταῦτα ὁ νεανί- 7
σκος εἶπεν, Ἀλλά τοι εἰ καὶ πάντα ταῦτα πεποίηκε καὶ ἄλλα τούτων πολλαπλάσια, οὐδεὶς ἂν δύναίτο αὐτῆς ἀνασχέσθαι τὴν χαλεπότητα. καὶ ὁ Σωκράτης, Πότερα δέ, ἔφη, οἶει θηρίου ἀγριότητα δυσφορωτέραν εἶναι ἢ μητρὸς; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, μητρὸς τῆς γε τοιαύτης. Ἦδη πώποτε οὖν ἢ δακοῦσα κακὸν τί σοι ἔδωκεν ἢ λακτίσασα, οἷα ὑπὸ θηρίων ἤδη πολλοὶ ἔπαθον; Ἀλλὰ νῆ Δί', ἔφη, λέγει ἃ οὐκ ἂν 8
τις ἐπὶ τῷ βίῳ παντὶ βούλοίτο ἀκοῦσαι. Σὺ δὲ πόσα, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἶει ταύτη[δυσάνεκτα] καὶ τῇ φωνῇ καὶ τοῖς ἔργοις ἐκ παιδίου δυσκολαίνων καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς πράγματα παρασχεῖν, πόσα δὲ λυπῆσαι κάμνων; Ἀλλ' οὐδεπώποτε αὐτήν, ἔφη, οὔτ' εἶπα οὔτ' ἐποίησα οὐδὲν ἐφ' ᾧ ἠσχύνθη. Τί δ'; οἶει, ἔφη, 9
χαλεπώτερον εἶναί σοι ἀκούειν ὧν αὐτὴ λέγει ἢ τοῖς ὑποκριταῖς, ὅταν ἐν ταῖς τραγωδίαις ἀλλήλους τὰ ἔσχατα λέγωσιν; Ἀλλ', οἶμαι, ἐπειδὴ οὐκ οἶονται τῶν λεγόντων οὔτε τὸν ἐλέγχοντα ἐλέγχειν ἵνα ζημιώσῃ οὔτε τὸν ἀπειλοῦντα ἀπειλεῖν ἵνα κακὸν τι ποιήσῃ, ῥαδίως φέρουσι. Σὺ δ' εὖ εἰδὼς ὅτι ἃ λέγει σοι ἢ μήτηρ οὐ μόνον οὐδὲν κακὸν νοοῦσα λέγει, ἀλλὰ καὶ βουλομένη σοι ἀγαθὰ εἶναι ὅσα οὐδενὶ ἄλλῳ, χαλεπαίνεις; ἢ νομίζεις κακόνουν τὴν μητέρα σοι εἶναι; Οὐ δῆτα, ἔφη, τοῦτό γε οὐκ οἶμαι. καὶ ὁ Σωκρά- 10
της, Οὐκοῦν, ἔφη, σὺ ταύτην, εὖνουν τέ σοι οὐδὲν καὶ ἐπιμελομένην ὡς μάλιστα δύναται κάμνοντος ὅπως ὑγιανεῖς τε καὶ ὅπως τῶν ἐπιτηδείων μηδενὸς ἐνδεῆς ἔσει, καὶ πρὸς τούτοις πολλὰ τοῖς θεοῖς εὐχομένην

- ὑπὲρ σοῦ καὶ εὐχὰς ἀποδιδούσαν, χαλεπήν εἶναι
 φῆς; ἐγὼ μὲν οἶμαι, εἰ τοιαύτην μὴ δύνασαι φέρειν
 11 μητέρα, τάγαθὰ σε οὐ δύνασθαι φέρειν. εἶπε δὲ
 μοι, ἔφη, πότερον ἄλλον τινὰ οἶει δεῖν θεραπεύειν;
 ἢ παρεσκεύασαι μηδενὶ ἀνθρώπων πειραῶσθαι ἀρέ-
 σκειν μηδὲ πείθεσθαι μήτε στρατηγῷ μήτε ἄλλῳ ἄρ-
 12 χοντι; Ναὶ μὰ Δι' ἐγῶγε, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκρά-
 τῆς, καὶ τῷ γείτονι βούλει σὺ ἀρέσκειν, ἵνα σοὶ καὶ
 πῦρ ἐναύῃ, ὅταν τούτου δέῃ, καὶ ἀγαθοῦ τέ σοι γίγνη-
 ται συλλήπτωρ ἅν τι σφαλλόμενος τύχῃς, εὐνοϊκῶς
 ἐγγύθεν βοηθῇ σοι; Ἔγῶγε, ἔφη. Τί δέ; συνοδοι-
 πόρον ἢ σύμπλουν, ἢ εἴ τῳ ἄλλῳ ἐντυγχάνοις, οὐδὲν
 ἂν σοὶ διαφέροι φίλον ἢ ἐχθρὸν γενέσθαι, ἢ καὶ τῆς
 13 παρὰ τούτων εὐνοίας οἶει δεῖν ἐπιμέλεσθαι; Ἔγῶγε,
 ἔφη. Εἶτα τούτων μὲν ἐπιμέλεσθαι παρεσκεύασαι,
 τὴν δὲ μητέρα τὴν πάντων μάλιστα σε φιλοῦσαν οὐκ
 οἶει δεῖν θεραπεύειν; οὐκ οἶσθ' ὅτι καὶ ἡ πόλις ἄλλης
 μὲν ἀχαριστίας οὐδεμιᾶς ἐπιμέλεται οὐδὲ δικάζει,
 ἀλλὰ περιορᾷ τοὺς εὖ πεπονθότας χάριν οὐκ ἀποδι-
 δόντας, εἰ δέ τις γονέας μὴ θεραπεύῃ, τούτῳ δίκην
 τε ἐπιτίθησι καὶ ἀποδοκιμάζουσα οὐκ ἐξ ἄρχειν τοῦ-
 τον, ὥς οὔτε ἂν τὰ ἱερὰ εὐσεβῶς θυόμενα ὑπὲρ τῆς
 πόλεως τούτου θύοντος οὔτε ἄλλο καλῶς καὶ δικαίως
 οὐδὲν ἂν τούτου πράξαντος; καὶ νῆ Δία εἰάν τις τῶν
 γονέων τελευτησάντων τοὺς τάφους μὴ κοσμήῃ, καὶ
 τοῦτο ἐξετάζει ἡ πόλις ἐν ταῖς τῶν ἀρχόντων δοκιμα-
 14 σίαις. σὺ οὖν, ὦ παῖ, εἰάν σωφρονηῆς, τοὺς μὲν θεοὺς
 παραιτήσῃ συγγνώμονάς σοι εἶναι, εἰ τι παρημέληκας
 τῆς μητρός, μὴ σε καὶ οὔτοι νομίσαντες ἀχάριστον
 εἶναι οὐκ ἐθελήσωσιν εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ ἀνθρώπους
 φυλάξει μὴ σε αἰσθόμενοι τῶν γονέων ἀμελοῦντα
 πάντες ἀτιμάσωσιν, εἶτα ἐν ἐρημίᾳ φίλων ἀναφα-

νῆς. εἰ γάρ σε ὑπολάβοιεν πρὸς τοὺς γονέας ἀχάρι-
στον εἶναι, οὐδεὶς ἂν νομίσειεν εὖ σε ποιήσας χάριν
ἀπολήψεσθαι.

Χαιρεφῶντα δέ ποτε καὶ Χαιρεκράτη, ἀδελφῶ III
μὲν ὄντε ἀλλήλοιον, ἑαυτῷ δὲ γνωρίμῳ, αἰσθόμενος
διαφερομένῳ, ἰδὼν τὸν Χαιρεκράτη, Εἰπέ μοι, ἔφη,
ὦ Χαιρέκρατες, οὐ δήπου καὶ σὺ εἶ τῶν τοιούτων ἀν-
θρώπων οἱ χρησιμώτερον νομίζουσι χρήματα ἢ ἀδελ-
φόν; καὶ ταῦτα τῶν μὲν ἀφρόνων ὄντων, τοῦ δὲ
φρονίμου, καὶ τῶν μὲν βοηθείας δεομένων, τοῦ δὲ
βοηθεῖν δυναμένου, καὶ πρὸς τούτοις τῶν μὲν πλειό-
νων ὑπαρχόντων, τοῦ δὲ ἐνός. θαυμαστὸν δὲ καὶ 2
τοῦτο, εἴ τις τοὺς μὲν ἀδελφοὺς ζημίαν ἡγεῖται, ὅτι
οὐ καὶ τὰ τῶν ἀδελφῶν κέκτηται, τοὺς δὲ πολίτας οὐχ
ἡγεῖται ζημίαν, ὅτι οὐ καὶ τὰ τῶν πολιτῶν ἔχει, ἀλλ'
ἐνταῦθα μὲν δύναται λογίζεσθαι ὅτι κρεῖττον σὺν
πολλοῖς οἰκοῦντα ἀσφαλῶς τὰρκοῦντα ἔχειν ἢ μόνον
διαιτώμενον τὰ τῶν πολιτῶν ἐπικινδύνως πάντα κε-
κτῆσθαι, ἐπὶ δὲ τῶν ἀδελφῶν τὸ αὐτὸ τοῦτο ἀγνοοῦσι.
καὶ οἰκέτας μὲν οἱ δυνάμενοι ἀνοῦνται, ἵνα συνεργοὺς 3
ἔχωσι, καὶ φίλους κτῶνται, ὡς βοηθῶν δεόμενοι, τῶν
δ' ἀδελφῶν ἀμελοῦσιν, ὥσπερ ἐκ πολιτῶν μὲν γιγνο-
μένους φίλους, ἐξ ἀδελφῶν δὲ οὐ γιγνομένους. καὶ 4
μὴν πρὸς φιλίαν μέγα μὲν ὑπάρχει τὸ ἐκ τῶν αὐ-
τῶν φῦναι, μέγα δὲ τὸ ὁμοῦ τραφῆναι, ἐπεὶ καὶ
τοῖς θηρίοις πόθος τις ἐγγίγνεται τῶν συντρόφων·
πρὸς δὲ τούτοις καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τιμῶσί τε μᾶλ-
λον τοὺς συναδέλφους ὄντας τῶν ἀναδέλφων καὶ ἦτ-
τον τούτοις ἐπιτίθενται. καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν, 5
'Ἄλλ' εἰ μὲν, ὦ Σώκρατες, μὴ μέγα εἶη τὸ διάφορον,
ἴσως ἂν δέοι φέρειν τὸν ἀδελφὸν καὶ μὴ μικρῶν ἕνεκα
φεύγειν· ἀγαθὸν γάρ, ὥσπερ καὶ σὺ λέγεις, ἀδελ-

φὸς ὦν οἶον δεῖ· ὁπότε μέντοι παντὸς ἐνδέοι καὶ πᾶν
 τὸ ἐναντιώτατον εἶη, τί ἂν τις ἐπιχειροῖη τοῖς ἀδυ-
 6 νάτοις; καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, Πότερα δέ, ὦ Χαιρέκρα-
 τες, οὐδενὶ ἀρέσαι δύναται Χαιρεφῶν, ὥσπερ οὐδὲ σοί,
 ἢ ἔστιν οἷς καὶ πάννυ ἀρέσκει; Διὰ τοῦτο γάρ τοι, ἔφη,
 ὦ Σώκρατες, ἄξιόν ἐστιν ἐμοὶ μισεῖν αὐτόν, ὅτι ἄλλοις
 μὲν ἀρέσκειν δύναται, ἐμοὶ δὲ ὅπου ἂν παρῆ παν-
 7 ταχοῦ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ζημίαι μᾶλλον ἢ ὠφέλειά
 8 ἔστιν. Ἄρ' οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ ἵππος τῷ
 ἀνεπιστήμονι μὲν, ἐγχειροῦντι δὲ χρῆσθαι ζημίαι ἐστίν,
 οὕτω καὶ ἀδελφός, ὅταν τις αὐτῷ μὴ ἐπιστάμενος ἐγ-
 9 χειρῆ χρῆσθαι, ζημίαι ἐστί; Πῶς δ' ἂν ἐγώ, ἔφη ὁ
 Χαιρεκράτης, ἀνεπιστήμων εἶην ἀδελφῷ χρῆσθαι,
 ἐπιστάμενός γε καὶ εὖ λέγειν τὸν εὖ λέγοντα καὶ εὖ
 ποιεῖν τὸν εὖ ποιοῦντα; τὸν μέντοι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ
 10 πειρώμενον ἐμὲ ἀνιᾶν οὐκ ἂν δυναίμην οὔτ' εὖ λέγειν
 οὔτ' εὖ ποιεῖν, ἀλλ' οὐδὲ πειράσομαι. καὶ ὁ Σωκρά-
 11 τής ἔφη, Θαυμαστά γε λέγεις, ὦ Χαιρέκρατες, εἰ
 κύνα μὲν, εἰ σοὶ ἦν ἐπὶ προβάτοις ἐπιτήδειος ὦν καὶ
 τοὺς μὲν ποιμένας ἠσπάζετο, σοὶ δὲ προσβιόντι ἐχα-
 λῆπαινευ, ἀμελήσας ἂν τοῦ ὀργίζεσθαι ἐπειρῶ εὖ
 ποιήσας πραῦνειν αὐτόν, τὸν δὲ ἀδελφὸν φῆς μὲν
 μέγα ἂν ἀγαθὸν εἶναι ὄντα πρὸς σὲ οἶον δεῖ, ἐπίστα-
 σθαι δὲ ὁμολογῶν καὶ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ λέγειν οὐκ ἐπι-
 10 χειρεῖς μηχανᾶσθαι ὅπως σοὶ ὡς βέλτιστος ἦ. καὶ
 ὁ Χαιρεκράτης, Δέδοικα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, μὴ οὐκ
 ἔχω ἐγὼ τὸσαύτην σοφίαν ὥστε Χαιρεφῶντα ποιῆσαι
 πρὸς ἐμὲ οἶον δεῖ. Καὶ μὴν οὐδέν γε ποικίλον, ἔφη ὁ
 Σωκράτης, οὐδὲ καινὸν δεῖ ἐπ' αὐτόν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ,
 μηχανᾶσθαι, οἷς δὲ καὶ σὺ ἐπίστασαι αὐτὸς οἶμαι
 11 ἂν αὐτὸν ἀλόντα περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι σε. Οὐκ ἂν
 φθάνοις, ἔφη, λέγωι, εἰ τι ἤσθησαί με φίλτρον ἐπι-

στάμενον ὃ ἐγὼ εἰδὼς λέληθα ἑμαυτόν. Λέγε δὴ μοι, ἔφη, εἴ τινα τῶν γνωρίμων βούλοιο κατεργάσασθαι, ὁπότε θύοι, καλεῖν σε ἐπὶ δεῖπνον, τί ἂν ποιοίης; Δῆλον ὅτι κατάρχοιμ' ἂν τοῦ αὐτός, ὅτε θύοιμι, καλεῖν ἐκείνον. Εἰ δὲ βούλοιο τῶν φίλων τινὰ προτρέ- 12 ψασθαι, ὁπότε ἀποδημοίης, ἐπιμέλεσθαι τῶν σῶν, τί ἂν ποιοίης; Δῆλον ὅτι πρότερος ἂν ἐγχειροίην ἐπιμέλεσθαι τῶν ἐκείνου, ὁπότε ἀποδημοίῃ. Εἰ δὲ βού- 13 λοιο ξένον ποιῆσαι ὑποδέχεσθαι σεαυτόν, ὁπότε ἔλθοις εἰς τὴν ἐκείνου, τί ἂν ποιοίης; Δῆλον ὅτι καὶ τοῦτον πρότερος ὑποδεχοίμην ἂν, ὁπότε ἔλθοι Ἀθήναζε· καὶ εἴ γε βουλοίμην αὐτὸν προθυμεῖσθαι διαπράττειν μοι ἐφ' ἃ ἤκοιμι, δῆλον ὅτι καὶ τοῦτο δέοι ἂν πρότερον αὐτὸν ἐκείνω ποιεῖν. Πάντ' ἄρα σύγχε τὰ 14 ἐν ἀνθρώποις φίλτρα ἐπιστάμενος πάλαι ἀπεκρύπτου· ἢ ὄκνεῖς, ἔφη, ἄρξαι, μὴ αἰσχρὸς φανῆς, εἰάν πρότερος τὸν ἀδελφὸν εὖ ποιῆς; καὶ μὴν πλείστου γε δοκεῖ ἀνὴρ ἐπαίνου ἄξιος εἶναι, ὃς ἂν φθάνῃ τοὺς μὲν πολεμίους κακῶς ποιῶν, τοὺς δὲ φίλους εὐεργετῶν. εἰ μὲν οὖν ἐδόκει μοι Χαιρεφῶν ἡγεμονικώτερος εἶναι σοῦ πρὸς τὴν φιλίαν ταύτην, ἐκείνον ἂν ἐπειρώμην πείθειν πρότερον ἐγχειρεῖν τῷ σὲ φίλον ποιεῖσθαι· νῦν δέ μοι σὺ δοκεῖς ἡγούμενος μᾶλλον ἂν ἐξεργάζεσθαι τοῦτο. καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν, Ἄτοπα λέγεις, ὦ Σώκρατες, 15 καὶ οὐδαμῶς πρὸς σοῦ, ὅς γε κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα καθηγεῖσθαι· καίτοι τούτου γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τάναντία νομίζεται, τὸν πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι παντὸς καὶ λόγου καὶ ἔργου. Πῶς; ἔφη ὁ Σωκρά- 16 τής· οὐ γὰρ καὶ ὁδοῦ παραχωρῆσαι τὸν νεώτερον πρεσβυτέρῳ συντυγχάνοντι πανταχοῦ νομίζεται, καὶ καθήμενον ὑπαναστῆναι, καὶ κοίτη μαλακῇ τιμῆσαι, καὶ λόγων ὑπεῖξαι; ὠραθέ, μὴ ὄκνει, ἔφη, ἀλλ' ἐγχείρει

τὸν ἄνδρα καταπραΰνειν· καὶ πάνυ ταχύ σοι ὑπακούσεται. οὐχ ὄραξ ὡς φιλότιμός ἐστι καὶ ἐλευθέριος; τὰ μὲν γὰρ πονηρὰ ἀνθρώπια οὐκ ἂν ἄλλως μᾶλλον ἔλοις ἢ εἰ δοίης τι, τοὺς δὲ καλοὺς κἀγαθοὺς ἀνθρώπους
 17 προσφιλῶς χρώμενος μάλιστα ἂν κατεργάσαιο. καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν, Ἐὰν οὖν ἐμοῦ ταῦτα ποιούντος ἐκεῖνος μηδὲν βελτίων γίγνηται; Τί γὰρ ἄλλο, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἢ κινδυνεύσεις σὺ μὲν χρηστός τε καὶ φιλάδελφος εἶναι, ἐκεῖνος δὲ φαῦλός τε καὶ οὐκ ἄξιος εὐεργεσίας; ἀλλ' οὐδὲν οἶμαι τούτων ἔσεσθαι· νομίζω γὰρ αὐτόν, ἐπειδὴν ἀΐσθηταί σε προκαλούμενον ἑαυτὸν εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, πάνυ φιλονικῆσειν ὅπως περιγένηται σου καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ εὖ ποιῶν.
 18 νῦν μὲν γὰρ οὕτως, ἔφη, διάκεισθον, ὥσπερ εἰ τῶ χειρῆ, ἃς ὁ θεὸς ἐπὶ τῶ συλλαμβάνειν ἀλλήλοιν ἐποίησεν, ἀφεμένῳ τούτου τράποιντο πρὸς τὸ διακωλύειν ἀλλήλω, ἢ εἰ τῶ πόδε θείᾳ μοίρᾳ πεποιημένῳ πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλοιν, ἀμελήσαντε τούτου ἐμποδίζοιεν
 19 ἀλλήλω. οὐκ ἂν πολλὴ ἀμαθία εἶη καὶ κακοδαιμονία τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ πεποιημένοις ἐπὶ βλάβῃ χρησθαι; καὶ μὴν ἀδελφῶ γε, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ὁ θεὸς ἐποίησεν ἐπὶ μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν ἢ χεῖρέ τε καὶ πόδε καὶ ὀφθαλμῶ καὶ τᾶλλα ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν ἀνθρώποις. χεῖρες μὲν γάρ, εἰ δέοι αὐτὰς τὰ πλεον ὀργυιᾶς διέχοντα ἅμα ποιῆσαι, οὐκ ἂν δύναιντο· πόδες δὲ οὐδ' ἂν ἐπὶ τὰ ὀργυιᾶν διέχοντα ἔλθοιεν ἅμα· ὀφθαλμοὶ δὲ οἱ δοκοῦντες ἐπὶ πλείστον ἐξικνεῖσθαι οὐδ' ἂν τῶν ἔτι ἐγγυτέρῳ ὄντων τὰ ἐμπροσθεν ἅμα καὶ τὰ ὀπισθεν ἰδεῖν δύναιντο· ἀδελφῶ δὲ φίλῳ ὄντε καὶ πολὺ διεστῶτε πράττετον ἅμα ἐπ' ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν.

IV. Ἦκουσα δὲ ποτε αὐτοῦ καὶ περὶ φίλων διαλεγο-

μενου ἐξ ὧν ἔμοιγε ἐδόκει μάλιστα ἄν τις ὠφελεῖσθαι
 πρὸς φίλων κτησίν τε καὶ χρείαν. τοῦτο μὲν γὰρ δὴ
 πολλῶν ἔφη ἀκούειν, ὡς πάντων κτημάτων κράτι-
 στον εἶη φίλος σαφῆς καὶ ἀγαθός· ἐπιμελομένους δὲ
 παντὸς μᾶλλον ὄραν ἔφη τοὺς πολλοὺς ἢ φίλων κτη-
 σεως. καὶ γὰρ οἰκίας καὶ ἀγροὺς καὶ ἀνδράποδα καὶ 2
 βροσκήματα καὶ σκευὴ κτωμένους τε ἐπιμελῶς ὄραν
 ἔφη καὶ τὰ ὄντα σώζειν πειρωμένους, φίλου δέ, ὁ
 μέγιστον ἀγαθὸν εἶναι φασιν, ὄραν ἔφη τοὺς πολλοὺς
 οὔτε ὅπως κτήσονται φροντίζοντας οὔτε ὅπως οἱ ὄν-
 τες ἑαυτοῖς σώζονται. ἀλλὰ καὶ καμνόντων φίλων 3
 τε καὶ οἰκετῶν ὄραν τινὰς ἔφη τοῖς μὲν οἰκέταις καὶ
 ἰατροῦς εἰσάγοντας καὶ τᾶλλα τὰ πρὸς ὑγίειαν ἐπι-
 μελῶς παρασκευάζοντας, τῶν δὲ φίλων ὀλιγωροῦν-
 τας, ἀποθανόντων τε ἀμφοτέρων ἐπὶ μὲν τοῖς οἰκέ-
 ταις ἀχθομένους τε καὶ ζημίαν ἠγουμένους, ἐπὶ δὲ τοῖς
 φίλοις οὐδὲν οἰομένους ἐλαττοῦσθαι, καὶ τῶν μὲν ἄλ-
 λων κτημάτων οὐδὲν ἑῶντας ἀθεράπευτον οὐδ' ἀν-
 ἐπίσκεπτον, τῶν δὲ φίλων ἐπιμελείας δεομένων ἀμε-
 λοῦντας. ἔτι δὲ πρὸς τούτοις ὄραν ἔφη τοὺς πολλοὺς 4
 τῶν μὲν ἄλλων κτημάτων καὶ πάνυ πολλῶν αὐτοῖς
 ὄντων τὸ πλῆθος εἰδόμενος, τῶν δὲ φίλων ὀλίγων ὄν-
 των οὐ μόνον τὸ πλῆθος ἀγνοοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς
 πυνθανομένοις τοῦτο καταλέγειν ἐγχειρήσαντας, οὓς
 ἐν τοῖς φίλοις ἔθεσαν, πάλιν τούτους ἀνατίθεσθαι·
 τοσοῦτον αὐτοὺς τῶν φίλων φροντίζειν. καίτοι πρὸς 5
 ποῖον κτῆμα τῶν ἄλλων παραβαλλόμενος φίλος ἀγα-
 θός οὐκ ἂν πολλῶ κρείττων φανεῖη; ποῖος γὰρ ἵππος ἢ
 ποῖον ζευγὸς οὕτω χρήσιμον ὥσπερ ὁ χρηστὸς φίλος;
 ποῖον δὲ ἀνδράποδον οὕτως εὖνουν καὶ παραμόνιμον;
 ἢ ποῖον ἄλλο κτῆμα οὕτω πάγχρηστον; ὁ γὰρ ἀγαθός 6
 φίλος ἑαυτὸν τάττει πρὸς πᾶν τὸ ἐλλεῖπον τῶ φίλῳ

καὶ τῆς τῶν ἰδίων κατασκευῆς καὶ τῆς τῶν κοινῶν
 πράξεως· κἄν τέ τινα εὖ ποιῆσαι δέη, συνεπισχύει,
 εἰάν τις φόβος ταράττη, συμβοηθεῖ, τὰ μὲν συνα-
 ναλίσκων, τὰ δὲ συμπράττων, καὶ τὰ μὲν συμπί-
 θων, τὰ δὲ βιαζόμενος, καὶ εὖ μὲν πράττοντας πλεῖ-
 7 θῶν. ἅ δὲ αἶ τε χεῖρες ἐκάστῳ ὑπηρετοῦσι καὶ οἱ
 ὀφθαλμοὶ προορῶσι καὶ τὰ ὦτα προακούουσι καὶ οἱ
 πόδες διανύτουσι, τούτων φίλος εὐεργετῶν οὐδενὸς
 λείπεται· πολλάκις δὲ ἅ πρὸ αὐτοῦ τις ἢ οὐκ ἐξειργά-
 σατο ἢ οὐκ εἶδεν ἢ οὐκ ἤκουσεν ἢ οὐ διήνυσε, ταῦθ'
 ὁ φίλος πρὸ τοῦ φίλου ἐξήρκεσεν. ἀλλ' ὅμως ἔνιοι
 δένδρα μὲν πειρῶνται θεραπεύειν τοῦ καρποῦ ἔνε-
 κεν, τοῦ δὲ παμφορωτάτου κτήματος, ὃ καλεῖται φί-
 λος, ἀργῶς καὶ ἀνειμένως οἱ πλεῖστοι ἐπιμέλονται.

V. Ἦκουσα δέ ποτε καὶ ἄλλον αὐτοῦ λόγον, ὃς ἐδό-
 κει μοι προτρέπειν τὸν ἀκούοντα ἐξετάζειν ἑαυτὸν
 ὀπόσου τοῖς φίλοις ἄξιός εἴη. ἰδὼν γάρ τινα τῶν συν-
 ὄντων ἀμελοῦντα φίλου πενία πιεζομένου, ἤρετο
 Ἀντισθένη ἐναντίον τοῦ ἀμελοῦντος αὐτοῦ καὶ ἄλ-
 2 λων πολλῶν, Ἄρ', ἔφη, ὧ Ἀντίσθενες, εἰσὶ τινες
 ἀξίαι φίλων, ὥσπερ οἰκετῶν; τῶν γὰρ οἰκετῶν ὁ μέ-
 που δυοῖν μναῖν ἄξιός ἐστιν, ὁ δὲ οὐδ' ἡμιμναίου, ὁ
 δὲ πέντε μναῶν, ὁ δὲ καὶ δέκα· Νικίας δὲ ὁ Νικηράτου
 λέγεται ἐπιστάτην εἰς τὰργύρεια πρίασθαι ταλάντου.
 σκοποῦμαι δὴ τοῦτο, ἔφη, εἰ ἄρα ὥσπερ τῶν οἰκε-
 3 τῶν, οὕτω καὶ τῶν φίλων εἰσὶν ἀξίαι. Ναὶ μὰ Δί'.
 ἔφη ὁ Ἀντισθένης· ἐγὼ γοῦν βουλοίμην ἂν τὸν μέ-
 τινα φίλον μοι εἶναι μᾶλλον ἢ δύο μναῶν, τὸν δ' οὐδ'
 ἂν ἡμιμναίου προτιμήσαιμ' ἂν, τὸν δὲ καὶ πρὸ δέκα
 μναῶν ἐλοίμην ἂν, τὸν δὲ πρὸ πάντων χρημάτων [καὶ
 4 πόνων] πριαίμην ἂν φίλον μοι εἶναι. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ

Σωκράτης, εἴ γε ταῦτα τοιαῦτά ἐστι, καλῶς ἂν ἔχοι
 ἐξετάζειν τινὰ ἑαυτὸν πόσου ἄρα τυγχάνει τοῖς φί-
 λοις ἄξιος ὢν καὶ πειραῖσθαι ὡς πλείστου ἄξιος εἶ-
 ναι, ἵνα ἦττον αὐτὸν οἱ φίλοι προδιδώσιν. ἐγὼ γάρ
 τοι, ἔφη, πολλάκις ἀκούων τοῦ μὲν ὅτι προύδωκεν
 αὐτὸν φίλος ἀνὴρ, τοῦ δ' ὅτι μνᾶν ἀνθ' ἑαυτοῦ μάλ-
 λον εἶλετο ἀνὴρ ὃν ᾤετο φίλον εἶναι, τὰ τοιαῦτα πάν-
 τα σκοπῶ μὴ ὥσπερ, ὅταν τις οἰκέτην πονηρὸν πω-
 λῆ, ἀποδίδοται τοῦ εὐρόντος, οὕτω καὶ τὸν πονη-
 ρὸν φίλον, ὅταν ἐξῆ τὸ πλεόν τῆς ἀξίας λαβεῖν, ἐπα-
 γωγὸν ἢ ἀποδίδοσθαι. τοὺς δὲ χρηστοὺς οὔτε οἰκέτας
 πάνυ τι πωλουμένους ὁρῶ οὔτε φίλους προδιδομένους.

Ἐδόκει δέ μοι καὶ εἰς τὸ δοκιμάζειν φίλους ὁποί- VI
 οὺς ἄξιον κτᾶσθαι φρενοῦν τοιάδε λέγων. Εἰπέ μοι,
 ἔφη, ὦ Κριτόβουλε, εἰ δεοίμεθα φίλου ἀγαθοῦ, πῶς
 ἂν ἐπιχειροῦμεν σκοπεῖν; ἄρα πρῶτον μὲν ζητητέον,
 ὅστις ἄρχει γαστροῦ τε καὶ φιλοποσίας καὶ λαγνείας
 καὶ ὕπνου καὶ ἀργίας; ὁ γὰρ ὑπὸ τούτων κρατού-
 μενος οὔτ' αὐτὸς ἑαυτῷ δύναται ἂν οὔτε φίλῳ τὰ δέ-
 οντα πράττειν; Μὰ Δί', οὐ δῆτα, ἔφη. Οὐκοῦν τοῦ
 μὲν ὑπὸ τούτων ἀρχομένου ἀφεκτέον δοκεῖ σοι εἶναι;
 Πάνυ μὲν οὔν, ἔφη. Τί γάρ; ἔφη, ὅστις δαπανη- 2
 ρὸς ὢν μὴ αὐτάρκης ἐστίν, ἀλλ' ἀεὶ τῶν πλησίον δεῖ-
 ται, καὶ λαμβάνων μὲν μὴ δύναται ἀποδιδόναι, μὴ
 λαμβάνων δὲ τὸν μὴ διδόντα μισεῖ, οὐ δοκεῖ σοι καὶ
 οὗτος χαλεπὸς φίλος εἶναι; Πάνυ γ', ἔφη. Οὐκοῦν
 ἀφεκτέον καὶ τούτου; Ἀφεκτέον μέντοι, ἔφη. Τί γάρ; 3
 ὅστις χρηματίζεσθαι μὲν δύναται, πολλῶν δὲ χρημά-
 των ἐπιθυμεῖ, καὶ διὰ τοῦτο δυσσύμβολός ἐστι, καὶ
 λαμβάνων μὲν ἠδέεται, ἀποδιδόναι δὲ μὴ βούλεται;
 Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, οὗτος ἐτι πονηρότερος ἐκείνου
 εἶναι. Τί δ'; ὅστις διὰ τὸν ἔρωτα τοῦ χρηματίζε- 4

σθαι μηδὲ πρὸς ἕν ἄλλο σχολὴν ποιεῖται ἢ ὀπόθεν αὐ-
 τὸς τι κερδανεῖ; Ἀφεκτέον καὶ τούτου, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ·
 ἀνωφελὴς γὰρ ἂν εἴη τῷ χρωμένῳ. Τί δέ; ὅστις στα-
 σιώδης τέ ἐστι καὶ θέλων πολλοὺς τοῖς φίλοις ἐχθροὺς
 παρέχειν; Φευκτέον νῆ Δία καὶ τούτον. Εἰ δέ τις
 τούτων μὲν τῶν κακῶν μηδὲν ἔχει, εὖ δὲ πάσχων
 ἀνέχεται, μηδὲν φροντίζων τοῦ ἀντενεργετεῖν; Ἀνω-
 φελὴς ἂν εἴη καὶ οὗτος. ἀλλὰ ποῖον, ὦ Σώκρατες, ἐπι-
 5 χειρήσομεν φίλον ποιεῖσθαι; Οἶμαι μὲν, ὅστις τὰναν-
 τία τούτων ἐγκρατὴς μὲν εἴη τῶν διὰ τοῦ σώματος
 ἡδονῶν, εὖνους δὲ καὶ εὐσύμβολος ὢν τυγχάνει καὶ
 φιλόνικος πρὸς τὸ μὴ λείπεσθαι εὖ ποιῶν τοὺς εὐ-
 ενεργετοῦντας αὐτόν, ὥστε λυσιτελεῖν τοῖς χρωμένοις.
 6 Πῶς οὖν ἂν ταῦτα δοκιμάσαιμεν, ὦ Σώκρατες, πρὸ
 τοῦ χρῆσθαι; Τοὺς μὲν ἀνδριαντοποιοῦς, ἔφη, δο-
 κιμάζομεν οὐ τοῖς λόγοις αὐτῶν τεκμαιρόμενοι, ἀλλ'
 ὃν ἂν ὀρῶμεν τοὺς πρόσθεν ἀνδριάντας καλῶς εἰρ-
 7 γασμένον, τούτῳ πιστεύομεν καὶ τοὺς λοιποὺς εὖ ποιή-
 τους. Καὶ ἄνδρα δὴ λέγεις, ἔφη, ὃς ἂν τοὺς φίλους
 τοὺς πρόσθεν εὖ ποιῶν φαίνεται, δῆλον εἶναι καὶ
 τοὺς ὕστερον εὐεργετήσοντα; Καὶ γὰρ ἵπποις, ἔφη,
 8 ὃν ἂν ὀρῶ τοῖς πρόσθεν καλῶς χρωμένον, τούτου
 καὶ ἄλλοις οἶμαι καλῶς χρῆσθαι. Εἶεν, ἔφη· ὃς δ'
 ἂν ἡμῖν ἄξιος φιλίας δοκῆ εἶναι, πῶς χρὴ φίλον τοῦ-
 9 τον ποιεῖσθαι; Πρῶτον μὲν, ἔφη, τὰ παρὰ τῶν θεῶν
 ἐπισκεπτέον, εἰ συμβουλεύουσιν αὐτὸν φίλον ποιεῖ-
 σθαι. Τί οὖν; ἔφη, ὃν ἂν ἡμῖν τε δοκῆ καὶ οἱ θεοὶ
 μὴ ἐναντιῶνται, ἔχεις εἰπεῖν ὅπως οὗτος θηρατέος;
 9 Μὰ Δί', ἔφη, οὐ κατὰ πόδας ὥσπερ ὁ λαγῶς, οὐδ'
 ἀπάτη ὥσπερ αἱ ὄρνιθες, οὐδὲ βία ὥσπερ οἱ κάπροι.
 ἄκουτα γὰρ φίλον ἐλείν ἐργῶδες· χαλεπὸν δὲ καὶ δῆ-
 σαντα κατέχειν ὥσπερ δούλον· ἐχθροὶ γὰρ μᾶλλον

ἢ φίλοι γίνονται τοιαῦτα πάσχοντες. Φίλοι δὲ πῶς; 10
 ἔφη. Εἶναι μὲν τινὰς φασιν ἐπρωδᾶς, ἃς οἱ ἐπιστά-
 μενοι ἐπάδοντες οἷς ἂν βούλωνται φίλους αὐτοὺς
 ποιῶνται· εἶναι δὲ καὶ φίλτρα, οἷς οἱ ἐπιστάμενοι
 πρὸς οὓς ἂν βούλωνται χρώμενοι φιλοῦνται ὑπ'
 αὐτῶν. Πόθεν οὖν, ἔφη, ταῦτα μάθοιμεν ἄν; **A**11
 μὲν αἱ Σειρῆνες ἐπῆδον τῷ Ὀδυσσεὶ ἤκουσας Ὀμήρου,
 ὧν ἔστιν ἀρχὴ τοιάδε τις·

Δεῦρ' ἄγε δὴ, πολύαιν' Ὀδυσσεῦ, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν.
 ταύτην οὖν, ἔφη, τὴν ἐπρωδὴν, ὧ Σώκρατες, καὶ τοῖς
 ἄλλοις ἀνθρώποις αἱ Σειρῆνες ἐπάδουσαι κατεῖ-
 χον, ὥστε μὴ ἀπιέναι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἐπασθέντας;
 Οὐκ ἄλλὰ τοῖς ἐπ' ἀρετῇ φιλοτιμουμένοις οὕτως ἐπῆ- 12
 δον. Σχεδόν τι λέγεις τοιαῦτα χρῆναι ἐκάστῳ ἐπά-
 δειν οἷα μὴ νομιεῖ ἀκούων τὸν ἐπαινοῦντα καταγε-
 λῶντα λέγειν. οὕτω μὲν γὰρ ἐχθίῳν τ' ἂν εἶη καὶ
 ἀπελαύνοι τοὺς ἀνθρώπους ἀφ' ἑαυτοῦ, εἰ τὸν εἰδότα
 ὅτι μικρὸς τε καὶ αἰσχρὸς καὶ ἀσθενὴς ἔστιν ἐπαινοῖη
 λέγων ὅτι καλὸς τε καὶ μέγας καὶ ἰσχυρὸς ἔστιν. ἄλλας
 δέ τινας οἶσθα ἐπρωδᾶς; Οὐκ ἄλλ' ἤκουσα μὲν ὅτι 13
 Περικλῆς πολλὰς ἐπίσταιτο, ἃς ἐπάδων τῇ πόλει ἐποίει
 αὐτὴν φιλεῖν αὐτόν. Θεμιστοκλῆς δὲ πῶς ἐποίησε
 τὴν πόλιν φιλεῖν αὐτόν; Μὰ Δί' οὐκ ἐπάδων, ἀλλὰ
 περιάψας τι ἀγαθὸν αὐτῇ. Δοκεῖς μοι λέγειν, ὧ Σώ- 14
 κρατες, ὡς, εἰ μέλλομεν ἀγαθὸν τινα κτήσεσθαι φί-
 λου, αὐτοὺς ἡμᾶς ἀγαθοὺς δεῖ γενέσθαι [λέγειν τε καὶ
 πράττειν]. Σὺ δ' ὦρον, ἔφη ὁ Σωκράτης, οἷόν τ' εἶναι
 καὶ πονηρὸν ὄντα χρηστοὺς φίλους κτήσεσθαι; Ἐώ- 15
 ρων γάρ, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, ῥήτοράς τε φαύλους
 ἀγαθοῖς δημηγόροις φίλους ὄντας, καὶ στρατηγεῖν οὐχ
 ἱκανοὺς πάνυ στρατηγικοῖς ἀνδράσιν ἐταίρους. **Ἄρ'** 16

οὖν, ἔφη, καί, περὶ οὗ διαλεγόμεθα, οἰσθ' αἴ τις οἱ
 ἀνωφελεῖς ὄντες ὠφελίμους δύνανται φίλους ποι-
 εῖσθαι; Μὰ Δι' οὐ δῆτ', ἔφη· ἀλλ' εἰ ἀδύνατόν ἐστι
 πονηρὸν ὄντα καλοῦς κἀγαθοῦς φίλους κτήσασθαι,
 ἐκεῖνο ἤδη μέλει μοι, εἰ ἔστιν αὐτὸν καλὸν κἀγαθὸν
 γενόμενον ἐξ ἐτοίμου τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς φίλον εἶ-
 17 ναι. Θράττει σε, ὦ Κριτόβουλε, ὅτι πολλάκις ἄν-
 δρας καὶ πὰ καλὰ πράττοντας καὶ τῶν αἰσχροῶν ἀπε-
 χομένους ὄρας ἀντὶ τοῦ φίλους εἶναι στασιάζοντας ἀλ-
 λήλοις καὶ χαλεπώτερον χρωμένους τῶν μηδενὸς ἀξίων
 18 ἀνθρώπων. Καὶ οὐ μόνον γ', ἔφη ὁ Κριτόβουλος,
 οἱ ἰδιῶται τοῦτο ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ πόλεις αἱ τῶν τε
 καλῶν μάλιστα ἐπιμελόμεναι καὶ τὰ αἰσχροὰ ἤκιστα
 προσιέμεναι πολλάκις πολεμικῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλή-
 19 λας. ἂ λογιζόμενος πάνυ ἀθύμως ἔχω πρὸς τὴν τῶν
 φίλων κτήσιν· οὔτε γὰρ τοὺς πονηροὺς ὄρα φίλους
 ἀλλήλοις δυναμένους εἶναι· πῶς γὰρ ἂν ἢ ἀχάριστοι
 ἢ ἀμελεῖς ἢ πλεονέκται ἢ ἄπιστοι ἢ ἀκρατεῖς ἄνθρωποι
 δύναιτο φίλοι γενέσθαι; οἱ μὲν οὖν πονηροὶ πάντως
 ἔμοιγε δοκοῦσιν ἀλλήλοις ἐχθροὶ μᾶλλον ἢ φίλοι πε-
 20 φυκέναι. ἀλλὰ μὴν, ὥσπερ σὺ λέγεις, οὐδ' ἂν τοῖς
 χρηστοῖς οἱ πονηροὶ ποτε συναρμόσειαν εἰς φιλίαν·
 πῶς γὰρ οἱ τὰ πονηρὰ ποιοῦντες τοῖς τὰ τοιαῦτα μι-
 σοῦσι φίλοι γένοιεντ' ἄν; εἰ δὲ δὴ καὶ οἱ ἀρετὴν ἀσκοῦν-
 τες στασιάζουσί τε περὶ τοῦ πρωτεύειν ἐν ταῖς πόλεσι
 καὶ φθονοῦντες ἑαυτοῖς μισοῦσιν ἀλλήλους, τίνες ἔτι
 φίλοι ἔσονται καὶ ἐν τίσιν ἀνθρώποις εὐνοια καὶ πίστις
 21 ἔσται; Ἄλλ' ἔχει μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ποικίλως πως
 ταῦτα, ὦ Κριτόβουλε. φύσει γὰρ ἔχουσιν οἱ ἄνθρω-
 ποι τὰ μὲν φιλικὰ· δέονται τε γὰρ ἀλλήλων καὶ ἔλε-
 οῦσι καὶ συνεργοῦντες ὠφελοῦσι καὶ τοῦτο συνιέν-

τες χάριν ἔχουσιν ἀλλήλοις· τὰ δὲ πολεμικά· τὰ τε
 γὰρ αὐτὰ καλὰ καὶ ἡδέα νομίζοντες ὑπὲρ τούτων μά-
 χονται καὶ διχογνωμονοῦντες ἐναντιοῦνται. πολεμι-
 κὸν δὲ καὶ ἔρις καὶ ὀργή· καὶ δυσμενὲς μὲν ὁ τοῦ
 πλεονεκτεῖν ἔρως, μισητὸν δὲ ὁ φθόνος. ἀλλ' ὅμως 22
 διὰ τούτων πάντων ἡ φιλία διαδουμένη συνάπτει τοὺς
 καλοὺς τε κἀγαθοὺς. διὰ γὰρ τὴν ἀρετὴν αἰροῦνται
 μὲν ἄνευ πόνου τὰ μέτρια κεκτηῆσθαι μᾶλλον ἢ διὰ
 πολέμου πάντων κυριεύειν, καὶ δύνανται πεινῶντες
 καὶ διψῶντες ἀλύπως σίτου καὶ ποτοῦ κοινωνεῖν, καὶ
 τοῖς τῶν ὠραίων ἀφροδισίοις ἡδόμενοι καρτερεῖν,
 ὥστε μὴ λυπεῖν οὐς μὴ προσήκει· δύνανται δὲ καὶ 23
 χρημάτων οὐ μόνον τοῦ πλεονεκτεῖν ἀπεχόμενοι νο-
 μίμως κοινωνεῖν, ἀλλὰ καὶ ἐπαρκεῖν ἀλλήλοις· δύ-
 νανται δὲ καὶ τὴν ἔριν οὐ μόνον ἀλύπως, ἀλλὰ καὶ
 συμφερόντως ἀλλήλοις διατίθεσθαι, καὶ τὴν ὀργὴν
 κωλύειν εἰς τὸ μεταμελησόμενον προῖέναι. τὸν δὲ
 φθόνον παντάπασιν ἀφαιροῦσι, τὰ μὲν ἑαυτῶν ἀγα-
 θὰ τοῖς φίλοις οἰκεία παρέχοντες, τὰ δὲ τῶν φί-
 λων ἑαυτῶν νομίζοντες. πῶς οὖν οὐκ εἰκὸς τοὺς κα- 24
 λοὺς κἀγαθοὺς καὶ τῶν πολιτικῶν τιμῶν μὴ μό-
 νον ἀβλαβεῖς, ἀλλὰ καὶ ὠφελίμους ἀλλήλοις κοινω-
 νοὺς εἶναι; οἱ μὲν γὰρ ἐπιθυμοῦντες ἐν ταῖς πόλεσι
 τιμᾶσθαι τε καὶ ἄρχειν, ἵνα ἔξουσίαν ἔχωσι χρήματά
 τε κλέπτειν καὶ ἀνθρώπους βιάζεσθαι καὶ ἡδυπαθεῖν,
 ἄδικοί τε καὶ πονηροὶ ἂν εἶεν καὶ ἀδύνατοι ἄλλω συν-
 αρμόσαι. εἰ δέ τις ἐν πόλει τιμᾶσθαι βουλόμενος, 25
 ὅπως αὐτὸς τε μὴ ἀδικῆται καὶ τοῖς φίλοις τὰ δίκαια
 βοηθεῖν δύνηται, καὶ ἄρξας ἀγαθόν τι ποιεῖν τὴν πα-
 τρίδα πειρᾶται, διὰ τί ὁ τοιοῦτος ἄλλω τοιούτῳ οὐκ
 ἂν δύναίτο συναρμόσαι; πότερον τοὺς φίλους ὠφε-
 λεῖν μετὰ τῶν καλῶν κἀγαθῶν ἢ ττον δυνήσεται; ἢ

τὴν πόλιν εὐεργετεῖν ἀδυνατώτερος ἔσται καλοῦς
 26 κἀγαθοῦς ἔχων συνεργούς; ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς γυμνι-
 κοῖς ἀγῶσι δῆλόν ἐστιν ὅτι, εἰ ἐξῆν τοῖς κρατίστοις
 συνθεμένους ἐπὶ τοὺς χεῖρους ἰέναι, πάντας ἂν τοὺς
 ἀγῶνας οὗτοι ἐνίκων καὶ πάντα τὰ ἀθλα οὗτοι ἐλάμ-
 βανον. ἐπεὶ οὖν ἐκεῖ μὲν οὐκ ἐῷσι τοῦτο ποιεῖν, ἐν
 δὲ τοῖς πολιτικοῖς, ἐν οἷς οἱ καλοὶ κἀγαθοὶ κρατιστεύ-
 ουσιν, οὐδεὶς κωλύει μεθ' οὗ ἂν τις βούληται τὴν
 πόλιν εὐεργετεῖν, πῶς οὐ λυσιτελεῖ τοὺς βελτί-
 στους φίλους κτησάμενον πολιτεύεσθαι, τούτοις κοι-
 νωνοῖς καὶ συνεργοῖς τῶν πράξεων μᾶλλον ἢ ἀντ-
 27 αγωνισταῖς χρώμενον; ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο δῆλον ὅτι
 κἂν πολεμῇ τις τι, συμμαχῶν δεήσεται, καὶ τού-
 των πλείονων, ἢ ἂν καλοῖς κἀγαθοῖς ἀντιπάττηται. καὶ
 μὴν οἱ συμμαχεῖν ἐθέλοντες εὖ ποιητέοι, ἵνα θέλωσι
 προθυμεῖσθαι. πολὺ δὲ κρείττον τοὺς βελτίστους
 ἐλάττονας εὖ ποιεῖν ἢ τοὺς χείρονας πλείονας ὄντας.
 οἱ γὰρ πονηροὶ πολὺ πλείονων εὐεργεσιῶν ἢ οἱ χρη-
 28 στοὶ δέονται. ἀλλὰ θαρρῶν, ἔφη, ὦ Κριτόβουλε,
 πειρῶ ἀγαθὸς γίνεσθαι, καὶ τοιοῦτος γενόμενος θη-
 ρᾶν ἐπιχειρεῖ τοὺς καλοὺς τε κἀγαθοὺς. ἴσως δ' ἂν
 τί σοι κἀγὼ συλλαβεῖν εἰς τὴν τῶν καλῶν τε κἀγαθῶν
 θήραν ἔχοιμι διὰ τὸ ἐρωτικὸς εἶναι. δεινῶς γὰρ ὦν
 ἂν ἐπιθυμήσω ἀνθρώπων ὅλος ὥρμημαι ἐπὶ τὸ φι-
 λῶν τε αὐτοὺς ἀντιφιλεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν καὶ ποθῶν
 ἀντιποθεῖσθαι καὶ ἐπιθυμῶν συνεῖναι ἀντεπιθυμεῖ-
 29 σθαι τῆς συνουσίας. ὁρῶ δὲ καὶ σοὶ τούτων δεῆσον,
 ὅταν ἐπιθυμήσης φιλίαν πρὸς τινος ποιεῖσθαι. μὴ
 οὖν ἀποκρύπτου με οἷς ἂν βούλοιο φίλος γενέσθαι.
 διὰ γὰρ τὸ ἐπιμέλεσθαι τοῦ ἀρέσαι τῷ ἀρέσκοντί μοι
 οὐκ ἀπείρωσ οἶμαι ἔχειν πρὸς θήραν ἀνθρώπων. καὶ
 30 ὁ Κριτόβουλος ἔφη, Καὶ μὴν, ὦ Σώκρατες, τού-

των ἐγὼ τῶν μαθημάτων πάλαι ἐπιθυμῶ ἄλλως τε καὶ εἰ ἐξαρκέσει μοι ἢ αὐτῇ ἐπιστήμῃ ἐπὶ τοὺς ἀγαθοὺς τὰς ψυχὰς καὶ ἐπὶ τοὺς καλοὺς τὰ σώματα. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, Ἄλλ', ὦ Κριτόβουλε, οὐκ ἔνεστιν ἐν τῇ 31 ἐμῇ ἐπιστήμῃ τὸ τὰς χεῖρας προσφέροντα ποιεῖν ὑπομένειν τοὺς καλοὺς. πέπεισμαι δὲ καὶ ἀπὸ τῆς Σκύλλης διὰ τοῦτο φεύγειν τοὺς ἀνθρώπους, ὅτι τὰς χεῖρας αὐτοῖς προσέφερε· τὰς δὲ γε Σειρήνας, ὅτι τὰς χεῖρας οὐδενὶ προσέφερον, ἀλλὰ πᾶσι πόρρωθεν ἐπῆδον, πάντας φασὶν ὑπομένειν καὶ ἀκούοντας αὐτῶν κηλεῖσθαι. καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη, Ὡς οὐ 32 προσοίσοιτος τὰς χεῖρας, εἴ τι ἔχεις ἀγαθὸν εἰς φίλων κτῆσιν, δίδασκε. Οὐδὲ τὸ στόμα οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, πρὸς τὸ στόμα προσοίσεις; Θάρρει, ἔφη ὁ Κριτόβουλος· οὐδὲ γὰρ τὸ στόμα προσοίσω οὐδενί, ἐὰν μὴ καλὸς ᾖ. Εὐθύς, ἔφη, σύγε, ὦ Κριτόβουλε, τούναντίου τοῦ συμφέροντος εἴρηκας. οἱ μὲν γὰρ καλοὶ τὰ τοιαῦτα οὐχ ὑπομένουσιν· οἱ δὲ αἰσχροὶ καὶ ἡδέως προσίενται, νομίζοντες διὰ τὴν ψυχὴν καλοὶ καλεῖσθαι. καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη, Ὡς τοὺς μὲν 33 καλοὺς φιλήσοντός μου, τοὺς δ' ἀγαθοὺς καταφιλήσοντος, θαρρῶν δίδασκε τῶν φίλων τὰ θηρατικά. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, Ὅταν οὖν, ὦ Κριτόβουλε, φίλος τινὶ βούλῃ γενέσθαι, ἔσσεις με κατειπεῖν σου πρὸς αὐτὸν ὅτι ἄγασαί· τε αὐτοῦ καὶ ἐπιθυμεῖς φίλος αὐτοῦ εἶναι; Κατηγόρει, ἔφη ὁ Κριτόβουλος· οὐδένα γὰρ οἶδα μισοῦντα τοὺς ἐπαινοῦντας. Ἐὰν δέ σου προσ- 34 κατηγορήσω, ἔφη, ὅτι διὰ τὸ ἄγασθαι αὐτοῦ καὶ εὐνοϊκῶς ἔχεις πρὸς αὐτόν, ἄρα μὴ διαβάλλεσθαι δόξεις ὑπ' ἐμοῦ; Ἄλλὰ καὶ αὐτῷ μοι, ἔφη, ἐγγίγνεται εὖνοια πρὸς οὓς ἂν ὑπολάβω εὐνοϊκῶς ἔχειν πρὸς ἐμέ. Ταῦτα μὲν δὴ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐξέσται μοι λέγειν 35

περι σοῦ πρὸς οὓς ἂν βούλη φίλους ποιήσασθαι· ἐὰν δέ
 μοι ἐτι ἐξουσίαν δῶς λέγειν περι σοῦ ὅτι ἐπιμελής τε
 τῶν φίλων εἶ καὶ οὐδενὶ οὕτω χαίρεις ὡς φίλοις ἀγα-
 θοῖς, καὶ ἐπὶ τε τοῖς καλοῖς ἔργοις τῶν φίλων ἀγάλλει
 οὐχ ἦττον ἢ ἐπὶ τοῖς σαυτοῦ καὶ ἐπὶ τοῖς ἀγαθοῖς τῶν
 φίλων χαίρεις οὐδὲν ἦττον ἢ ἐπὶ τοῖς σαυτοῦ, ὅπως
 τε ταῦτα γίννηται τοῖς φίλοις οὐκ ἀποκάμνεις μηχα-
 νώμενος, καὶ ὅτι ἐγνωκας ἀνδρὸς ἀρετὴν εἶναι νι-
 κᾶν τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα, τοὺς δ' ἐχθροὺς
 κακῶς, πάνυ ἂν οἶμαί σοι ἐπιτήδειον εἶναι με σύν-
 36 θηρον τῶν ἀγαθῶν φίλων. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κριτό-
 βουλος, ἐμοὶ τοῦτο λέγεις, ὥσπερ οὐκ ἐπὶ σοὶ ὄν ὅ,τι
 ἂν βούλη περι ἐμοῦ λέγειν; Μὰ Δί' οὐχ, ὡς ποτε
 ἐγὼ Ἀσπασίας ἤκουσα· ἔφη γὰρ τὰς ἀγαθὰς προμνη-
 στρίας μετὰ μὲν ἀληθείας τὰγαθὰ διαγγελλούσας δει-
 νὰς εἶναι συνάγειν ἀνθρώπους εἰς κηδεῖαν, ψευδο-
 μένας δ' οὐκ ἐπαινεῖν· τοὺς γὰρ ἐξαπατηθέντας
 ἅμα μισεῖν ἀλλήλους τε καὶ τὴν προμνησαμένην.
 ἂ δὴ καὶ ἐγὼ πεισθεὶς ὀρθῶς ἔχειν ἠγοῦμαι οὐκ
 ἐξεῖναι μοι περι σοῦ λέγειν ἐπαινοῦντι οὐδὲν ὅ,τι ἂν
 37 μὴ ἀληθεύω. Σὺ μὲν ἄρα, ἔφη ὁ Κριτόβουλος, τοι-
 οὔτός μοι φίλος εἶ, ὃ Σώκρατες, οἶος, ἂν μὲν τι αὐτὸς
 ἔχω ἐπιτήδειον εἰς τὸ φίλους κτήσασθαι, συλλαμβάνειν
 μοι· εἰ δὲ μὴ, οὐκ ἂν ἐθέλοις πλάσας τι εἰπεῖν ἐπὶ
 τῇ ἐμῇ ὠφελείᾳ. Πότερα δ' ἂν, ἔφη ὁ Σωκράτης,
 ὃ Κριτόβουλε, δοκῶ σοι μᾶλλον ὠφελεῖν σε τὰ ψευδῆ
 ἐπαινῶν ἢ πείθων πειραῶσθαι σε ἀγαθὸν ἄνδρα γε-
 38 νέσθαι; εἰ δὲ μὴ φανερόν οὕτω σοι, ἐκ τῶνδε σκέ-
 ψαι· εἰ γὰρ σε βουλόμενος φίλον ποιῆσαι ναυκλήρω
 ψευδόμενος ἐπαινοῖήν, φάσκων ἀγαθὸν εἶναι κυβερ-
 νήτην, ὁ δέ μοι πεισθεὶς ἐπιτρέψειέ σοι τὴν ναῦν μὴ
 ἐπισταμένῳ κυβερναῖν, ἔχεις τινὰ ἐλπίδα μὴ ἂν σαυ-

τόν τε καὶ τὴν ναῦν ἀπολέσαι; ἢ εἴ σοι πείσαιμι κοινῇ τὴν πόλιν ψευδόμενος ὡς ἂν στρατηγικῶ τε καὶ δικαστικῶ καὶ πολιτικῶ ἑαυτὴν ἐπιτρέψαι, τί ἂν οἶε σεαυτὸν καὶ τὴν πόλιν ὑπὸ σοῦ παθεῖν; ἢ εἴ τινας ἰδίᾳ τῶν πολιτῶν πείσαιμι ψευδόμενος ὡς ὄντι οἰκονομικῶ τε καὶ ἐπιμελεῖ τὰ ἑαυτῶν ἐπιτρέψαι, ἄρ' οὐκ ἂν πείραν διδοὺς ἅμα τε βλαβερὸς εἴης καὶ καταγέλαστος φαίνοιο; ἀλλὰ συντομωτάτη τε καὶ ἀσφαλεστάτη 39 καὶ καλλίστη ὁδός, ὧ Κριτόβουλε, ὅτι ἂν βούλη δοκεῖν ἀγαθὸς εἶναι, τοῦτο καὶ γενέσθαι ἀγαθὸν πειρᾶσθαι. ὅσαι δ' ἐν ἀνθρώποις ἀρεταὶ λέγονται, σκοπούμενος εὐρήσεις πάσας μαθήσει τε καὶ μελέτη ἀξανομένας. ἐγὼ μὲν οὖν, ὧ Κριτόβουλε, οἶμαι δεῖν ἡμᾶς*· εἰ δὲ σύ πως ἄλλως γινώσκεις, δίδασκε. καὶ ὁ Κριτόβουλος, Ἄλλ' αἰσχυνοίμην ἂν, ἔφη, ὧ Σώκρατες, ἀντιλέγων τούτοις· οὔτε γὰρ καλὰ οὔτε ἀληθῆ λέγοιμ' ἂν.

Καὶ μὴν τὰς ἀπορίας γε τῶν φίλων τὰς μὲν δι' VII ἄγνοιαν ἐπειρᾶτο γνώμη ἀκείσθαι, τὰς δὲ δι' ἔνδειαν διδάσκων κατὰ δύναμιν ἀλλήλοις ἐπαρκεῖν. ἐρῶ δὲ καὶ ἐν τούτοις ἃ σύννοια αὐτῶ. Ἀρίσταρχον γὰρ ποτε ὁρῶν σκυθρωπῶς ἔχοντα, Ἔοικας, ἔφη, ὧ Ἀρίσταρχε, βαρέως φέρειν τι. χρὴ δὲ τοῦ βάρους μεταδιδόναι τοῖς φίλοις· ἴσως γὰρ ἂν τί σε καὶ ἡμεῖς κουφίσαιμεν. καὶ ὁ Ἀρίσταρχος, Ἀλλὰ μὴν, ἔφη, ὧ Σώκρατες, ἐν 2 πολλῇ γέ εἰμι ἀπορία. ἐπεὶ γὰρ ἐστασίασεν ἡ πόλις, πολλῶν φυγόντων εἰς τὸν Πειραιᾶ, συνεληλύθασιν ὡς ἐμὲ καταλελειμμένοι ἀδελφαί τε καὶ ἀδελφίδαὶ καὶ ἀνεψιαὶ τοσαῦται ὥστ' εἶναι ἐν τῇ οἰκίᾳ τέτταρας καὶ δέκα τοὺς ἐλευθέρους. λαμβάνομεν δὲ οὔτε ἐκ τῆς γῆς οὐδέν· οἱ γὰρ ἐναντίοι κρατοῦσιν αὐτῆς· οὔτ' ἀπὸ τῶν οἰκιῶν· ὀλιγανθρωπία γὰρ ἐν τῷ ἄστει γέ-

γονε. τὰ ἐπιπλα δὲ οὐδεὶς ἀνεῖται, οὐδὲ δανείσα-
 σθαι οὐδαμόθεν ἔστιν ἀργύριον, ἀλλὰ πρότερον ἄν
 τίς μοι δοκεῖ ἐν τῇ ὁδῷ ζητῶν εὐρεῖν ἢ δανειζόμενος
 λαβεῖν. χαλεπὸν μὲν οὖν ἔστιν, ὃ Σώκρατες, τοὺς
 οἰκείους περιορᾶν ἀπολλυμένους, ἀδύνατον δὲ τοσοῦ-
 3 τούς τρέφειν ἐν τοιούτοις πράγμασιν. ἀκούσας οὖν
 ταῦτα ὁ Σωκράτης, Τί ποτέ ἐστιν, ἔφη, ὅτι Κερά-
 μων μὲν πολλοὺς τρέφων οὐ μόνον ἑαυτῷ τε καὶ τού-
 τοις τὰπιτήθεια δύναται παρέχειν, ἀλλὰ καὶ περι-
 ποιεῖται τοσαῦτα ὥστε καὶ πλουτεῖν, σὺ δὲ πολλοὺς
 τρέφων δέδοικας μὴ δι' ἔνδειαν τῶν ἐπιτηθειῶν ἀπαν-
 τες ἀπόλησθε; Ὅτι νῆ Δί', ἔφη, ὁ μὲν δούλους τρέ-
 4 φει, ἐγὼ δ' ἑλευθέρους. Καὶ πότερον, ἔφη, τοὺς
 παρὰ σοὶ ἑλευθέρους οἶει βελτίους εἶναι ἢ τοὺς παρὰ
 Κεράμωσι δούλους; Ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη, τοὺς παρ'
 ἐμοὶ ἑλευθέρους. Οὐκοῦν, ἔφη, αἰσχρὸν τὸν μὲν
 ἀπὸ τῶν πονηροτέρων εὐπορεῖν, σὲ δὲ πολλῶν βελτίους
 ἔχοντα ἐν ἀπορίᾳ εἶναι; Νῆ Δί', ἔφη· ὁ μὲν γὰρ τε-
 5 χνῖτας τρέφει, ἐγὼ δ' ἑλευθερίως πεπαιδευμένους. Ἄρ'
 οὖν, ἔφη, τέχνῃται εἰσὶν οἱ χρήσιμόν τι ποιεῖν ἐπι-
 στάμενοι; Μάλιστα γ', ἔφη. Οὐκοῦν χρήσιμά γ' ἄλ-
 φιτα; Σφόδρα γε. Τί δ' ἄρτοι; Οὐδὲν ἦττον. Τί γάρ;
 ἔφη, ἱμάτιά τε ἀνδρεῖα καὶ γυναικεῖα καὶ χιτωνίσκοι
 καὶ χλαμύδες καὶ ἐξωμίδες; Σφόδρα γ', ἔφη, καὶ πάντα
 ταῦτα χρήσιμα. Ἐπειτά, ἔφη, οἱ παρὰ σοὶ τούτων
 οὐδὲν ἐπίστανται ποιεῖν; Πάντα μὲν οὖν, ὡς ἐγὼ μαι.
 6 Εἴτ' οὐκ οἶσθ' ὅτι ἀφ' ἐνὸς μὲν τούτων, ἀλφιτοποιίας,
 Ναυσικύδης οὐ μόνον ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς οἰκέτας
 τρέφει, ἀλλὰ πρὸς τούτοις καὶ ὕς πολλὰς καὶ βοῦς,
 καὶ περιποιεῖται τοσαῦτα ὥστε καὶ τῇ πόλει πολλάκις
 λειτουργεῖν, ἀπὸ δὲ ἀρτοποιίας Κύρηβος τὴν τε οἰκίαν
 πᾶσαν διατρέφει καὶ ζῆ δαψιλῶς, Δημέας δ' ὁ Κολ-

λυτεὺς ἀπὸ χλαμυδουργίας, Μένων δ' ἀπο χλαμυδοποιίας, Μεγαρέων δ' οἱ πλεῖστοι ἀπὸ ἐξωμιδοποιίας διατρέφονται; Νῆ Δί', ἔφη· οὔτοι μὲν γὰρ ὠνούμενοι βαρβάρους ἀνθρώπους ἔχουσι, ὥστ' ἀναγκάζειν ἐργάζεσθαι ἢ καλῶς ἔχει· ἐγὼ δ' ἐλευθέρους τε καὶ συγγενεῖς. Ἔπειτ', ἔφη, ὅτι ἐλεύθεροί τ' εἰσὶ καὶ 7 συγγενεῖς σοι, οἷε χρῆναι αὐτοὺς μηδὲν ἄλλο ποιεῖν ἢ ἐσθίειν καὶ καθεύδειν; πότερον καὶ τῶν ἄλλων ἐλευθέρων τοὺς οὕτω ζῶντας ἄμεινον διάγοντας ὄρας καὶ μᾶλλον εὐδαιμονίζεις ἢ τοὺς ἃ ἐπίστανται χρήσιμα πρὸς τὸν βίον, τούτων ἐπιμελομένους; ἢ τὴν μὲν ἀργίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν αἰσθάνει τοῖς ἀνθρώποις πρὸς τε τὸ μαθεῖν ἢ προσήκει ἐπίστασθαι καὶ πρὸς τὸ μνημονεύειν ἂν μάθωσι καὶ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν τε καὶ ἰσχύειν τοῖς σώμασι καὶ πρὸς τὸ κτήσασθαι τε καὶ σῶζειν τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον ὠφέλιμα ὄντα, τὴν δ' ἐργασίαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν οὐδὲν χρήσιμα; ἔμα- 8 θον δὲ ἢ φῆς αὐτὰς ἐπίστασθαι πότερον ὡς οὔτε χρήσιμα ὄντα πρὸς τὸν βίον οὔτε ποιήσουςαι αὐτῶν οὐδέν, ἢ τοῦναντίον ὡς καὶ ἐπιμελησόμενοι τούτων καὶ ὠφελησόμενοι ἀπ' αὐτῶν; ποτέρως γὰρ ἂν μᾶλλον ἄνθρωποι σωφρονοῖεν, ἀργοῦντες, ἢ τῶν χρησίμων ἐπιμελόμενοι; ποτέρως δ' ἂν δικαιότεροι εἶεν, εἰ ἐργάζοιντο, ἢ εἰ ἀργοῦντες βουλευοῖντο περὶ τῶν ἐπιτηδείων; ἀλλὰ καὶ νῦν μὲν, ὡς ἐγὼμαι, οὔτε σὺ ἐκεί- 9 νας φιλεῖς οὔτ' ἐκείναι σέ, σὺ μὲν ἠγούμενος αὐτὰς ἐπιζημίους εἶναι σεαυτῷ, ἐκείναι δὲ σέ ὀρωῶσαι ἀχθόμενον ἐφ' ἑαυταῖς. ἐκ δὲ τούτων κίνδυνος μείζω τε ἀπέχθειαν γίνεσθαι καὶ τὴν προγεγονυῖαν χάριν μειοῦσθαι. εἰ δὲ προστατήσης ὅπως ἐνεργοὶ ᾧσι, σὺ μὲν ἐκείνας φιλήσεις, ὄρωῶν ὠφελίμους σεαυτῷ οὔσας, ἐκείναι δὲ σέ ἀγαπήσουσιν, αἰσθόμεναι χαίροντα

- αὐταῖς, τῶν δὲ προγεγονυῖων εὐεργεσιῶν ἥδιον με-
 μνημένοι τὴν ἀπ' ἐκείνων χάριν ἀυξήσετε καὶ ἐκ τού-
 10 των φιλικώτερόν τε καὶ οἰκειότερον ἀλλήλοις ἔξετε.
 εἰ μὲν τοίνυν αἰσχροῦν τι ἔμελλον ἐργάσεσθαι, θάνα-
 τον ἀντ' αὐτοῦ προαιρετέον ἦν· νῦν δὲ ἃ μὲν δοκεῖ
 κάλλιστα καὶ πρεπωδέστατα γυναιξιν εἶναι ἐπίσταν-
 ται, ὡς ἔοικε. πάντες δὲ ἃ ἐπίστανται ῥᾶστά τε καὶ
 τάχιστα καὶ κάλλιστα καὶ ἥδιστα ἐργάζονται. μὴ οὖν
 ὄκνει, ἔφη, ταῦτα εἰσηγεῖσθαι αὐταῖς ἃ σοί τε λυσι-
 τελήσει κἀκείναις· καί, ὡς εἰκός, ἠδέως ὑπακούουσονται.
- 11 Ἀλλὰ νῆ τοὺς θεοὺς, ἔφη ὁ Ἀρίσταρχος, οὕτω μοι
 δοκεῖς καλῶς λέγειν, ὧ Σώκρατες, ὥστε πρόσθεν μὲν
 οὐ προσιέμην δανείσασθαι, εἰδὼς ὅτι ἀναλώσας ὁ ἂν
 λάβω οὐχ ἔξω ἀποδοῦναι, νῦν δέ μοι δοκῶ εἰς ἐργων
 ἀφορμὴν ὑπομενεῖν αὐτὸ ποιῆσαι.
- 12 Ἐκ τούτων δὲ ἐπορίσθη μὲν ἀφορμή, ἐωνήθη δὲ
 ἔρια, καὶ ἐργαζόμεναι μὲν ἡρίστων, ἐργασάμεναι δὲ
 ἐδείπνουν, ἰλαραὶ δὲ ἀντὶ σκυθρωπῶν ἦσαν, καὶ ἀντὶ
 ὑφορωμένων ἑαυτοὺς ἠδέως ἀλλήλους ἐώρων, καὶ αἰ
 μὲν ὡς κηδεμόνα ἐφίλουν, ὁ δὲ ὡς ἀφελίμους ἠγάπα.
 τέλος δὲ ἐλθὼν πρὸς τὸν Σωκράτη χαιρών διηγείτο
 ταῦτά τε καὶ ὅτι αἰτιῶνται αὐτὸν μόνου τῶν ἐν τῇ
- 13 οἰκίᾳ ἀργὸν ἐσθίειν. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, Εἴτ' οὐ
 λέγεις αὐταῖς τὸν τοῦ κυνὸς λόγον; φασὶ γάρ, ὅτε
 φωνήεντα ἦν τὰ ζῷα, τὴν οἶν πρὸς τὸν δεσπότην εἶ-
 πεῖν, Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὃς ἡμῖν μὲν ταῖς καὶ ἔρια σοι
 καὶ ἄρνας καὶ τυρὸν παρεχούσαις οὐδὲν δίδως ὅ,τι
 ἂν μὴ ἐκ τῆς γῆς λάβωμεν, τῷ δὲ κυνί, ὃς οὐδὲν
 τοιοῦτόν σοι παρέχει, μεταδίδως οὐπερ αὐτὸς ἔχεις
- 14 σίτου. τὸν κύνα οὖν ἀκούσαντα εἶπεῖν, Ναὶ μὰ Δί·
 ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ καὶ ὑμᾶς αὐτὰς σῶζων ὥστε μήτε ὑπ'
 ἀνθρώπων κλέπτεσθαι μήτε ὑπὸ λύκων ἀρπάζεσθαι,

ἐπεὶ ὑμεῖς γε, εἰ μὴ ἐγὼ προφυλάττοιμι ὑμᾶς, οὐδ' ἂν νέμεσθαι δύναισθε, φοβούμεναι μὴ ἀπόλησθε. οὕτω δὴ λέγεται καὶ τὰ πρόβατα συγχωρῆσαι τὸν κύνα προτιμᾶσθαι. καὶ σὺ οὖν ἐκείναις λέγε ὅτι ἀντὶ κυνὸς εἰ φύλαξ καὶ ἐπιμελητής, καὶ διὰ σέ οὐδ' ὑφ' ἐνὸς ἀδικούμεναι ἀσφαλῶς τε καὶ ἠδέως ἐργαζόμεναι ζῶσιν.

Ἄλλον δέ ποτε ἀρχαῖον ἐταῖρον διὰ χρόνου ἰδὼν, VIII.

Πόθεν, ἔφη, Εὐθύρη, φαίνει; Ἰπὸ μὲν τὴν κατάλυσιν τοῦ πολέμου, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκ τῆς ἀποδημίας, νυνὶ μέντοι αὐτόθεν. ἐπειδὴ γὰρ ἀφηρέθην μὲν τὰ ἐν τῇ ὑπερορία κτήματα, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ ὁ πατήρ μοι οὐδὲν κατέλιπεν, ἀναγκάζομαι νῦν ἐπιδημήσας τῷ σώματι ἐργαζόμενος τὰ ἐπιτήδεια πορίζεσθαι. δοκεῖ δέ μοι τοῦτο κρεῖττον εἶναι ἢ δεῖσθαι τινος ἀνθρώπων, ἄλλως τε καὶ μηδὲν ἔχοντα ἐφ' ὅτῳ ἂν δανειζοίμην. Καὶ πόσον ἂν χρόνον οἶε σοι, ἔφη, τὸ σῶμα 2 ἱκανὸν εἶναι μισθοῦ τὰπιτήδεια ἐργάζεσθαι; Μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐ πολὺν χρόνον. Καὶ μὴν, ἔφη, ὅταν γε πρεσβύτερος γένη, δῆλον ὅτι δαπάνης μὲν δεήσει, μισθὸν δὲ οὐδεὶς σοι ἐθελήσει τῶν τοῦ σώματος ἐργῶν διδόναι. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη, κρεῖτ- 3 τόν ἐστιν αὐτόθεν τοῖς τοιούτοις τῶν ἐργῶν ἐπιτίθεσθαι ἢ καὶ πρεσβυτέρῳ γενομένῳ ἐπαρκέσει, καὶ προσελθόντα τῶν πλείονα χρήματα κεκτημένων, δεομένῳ τοῦ συνεπιμελησομένου, ἐργῶν τε ἐπιστατοῦντα καὶ συγκομίζοντα καρπούς καὶ συμφυλάττοντα τὴν οὐσίαν, ὠφελούντα ἀντωφελεῖσθαι. Χα- 4 λεπῶς ἂν, ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώκρατες, δουλείαν ὑπομείναιμι. Καὶ μὴν οἱ γε ἐν ταῖς πόλεσι προστατεύοντες καὶ τῶν δημοσίων ἐπιμελόμενοι οὐ δουλοπρεπέστεροι ἔνεκα τούτου, ἀλλ' ἐλευθεριώτεροι νομίζονται. Ὅλως, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τὸ ὑπαίτιον εἶ- 5

ναί τινι οὐ πάνυ προσίεμαι. Καὶ μὴν, ἔφη, Εὐθύρη, οὐ πάνυ γε ῥάδιόν ἐστιν εὐρεῖν ἔργον ἐφ' ᾧ οὐκ ἂν τις αἰτίαν ἔχοι. χαλεπὸν γὰρ οὕτω τι ποιῆσαι ὥστε μηδὲν ἄμαρτεῖν, χαλεπὸν δὲ καὶ ἀναμαρτήτως τι ποιήσαντα μὴ ἀγνώμονι κριτῇ περιτυχεῖν· ἐπεὶ καὶ οἷς νῦν ἐργάζεσθαι φῆς θαυμάζω εἰ ῥάδιόν ἐστιν ἀνέγκλητον
 6 διαγίγνεσθαι. χρὴ οὖν πειραῶσθαι τοὺς φιλαίτιους φεύγειν καὶ τοὺς εὐγνώμονας διώκειν, καὶ τῶν πραγμάτων ὅσα μὲν δύνασαι ποιεῖν ὑπομένειν, ὅσα δὲ μὴ δύνασαι φυλάττεσθαι, ὅ,τι δ' ἂν πράττης, τούτου ὡς κάλλιστα καὶ προθυμότατα ἐπιμέλεσθαι. οὕτω γὰρ ἤμιστ' ἂν μὲν σε οἶμαι ἐν αἰτία εἶναι, μάλιστα δὲ τῇ ἀπορία βοηθίαν εὐρεῖν, ῥᾶστα δὲ καὶ ἀκινδυνότατα ζῆν καὶ εἰς τὸ γῆρας διαρκέστατα.

IX. Οἶδα δὲ ποτε αὐτὸν καὶ Κρίτωνος ἀκούσαντα ὡς χαλεπὸν ὁ βίος Ἀθήνησιν εἴη ἀνδρὶ βουλομένῳ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν. Νῦν γάρ, ἔφη, ἐμέ τινες εἰς δίκας ἄγουσιν, οὐχ ὅτι ἀδικοῦνται ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ὅτι νομίζουσιν ἥδιον ἂν με ἀργύριον τελέσαι ἢ πράγματα
 2 ἔχειν. καὶ ὁ Σωκράτης, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κρίτων, κύνας δὲ τρέφεις, ἵνα σοι τοὺς λύκους ἀπὸ τῶν προβάτων ἀπερύκωσι; Καὶ μάλα, ἔφη· μᾶλλον γάρ μοι λυσιτελεῖ τρέφειν ἢ μὴ. Οὐκ ἂν οὖν θρέψαις καὶ
 3 ἄνδρα ὅστις ἐθέλοι τε καὶ δύναιτό σου ἀπερύκειν τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀδικεῖν σε; Ἡδέως γ' ἂν, ἔφη, εἰ μὴ φοβοίμην ὅπως μὴ ἐπ' αὐτόν με τράποιτο. Τί δ'; ἔφη, οὐχ ὁρᾷς ὅτι πολλῶ ἥδιόν ἐστι χαριζόμενον οἶῳ σοι ἀνδρὶ ἢ ἀπεχθόμενον ὠφελεῖσθαι; εὖ ἴσθ' ὅτι εἰσὶν ἐνθάδε τῶν τοιούτων ἀνδρῶν, οἳ πάνυ ἂν φιλοτιμηθεῖεν φίλῳ σοι χρῆσθαι.

4 Καὶ ἐκ τούτων ἀνευρίσκουσιν Ἀρχέδημον, πάνυ μὲν ἱκανὸν εἰπεῖν τε καὶ πράξαι, πένητα δέ· οὐ γὰρ

ἦν οἶος ἀπὸ παντὸς κερδαίνειν, ἀλλὰ φιλόχρηστος τε
 καὶ ἔφη ῥᾶστον εἶναι ἀπὸ τῶν συκοφαντῶν λαμβά-
 νειν. τούτῳ οὖν ὁ Κρίτων, ὅποτε συκομίζοι ἢ σίτου
 ἢ ἔλαιον ἢ οἶνον ἢ ἔρια ἢ τι ἄλλο τῶν ἐν ἀγρῶ γιγνο-
 μένων χρησίμων πρὸς τὸν βίον, ἀφελῶν ἐδίδου· καὶ
 ὅποτε θυοί, ἐκάλει, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα ἐπεμέλετο.
 νομίσας δὲ ὁ Ἀρχέδημος ἀποστροφὴν οἱ τὸν Κρίτωνος 5
 οἶκον μάλα περιεῖπεν αὐτόν. καὶ εὐθύς τῶν συκο-
 φαντούντων τὸν Κρίωνα ἀνευρίσκει πολλὰ μὲν ἀδι-
 κήματα, πολλοὺς δ' ἐχθρούς· καὶ * προσεκαλεῖτο εἰς
 δίκην δημοσίαν, ἐν ἧ ἑαυτὸν ἔδει κριθῆναι ὅ,τι
 δεῖ παθεῖν ἢ ἀποτίσαι. ὁ δὲ συνειδὼς αὐτῷ πολλὰ 6
 καὶ πονηρὰ πάντ' ἐποίει ὥστε ἀπαλλαγῆναι τοῦ Ἀρ-
 χεδήμου. ὁ δὲ Ἀρχέδημος οὐκ ἀπηλλάττετο, ἕως
 τὸν τε Κρίωνα ἀφῆκε καὶ αὐτῷ χρήματα ἔδωκεν.
 ἐπεὶ δὲ τοῦτό τε καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὁ Ἀρχέδημος διε- 7
 πράξατο, ἦδη τότε, ὥσπερ ὅταν νομεὺς ἀγαθὸν κύνα
 ἔχη, καὶ οἱ ἄλλοι νομῆς βούλονται πλησίον αὐτοῦ
 τὰς ἀγέλας ἰστάναι, ἵνα τοῦ κυνὸς ἀπολαύσιν, οὕτω
 δὴ καὶ Κρίτωνος πολλοὶ τῶν φίλων ἐδέοντο καὶ σφίσι
 παρέχειν φύλακα τὸν Ἀρχέδημον. ὁ δὲ Ἀρχέδημος τῷ 8
 Κρίωνι ἠδέως ἐχαρίζετο, καὶ οὐχ ὅτι μόνος ὁ Κρίτων
 ἐν ἡσυχίᾳ ἦν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ. εἰ δέ τις αὐτῷ
 τούτων οἷς ἀπήχθετο ὀνειδίζοι ὡς ὑπὸ Κρίτωνος ὠφε-
 λούμενος κολακεύοι αὐτόν, Πότερον οὖν, ἔφη ὁ Ἀρ-
 χέδημος, αἰσχροὺν ἔστιν εὐεργετούμενον ὑπὸ χρηστῶν
 ἀνθρώπων καὶ ἀντενεργετοῦντα τοὺς μὲν τοιούτους
 φίλους ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς διαφέρεσθαι, ἢ
 τοὺς μὲν καλοὺς κἀγαθοὺς ἀδικεῖν πειρώμενον ἐχ-
 θροὺς ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς συνεργοῦντα πει-
 ρᾶσθαι φίλους ποιεῖσθαι καὶ χρῆσθαι τούτοις ἀντ' ἐκεί-
 νων; ἐκ δὲ τούτου εἰς τε τῶν Κρίτωνος φίλων Ἀρ-

χέδημος ἦν καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Κρίτωνος φίλων ἐτιμαῖτο.

- X. Οἶδα δὲ καὶ Διοδώρῳ αὐτὸν ἑταίρῳ ὄντι τοιάδε διαλεχθέντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Διόδωρε, ἂν τίς σε
 2 τῶν οἰκετῶν ἀποδραῖ, ἐπιμέλει ὅπως ἀνασῶσει; Καὶ ἄλλους γε νῆ Δί', ἔφη, παρακαλῶ, σῶστρα τούτου ἀνακηρύττων. Τί γάρ; ἔφη, εἴαν τίς σοι κάμνη τῶν οἰκετῶν, τούτου ἐπιμέλει καὶ παρακαλεῖς ἰατρούς, ὅπως μὴ ἀποθάνῃ; Σφόδρα γ', ἔφη. Εἰ δέ τίς σοι τῶν γνωρίμων, ἔφη, πολὺ τῶν οἰκετῶν χρησιμώτερος ὢν κινδυνεύει δι' ἔνδειαν ἀπολέσθαι, οὐκ οἶε σοι ἄξιον εἶναι
 3 ἐπιμεληθῆναι ὅπως διασωθῆ; καὶ μὴν οἶσθά γε ὅτι οὐκ ἀγνώμων ἔστιν Ἑρμογένης· αἰσχύνοιτο δ' ἂν, εἰ ὠφελούμενος ὑπὸ σοῦ μὴ ἀντωφελοίῃ σε. καί τοι τὸ ὑπηρέτην ἐκόντα τε καὶ εὖνον καὶ παραμόνιμον ἔχειν, καὶ μὴ μόνον τὸ κελευόμενον ἱκανὸν ὄντα ποιεῖν, ἀλλὰ δυνάμενον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ χρήσιμον εἶναι καὶ προνοεῖν καὶ προβουλεύεσθαι
 4 πολλῶν οἰκετῶν οἶμαι ἀντάξιον εἶναι. οἱ μέντοι ἀγαθοὶ οἰκονόμοι, ὅταν τὸ πολλοῦ ἄξιον μικροῦ ἐξῆ πρίσθαι, τότε φασὶ δεῖν ὠνεῖσθαι. νῦν δὲ διὰ τὰ πράγματα
 5 εὐωνοτάτους ἔστι φίλους ἀγαθούς κτήσασθαι. καὶ ὁ Διοδώρος, Ἄλλὰ καλῶς τε, ἔφη, λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ κέλευσον ἐλθεῖν ὡς ἐμὲ τὸν Ἑρμογένη. Μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἔγωγε· νομίζω γὰρ οὔτε σοὶ κάλλιον εἶναι τὸ καλέσαι ἐκείνον τοῦ αὐτὸν ἐλθεῖν πρὸς ἐκείνον οὔτ'
 6 ἐκεῖνῳ μείζον ἀγαθὸν τὸ παραχθῆναι ταῦτα ἢ σοί. οὔτω δὲ ὁ Διοδώρος ὤχετο πρὸς τὸν Ἑρμογένη· καὶ οὐ πολὺ τελέσας ἐκτήσατο φίλον, ὃς ἔργον εἶχε σκοπεῖν ὅτι ἂν ἢ λέγων ἢ πράττων ὠφελοίῃ τε καὶ εὐφραίνοι Διοδώρον.

[Γ.]

Ὅτι δὲ τοὺς ὀρεγομένους τῶν καλῶν ἐπιμελεῖς ὦν¹
 ὀρέγοντο ποιῶν ὠφέλει, νῦν τοῦτο διηγῆσομαι. ἀκού-
 σας γάρ ποτε Διουυσόδωρον εἰς τὴν πόλιν ἦκειν ἐπαγ-
 γελλόμενον στρατηγεῖν διδάξειν, ἔλεξε πρὸς τινὰ τῶν
 συνόντων, ὃν ἠσθάνετο βουλόμενον τῆς τιμῆς ταύ-
 τῆς τυχεῖν, Αἰσχρὸν μέντοι, ὧ νεανία, τὸν βουλό-²
 μενον τῇ πόλει στρατηγεῖν, ἔξόν τοῦτο μαθεῖν, ἀμε-
 λῆσαι αὐτοῦ· καὶ δικαίως ἂν οὗτος ὑπὸ τῆς πόλεως
 ζημιοῖτο πολὺ μᾶλλον ἢ εἴ τις ἀνδριάντας ἐργολα-
 βοίῃ μὴ μεμαθηκῶς ἀνδριαντοποιεῖν. ὅλης γάρ τῆς³
 πόλεως ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις ἐπιτρεπομένης
 τῷ στρατηγῷ, μεγάλα τὰ τε ἀγαθὰ κατορθοῦντος
 αὐτοῦ καὶ τὰ κακὰ διαμαρτάνοντος εἰκὸς γίνεσθαι.
 πῶς οὖν οὐκ ἂν δικαίως ὁ τοῦ μὲν μανθάνειν τοῦτο
 ἀμελῶν, τοῦ δὲ αἰρεθῆναι ἐπιμελόμενος ζημιοῖτο;
 τοιαῦτα μὲν δὴ λέγων ἐπεισεν αὐτὸν ἐλθόντα μανθά-
 νειν. ἐπεὶ δὲ μεμαθηκῶς ἦκε, προσέπαιζεν αὐτῷ λέ-⁴
 γων, Οὐ δοκεῖ ὑμῖν, ὧ ἄνδρες, ὥσπερ Ὅμηρος τὸν
 Ἀγαμέμνονα γεραρὸν ἔφη εἶναι, οὕτω καὶ ὅδε στρα-
 τηγεῖν μαθὼν γεραρώτερος φαίνεσθαι; καὶ γὰρ ὥσπερ
 ὁ κιθαρίζειν μαθὼν, καὶ ἐὰν μὴ κιθαρίζῃ, κιθαριστῆς
 ἔστι, καὶ ὁ μαθὼν ἰᾶσθαι, κἂν μὴ ἰατρεύῃ, ὅμως ἰα-
 τρός ἐστιν, οὕτω καὶ ὅδε ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου δια-
 τελεῖ στρατηγὸς ὦν, κἂν μηδεὶς αὐτὸν ἐλῆται. ὁ δὲ
 μὴ ἐπιστάμενος οὔτε στρατηγὸς οὔτε ἰατρός ἐστιν,
 οὐδ' ἐὰν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἰρεθῆ. ἀτάρ, ἔφη,⁵
 ἵνα κἂν ἡμῶν τις ἢ ταξιαρχῆ ἢ λοχαγῆ σοι, ἐπιστη-
 μονέστεροι τῶν πολεμικῶν ὤμεν, λέξον ἡμῖν πόθεν

ἤρξατό σε διδάσκειν τὴν στρατηγίαν. καὶ ὅς, Ἐκ τοῦ
 αὐτοῦ, ἔφη, εἰς ὅπερ καὶ ἐτελεύτα· τὰ γὰρ τακτικά ἐμέ
 6 γε καὶ ἄλλο οὐδὲν ἐδίδαξεν. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Σω-
 κράτης, τοῦτό γε πολλοστὸν μέρος ἐστὶ στρατηγίας.
 καὶ γὰρ παρασκευαστικὸν τῶν εἰς τὸν πόλεμον τὸν
 στρατηγὸν εἶναι χρὴ καὶ ποριστικὸν τῶν ἐπιτηδείων
 τοῖς στρατιώταις καὶ μηχανικὸν καὶ ἐργαστικὸν καὶ
 ἐπιμελῆ καὶ καρτερικὸν καὶ ἀγγίλουν καὶ φιλόφρονά
 τε καὶ ὤμον καὶ ἀπλοῦν τε καὶ ἐπίβουλον καὶ φυλακτι-
 κόν τε καὶ κλέπτην καὶ προετικὸν καὶ ἄρπαγα καὶ φι-
 λόδωρον καὶ πλεονέκτην καὶ ἀσφαλῆ καὶ ἐπιθετικόν,
 καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ φύσει καὶ ἐπιστήμῃ δεῖ τὸν εὖ
 7 στρατηγήσοντα ἔχειν. καλὸν δὲ καὶ τὸ τακτικὸν εἶναι·
 πολὺ γὰρ διαφέρει στράτευμα τεταγμένον ἀτάκτου,
 ὥσπερ λίθοι τε καὶ πλίνθοι καὶ ξύλα καὶ κέραμος
 ἀτάκτως μὲν ἐρριμμένα οὐδὲν χρήσιμά ἐστιν, ἐπειδὴν
 δὲ ταχθῆ ἡ κάτω μὲν καὶ ἐπιπολῆς τὰ μήτε σηπόμενα
 μήτε τηκόμενα, οἷ τε λίθοι καὶ ὁ κέραμος, ἐν μέσῳ
 δὲ αἷ τε πλίνθοι καὶ τὰ ξύλα, ὥσπερ ἐν οἰκοδομίᾳ συν-
 τίθεται, τότε γίνυται πολλοῦ ἄξιον κτῆμα οἰκία.
 8 Ἀλλὰ πάννυ, ἔφη ὁ νεανίσκος, ὅμοιον, ὡς Σώκρα-
 τες, εἴρηκας. καὶ γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ τοὺς ἀρίστους
 δεῖ πρῶτους τάττειν καὶ τελευταίους, ἐν μέσῳ δὲ
 τοὺς χειρίστους, ἵνα ὑπὸ μὲν τῶν ἄγωνται, ὑπὸ δὲ
 9 τῶν ὠθῶνται. Εἰ μὲν τοίνυν, ἔφη, καὶ διαγιγνώ-
 σκειν σε τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς ἐδίδαξεν· εἰ
 δὲ μή, τί σοι ὄφελος ὧν ἔμαθες; οὐδὲ γὰρ εἰ σε ἀργύ-
 ριον ἐκέλευσε πρῶτον μὲν καὶ τελευταίου τὸ κάλλι-
 στον τάττειν, ἐν μέσῳ δὲ τὸ χεῖριστον, μὴ διδάξας
 διαγιγνώσκειν τό τε καλὸν καὶ τὸ κίβδηλον, οὐδὲν ἂν
 σοι ὄφελος ἦν. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐδίδαξεν·
 ὥστε αὐτοὺς ἂν ἡμᾶς δέοι τοὺς τε ἀγαθοὺς καὶ τοὺς

κακούς κρίνειν. Τί οὖν οὐ σκοποῦμεν, ἔφη, πῶς ἂν 10
 αὐτῶν μὴ διαμαρτάνοιμεν; Βούλομαι, ἔφη ὁ νεανί-
 σκος. Οὐκοῦν, ἔφη, εἰ μὲν ἀργύριον δέοι ἀρπάξαι,
 τοὺς φιλαργυρωτάτους πρῶτους καθιστάντες ὀρθῶς
 ἂν τάττοιμεν; Ἔμοιγε δοκεῖ. Τί δὲ τοὺς κινδυνεύειν
 μέλλοντας; ἄρα τοὺς φιλοτιμοτάτους προτακτέον; Οὗ-
 τοι γοῦν εἰσιν, ἔφη, οἱ ἔνεκα ἐπαίνου κινδυνεύειν
 ἐθέλοντες. οὐ τοίνυν οὗτοί γε ἄδηλοι, ἀλλ' ἐπιφα-
 νεῖς πανταχοῦ ὄντες εὐεύρετοι ἂν εἶεν. Ἄτάρ, ἔφη, 11
 πότερά σε τάττειν μόνον ἐδίδαξεν, ἢ καὶ ὅπη καὶ ὅπως
 χρηστέον ἐκάστῳ [τῶν ταγμάτων]; Οὐ πάνυ, ἔφη. Καὶ
 μὴν πολλά γ' ἐστὶ πρὸς ἃ οὔτε τάττειν οὔτε ἄγειν ὡς-
 αὐτως προσήκει. Ἄλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐ διεσαφήνιζε
 ταῦτα. Νῆ Δί', ἔφη, πάλιν τοίνυν ἐλθῶν ἐπανε-
 ρῶτα· ἦν γὰρ ἐπίσθηται καὶ μὴ ἀναιδῆς ἦ, αἰσχυνεῖται
 ἀργύριον εἰληφῶς ἐνδεᾶ σε ἀποπέμψασθαι.

Ἐντιχῶν δέ ποτε στρατηγεῖν ἠρημένῳ τῷ, Τοῦ II.
 ἔνεκεν, ἔφη, Ὅμηρον οἶει τὸν Ἀγαμέμνονα προσαγο-
 ρεῦσαι ποιμένα λαῶν; ἄρά γε ὅτι ὡς περ τὸν ποιμένα
 δεῖ ἐπιμέλεσθαι ὅπως σῶ τε ἔσονται αἱ οἶες καὶ τὰ πι-
 τήδεια ἔξουσι, καὶ οὐ ἔνεκα τρέφονται, τοῦτο ἔσται·
 οὕτω καὶ τὸν στρατηγὸν ἐπιμέλεσθαι δεῖ ὅπως σῶ τε
 οἱ στρατιῶται ἔσονται καὶ τὰ πιτήδεια ἔξουσι, καὶ οὐ
 ἔνεκα στρατεύονται, τοῦτο ἔσται; στρατεύονται δέ,
 ἵνα κρατοῦντες τῶν πολεμίων εὐδαιμονέστεροι ᾖσιν.
 ἢ τί δήποτε οὕτως ἐπήνεσε τὸν Ἀγαμέμνονα εἰπών, 2

Ἀμφοτέρου, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς κρατερός τ'
 αἰχμητής;

ἄρά γε ὅτι αἰχμητής τε κρατερός ἂν εἴη, οὐκ εἰ μόνος
 αὐτὸς εὖ ἀγωνίζοιτο πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀλλ' εἰ καὶ
 παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τούτου αἴτιος εἴη, καὶ βασιλεὺς
 ἀγαθός, οὐκ εἰ μόνου τοῦ ἑαυτοῦ βίου καλῶς προ-

εσθήκοι, ἀλλ' εἰ καὶ ὧν βασιλεῦοι, τούτοις εὐδαιμονίας
 3 αἴτιος εἶη; καὶ γὰρ βασιλεὺς αἰρεῖται οὐχ ἵνα εαυτοῦ
 καλῶς ἐπιμέληται, ἀλλ' ἵνα καὶ οἱ ἐλόμενοι δι' αὐτὸν
 εὖ πράττωσι· καὶ στρατεύονται δὲ πάντες, ἵνα ὁ βίος
 αὐτοῖς ὡς βέλτιστος ᾗ, καὶ στρατηγούς αἰροῦνται τού-
 4 του ἔνεκα, ἵνα πρὸς τοῦτο αὐτοῖς ἠγεμόνες ᾧσι. δεῖ
 οὖν τὸν στρατηγούντα τοῦτο παρασκευάζειν τοῖς ἐλο-
 μένοις αὐτὸν στρατηγόν· καὶ γὰρ οὔτε κάλλιον τού-
 του ἄλλο ῥάδιον εὐρεῖν οὔτε αἰσχίον τοῦ ἐναντίου.
 καὶ οὕτως ἐπισκοπῶν τίς εἶη ἀγαθοῦ ἠγεμόνος ἀρετῆ
 τὰ μὲν ἄλλα περιήρει, κατέλειπε δὲ τὸ εὐδαίμονας
 ποιεῖν ὧν ἂν ἠγγῆται.

- III. Καὶ ἱππαρχεῖν δέ τινη ἠρημένῳ οἰδά ποτε αὐτὸν
 τοιάδε διαλεχθέντα· Ἐχοῖς ἂν, ἔφη, ὦ νεανία, εἰπεῖν
 ἡμῖν ὅτου ἔνεκα ἐπεθύμησας ἱππαρχεῖν; οὐ γὰρ δὴ
 τοῦ πρώτος τῶν ἱππέων ἐλαύνειν· καὶ γὰρ οἱ ἱπποτο-
 ξόται τούτου γε ἀξιοῦνται· προελαύνουσι γοῦν καὶ τῶν
 ἱππάρχων. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ
 γνωσθῆναί γε· ἐπεὶ καὶ οἱ μαινόμενοί γε ὑπὸ πάντων
 2 γιγνώσκονται. Ἀληθές, ἔφη, καὶ τοῦτο λέγεις. Ἀλλ'
 ἄρα ὅτι τὸ ἱππικὸν οἶει ἂν τῇ πόλει βέλτιον ποιήσας
 παραδοῦναι, καὶ εἴ τις χρεῖα γίγνοιτο ἱππέων, τούτων
 ἠγρούμενος ἀγαθοῦ τινος αἴτιος γενέσθαι τῇ πόλει;
 Καὶ μάλα, ἔφη. Καὶ ἔστι γε νῆ Δί', ἔφη ὁ Σωκρά-
 τῆς, καλόν, εἰ δύνῃ ταῦτα ποιῆσαι. ἢ δὲ ἀρχή που
 ἐφ' ἣν ἠρησαι ἱππων τε καὶ ἀμβατῶν ἔστιν. Ἔστι γὰρ
 3 οὖν, ἔφη. Ἴθι δὴ λέξον ἡμῖν τοῦτο πρώτον, ὅπως
 διανοεῖ τοὺς ἵππους βελτίους ποιῆσαι; καὶ ὅς, Ἀλλὰ
 τοῦτο μὲν, ἔφη, οὐκ ἐμὸν οἶμαι τὸ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ
 ἰδίᾳ ἕκαστον δεῖν τοῦ ἑαυτοῦ ἵππου ἐπιμέλεσθαι.
 4 Ἐὰν οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, παρέχωνταί σοι τοὺς ἵπ-
 πους οἱ μὲν οὕτω κακόποδας ἢ κακοσκελεῖς ἢ ἀσθε-

νεῖς, οἱ δὲ οὕτως ἀτρόφους ὥστε μὴ δύνασθαι ἀκολουθεῖν, οἱ δὲ οὕτως ἀναγώγους ὥστε μὴ μένειν ὅπου ἂν σὺ τάξης, οἱ δὲ οὕτω λακτιστὰς ὥστε μηδὲ τάξαι δυνατὸν εἶναι, τί σοι τοῦ ἵππικου ὄφελος ἔσται; ἢ πῶς δυνησεί τοιούτων ἠγούμενος ἀγαθόν τι ποιῆσαι τὴν πόλιν; καὶ ὅς, Ἀλλὰ καλῶς τε λέγεις, ἔφη, καὶ πειράσομαι τῶν ἵππων εἰς τὸ δυνατὸν ἐπιμέλεσθαι. Τί δέ; τοὺς ἵππείας οὐκ ἐπιχειρήσεις, ἔφη, βελτίονας 5 ποιῆσαι; Ἐγώ, ἔφη. Οὐκοῦν πρῶτον μὲν ἀναβατικωτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους ποιήσεις [αὐτούς]; Δεῖ γοῦν, ἔφη· καὶ γὰρ εἴ τις αὐτῶν καταπέσοι, μᾶλλον ἂν οὕτω σώξοιτο. Τί γάρ; εἴαν που κινδυνεύειν δέη, 6 πότερον ἐπάγειν τοὺς πολεμίους ἐπὶ τὴν ἄμμοκλεύσεις, ἔνθα περ εἰώθατε ἵππεύειν, ἢ πειράσει τὰς μελέτας ἐν τοιούτοις ποιεῖσθαι χωρίοις ἐν οἷοις περ οἱ πόλεμοι γίνονται; Βέλτιον γοῦν, ἔφη. Τί γάρ; τοῦ 7 βάλλειν ὡς πλείστους ἀπὸ τῶν ἵππων ἐπιμέλειάν τινα ποιήσει; Βέλτιον γοῦν, ἔφη, καὶ τοῦτο. Θήγειν δὲ τὰς ψυχὰς τῶν ἵππέων καὶ ἐξοργίζειν πρὸς τοὺς πολεμίους, ἄπερ ἀλκιμωτέρους ποιεῖ, διανενόησαι; Εἰ δὲ μή, ἀλλὰ νῦν γε πειράσομαι, ἔφη. Ὅπως δέ σοι πεί- 8 θανται οἱ ἵππῆς πεφρόντικάς τι; ἄνευ γὰρ δὴ τούτου οὔτε ἵππων οὔτε ἵππέων ἀγαθῶν καὶ ἀλκίμων οὐδὲν ὄφελος. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη· ἀλλὰ πῶς ἂν τις μάλιστα, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τοῦτο αὐτοὺς προτρέψαιτο; Ἐκεῖνο 9 μὲν δήπου οἶσθα, ὅτι ἐν παντὶ πράγματι οἱ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι οὓς ἂν ἠγῶνται βελτίστους εἶναι. καὶ γὰρ ἐν νόσῳ ὃν ἂν ἠγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται, καὶ ἐν πλῶ, ὃν ἂν κυβερνητικώτατον, καὶ ἐν γεωργία, ὃν ἂν γεωργικώτατον. Καὶ μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν εἰκός, ἔφη, καὶ ἐν ἵππικῇ ὅς ἂν μάλιστα εἰδός

- φαίνηται ἂν δεῖ ποιεῖν, τούτῳ μάλιστα ἐθέλειν τοὺς
10 ἄλλοις πείθεσθαι. Ἐὰν οὖν, ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώκρατες, βέλτιστος ὢν αὐτῶν δῆλος ὦ, ἀρκέσει μοι τοῦτο εἰς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἐμοί; Ἐάν γε πρὸς τούτῳ, ἔφη, διδάξης αὐτοὺς ὡς τὸ πείθεσθαι σοι κάλλιον τε καὶ σωτηριώτερον αὐτοῖς ἔσται. Πῶς οὖν, ἔφη, τοῦτο διδάξω; Πολὺν νῆ Δί', ἔφη, ῥᾶον ἢ εἰ σοι δεῖο διδάσκειν ὡς τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν ἀμείνω καὶ λυσιτελέστερά
- 11** ἔστι. Λέγεις, ἔφη, σὺ τὸν ἵππαρχον πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπιμέλεσθαι δεῖν καὶ τοῦ λέγειν δύνασθαι; Σὺ δ' ὦρον, ἔφη, χρῆναι σιωπῇ ἵππαρχεῖν; ἢ οὐκ ἐντεθύμησαι ἔτι ὅσα τε νόμῳ μεμαθήκαμεν κάλλιστα ὄντα, δι' ὧν γε ζῆν ἐπιστάμεθα, ταῦτα πάντα διὰ λόγου ἐμάθομεν, καὶ εἰ τι ἄλλο καλὸν μανθάνει τις μάθημα, διὰ λόγου μανθάνει, καὶ οἱ ἄριστα διδάσκοντες μάλιστα λόγῳ χρωῶνται καὶ οἱ τὰ σπουδαιότατα
- 12** ἐπιστάμενοι κάλλιστα διαλέγονται; ἢ τόδε οὐκ ἐντεθύμησαι, ὡς ὅταν γε χορὸς εἰς ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως γίγνηται, ὥσπερ ὁ εἰς Δῆλον πεμπόμενος, οὐδεὶς ἄλλοθεν οὐδαμόθεν τούτῳ ἐφάμιλλος γίγνεται, οὐδὲ εὐανδρία ἐν ἄλλῃ πόλει ὁμοία τῇ ἐνθάδε συνάγεται;
- 13** Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν οὔτε εὐφωνία τοσοῦτον διαφέρουσιν Ἀθηναῖοι τῶν ἄλλων οὔτε σωμαίων μεγέθει καὶ ῥώμῃ, ὅσον φιλοτιμία, ἢ περ μάλιστα παροξύνει πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἔντιμα. Ἀληθές, ἔφη,
- 14** καὶ τοῦτο. Οὐκοῦν οἶει, ἔφη, καὶ τοῦ ἵππικοῦ τοῦ ἐνθάδε εἰ τις ἐπιμεληθεῖη, πολὺ ἂν καὶ τούτῳ διενεγκεῖν τῶν ἄλλων ὅπλων τε καὶ ἵππων παρασκευῆ καὶ εὐταξία καὶ τῷ ἐτοιμῶς κινδυνεύειν πρὸς τοὺς πολεμίους, εἰ νομίσειαν ταῦτα ποιοῦντες ἐπαίνου καὶ
- 15** τιμῆς τεύξεσθαι; Εἰκός γε, ἔφη. Μὴ τοίνυν ὄκνει, ἔφη, ἀλλὰ πειρῶ τοὺς ἄνδρας ἐπὶ ταῦτα προτρέπειν,

ἀφ' ὧν αὐτός τε ὠφελήσει καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται διὰ σέ. Ἄλλὰ νῆ Δία πειράσομαι, ἔφη.

Ἰδὼν δέ ποτε Νικομαχίδην ἐξ ἀρχαιρεσιῶν ἀπιόντα IV. ἤρετο, Τίνες, ὦ Νικομαχίδη, στρατηγοὶ ἤρηνται; καὶ ὅς, Οὐ γάρ, ἔφη, ὦ Σωκράτες, τοιοῦτοὶ εἰσιν Ἀθηναῖοι, ὥστε ἐμὲ μὲν οὐχ εἴλοντο, ὅς ἐκ καταλόγου στρατενόμενος κατατέτριμμαι καὶ λοχαγῶν καὶ ταξιαρχῶν καὶ τραύματα ὑπὸ τῶν πολεμίων τοσαῦτα ἔχω· ἅμα δὲ τὰς οὐλὰς τῶν τραυμάτων ἀπογυμνούμενος ἐπεδείκνυ· Ἀντισθένη δέ, ἔφη, εἴλοντο, τὸν οὔτε ὀπλίτην πῶ στρατευσάμενον ἐν τε τοῖς ἱππεύσιν οὐδὲν περιβλεπτον ποιήσαντα, ἐπιστάμενόν τε ἄλλο οὐδὲν ἢ χρήματα συλλέγειν; Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτο μὲν ἀγαθόν, εἴ γε τοῖς στρατιώταις ἱκανὸς ἔσται τὰπιτήδεια πορίζειν; Καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, χρήματα συλλέγειν ἱκανοὶ εἰσιν· ἀλλ' οὐχ ἔνεκα τούτου καὶ στρατηγεῖν δύναιτ' ἄν. καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, Ἀλλὰ καὶ φιλόνηκος Ἀντισθένης 3 ἔστιν, ὃ στρατηγῶ προσεῖναι ἐπιτήδειόν ἐστιν· οὐχ ὄρας ὅτι καὶ ὀσάκις κεχορήγηκε πᾶσι τοῖς χοροῖς νενίκηκε; Μὰ Δί', ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἀλλ' οὐδὲν ὁμοίον ἐστι χοροῦ τε καὶ στρατεύματος προεστάναι. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδὲ ᾠδῆς γε ὁ Ἀντισθένης 4 οὐδὲ χορῶν διδασκαλίας ἔμπειρος ὢν ὅμως ἐγένετο ἱκανὸς εὐρεῖν τοὺς κρατίστους ταῦτα. Καὶ ἐν τῇ στρατιᾷ οὖν, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἄλλους μὲν εὐρήσει τοὺς τάξοντας ἀνθ' ἑαυτοῦ, ἄλλους δὲ τοὺς μαχουμένους. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἴαν γε καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς 5 τοὺς κρατίστους, ὥσπερ ἐν τοῖς χορικοῖς, ἐξευρίσκη τε καὶ προαιρηῆται, εἰκότως ἂν καὶ τούτου νικηφόρος εἴη· καὶ δαπανᾷν δ' αὐτὸν εἰκὸς μᾶλλον ἂν ἐθέλειν εἰς τὴν σὺν ὅλῃ τῇ πόλει τῶν πολεμικῶν νίκη

- 6 ἢ εἰς τὴν σὺν τῇ φυλῇ τῶν χορικῶν. Λέγεις σύ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς τοῦ αὐτοῦ ἀνδρός ἐστι χορηγεῖν τε καλῶς καὶ στρατηγεῖν; Λέγω ἔγωγ', ἔφη, ὡς ὅτου ἄν τις προστατεύῃ, ἐὰν γινώσκῃ τε ὧν δεῖ καὶ ταῦτα πορίζεσθαι δύνηται, ἀγαθὸς ἂν εἴη προστάτης, εἴτε χοροῦ εἴτε οἴκου εἴτε πόλεως εἴτε στρατεύματος προστατεύοι. καὶ ὁ Νικομαχίδης, Μὰ Δι', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἂν ποτε ᾤμην ἐγὼ σοι ἀκοῦσαι ὡς οἱ ἀγαθοὶ οἰκονόμοι ἀγαθοὶ στρατηγοὶ ἂν εἶεν. Ἴθι δὴ, ἔφη, ἐξετάσωμεν τὰ ἔργα ἑκατέρου αὐτῶν, ἵνα εἰδῶμεν πότερον τὰ αὐτὰ ἐστὶν ἢ διαφέρει τι. Πάνυ γε, ἔφη.
- 8 Οὐκοῦν, ἔφη, τὸ μὲν τοὺς ἀρχομένους κατηκόους τε καὶ εὐπειθεῖς ἐαυτοῖς παρασκευάζειν ἀμφοτέρων ἐστὶν ἔργον; Καὶ μάλα, ἔφη. Τί δέ; τὸ προστάττειν ἑκαστα τοῖς ἐπιτηδεύουσιν πράττειν; Καὶ τοῦτ', ἔφη. Καὶ μὴν, τὸ τοὺς κακοὺς κολάζειν καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν ἀμφοτέροις οἶμαι προσήκειν. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Τὸ δὲ τοὺς ὑπηκόους εὐμενεῖς ποιεῖσθαι πῶς οὐ καλὸν ἀμφοτέροις; Καὶ τοῦτ', ἔφη. Συμμάχους δὲ καὶ βοηθοὺς προσάγεσθαι δοκεῖ σοι συμφέρειν ἀμφοτέροις ἢ οὐ; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἀλλὰ φυλακτικὸς τῶν ὄντων οὐκ ἀμφοτέρους εἶναι προσήκει; Σφόδρα γ', ἔφη. Οὐκοῦν καὶ ἐπιμελεῖς καὶ φιλοπόνους ἀμφοτέρους εἶναι προσήκει περὶ τὰ αὐτῶν ἔργα; Ταῦτα μὲν, ἔφη, πάντα ὁμοίως ἀμφοτέρων ἐστίν· ἀλλὰ τὸ μάχεσθαι οὐκέτι ἀμφοτέρων. Ἀλλ' ἐχθροὶ γέ τοι ἀμφοτέροις γίνονται; Καὶ μάλα, ἔφη, τοῦτό γε. Οὐκοῦν τὸ περιγενέσθαι τούτων ἀμφοτέροις συμφέρει; Πάνυ γ', ἔφη· ἀλλ' ἐκεῖνο παρῆς, ἂν δέη μάχεσθαι, τί ὠφελήσει ἢ οἰκονομική; Ἐνταῦθα δὴπου καὶ πλεῖστον, ἔφη· ὁ γὰρ ἀγαθὸς οἰκονόμος, εἰδὼς ὅτι οὐδὲν οὕτω λυσιτελέσ τε καὶ κερδαλέον ἐστὶν ὡς τὸ μαχόμενον τοὺς πο-

λεμίους νικᾶν, οὐδὲ οὕτως ἀλυσιτελές τε καὶ ζημιῶδες ὡς τὸ ἤττασθαι, προθύμως μὲν τὰ πρὸς τὸ νικᾶν συμφέροντα ζητήσῃ καὶ παρασκευάζεται, ἐπιμελῶς δὲ τὰ πρὸς τὸ ἤττασθαι φέροντα σκέπεται καὶ φυλάσσεται, ἐνεργῶς δ', ἂν τὴν παρασκευὴν ὁρᾷ νικητικὴν οὖσαν, μαχεῖται, οὐχ ἥκιστα δὲ τούτων, ἔαν ἀπαράσκευος ἦ, φυλάσσεται συνάπτειν μάχην. μὴ καταφρόνει, ἔφη, ὦ Νικομαχίδη, τῶν οἰκονομικῶν ἀνδρῶν· ἡ γὰρ τῶν ἰδίων ἐπιμέλεια πλήθει μόνου διαφέρει τῆς τῶν κοινῶν, τὰ δ' ἄλλα παραπλήσια ἔχει· οὐ γὰρ ἄλλοις τίσιν ἀνθρώποις οἱ τῶν κοινῶν ἐπιμελόμενοι χρῶνται ἢ οἷσπερ οἱ τὰ ἴδια οἰκονομοῦντες· οἷς οἱ ἐπιστάμενοι χρῆσθαι καὶ τὰ ἴδια καὶ τὰ κοινὰ καλῶς πράττουσιν, οἱ δὲ μὴ ἐπιστάμενοι ἀμφοτέρωθι πλημμελοῦσι.

Περικλεῖ δέ ποτε τῷ τοῦ πάνυ Περικλέους υἱῷ V. διαλεγόμενος, Ἐγώ τοι, ἔφη, ὦ Περικλεις, ἐλπίδα ἔχω σοῦ στρατηγήσαντος ἀμείνω τε καὶ ἐνδοξότεραν τὴν πόλιν εἰς τὰ πολεμικὰ ἔσεσθαι καὶ τῶν πολεμίων κρατήσῃν. καὶ ὁ Περικλῆς, Βουλοίμην ἂν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἃ λέγεις· ὅπως δὲ ταῦτα γένοιτ' ἂν οἱ δύναμαι γινῶναι. Βούλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, διαλογιζόμενοι περὶ αὐτῶν ἐπισκοπῶμεν ὅπου ἤδη τὸ δυνατόν ἐστι; Βούλομαι, ἔφη. Οὐκοῦν οἶσθα, 2 ἔφη, ὅτι πλήθει μὲν οὐδὲν μείους εἰσὶν Ἀθηναῖοι Βοιωτῶν; Οἶδα γάρ, ἔφη. Σώματα δὲ ἀγαθὰ καὶ καλὰ πότερον ἐκ Βοιωτῶν οἶει πλείω ἂν ἐκλεχθῆναι ἢ ἐξ Ἀθηναίων; Οὐδὲ ταύτη μοι δοκοῦσι λείπεσθαι. Εὐμμενεστέρους δὲ ποτέρους ἑαυτοῖς εἶναι νομίζεις; Ἀθηναίους ἔργαγε· Βοιωτῶν μὲν γὰρ πολλοὶ πλεονεκτούμενοι ὑπὸ Θηβαίων δυσμενῶς αὐτοῖς ἔχουσιν,

- 3 Ἀθήνησι δὲ οὐδὲν ὄρω τοιοῦτον. Ἀλλὰ μὴν φιλοτιμότεροι γὰρ καὶ μεγαλοφρονέστατοι πάντων εἰσὶν ἄπερ οὐχ ἥμισυ παροξύνει κινδυνεύειν ὑπὲρ εὐδοξίας τε καὶ πατρίδος. Οὐδὲ ἐν τούτοις Ἀθηναῖοι μεμπτοί. Καὶ μὴν προγόνων γὰρ καλὰ ἔργα οὐκ ἔστι οἷς μείζω καὶ πλείω ὑπάρχει ἢ Ἀθηναίοις· ὧ πολλοὶ ἐπαιρόμενοι προτρέπονται τε ἀρετῆς ἐπιμέλεσθαι καὶ
- 4 ἄλκιμοι γίνεσθαι. Ταῦτα μὲν ἀληθῆ λέγεις πάντα, ὧ Σώκρατες· ἀλλ' ὄρωσ' ὅτι ἀφ' οὗ ἢ τε σὺν Τολμίδῃ τῶν χιλίων ἐν Λεβαδείᾳ συμφορὰ ἐγένετο καὶ ἡ μεθ' Ἴπποκράτους ἐπὶ Δηλίῳ, ἐκ τούτων τεταπείνεται μὲν ἡ τῶν Ἀθηναίων δόξα πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς, ἐπῆρται δὲ τὸ τῶν Θηβαίων φρόνημα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· ὥστε Βοιωτοὶ μὲν, οἱ πρόσθεν οὐδ' ἐν τῇ ἑαυτῶν τολμῶντες Ἀθηναίους ἄνευ Λακεδαιμονίων τε καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων ἀντιτάττεσθαι, νῦν ἀπειλοῦσιν αὐτοὶ καθ' αὐτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ἀττικὴν, Ἀθηναῖοι δέ, οἱ πρότερον πορθοῦντες τὴν Βοιωτίαν, φοβοῦνται μὴ Βοιωτοὶ δηλώσωσι τὴν Ἀττικὴν.
- 5 καὶ ὁ Σωκράτης, Ἀλλ' αἰσθάνομαι μὲν, ἔφη, ταῦτα οὕτως ἔχοντα· δοκεῖ δέ μοι ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἄρχοντι νῦν εὐαρεστοτέρως διακείσθαι ἢ πόλις. τὸ μὲν γὰρ θάρρος ἀμέλειάν τε καὶ ῥαθυμίαν καὶ ἀπειθείαν ἐμβάλλει, ὁ δὲ φόβος προσεκτικωτέρους τε καὶ εὐπειθεστέρους
- 6 καὶ εὐτακτοτέρους ποιεῖ. τεκμήριον δ' ἂν τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ναυσίν· ὅταν μὲν γὰρ δήπου μηδὲν φοβῶνται, μεστοὶ εἰσὶν ἀταξίας· ἔστ' ἂν δὲ ἢ χειμῶνα ἢ πολεμίους δεισῶσιν, οὐ μόνον τὰ κελευόμενα πάντα ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ σιγῶσι καρδοκοῦντες τὰ προσ-
- 7 ταχθησόμενα, ὥσπερ χορευταί. Ἀλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Περικλῆς, εἴ γε νῦν μάλιστα πείθονται, ὧρα ἂν εἴη

λέγειν πῶς ἂν αὐτοὺς προτρεψαίμεθα πάλιν ἀνερασθῆναι τῆς ἀρχαίας ἀρετῆς τε καὶ εὐκλείας καὶ εὐδαιμονίας. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ μὲν ἐβουλό-8
 μεθα χρημάτων αὐτοὺς ἢ ἄλλοι εἶχον ἀντιποιεῖσθαι, ἀποδεικνύντες αὐτοῖς ταῦτα πατρῷά τε ὄντα καὶ προσήκοντα μάλιστ' ἂν οὕτως αὐτοὺς ἐξορμῶμεν ἀντέχεσθαι τούτων· ἐπεὶ δὲ τοῦ μετ' ἀρετῆς πρωτεύειν αὐτοὺς ἐπιμέλεσθαι βουλόμεθα, τοῦτ' αὖ δεικτέον ἐκ παλαιοῦ μάλιστα προσῆκον αὐτοῖς, καὶ ὡς τούτου ἐπιμελόμενοι πάντων ἂν εἶεν κράτιστοι. Πῶς οὖν ἂν τοῦτο διδάσκοιμεν; Οἶμαι μὲν, εἰ τοὺς 9
 γε παλαιτάτους ἢ ἀκούομεν προγόνους αὐτῶν ἀναμιμνήσκουμεν αὐτοὺς ἀρίστους γεγυῆναι. Ἄρα λέ- 10
 γεις τὴν τῶν θεῶν κρίσιν, ἣν οἱ περὶ Κέκροπα δι' ἀρετὴν ἔκριναν; Λέγω γάρ, καὶ τὴν Ἐρεχθίδεω γε τροφὴν καὶ γένεσιν, καὶ τὸν πόλεμον τὸν ἐπ' ἐκείνου γεγυῆνον πρὸς τοὺς ἐκ τῆς ἐχομένης ἡπείρου πάσης, καὶ τὸν ἐφ' Ἡρακλειδῶν πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ πάντας τοὺς ἐπὶ Θησέωσ πολεμηθέντας, ἐν οἷς πᾶσιν ἐκείνοι δῆλοι γεγόνασι τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων ἀριστεύσαντες· εἰ δὲ βούλει, ἃ ὕστερον οἱ ἐκείνων 11
 μὲν ἀπόγονοι, οὐ πολὺ δὲ πρὸ ἡμῶν γεγονότες, ἔπραξαν, τὰ μὲν αὐτοὶ καθ' αὐτοὺς ἀγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς κυριεύοντας τῆς τε Ἀσίας πάσης καὶ τῆς Εὐρώπης μέχρι Μακεδονίας καὶ πλείστην τῶν προγεγονότων δυνάμιν καὶ ἀφορμὴν κερκτημένους καὶ μέγιστα ἔργα κατειργασμένους, τὰ δὲ καὶ μετὰ Πελοποννησίων ἀριστεύοντες καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν· οἱ δὲ καὶ λέγονται πολὺ διενεργεῖν τῶν καθ' αὐτοὺς ἀνθρώπων. Λέγονται γάρ, ἔφη. Ταιγαροῦν πολλῶν 12
 μὲν μεταναστάσεων ἐν τῇ Ἑλλάδι γεγυῆναι διέμειναν ἐν τῇ ἑαυτῶν, πολλοὶ δὲ ὑπὲρ δικαίων ἀντιλέ-

γοντες ἐπέτρεπον ἐκείνοις, πολλοὶ δὲ ὑπὸ κρειττόνων
 13 ὑβριζόμενοι κατέφευγον πρὸς ἐκείνους. καὶ ὁ Περι-
 κλῆς, Καὶ θαυμάζω γ', ἔφη, ὡς Σώκρατες, ἡ πόλις
 ὅπως ποτ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἔκλινεν. Ἐγὼ μὲν, ἔφη, οἶμαι,
 ὁ Σωκράτης, ὡσπερ καὶ ἀθληταὶ τινες διὰ τὸ πολὺ
 ὑπερενεγκεῖν καὶ κρατιστεῦσαι καταρραθυμήσαντες
 ὑστερίζουσι τῶν ἀντιπάλων, οὕτω καὶ Ἀθηναίους
 14 πολὺ διενεγκόντας ἀμελῆσαι ἑαυτῶν, καὶ διὰ τοῦτο
 χείρους γεγενέσθαι. Νῦν οὖν, ἔφη, τί ἂν ποιοῦντες
 ἀναλάβοιεν τὴν ἀρχαίαν ἀρετὴν; καὶ ὁ Σωκράτης,
 Οὐδὲν ἀπόκρυφον δοκεῖ μοι εἶναι, ἀλλ' εἰ μὲν ἐξευ-
 ρόντες τὰ τῶν προγόνων ἐπιτηδεύματα μηδὲν χεῖρον
 ἐκείνων ἐπιτηδεύοιεν, οὐδὲν ἂν χείρους ἐκείνων γενέ-
 σθαι· εἰ δὲ μή, τοὺς γε νῦν πρωτεύοντας μιμούμενοι
 καὶ τούτοις τὰ αὐτὰ ἐπιτηδεύοντες, ὁμοίως μὲν τοῖς
 αὐτοῖς χρώμενοι οὐδὲν ἂν χείρους ἐκείνων εἶεν, εἰ δ'
 15 ἐπιμελέστερον, καὶ βελτίους. Λέγεις, ἔφη, πόρρω που
 εἶναι τῇ πόλει τὴν καλοκάγαθίαν. πότε γὰρ οὕτως
 Ἀθηναῖοι ὡσπερ Λακεδαιμόνιοι ἢ πρεσβυτέρους αἰδέ-
 σονται, οἳ ἀπὸ τῶν πατέρων ἀρχονται καταφρονεῖν
 τῶν γεραιτέρων· ἢ σωμασκήσουσιν οὕτως, οἳ οὐ μό-
 νον αὐτοὶ εὐεξίας ἀμελοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιμελο-
 16 μένων καταγελῶσι; πότε δὲ οὕτω πείσονται τοῖς ἀρ-
 χουσιν, οἳ καὶ ἀγάλλονται ἐπὶ τῷ καταφρονεῖν τῶν
 ἀρχόντων· ἢ πότε οὕτως ὁμονοήσουσιν, οἳ γε ἀντὶ
 μὲν τοῦ συνεργεῖν ἑαυτοῖς τὰ συμφέροντα ἐπηρεά-
 ζουσιν ἀλλήλοις καὶ φθονοῦσιν ἑαυτοῖς μᾶλλον ἢ τοῖς
 ἄλλοις ἀνθρώποις, μάλιστα δὲ πάντων ἐν τε ταῖς ἰδίαις
 συνόδοις καὶ ταῖς κοιναῖς διαφέρονται, καὶ πλείστας
 δίκας ἀλλήλοις δικάζονται, καὶ προαιροῦνται μᾶλλον
 οὕτω κερδαίνειν ἀπ' ἀλλήλων ἢ συνωφελοῦντες αὐ-
 τοὺς, τοῖς δὲ κοινοῖς ὡσπερ ἄλλοτριόις χρώμενοι, περὶ

τούτων αὖ μάχονται καὶ ταῖς εἰς τὰ τοιαῦτα δυνάμεσι
 μάλιστα χαίρουσιν; ἔξ ὧν πολλὴ μὲν ἀτηρία καὶ κα- 17
 κία τῇ πόλει ἐμφύεται, πολλὴ δὲ ἐχθρα καὶ μῖσος ἀλ-
 λήλων τοῖς πολίταις ἐγγίγνεται, δι' ἃ ἔγωγε μάλα φο-
 βοῦμαι ἀεὶ μὴ τι μείζον ἢ ὥστε φέρειν δύνασθαι κακὸν
 τῇ πόλει συμβῆ. Μηδαμῶς, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὧ 18
 Περίκλεις, οὕτως ἠγοῦ ἀνηκέστῳ πονηρίᾳ νοσεῖν
 Ἀθηναίους. οὐχ ὀρᾶς ὡς εὐτακτοὶ μὲν εἰσιν ἐν τοῖς
 ναυτικοῖς, εὐτάκτως δ' ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι πεί-
 θονται τοῖς ἐπιστάταις, οὐθένων δὲ καταδεέστερον ἐν
 τοῖς χοροῖς ὑπηρετοῦσι τοῖς διδασκάλοις; Τοῦτο γάρ 19
 τοι, ἔφη, καὶ θαυμαστόν ἐστι, τὸ τοὺς μὲν τοιοῦτους
 πειθαρχεῖν τοῖς ἐφεστῶσι, τοὺς δὲ ὀπλίτας καὶ τοὺς
 ἰππέας, οἳ δοκοῦσι καλοκἀγαθία προκεκριῆσθαι τῶν
 πολιτῶν, ἀπειθεστάτους εἶναι πάντων. καὶ ὁ Σω- 20
 κράτης ἔφη, Ἡ δὲ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλή, ὧ Περίκλεις,
 οὐκ ἐκ τῶν δεδοκιμασμένων καθίσταται; Καὶ μάλα,
 ἔφη. Οἶσθα οὖν τινας, ἔφη, κάλλιον ἢ νομιμώτερον
 ἢ σεμνότερον ἢ δικαιότερον τὰς τε δίκας δικάζοντας
 καὶ τᾶλλα πάντα πράττοντας; Οὐ μέφομαι, ἔφη,
 τούτοις. Οὐ τοίνυν, ἔφη, δεῖ ἀθυμεῖν ὡς οὐκ εὐ-
 τάκτων ὄντων Ἀθηναίων. Καὶ μὴν ἐν γε τοῖς στρα- 21
 τωτικοῖς, ἔφη, ἔνθα μάλιστα δεῖ σωφρονεῖν τε καὶ
 εὐτακτεῖν καὶ πειθαρχεῖν, οὐδενὶ τούτων προσέχου-
 σιν. Ἴσως γάρ, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐν τούτοις οἱ
 ἤμιστα ἐπιστάμενοι ἄρχουσιν αὐτῶν. οὐχ ὀρᾶς ὅτι
 κιθαριστῶν μὲν καὶ χορευτῶν καὶ ὀρχηστῶν οὐδὲ εἰς
 ἐπιχειρεῖ ἄρχειν μὴ ἐπιστάμενος, οὐδὲ παλαιστῶν οὐδὲ
 παγκρατιαστῶν; ἀλλὰ πάντες οἱ τούτων ἄρχοντες
 ἔχουσι δεῖξαι ὀπόθεν ἔμαθον ταῦτα ἐφ' οἷς ἐφε-
 στῶσι· τῶν δὲ στρατηγῶν οἱ πλεῖστοι αὐτοσχεδιάζου-
 σιν. οὐ μέντοι σέ γε τοιοῦτον ἐγὼ νομίζω εἶναι, ἀλλ' 22

οἶμαί σε οὐδὲν ἤττον ἔχειν εἶπεῖν ὅποτε στρατηγεῖν ἢ ὅποτε παλαίειν ἤρξω μανθάνειν. καὶ πολλὰ μὲν οἶμαι σε τῶν πατρῶων στρατηγημάτων παρειληφότα διασώζειν, πολλὰ δὲ πανταχόθεν συνηχῆναι, ὅπόθεν

23 οἶόν τε ἦν μαθεῖν τι ὠφέλιμον εἰς στρατηγίαν. οἶμαι δὲ σε πολλὰ μεριμνᾶν ὅπως μὴ λάθῃς σεαυτὸν ἀγνοῶν τι τῶν εἰς στρατηγίαν ὠφελίμων, καὶ ἂν τι τοιοῦτον αἰσθῇ σεαυτὸν μὴ εἰδότα, ζητεῖν τοὺς ἐπισταμένους ταῦτα, οὔτε δῶρων οὔτε χαρίτων φειδόμενον, ὅπως μάθῃς παρ' αὐτῶν ἢ μὴ ἐπίστασαι καὶ συνεργοὺς ἀγα-

24 θοὺς ἔχῃς. καὶ ὁ Περικλῆς, Οὐ λαυθάνεις με, ᾧ Σώκρατες, ἔφη, ὅτι οὐκ οἰόμενός με τούτων ἐπιμέλεσθαι ταῦτα λέγεις, ἀλλ' ἐγχειρῶν με διδάσκειν ὅτι τὸν μέλλοντα στρατηγεῖν τούτων ἀπάντων ἐπιμέλε-

25 σθαι δεῖ. ὁμολογῶ μέντοι καὶ γὰρ σοι ταῦτα. Τοῦτο δ', ἔφη, ᾧ Περίκλεις, κατανενόηκας, ὅτι πρόκειται τῆς χώρας ἡμῶν ὄρη μεγάλα, καθήκοντα ἐπὶ τὴν Βοιωτίαν, δι' ὧν εἰς τὴν χώραν εἰσοδοὶ στεναί τε καὶ προσάντεις εἰσί, καὶ ὅτι μέση διέξωσται ὄρεσιν ἐρυ-

26 μνοῖς; Καὶ μάλα, ἔφη. Τί δέ; ἐκεῖνο ἀκήκοας, ὅτι Μυσοὶ καὶ Πισίδαι ἐν τῇ βασιλέως χώρᾳ κατέχοντες ἐρυμνὰ πάνυ χωρία καὶ κούφως ὠπλισμένοι δύνανται πολλὰ μὲν τὴν βασιλέως χώραν καταθέοντες κακοποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ζῆν ἐλεύθεροι; Καὶ τοῦτό γ', ἔφη,

27 ἀκούω. Ἀθηναίους δ' οὐκ ἂν οἶει, ἔφη, μέχρι τῆς ἐλαφροῦς ἡλικίας ὠπλισμένους κουφοτέροις ὅπλοις καὶ τὰ προκείμενα τῆς χώρας ὄρη κατέχοντας βλαβεροὺς μὲν τοῖς πολεμίοις εἶναι, μεγάλην δὲ προβολὴν τοῖς πολίταις τῆς χώρας κατεσκευάσθαι; καὶ ὁ Περικλῆς, Πάντ' οἶμαι, ἔφη, ᾧ Σώκρατες, καὶ ταῦτα χρήσιμα

28 εἶναι. Εἰ τοίνυν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀρέσκει σοι ταῦτα, ἐπιχείρει αὐτοῖς, ᾧ ἄριστε· ὅτι μὲν γὰρ ἂν τούτων

καταπράξης, καὶ σοὶ καλὸν ἔσται καὶ τῇ πόλει ἀγαθόν·
 εἰ δέ τι αὐτῶν ἀδυνατήης, οὔτε τὴν πόλιν βλάψεις
 οὔτε σαυτὸν κατασχυνεῖς.

Γλαύκωνα δὲ τὸν Ἀρίστωνος, ὅτ' ἐπεχείρει δη-**VI**
 μηγορεῖν, ἐπιθυμῶν προστατεύειν τῆς πόλεως οὐ-
 δέπω εἰκοσιν ἔτη γεγονώς, τῶν ἄλλων οἰκείων τε
 καὶ φίλων οὐδεὶς ἐδύνατο παῦσαι ἐλκόμενόν τε ἀπὸ
 τοῦ βήματος καὶ καταγέλαστον ὄντα· Σωκράτης δέ,
 εὐνοὺς ὢν αὐτῷ διὰ τε Χαριμίδην τὸν Γλαύκωνος καὶ
 διὰ Πλάτωνα, μόνος ἔπαυσεν. ἐντυχὼν γὰρ αὐτῷ **2**
 πρῶτον μὲν εἰς τὸ ἐθελῆσαι ἀκούειν τοιάδε λέξας κατ-
 ἔσχευ· Ὡ Γλαύκων, ἔφη, προστατεύειν ἡμῖν δια-
 νενόησαι τῆς πόλεως; Ἔγωγ', ἔφη, ὦ Σώκρατες. Νῆ
 Δί', ἔφη, καλὸν γάρ, εἶπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἐν ἀνθρώ-
 ποις. δῆλον γὰρ ὅτι εἰάν τοῦτο διαπράξῃ, δυνατὸς
 μὲν ἔσει αὐτὸς τυγχάνειν ὅτου ἂν ἐπιθυμῆς, ἱκανὸς δὲ
 τοὺς φίλους ὠφελεῖν, ἐπαρεῖς δὲ τὸν πατρῶον οἶκον,
 ἀυξήσεις δὲ τὴν πατρίδα, ὀνομαστὸς δ' ἔσει πρῶτον
 μὲν ἐν τῇ πόλει, ἔπειτα ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἴσως δ' ὥσπερ
 Θεμιστοκλῆς, καὶ ἐν τοῖς βαρβάροις· ὅπου δ' ἂν ᾗς,
 πανταχοῦ περίβλεπτος ἔσει. ταῦτ' οὖν ἀκούων ὁ **3**
 Γλαύκων ἐμεγαλύνετο καὶ ἠδέως παρέμενε. μετὰ δὲ
 ταῦτα ὁ Σωκράτης, Οὐκοῦν, ἔφη, τοῦτο μὲν, ὦ Γλαύ-
 κων, δῆλον ὅτι εἶπερ τιμᾶσθαι βούλει, ὠφελιτέα σοὶ
 ἢ πόλις ἐστί; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Πρὸς θεῶν, ἔφη,
 μὴ τοίνυν ἀποκρύψῃ, ἀλλ' εἶπον ἡμῖν ἐκ τίνος ἄρξει
 τὴν πόλιν εὐεργετεῖν. ἐπεὶ δὲ ὁ Γλαύκων διεσιώπη-**4**
 σεν, ὡς ἂν τότε σκοπῶν ὀπόθεν ἄρχοιτο, Ἄρ', ἔφη ὁ
 Σωκράτης, ὥσπερ φίλου οἴκου εἰ ἀυξήσαι βούλοιο,
 πλουσιώτερον αὐτὸν ἐπιχειροῖης ἂν ποιεῖν, οὕτω καὶ
 τὴν πόλιν πειράσει πλουσιωτέραν ποιῆσαι; Πάνυ μὲν
 οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν πλουσιωτέρα γ' ἂν εἴη προσόδων **5**

αὐτῇ πλειόνων γενομένων; Εἰκὸς γοῦν, ἔφη. Λέξον δὴ, ἔφη, ἐκ τίνων νῦν αἱ πρόσοδοι τῇ πόλει καὶ πόσαι τινές εἰσι; δῆλον γὰρ ὅτι ἔσκεψαι, ἵνα, εἰ μὲν τινες αὐτῶν ἐνδεῶς ἔχουσιν, ἐκπληρώσης, εἰ δὲ παραλείπονται, προσπορίσης. Ἄλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γλαύκων, 6 ταῦτά γε οὐκ ἐπέσκεμμαί. Ἄλλ' εἰ τοῦτο, ἔφη, παρέλιπες, τὰς γε δαπάνας τῆς πόλεως ἡμῖν εἰπέ· δῆλον γὰρ ὅτι καὶ τούτων τὰς περιττὰς ἀφαιρεῖν διανοεῖ. Ἄλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδὲ πρὸς ταῦτά πω ἐσχόλασα. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸ μὲν πλουσιωτέραν τὴν πόλιν ποιεῖν ἀναβαλούμεθα· πῶς γὰρ οἶόν τε μὴ εἰδότα γε τὰναλώματα καὶ τὰς προσόδους ἐπιμεληθῆναι τούτου; 7 Ἄλλ', ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Γλαύκων, δυνατόν ἐστι καὶ ἀπὸ πολεμίων τὴν πόλιν πλουτίζειν. Νῆ Δία σφόδρα γ', ἔφη ὁ Σωκράτης, εἴαν τις αὐτῶν κρείττων ἦ· ἦττων δὲ ὢν καὶ τὰ ὄντα προσαποβάλοι ἄν. Ἀληθῆ 8 λέγεις, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸν γε βουλευσόμενον πρὸς οὐστίνας δεῖ πολεμεῖν τὴν τε τῆς πόλεως δύναμιν καὶ τὴν τῶν ἐναντίων εἰδέναι δεῖ, ἵνα, εἴαν μὲν ἡ τῆς πόλεως κρείττων ἦ, συμβουλευῆ ἐπιχειρεῖν τῷ πολέμῳ, εἴαν δὲ ἡ τῶν ἐναντίων, εὐλαβεῖσθαι πείθῃ. 9 Ὅρθῶς λέγεις, ἔφη. Πρωῶτον μὲν τοίνυν, ἔφη, λέξον ἡμῖν τῆς πόλεως τὴν τε πεξὴν καὶ τὴν ναυτικὴν δύναμιν, εἶτα τὴν τῶν ἐναντίων. Ἄλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἂν ἔχοιμί σοι οὕτω γε ἀπὸ στόματος εἰπεῖν. Ἄλλ' εἰ γέγραπται σοι, ἔνεγκε, ἔφη· πάνυ γὰρ ἠδέως ἂν τοῦτο ἀκούσαιμι. Ἄλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐδὲ 10 γέγραπται μοί πω. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ περὶ πολέμου συμβουλεύειν τὴν γε πρώτην ἐπισχίσομεν· ἴσως γὰρ καὶ διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν ἄρτι ἀρχόμενος τῆς προστατείας οὕτω ἐξήτακας. ἀλλὰ τοι περὶ γε φυλακῆς τῆς χώρας οἶδ' ὅτι ἤδη σοι μεμέληκε, καὶ οἶσθα ὀπόσαι τε

φυλακαὶ ἐπίκαιροὶ εἰσι καὶ ὀπόσαι μῆ, καὶ ὀπόσοι τε φρουροὶ ἱκανοὶ εἰσι καὶ ὀπόσοι μῆ εἰσι· καὶ τὰς μὲν ἐπικαίρους φυλακὰς συμβουλευσεις μείζονας ποιεῖν, τὰς δὲ περιττὰς ἀφαιρεῖν. *Νῆ Δί'*, ἔφη ὁ *Γλαύκων*, 11 ἀπάσας μὲν οὖν ἔγωγε, ἔνεκά γε τοῦ οὕτως αὐτὰς φυλάττεσθαι ὥστε κλέπτεσθαι τὰ ἐκ τῆς χώρας. Ἐὰν δέ τις ἀφέλῃ γ', ἔφη, τὰς φυλακὰς, οὐκ οἶει καὶ ἀρπάζειν ἐξουσίαν ἔσεσθαι τῷ βουλομένῳ; ἀτάρ, ἔφη, πότερου ἐλθῶν αὐτὸς ἐξήτακας τοῦτο, ἢ πῶς οἶσθα ὅτι κακῶς φυλάττονται; *Εἰκάσω*, ἔφη. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ περὶ τούτων, ὅταν μηκέτι εἰκάσωμεν, ἀλλ' ἤδη εἰδῶμεν, τότε συμβουλευσομεν; Ἴσως, ἔφη ὁ *Γλαύκων*, βέλτιον. *Εἰς* γε μὴν, ἔφη, *τὰρ γύρεια* οἶδ' ὅτι οὐκ ἀφίξαι, ὥστ' 12 ἔχειν εἰπεῖν διότι νῦν ἐλάττω ἢ πρόσθεν προσέρχεται αὐτόθεν. Οὐ γὰρ οὖν ἐλήλυθα, ἔφη. Καὶ γὰρ νῆ *Δί'*, ἔφη ὁ *Σωκράτης*, λέγεται βαρὺ τὸ χωρίον εἶναι, ὥστε, ὅταν περὶ τούτου δέῃ συμβουλευεῖν, αὕτη σοὶ ἢ πρόφασις ἀρκέσει. *Σκώπτομαι*, ἔφη ὁ *Γλαύκων*. Ἄλλ' ἐκείνου γέ τοι, ἔφη, οἶδ' ὅτι οὐκ ἠμέληκας, ἀλλ' 13 ἔσκεψαι, πόσον χρόνον ἱκανὸς ἐστίν ὁ ἐκ τῆς χώρας γιγνόμενος σῆτος διατρέφειν τὴν πόλιν, καὶ πόσου εἰς τὸν ἐνιαυτὸν προσδεῖται, ἵνα μὴ τούτου γε λάθῃ σέ ποτε ἢ πόλις ἐνδεὴς γενομένη, ἀλλ' εἰδὼς ἔχῃς ὑπὲρ τῶν ἀναγκαίων συμβουλευῶν τῇ πόλει βοηθεῖν τε καὶ σῶζειν αὐτήν. *Λέγεις*, ἔφη ὁ *Γλαύκων*, παμμέγεθες πρᾶγμα, εἴ γε καὶ τῶν τοιούτων ἐπιμέλεσθαι δεήσει. Ἄλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ *Σωκράτης*, οὐδ' ἂν τὸν ἑαυτοῦ 14 ποτε οἶκον καλῶς τις οἰκήσειεν, εἰ μὴ πάντα μὲν εἴσεται ὧν προσδεῖται, πάντων δὲ ἐπιμελόμενος ἐκπληρωσει. ἀλλ' ἐπεὶ ἢ μὲν πόλις ἐκ πλειόνων ἢ μυρίων οἰκιστῶν συνέστηκε, χαλεπὸν δ' ἐστὶν ἅμα τοσοῦτων οἰκῶν ἐπιμέλεσθαι, πῶς οὐχ ἓνα τὸν τοῦ θείου

- πρῶτον ἐπειράθῃς ἀξῆσαι; δεῖται δέ. κἂν μὲν τοῦ-
 τον δύνῃ, καὶ πλείοσιν ἐπιχειρήσεις· ἓνα δὲ μὴ δυνά-
 μενος ἀφελῆσαι πῶς ἂν πολλοὺς γε δυνηθείης; ὥσπερ
 εἴ τις ἐν τάλαντον μὴ δύναίτο φέρειν, πῶς οὐ φανερόν
 15 ὅτι πλείω γε φέρειν οὐδ' ἐπιχειρητέον αὐτῷ; Ἄλλ'
 ἔγωγ', ἔφη ὁ Γλαύκων, ἀφελοίην ἂν τὸν τοῦ θείου
 οἶκον, εἴ μοι ἐθέλοι πείθεσθαι. Εἶτα, ἔφη ὁ Σωκρά-
 τῆς, τὸν θεῖον οὐ δυνάμενος πείθειν, Ἀθηναίους
 πάντας μετὰ τοῦ θείου νομίζεις δυνήσεσθαι ποιῆσαι
 16 πείθεσθαί σοι; φυλάττου, ἔφη, ὁ Γλαύκων, ὅπως μὴ
 τοῦ εὐδοξεῖν ἐπιθυμῶν εἰς τούναντίον ἔλθῃς. ἢ οὐκ
 ὄρας ὡς σφαλερόν ἐστι τὸ ἄμῃ οἰδέ τις, ταῦτα ἢ λέγειν
 ἢ πράττειν; ἐνθυμοῦ δὲ τῶν ἄλλων, ὅσους οἶσθα τοι-
 ούτους, οἷοι φαίνονται καὶ λέγοντες ἄμῃ ἴσασι καὶ
 πράττοντες, πότερά σοι δοκοῦσιν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις
 ἐπαίνου μᾶλλον ἢ ψόγου τυγχάνειν καὶ πότερον θαν-
 17 μάζεσθαι μᾶλλον ἢ καταφρονεῖσθαι· ἐνθυμοῦ δὲ καὶ
 τῶν εἰδότεων ὅ,τι τε λέγουσι καὶ ὅ,τι ποιοῦσι· καί, ὡς
 ἐγὼ νομίζω, εὐρήσεις ἐν πᾶσιν ἔργοις τοὺς μὲν εὐδο-
 κιμοῦντάς τε καὶ θαυμαζομένους ἐκ τῶν μάλιστα ἐπι-
 σταμένων ὄντας, τοὺς δὲ κακοδοξοῦντάς τε καὶ κατα-
 18 φρονουμένους ἐκ τῶν ἀμαθεστάτων. εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς
 εὐδοκιμεῖν τε καὶ θαυμάζεσθαι ἐν τῇ πόλει, πειρῶ
 κατεργάσασθαι ὡς μάλιστα τὸ εἰδέναι ἃ βούλει πράτ-
 τειν· εἰ γὰρ τούτῳ διενεγκῶν τῶν ἄλλων ἐπιχειρήσῃς
 τὰ τῆς πόλεως πράττειν, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι εἰ πάνν
 ῥαδίως τύχοις ὧν ἐπιθυμεῖς.
- VII. Χαριμίδην δὲ τὸν Γλαύκωνος ὄρων ἀξιόλογον μὲν
 ἄνδρα ὄντα καὶ πολλῷ δυνατώτερον τῶν τὰ πολιτικὰ
 τότε πραττόντων, ὀκνοῦντα δὲ προσιέναι τῷ δήμῳ
 καὶ τῶν τῆς πόλεως πραγμάτων ἐπιμέλεσθαι, Εἰπέ
 μοι, ἔφη, ὁ Χαριμίδη, εἴ τις ἱκανὸς ὧν τοὺς στεφανίτας

ἀγῶνας νικᾶν, καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸς τε τιμᾶσθαι καὶ
 τὴν πατρίδα ἐν τῇ Ἑλλάδι εὐδοκιμωτέραν ποιεῖν, μὴ
 θέλοι ἀγωνίζεσθαι, ποῦόν τινα τοῦτον νομίζοις ἂν τὸν
 ἄνδρα εἶναι; Ἀἴηλον ὅτι, ἔφη, μαλακόν τε καὶ δειλόν.
 Εἰ δέ τις, ἔφη, δυνατὸς ὢν τῶν τῆς πόλεως πραγμά- 2
 των ἐπιμελόμενος τὴν τε πόλιν αὖξεν καὶ αὐτὸς διὰ
 τοῦτο τιμᾶσθαι, ὀκνοίη δὴ τοῦτο πράττειν, οὐκ ἂν
 εἰκότως δειλὸς νομίζοιτο; Ἴσωσ, ἔφη· ἀτὰρ πρὸς τί
 με ταῦτ' ἐρωτᾷς; Ὅτι, ἔφη, οἴμαι σε δυνατὸν ὄντα
 ὀκνεῖν ἐπιμέλεσθαι, καὶ ταῦτα ὢν ἀνάγκη σοι μετέ-
 χεῖν πολίτη γε ὄντι. Τὴν δὲ ἐμὴν δύναμιν, ἔφη ὁ 3
 Χαρμίδης, ἐν ποίῳ ἔργῳ καταμαθὼν ταῦτά μου κατα-
 γινωσκεις; Ἐν ταῖς συνουσίαις, ἔφη, αἷς σύνει τοῖς
 τὰ τῆς πόλεως πράττουσι· καὶ γὰρ ὅταν τι ἀνακοι-
 νῶνται σοι, ὁρῶ σε καλῶς συμβουλευόντα, καὶ ὅταν
 τι ἀμαρτάνωσιν, ὀρθῶς ἐπιτιμῶντα. Οὐ ταῦτόν ἐστιν, 4
 ἔφη, ὃ Σώκρατες, ἰδίᾳ τε διαλέγεσθαι καὶ ἐν τῷ
 πλήθει ἀγωνίζεσθαι. Καὶ μὴν, ἔφη, ὅ γε ἀριθμεῖν
 δυνάμενος οὐδὲν ἤττον ἐν τῷ πλήθει ἢ μόνος ἀρι-
 θμεῖ, καὶ οἱ κατὰ μόνους ἀριστα καθαρίζοντες οὔτοι
 καὶ ἐν τῷ πλήθει κρατιστεύουσιν. Αἰδῶ δὲ καὶ φό- 5
 βον, ἔφη, οὐχ ὁρᾷς ἔμφυτά τε ἀνθρώποις ὄντα καὶ
 πολλῶ μᾶλλον ἐν τοῖς ὄχλοις ἢ ἐν ταῖς ἰδίαις ὀμι-
 λίαις παριστάμενα; Καὶ σέ γε διδάξων, ἔφη, ὄρμη-
 μαί, ὅτι οὔτε τοὺς φρονιμωτάτους αἰδούμενος οὔτε
 τοὺς ἰσχυροτάτους φοβούμενος ἐν τοῖς ἀφρονεστά-
 τοις τε καὶ ἀσθενεστάτοις αἰσχύνην λέγειν. Πότερον 6
 γὰρ τοὺς κναφείας αὐτῶν ἢ τοὺς σκυτέας ἢ τοὺς τέ-
 κτονας ἢ τοὺς χαλκέας ἢ τοὺς γεωργοὺς ἢ τοὺς ἐμ-
 πόρους ἢ τοὺς ἐν τῇ ἀγορᾷ μεταβαλλομένους καὶ
 φροντίζοντας ὅ,τι ἐλάττονος πριάμενοι πλείονος ἀπό-
 δονται αἰσχύνην; ἐκ γὰρ τούτων ἀπάντων ἢ ἐκ-

7 κλησία συνίσταται. τί δὲ οἶει διαφέρειν ὃ σὺ ποιεῖς ἢ τῶν ἀσκητῶν ὄντα κρείττω τοὺς ἰδιώτας φοβείσθαι; σὺ γὰρ τοῖς πρωτεύουσιν ἐν τῇ πόλει, ὧν ἔνιοι καταφρονοῦσί σου, ῥαδίως διαλεγόμενος, καὶ τῶν ἐπιμελομένων τοῦ τῇ πόλει διαλέγεσθαι πολὺ περιῶν, ἐν τοῖς μηδεπώποτε φροντίσασι τῶν πολιτικῶν μηδὲ σοῦ καταπεφρονηκόσιν ὄκνεῖς λέγειν, δεδιῶς μὴ καταγε-
8 λασθῆς. Τί δ'; ἔφη, οὐ δοκοῦσί σοι πολλάκις οἱ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν ὀρθῶς λεγόντων καταγελαῖν; Καὶ γὰρ οἱ ἕτεροι, ἔφη· διὸ καὶ θαυμάζω σου, εἰ ἐκείνους, ὅταν τοῦτο ποιῶσι, ῥαδίως χειρούμενος, τούτοις μηδένα τρόπον οἶει δυνήσεσθαι προσενεχθῆναι.

9 ὦγαθέ, μὴ ἀγνόει σεαυτόν, μηδὲ ἀμαρτανεῖς ἃ οἱ πλεῖστοι ἀμαρτάνουσιν· οἱ γὰρ πολλοὶ ὠρμηκότες ἐπὶ τὸ σκοπεῖν τὰ τῶν ἄλλων πράγματα οὐ τρέπονται ἐπὶ τὸ ἑαυτοὺς ἐξετάζειν. μὴ οὖν ἀπορραθύμει τούτου, ἀλλὰ διατείνου μᾶλλον πρὸς τὸ σαυτῷ προσέχειν· καὶ μὴ ἀμέλει τῶν τῆς πόλεως, εἴ τι δυνατὸν ἐστὶ διὰ σὲ βέλτιον ἔχειν. τούτων γὰρ καλῶς ἐχόντων οὐ μόνον οἱ ἄλλοι πολῖται, ἀλλὰ καὶ οἱ σοὶ φίλοι καὶ αὐτὸς σὺ οὐκ ἐλάχιστα ὠφελήσει.

VIII. Ἀριστίππου δὲ ἐπιχειροῦντος ἐλέγχειν τὸν Σωκράτη, ὥσπερ αὐτὸς ὑπ' ἐκείνου τὸ πρότερον ἠλέγγετο, βουλόμενος τοὺς συνόντας ὠφελεῖν ὁ Σωκράτης ἀπεκρίνατο οὐχ ὥσπερ οἱ φυλαττόμενοι μὴ πη ὁ λόγος ἐπαλλαχθῆ, ἀλλ' ὡς ἂν πεπεισμένος μάλιστα πράττειν

2 τὰ δέοντα. ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν ἤρετο εἴ τι εἰδείη ἀγαθόν, ἵνα, εἴ τι εἴποι τῶν τοιούτων, οἶον ἢ σιτίον ἢ ποτὸν ἢ χρήματα ἢ ὑγίειαν ἢ ῥώμην ἢ τόλμαν, δεικνύοι δὴ τοῦτο κακὸν ἐνίστε ὄν. ὁ δὲ εἰδὼς ὅτι, ἐάν τι ἐνοχλῆ ἡμᾶς, δεόμεθα τοῦ παύσοντος, ἀπεκρίνατο ἥπερ καὶ

3 ποιεῖν κράτιστον· Ἄρά γε, ἔφη, ἐρωτᾶς με εἴ τι οἶδα

πυρετοῦ ἀγαθόν; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Ἄλλ' ὀφθαλμίας; Οὐδὲ τοῦτο. Ἄλλὰ λιμοῦ; Οὐδὲ λιμοῦ. Ἄλλὰ μήν, ἔφη, εἴ γ' ἐρωτᾷς με εἴ τι ἀγαθὸν οἶδα ὃ μηδενὸς ἀγαθὸν ἐστίν, οὔτ' οἶδα, ἔφη, οὔτε δέομαι.

Πάλιν δὲ τοῦ Ἀριστίππου ἐρωτῶντος αὐτὸν εἴ τι ⁴ εἰδείη καλόν, Καὶ πολλά, ἔφη. Ἄρ' οὖν, ἔφη, πάντα ὅμοια ἀλλήλοις; Ὡς οἶόν τε μὲν οὖν, ἔφη, ἀνομοιότατα ἔνια. Πῶς οὖν, ἔφη, τὸ τῷ καλῷ ἀνόμοιον καλὸν ἂν εἶη; Ὅτι νῆ Δί', ἔφη, ἐστὶ μὲν τῷ καλῷ πρὸς δρόμον ἀνθρώπων ἄλλος ἀνόμοιος καλὸς πρὸς πάλην, ἐστὶ δὲ ἀσπίς καλὴ πρὸς τὸ προβαλέσθαι ὡς ἐνὶ ἀνομοιοτάτῃ τῷ ἀκουτίῳ, καλῷ πρὸς τὸ σφόδρα τε καὶ ταχὺ φέρεσθαι. Οὐδὲν διαφερόντως, ἔφη, ⁵ ἀποκρίνει μοι ἢ ὅτε σε ἠρώτησα εἴ τι ἀγαθὸν εἰδείης. Σὺ δ' οἶει, ἔφη, ἄλλο μὲν ἀγαθόν, ἄλλο δὲ καλὸν εἶναι; οὐκ οἶσθ' ὅτι πρὸς ταῦτά πάντα καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ ἐστὶ; πρῶτον μὲν γὰρ ἡ ἀρετὴ οὐ πρὸς ἄλλα μὲν ἀγαθόν, πρὸς ἄλλα δὲ καλόν ἐστίν· ἔπειτα οἱ ἄνθρωποι τὸ αὐτό τε καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ καλοὶ τε καὶ ἀγαθοὶ λέγονται· πρὸς τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ φαίνεται, πρὸς ταῦτά δὲ καὶ τὰ ἄλλα πάντα οἷς ἄνθρωποι χρῶνται καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ νομίζεται, πρὸς ἅπερ ἂν εὐχρηστα ἦ. Ἄρ' οὖν, ἔφη, καὶ κόφινος ⁶ κοπροφόρος καλόν ἐστὶ; Νῆ Δί', ἔφη, καὶ χρυσῆ γε ἀσπίς αἰσχροῦ, εἰάν πρὸς τὰ ἑαυτῶν ἔργα ὃ μὲν καλῶς πεποιημένος ἦ, ἢ δὲ κακῶς. Λέγεις σύ, ἔφη, καλὰ τε καὶ αἰσχρὰ τὰ αὐτὰ εἶναι; Καὶ νῆ Δί' ἔγωγ', ἔφη, ⁷ ἀγαθὰ τε καὶ κακὰ· πολλάκις γὰρ τό τε λιμοῦ ἀγαθὸν πυρετοῦ κακόν ἐστὶ καὶ τὸ πυρετοῦ ἀγαθὸν λιμοῦ κακόν ἐστὶ· πολλάκις δὲ τὸ μὲν πρὸς δρόμον καλὸν πρὸς πάλην αἰσχροῦ, τὸ δὲ πρὸς πάλην καλὸν πρὸς δρόμον αἰσχροῦ· πάντα γὰρ ἀγαθὰ μὲν καὶ καλὰ •

ἔστι πρὸς ἄν εὖ ἔχη, κακὰ δὲ καὶ αἰσχροῖα πρὸς ἄν κακῶς.

8 Καὶ οἰκίας δὲ λέγων τὰς αὐτὰς καλὰς τε εἶναι καὶ χρησίμους παιδεύειν ἔμοιγ' ἐδόκει οἷας χρὴ οἰκοδομεῖσθαι. ἐπεσκόπει δὲ ὧδε· Ἐρά γε τὸν μέλλοντα οἰκίαν οἷαν χρὴ ἔχειν τοῦτο δεῖ μηχανᾶσθαι, ὅπως ἡδίστη τε

9 ἐνδιαιτᾶσθαι καὶ χρησιμωτάτη ἔσται; τούτου δὲ ὁμολογουμένου, Οὐκοῦν ἡδὺ μὲν θέρους ψυχρινὴν ἔχειν, ἡδὺ δὲ χειμῶνος ἀλεινὴν; ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦτο συμφαῖεν, Οὐκοῦν ἐν ταῖς πρὸς μεσημβρίαν βλεπούσαις οἰκίαις τοῦ μὲν χειμῶνος ὁ ἥλιος εἰς τὰς παστάδας ὑπολάμπει, τοῦ δὲ θέρους ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν στεγῶν πορευόμενος σκιὰν παρέχει. οὐκοῦν εἰ γε καλῶς ἔχει ταῦτα οὕτω γίνεσθαι, οἰκοδομεῖν δεῖ ὑψηλότερα μὲν τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ἵνα ὁ χειμερινὸς ἥλιος μὴ ἀποκλήηται, χθαμαλότερα δὲ τὰ πρὸς ἄρκτον,

10 ἵνα οἱ ψυχροὶ μὴ ἐμπίπτωσιν ἄνεμοι· ὥς δὲ συνελόντι εἰπεῖν ὅποι πάσας ὥρας αὐτός τε ἄν ἡδιστα καταφεύγοι καὶ τὰ ὄντα ἀσφαλέστατα τίθοιτο, αὕτη ἄν εἰκότως ἡδίστη τε καὶ καλλίστη οἴκησις εἴη. γραφαὶ δὲ καὶ ποικιλίαι πλείονας εὐφροσύνας ἀποστεροῦσιν ἢ παρέχουσι. ναοῖς γε μὴν καὶ βωμοῖς χώραν ἔφη εἶναι προπαιδευτάτην ἣτις ἐμφανεστάτη οὕσα ἀστιβεστάτη εἴη· ἡδὺ μὲν γὰρ ἰδόντας προσεύξασθαι, ἡδὺ δὲ ἀγνώως ἔχοντας προσιέναι.

IX. Πάλιν δὲ ἐρωτώμενος ἢ ἀνδρεία πότερον εἴη διδακτὸν ἢ φυσικόν, Οἶμαι μὲν, ἔφη, ὥσπερ σῶμα σώματος ἰσχυρότερον πρὸς τοὺς πόνοὺς φύεται, οὕτω καὶ ψυχὴν ψυχῆς ἐρωμενεστέραν πρὸς τὰ δεινὰ φύσει γίνεσθαι. ὁρᾷ γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς νόμοις τε καὶ ἔθεσι

2 τρεφομένους πολὺν διαφέροντας ἀλλήλων τόλμη. νομίζω μέντοι πᾶσαν φύσιν μαθήσει καὶ μελέτη πρὸς

ἀνδρείαν αὐξέσθαι. δῆλον μὲν γὰρ ὅτι Σκύθαι καὶ
 Θραῖκες οὐκ ἂν τολμήσειαν ἀσπίδας καὶ δόρατα λα-
 βόντες Λακεδαιμονίοις διαμάχεσθαι· φανερόν δ' ὅτι
 Λακεδαιμόνιοι οὐτ' ἂν Θραξὶ πέλταις καὶ ἀκοντίοις
 οὔτε Σκύθαις τόξοις ἐθέλοιεν ἂν διαγωνίζεσθαι.
 ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων πάντων ὁμοίως 3
 καὶ φύσει διαφέροντας ἀλλήλων τοὺς ἀνθρώπους
 καὶ ἐπιμελείᾳ πολὺ ἐπιδιδόντας. ἐκ δὲ τούτων δῆ-
 λόν ἐστιν ὅτι πάντας χρῆ καὶ τοὺς εὐφυεστέρους καὶ
 τοὺς ἀμβλυτέρους τὴν φύσιν ἐν οἷς ἂν ἀξιόλογοι βού-
 λωνται γενέσθαι, ταῦτα καὶ μανθάνειν καὶ μελετᾶν.

Σοφίαν δὲ καὶ σωφροσύνην οὐ διώριζεν, ἀλλὰ τῶ 4
 τὰ μὲν καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ γιννώσκοντα χρῆσθαι αὐ-
 τοῖς καὶ τῶ τὰ αἰσχροῦ εἰδόμενα εὐλαβεῖσθαι σοφόν τε καὶ
 σώφρονα ἔκρινε. προσερωτώμενος δὲ εἰ τοὺς ἐπιστα-
 μένους μὲν ἂ δεῖ πράττειν, ποιοῦντας δὲ τὰναντία,
 σοφούς τε καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι νομίζοι, Οὐδὲν γε μᾶλ-
 λον, ἔφη, ἢ ἀσοφούς τε καὶ ἀκρατεῖς· πάντας γὰρ
 οἶμαι προαιρουμένους ἐκ τῶν ἐνδεχομένων ἂ οἴονται
 συμφορώτατα αὐτοῖς εἶναι, ταῦτα πράττειν. νομίζω
 οὖν τοὺς μὴ ὀρθῶς πράττοντας οὔτε σοφούς οὔτε σώ-
 φρονας εἶναι. ἔφη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν 5
 ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν σοφίαν εἶναι. τὰ τε γὰρ δίκαια
 καὶ πάντα ὅσα ἀρετῇ πράττεται καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ
 εἶναι· καὶ οὐτ' ἂν τοὺς ταῦτα εἰδόμενος ἄλλο ἀντὶ τού-
 των οὐδὲν προελέσθαι οὔτε τοὺς μὴ ἐπισταμένους δύ-
 νασθαι πράττειν, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἀμαρτά-
 νειν. οὕτω καὶ τὰ καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ τοὺς μὲν σοφούς
 πράττειν, τοὺς δὲ μὴ σοφούς οὐ δύνασθαι, ἀλλὰ καὶ
 ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἀμαρτάνειν. ἐπεὶ οὖν τὰ τε δίκαια
 καὶ τᾶλλα καλὰ τε καὶ ἀγαθὰ πάντα ἀρετῇ πράττεται,
 δῆλον εἶναι ὅτι καὶ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα

- 6 ἄρετη σοφία ἐστί. μανίαν γε μὴν ἐναντίον μὲν ἔφη εἶναι σοφία, οὐ μέντοι γε τὴν ἀνεπισημοσύνην μανίαν ἐνόμιζε. τὸ δὲ ἀγνοεῖν ἑαυτόν, καὶ ἂ μὴ οἶδε δοξάζειν τε καὶ οἶεσθαι γιννώσκειν, ἐγγυτάτω μανίας ἐλογίζετο εἶναι. τοὺς μέντοι πολλοὺς ἔφη, ἂ μὲν οἱ πλείστοι ἀγνοοῦσι, τοὺς διημαρτηκότας τούτων οὐ φάσκειν μαίνεσθαι, τοὺς δὲ διημαρτηκότας ὧν οἱ πολλοὶ γιννώσκουσι μαινομένους καλεῖν. ἐάν τε γὰρ τις μέγας οὕτως οἴηται εἶναι ὥστε κύπτειν τὰς πύλας τοῦ τείχους διεξιῶν, ἐάν τε οὕτως ἰσχυρὸς ὥστ' ἐπιχειρεῖν οἰκίας αἶρεσθαι ἢ ἄλλῳ τῷ ἐπιθέσθαι τῶν πᾶσι δῆλων ὅτι ἀδύνατά ἐστι, τοῦτον μαίνεσθαι φάσκειν. τοὺς δὲ μικρῶν διαμαρτάνοντας οὐ δοκεῖν τοῖς πολλοῖς μαίνεσθαι, ἀλλ' ὥσπερ τὴν ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν ἔρωτα καλοῦσιν, οὕτω καὶ τὴν μεγάλην παράνοιαν μανίαν αὐτοὺς καλεῖν.
- 8 Φθόρον δὲ σκοπῶν ὅ,τι εἴη, λύπην μὲν τινα ἐξηγήρικεν αὐτὸν ὄντα, οὔτε μέντοι τὴν ἐπὶ φίλων ἀτυχίαις οὔτε τὴν ἐπ' ἐχθρῶν εὐτυχίαις γιγνομένην, ἀλλὰ μόνους ἔφη φθονεῖν τοὺς ἐπὶ ταῖς τῶν φίλων εὐπραξίαις ἀνιωμένους. θαυμαζόντων δὲ τινῶν εἴ τις φίλων τινα ἐπὶ τῇ εὐπραξίᾳ αὐτοῦ λυποῖτο, ὑπεμίμησεν ὅτι πολλοὶ οὕτω πρὸς τινὰς ἔχουσιν ὥστε κακῶς μὲν πράττοντας μὴ δύνασθαι περιορᾶν, ἀλλὰ βοηθεῖν ἀτυχοῦσιν, εὐτυχοῦντων δὲ λυπεῖσθαι. τοῦτο μέντοι φρονίμῳ μὲν ἔνδρῳ οὐκ ἂν συμβῆναι, τοὺς ἡλιθίους δὲ ἀεὶ πάσχειν αὐτό.
- 9 Σχολὴν δὲ σκοπῶν τί εἴη, ποιοῦντας μὲν τι τοὺς πλείστους εὐρίσκειν ἔφη· καὶ γὰρ τοὺς πεττεύοντας καὶ τοὺς γελωτοποιοῦντας ποιεῖν τι, πάντας δὲ τούτους ἔφη σχολάζειν· ἐξεῖναι γὰρ αὐτοῖς ἴεναι πράξοντας τὰ βελτίω τούτων. ἀπὸ μέντοι τῶν βελτιόνων

ἐπὶ τὰ χεῖρω ἵεναι οὐδένα σχολάζειν· εἰ δέ τις ἴοι, τοῦτον ἀσχολίας αὐτῷ οὔσης κακῶς ἔφη τοῦτο πράττειν.

Βασιλέας δὲ καὶ ἄρχοντας οὐ τοὺς τὰ σκῆπτρα 10
 ἔχοντας ἔφη εἶναι οὐδὲ τοὺς ὑπὸ τῶν τυχόντων αἰρε-
 θέντας οὐδὲ τοὺς κλήρω λαχόντας οὐδὲ τοὺς βιασαμέ-
 νους οὐδὲ τοὺς ἐξαπατήσαντας, ἀλλὰ τοὺς ἐπισταμέ-
 νους ἄρχειν. ὁπότε γὰρ τις ὁμολογήσειε τοῦ μὲν 11
 ἄρχοντος εἶναι τὸ προστάττειν ὅ,τι χρῆ ποιεῖν, τοῦ δὲ
 ἀρχομένου τὸ πείθεσθαι, ἐπεδείκνυ ἔν τε νηὶ τὸν
 μὲν ἐπιστάμενον ἄρχοντα, τὸν δὲ ναυκληρον καὶ τοὺς
 ἄλλους τοὺς ἐν τῇ νηὶ πάντας πειδομένους τῷ ἐπιστα-
 μένῳ, καὶ ἐν γεωργίᾳ τοὺς κεκτημένους ἀγρούς, καὶ
 ἐν νόσῳ τοὺς νοσοῦντας, καὶ ἐν σωμασκίᾳ τοὺς σω-
 μασκοῦντας, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας οἷς ὑπάρχει τι
 ἐπιμελείας δεόμενον, ἂν μὲν αὐτοὶ ἠγῶνται ἐπίστασθαι
 ἐπιμέλῃσθαι· εἰ δὲ μή, τοῖς ἐπισταμένοις οὐ μόνον
 παροῦσι πειδομένους, ἀλλὰ καὶ ἀπόντας μεταπεμπο-
 μένους, ὅπως ἐκείνοις πειθόμενοι τὰ δέοντα πράττω-
 σιν· ἐν δὲ ταλασίᾳ καὶ τὰς γυναῖκας ἐπεδείκνυ ἀρ-
 χούσας τῶν ἀνδρῶν, διὰ τὸ τὰς μὲν εἰδέναι ὅπως
 χρῆ ταλασιουργεῖν, τοὺς δὲ μὴ εἰδέναι. εἰ δέ τις πρὸς 12
 ταῦτα λέγοι ὅτι τῷ τυράννῳ ἔξεστι μὴ πείθεσθαι τοῖς
 ὀρθῶς λέγουσι, Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, ἐξείη μὴ πείθεσθαι,
 ἐπικειμένης γε ζημίας, ἐάν τις τῷ εὖ λέγοντι μὴ πείθη-
 ται; ἐν τῷ γὰρ ἂν τις πράγματι μὴ πείθηται τῷ εὖ
 λέγοντι, ἀμαρτήσεται δήπου, ἀμαρτάνων δὲ ζημιώ-
 σεται. εἰ δὲ φαίη τις τῷ τυράννῳ ἔξεῖναι καὶ ἀποκτεῖ- 13
 ναι τὸν εὖ φρονοῦντα, Τὸν δὲ ἀποκτείναντα, ἔφη, τοὺς
 κρατίστους τῶν συμμάχων οἶει ἀξήμιον γίνεσθαι ἢ ὡς
 ἔτυχε ζημιοῦσθαι; πότερα γὰρ ἂν μᾶλλον οἶει σώζε-
 σθαι τὸν τοῦτο ποιοῦντα ἢ οὔτω καὶ τάχιστ' ἂν ἀπο-
 λέσθαι;

- 14** Ἐρομένου δὲ τίνος αὐτὸν τί δοκοίη αὐτῷ κράτιστον ἀνδρὶ ἐπιτήδευμα εἶναι, ἀπεικρίνατο εὐπραξία. ἔρομένου δὲ πάλιν εἰ καὶ τὴν εὐτυχίαν ἐπιτήδευμα νομίζοι εἶναι, Πᾶν μὲν οὖν τοῦναντίον ἔγωγ', ἔφη, τύχην καὶ πρᾶξιον ἡγοῦμαι· τὸ μὲν γὰρ μὴ ζητοῦντα ἐπιτυχεῖν τινι τῶν δεόντων εὐτυχίαν οἶμαι εἶναι, τὸ δὲ μαθόντα τε καὶ μελετήσαντά τι εὖ ποιεῖν εὐπραξίαν νομίζω, καὶ οἱ τοῦτο ἐπιτηδεύοντες δοκοῦσί μοι εὖ
- 15** πράττειν. καὶ ἀρίστους δὲ καὶ θεοφιλεστάτους ἔφη εἶναι ἐν μὲν γεωργίᾳ τοὺς τὰ γεωργικὰ εὖ πράττοντας, ἐν δ' ἰατρείᾳ τοὺς τὰ ἰατρικὰ, ἐν δὲ πολιτείᾳ τοὺς τὰ πολιτικά· τὸν δὲ μηδὲν εὖ πράττοντα οὔτε χρήσιμον οὐδὲν ἔφη εἶναι οὔτε θεοφιλεῖ.
- X.** Ἀλλὰ μὴν καὶ εἴ ποτε τῶν τὰς τέχνας ἔχόντων καὶ ἐργασίας ἕνεκα χρωμένων αὐταῖς διαλεγοιτό τινι, καὶ τούτοις ὠφέλιμος ἦν. εἰσελθὼν μὲν γὰρ ποτε πρὸς Παρράσιον τὸν ζωγράφον καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, Ἄρα, ἔφη ὦ Παρράσιε, ἡ γραφικὴ ἐστὶν εἰκασία τῶν ὀρωμένων; τὰ γοῦν κοῖλα καὶ τὰ ὑψηλὰ καὶ τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ φανὰ καὶ τὰ σκληρὰ καὶ τὰ μαλακὰ καὶ τὰ τραχέα καὶ τὰ λεία καὶ τὰ νέα καὶ τὰ παλαιὰ σώματα δια τῶν χρωμάτων
- 2** τῶν ἀπεικάζοντες ἐκμιμείσθε. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Καὶ μὴν τά γε καλὰ εἶδη ἀφομοιοῦντες, ἐπειδὴ οὐ δῆδιον ἐνὶ ἀνθρώπῳ περιτυχεῖν ἄμεμπτα πάντα ἔχοντι, ἐκ πολλῶν συνάγοντες τὰ ἐξ ἐκάστου κάλλιστα οὕτως ὅλα τὰ σώματα καλὰ ποιεῖτε φαίνεσθαι. Ποιοῦμεν γάρ,
- 3** ἔφη, οὕτω. Τί γάρ; ἔφη, τὸ πιθανώτατον καὶ ἥδιστον καὶ φιλικώτατον καὶ ποθεινώτατον καὶ ἐρασιμώτατον ἀπομιμείσθε τῆς ψυχῆς ἡθός; ἢ οὐδὲ μιμητόν ἐστι τοῦτο; Πῶς γὰρ ἄν, ἔφη, μιμητόν εἶη, ὦ Σώκρατες, ὃ μήτε συμμετρίαν μήτε χροῶμα μήτε ὦν σὺ εἶπας ἄρτι μηδὲν ἔχει μηδὲ ὅλως ὁρατόν ἐστιν;

Ἄρ' οὖν, ἔφη, γίνυται ἐν ἀνθρώπῳ τό τε φιλοφρό- 4
 νως καὶ τὸ ἐχθρῶς βλέπειν πρὸς τινας; Ἐμοιγε δοκεῖ,
 ἔφη. Οὐκοῦν τοῦτό γε μιμητὸν ἐν τοῖς ὄμμασι; Καὶ
 μάλα, ἔφη. Ἐπὶ δὲ τοῖς τῶν φίλων ἀγαθοῖς καὶ τοῖς
 κακοῖς ὁμοίως σοι δοκοῦσιν ἔχειν τὰ πρόσωπα οἷ τε
 φροντίζοντες καὶ οἱ μὴ; Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη· ἐπὶ
 μὲν γὰρ τοῖς ἀγαθοῖς φαιδροί, ἐπὶ δὲ τοῖς κακοῖς σκυ-
 θρωποὶ γίνονται. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ ταῦτα δυνα-
 τὸν ἀπεικάξουν; Καὶ μάλα, ἔφη. Ἄλλὰ μὴν καὶ τὸ 5
 μεγαλοπρεπές τε καὶ ἐλευθέριον καὶ τὸ ταπεινόν τε
 καὶ ἀνελεύθερον καὶ τὸ σωφρονικόν τε καὶ φρόνι-
 μον καὶ τὸ ὑβριστικόν τε καὶ ἀπειρόκαλον καὶ διὰ τοῦ
 προσώπου καὶ διὰ τῶν σχημάτων καὶ ἐστώτων καὶ
 κινουμένων ἀνθρώπων διαφαίνει. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.
 Οὐκοῦν καὶ ταῦτα μιμητά; Καὶ μάλα, ἔφη. Πότερον
 οὖν, ἔφη, νομίζεις ἥδιον ὁρᾶν τοὺς ἀνθρώπους δι'
 ὧν τὰ καλὰ τε ἀγαθὰ καὶ ἀγαπητὰ ἦθη φαίνεται ἢ δι'
 ὧν τὰ αἰσχρὰ τε καὶ πονηρὰ καὶ μισητά; Πολὺ νῆ Δί',
 ἔφη, διαφέρει, ᾧ Σώκρατες.

Πρὸς δὲ Κλείωνα τὸν ἀνδριαντοποιον εἰσελθόν 6
 ποτε καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, Ὅτι μὲν, ἔφη, ᾧ Κλεί-
 των, καλοὶ οὓς ποιεῖς δρομέας τε καὶ παλαιστάς καὶ
 πύκτας καὶ παγκρατιαστάς ὁρᾷ τε καὶ οἶδα· ὃ δὲ μά-
 λιστα ψυχαγωγεῖ διὰ τῆς ὄψεως τοὺς ἀνθρώπους, τὸ
 ζωτικὸς φαίνεσθαι, πῶς τοῦτο ἐνεργάζει τοῖς ἀνδρι-
 ᾶσιν; ἐπεὶ δὲ ἀπορῶν ὁ Κλείτων οὐ ταχὺ ἀπεκρίνατο, 7
 Ἄρ', ἔφη, τοῖς τῶν ζώντων εἶδεν ἀπεικάξων τὸ ἔρ-
 γον ζωτικωτέρους ποιεῖς φαίνεσθαι τοὺς ἀνδριάντας;
 Καὶ μάλα, ἔφη. Οὐκοῦν τά τε ὑπὸ τῶν σχημάτων κα-
 τασπώμενα καὶ τὰνασπώμενα ἐν τοῖς σώμασι, καὶ τὰ
 συμπιεζόμενα καὶ τὰ διελκόμενα, καὶ τὰ ἐντεινόμενα
 καὶ τὰ ἀνιέμενα ἀπεικάξων, ὁμοιότερά τε τοῖς ἀληθι-

- νοῖς καὶ πιθανώτερα ποιεῖς φαίνεσθαι; Πάνυ μὲν οὖν,
 8 ἔφη. Τὸ δὲ καὶ τὰ πάθη τῶν ποιούντων τι σωματίων
 ἀπομιμῆσθαι οὐ ποιεῖ τινα τέρψιν τοῖς θεωμένοις;
 Εἰκὸς γοῦν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τῶν μὲν μαχομένων
 ἀπειλητικὰ τὰ ὄμματα ἀπεικαστέον, τῶν δὲ νενικη-
 κότεων εὐφραϊνομένων ἢ ὄψις μιμητέα; Σφόδρα γ',
 ἔφη. Δεῖ ἄρα, ἔφη, τὸν ἀνδριαντοποιὸν τὰ τῆς ψυ-
 χῆς ἔργα τῷ εἶδει προσεικάζειν.
- 9 Πρὸς δὲ Πιστίαν τὸν θωρακοποιὸν εἰσελθὼν, ἐπι-
 δεῖξαντος αὐτοῦ τῷ Σωκράτει θώρακας εὖ εἰργασμέ-
 νους, Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη, καλὸν γε, ὦ Πιστία. το
 εὔρημα τὸ τὰ μὲν δεόμενα σκέπης τοῦ ἀνθρώπου
 σκεπάξειν τὸν θώρακα, ταῖς δὲ χερσὶ μὴ καλύειν χρῆ-
 10 σθαι. ἀτάρ, ἔφη, λέξον μοι, ὦ Πιστία, διὰ τί οὐτ'
 ἰσχυροτέρους οὔτε πολυτελεστέρους τῶν ἄλλων ποιῶν
 τοὺς θώρακας πλείονος πωλεῖς; Ὅτι, ἔφη, ὦ Σώ-
 κρατες, εὐρυθμοτέρους ποιῶ. Τὸν δὲ ρυθμὸν, ἔφη,
 πόττερα μέτρῳ ἢ σταθμῷ ἀποδεικνύων πλείονος τιμᾶ;
 οὐ γὰρ δὴ ἴσους γε πάντας οὐδὲ ὁμοίους οἴμαί σε ποι-
 εῖν, εἴ γε ἀρμόττοντας ποιεῖς. Ἀλλὰ νῆ Δί', ἔφη, ποιῶ·
 11 οὐδὲν γὰρ ὄφελός ἐστι θώρακος ἄνευ τούτου. Οὐκ-
 οῦν, ἔφη, σώματά γε ἀνθρώπων τὰ μὲν εὐρυθμά
 ἐστι, τὰ δὲ ἄρρυθμα; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Πῶς οὖν,
 ἔφη, τῷ ἀρρυθμῷ σώματι ἀρμόττοντα τὸν θώρακα
 εὐρυθμον ποιεῖς; Ὡσπερ καὶ ἀρμόττοντα, ἔφη· ὁ ἀρ-
 12 μόττων γὰρ ἐστὶν εὐρυθμος. Δοκεῖς μοι, ἔφη ὁ Σω-
 κράτης, τὸ εὐρυθμον οὐ καθ' ἑαυτὸ λέγειν, ἀλλὰ
 πρὸς τὸν χρώμενον· ὥσπερ ἂν εἰ φαίης ἀσπίδα, ὦ
 ἂν ἀρμόττη, τούτῳ εὐρυθμον εἶναι, καὶ χλαμύδα, καὶ
 13 τᾶλλα ὡσαύτως ἔοικεν ἔχειν τῷ σῶ λόγῳ. Ἰσως δὲ καὶ
 ἄλλο τι οὐ μικρὸν ἀγαθὸν τῷ ἀρμόττειν πρόσεστι.
 Δίδαξον, ἔφη, ὦ Σώκρατες, εἴ τι ἔχεις. Ἦττον, ἔφη,

τῷ βάρει πιέζουσιν οἱ ἀρμόττοντες τῶν ἀναρμόστων τὸν αὐτὸν σταθμὸν ἔχοντες. οἱ μὲν γὰρ ἀνάρμοστοι ἢ ὅλοι ἐκ τῶν ὤμων κρεμάμενοι ἢ καὶ ἄλλο τι τοῦ σώματος σφόδρα πιέζοντες δύσφοροι καὶ χαλεποὶ γίνονται· οἱ δὲ ἀρμόττοντες, διειλημμένοι τὸ βάρος τὸ μὲν ὑπὸ τῶν κληδῶν καὶ ἐπωμίδων, τὸ δ' ὑπὸ τῶν ὤμων, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ στήθους, τὸ δὲ ὑπὸ τοῦ νώτου, τὸ δὲ ὑπὸ τῆς γαστροῦς, ὀλίγου δεῖν οὐ φορήματι, ἀλλὰ προσθήματι εἰοκάσιν. Εἰρηκας, ἔφη, αὐτὸ δι' ὅπερ 14 ἔγωγε τὰ μὲν ἔργα πλείστου ἄξια νομίζω εἶναι· ἐνιοὶ μέντοι τοὺς ποικίλους καὶ τοὺς ἐπιχρῦσους θώρακας μᾶλλον ἠνοῦνται. Ἀλλὰ μήν, ἔφη, εἴ γε διὰ ταῦτα μὴ ἀρμόττοντας ἠνοῦνται, κακὸν ἔμοιγε δοκοῦσι ποικίλον τε καὶ ἐπίχρυσον ἠνεῖσθαι. ἀτάρ, ἔφη, τοῦ σώ- 15 ματος μὴ μένοντος, ἀλλὰ τοτὲ μὲν κυρτουμένου, τοτὲ δὲ ὀρθουμένου, πῶς ἂν ἀκριβεῖς θώρακες ἀρμόττοιεν; Οὐδαμῶς, ἔφη. Λέγεις, ἔφη, ἀρμόττειν οὐ τοὺς ἀκριβεῖς, ἀλλὰ τοὺς μὴ λυποῦντας ἐν τῇ χρείᾳ. Αὐτός, ἔφη, τοῦτο λέγεις, ὃ Σώκρατες, καὶ πάνυ ὀρθῶς ἀποδέχει.

Γυναικὸς δὲ ποτε οὔσης ἐν τῇ πόλει καλῆς [ἢ ὄνο- XI. μα ἦν Θεοδότῃ] καὶ οἷας συνεῖναι τῷ πείθοντι, μνησθέντος αὐτῆς τῶν παρόντων τινός, καὶ εἰπόντος ὅτι κρεῖττον εἶη λόγου τὸ κάλλος τῆς γυναικός, καὶ ζωγράφους φήσαντος εἰσιέναι πρὸς αὐτὴν ἀπεικασομένους, οἷς ἐκείνην ἐπιδεικνύειν ἑαυτῆς ὅσα καλῶς ἔχοι, Ἰτέον ἂν εἶη θεασομένους, ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ δὴ ἀκούσασί γε τὸ λόγου κρεῖττον ἔστι καταμαθεῖν. καὶ ὁ διηγησάμενος, Οὐκ ἂν φθάνοιτ', ἔφη, ἀκολουθοῦντες. οὕτω μὲν δὴ πορευθέντες πρὸς τὴν Θεο- 2 δότην, καὶ καταλαβόντες ζωγράφῳ τινὶ παρεστηκυῖαν ἐθεάσαντο. παυσάμενον δὲ τοῦ ζωγράφου, Ὡ ἄν- Xenoph. Memor. 7

δρες, ἔφη ὁ Σωκράτης, πότερον ἡμᾶς δεῖ μᾶλλον Θεο-
 δότη χάριν ἔχειν ὅτι ἡμῖν τὸ κάλλος ἑαυτῆς ἐπέδειξεν,
 ἢ ταύτην ἡμῖν ὅτι ἐθεασάμεθα; ἄρ' εἰ μὲν ταύτη ὠφε-
 λιμωτέρα ἐστὶν ἢ ἐπίδειξις, ταύτην ἡμῖν χάριν ἐκτέον,
 3 εἰ δὲ ἡμῖν ἢ θεᾶ, ἡμᾶς ταύτη; εἰπόντος δέ τινος ὅτι
 δίκαια λέγοι, Οὐκοῦν, ἔφη, αὕτη μὲν ἤδη τε του
 παρ' ἡμῶν ἔπαινον κερδαίνει καὶ ἐπειδὴν εἰς πλείους
 διαγγείλωμεν, πλείω ὠφελήσεται· ἡμεῖς δὲ ἤδη τε ὦν
 ἐθεασάμεθα ἐπιθυμοῦμεν ἄψασθαι καὶ ἄπιμεν ὑπο-
 κινιζόμενοι, καὶ ἀπελθόντες ποθήσομεν. ἐκ δὲ τού-
 των εἰκὸς ἡμᾶς μὲν θεραπεύειν, ταύτην δὲ θεραπεύε-
 σθαι. καὶ ἡ Θεοδότη, Νῆ Δί', ἔφη, εἰ τοίνυν ταῦθ'
 οὕτως ἔχει, ἐμὲ ἂν δέοι ὑμῖν τῆς θεᾶς χάριν ἔχειν.
 4 ἐκ δὲ τούτου ὁ Σωκράτης ὁρῶν αὐτὴν τε πολυτελεῶς
 κεκοσμημένην καὶ μητέρα παροῦσαν αὐτῇ ἐν ἐσθῆτι
 καὶ θεραπείᾳ οὐ τῇ τυχοῦσῃ, καὶ θεραπαίνας πολ-
 λὰς καὶ εὐειδεῖς, καὶ οὐδὲ ταύτας ἡμελημένως ἐχού-
 σας, καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν οἰκίαν ἀφθόνας κατεσκευα-
 σμένην, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Θεοδότη, ἔστι σοι ἀγρός;
 Οὐκ ἔμοιγ', ἔφη. Ἄλλ' ἄρα οἰκία προσόδους ἔχουσα;
 Οὐδὲ οἰκία, ἔφη. Ἄλλὰ μὴ χειροτέχναι τινές; Οὐδὲ
 χειροτέχναι, ἔφη. Πόθεν οὖν, ἔφη, τὰπιτήθεια ἔχεις;
 Ἐάν τις, ἔφη, φίλος μοι γενόμενος εὖ ποιεῖν ἐθέλῃ, οὐ-
 5 τὸς μοι βίος ἐστί. Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη, ὦ Θεοδότη, καλόν
 γε τὸ κτῆμα, καὶ πολλῶ κρεῖττον ἢ οἰῶν τε καὶ αἰγῶν
 καὶ βοῶν φίλων ἀγέλην κεκτῆσθαι. ἀτάρ, ἔφη, πότε-
 ρον τῇ τύχῃ ἐπιτρέπεις, εἴαν τις σοι φίλος ὥσπερ μυῖα
 6 πρόσπτηται, ἢ καὶ αὐτὴ τι μηχανᾷ; Πῶς δ' ἂν, ἔφη,
 ἐγὼ τούτου μηχανὴν εὗροίμι; Πολὺ νῆ Δί', ἔφη,
 προσηκόντως μᾶλλον ἢ αἰ φάλαγγες· οἶσθα γὰρ ὡς
 ἐκεῖναι θηρῶσι τὰ πρὸς τὸν βίον· ἀράχνια γὰρ δήπου
 λεπτὰ ὑφηνάμεναι, ὅτι ἂν ἐνταῦθα ἐμπέσῃ, τούτω

τροφῇ χρῶνται. Καὶ ἐμοὶ οὖν, ἔφη, συμβουλεύεις 7
 ὑφήνασθαί τι θήρατρον; Οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε ἀτέχνως
 οἶεσθαι χρὴ τὸ πλείστου ἄξιον ἄγρευμα φίλους θηρά-
 σειν. οὐχ ὀρᾷς ὅτι καὶ τὸ μικροῦ ἄξιον τοὺς λαγῶς 8
 θηρῶντες πολλὰ τεχνάζουσιν; ὅτι μὲν γὰρ τῆς νυκτὸς 8
 νέμονται, κύνες νυκτερευτικὰς πορισάμενοι, ταύταις
 αὐτοὺς θηρῶσιν· ὅτι δὲ μεθ' ἡμέραν ἀποδιδράσκου-
 σιν, ἄλλας κτῶνται κύνες, αἵτινες ἢ ἂν ἐκ τῆς νο-
 μῆς εἰς τὴν εὐνὴν ἀπέλθωσι, τῇ ὀσμῇ αἰσθανόμεναι
 εὐρίσκουσιν αὐτούς· ὅτι δὲ ποδώκεις εἰσὶν ὥστε καὶ
 ἐκ τοῦ φανεροῦ τρέχοντες ἀποφεύγειν, ἄλλας αὖ κύν-
 ες ταχείας παρασκευάζονται, ἵνα κατὰ πόδας ἀλί-
 σκωνται· ὅτι δὲ καὶ ταύτας αὐτῶν τινες ἀποφεύγουσι,
 δίκτυα ἰστάσιν εἰς τὰς ἀτραπούς, ἢ φεύγουσιν, ἵν'
 εἰς ταῦτα ἐμπίπτοντες συμποδίζωνται. Τίνι οὖν, ἔφη, 9
 τοιούτῳ φίλους ἂν ἐγὼ θηρώην; Ἐὰν νῆ Δί', ἔφη,
 ἀντὶ κυνὸς κτήση ὅστις σοι ἰχνεύων μὲν τοὺς φιλοκά-
 λους καὶ πλουσίους εὐρήσει, εὐρῶν δὲ μηχανήσεται
 ὅπως ἐμβάλη αὐτοὺς εἰς τὰ σὰ δίκτυα. Καὶ ποῖα, ἔφη, 10
 ἐγὼ δίκτυα ἔχω; Ἐν μὲν δήπου, ἔφη, καὶ μάλα εὖ
 περιπλεκόμενον, τὸ σῶμα· ἐν δὲ τούτῳ ψυχῆν, ἢ κα-
 ταμανθάνεις καὶ ὡς ἂν ἐμβλέπουσα χαρίζοιο, καὶ ὅτι
 ἂν λέγουσα εὐφραίνοις, καὶ ὅτι δεῖ τὸν μὲν ἐπιμελό-
 μενον ἀσμένως ὑποδέχεσθαι, τὸν δ' ἐντροφῶντα ἀπο-
 κλήειν, καὶ ἀρρωστήσαντός γε φίλου φροντιστικῶς
 ἐπισκέψασθαι, καὶ καλόν τι πράξαντος σφόδρα συνη-
 σθῆναι, καὶ τῷ σφόδρα σοῦ φροντίζοντι ὅλη τῇ ψυχῇ
 κεχαρίσθαι. φιλεῖν γε μὴν εὖ οἶδ' ὅτι ἐπίστασαι οὐ
 μόνον μαλακῶς, ἀλλὰ καὶ εὐνοικῶς· καὶ ὅτι ἀρεστοί
 σοὶ εἰσὶν οἱ φίλοι οἶδ' ὅτι οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ ἀνα-
 παίθεις. Μὰ τὸν Δί', ἔφη ἡ Θεοδότῃ, ἐγὼ τούτων
 οὐδὲν μηχανῶμαι. Καὶ μήν, ἔφη, πολὺ διαφέρει τὸ 11

- κατὰ φύσιν τε καὶ ὀρθῶς ἀνθρώπῳ προσφέρεσθαι. καὶ γὰρ δὴ βία μὲν οὐτ' ἂν ἔλοις οὔτε κατάσχοις φίλον, εὐεργεσία δὲ καὶ ἡδονῇ τὸ θηρίον τοῦτο ἀλώσιμόν τε καὶ παραμόνιμόν ἐστιν. Ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.
- 12 Δεῖ τοίνυν, ἔφη, πρῶτον μὲν τοὺς φροντίζοντάς σου τοιαῦτα ἀξιούσιν οἷα ποιούσιν αὐτοῖς μικρότατα μελήσει· ἔπειτα δὲ αὐτὴν ἀμείβεσθαι χαριζομένην τὸν αὐτὸν τρόπον. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα φίλοι γίννοιτο, καὶ πλεῖστον χρόνον φιλοῖεν καὶ μέγιστα εὐεργετοῖεν.
- 13 χαρίζοιο δ' ἂν μάλιστα, εἰ δεομένοις δωροῖο τὰ παρὰ σεαυτῆς. ὀρθῶς γὰρ ὅτι καὶ τῶν βρωμάτων τὰ ἡδίστα, εἰ μὲν τις προσφέρει πρὶν ἐπιθυμεῖν, ἀηδῆ φαίνεται, κεκορεσμένοις δὲ καὶ βδελυγμίαν παρέχει· εἰ μὲν τις προσφέρει λιμὸν ἐμποιήσας, καὶ φανυλότερα ἢ, πάνι-
- 14 ἡδέα φαίνεται. Πῶς οὖν ἂν, ἔφη, ἐγὼ λιμὸν ἐμποιεῖν τῷ τῶν παρ' ἐμοὶ δυναίμην; Εἰ νῆ Δί', ἔφη, πρῶτον μὲν τοῖς κεκορεσμένοις μήτε προσφέροισ μήτε ὑπομιμνήσκοις, ἕως ἂν τῆς πλησμονῆς παυσάμενοι πάλιν δέωνται, ἔπειτα τοὺς δεομένους ὑπομιμνήσκοις ὡς κοσμιωτάτῃ τε ὁμιλίᾳ καὶ τῷ μὴ φαίνεσθαι βουλομένη χαρίζεσθαι, καὶ διαφεύγουσα, ἕως ἂν ὡς μάλιστα δεηθῶσι· τηρικαῦτα γὰρ πολὺ διαφέρει τὰ αὐτὰ δῶρα
- 15 ἢ πρὶν ἐπιθυμῆσαι διδόναι. καὶ ἡ Θεοδότη, Τί οὖν οὐ σύ μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγένου συνθηρατῆς τῶν φίλων; Ἐάν γε νῆ Δί', ἔφη, πείθῃς με σύ. Πῶς οὖν ἂν, ἔφη, πείσαιμί σε; Ζητήσεις, ἔφη, τοῦτο αὐτὴ καὶ μηχανήσει, εἰ μὲν τί μου δέη. Εἰσιθι τοίνυν, ἔφη, θα-
- 16 μινά. καὶ ὁ Σωκράτης ἐπισκώπτων τὴν αὐτοῦ ἀπραγμοσύνην, Ἀλλ', ὦ Θεοδότη, ἔφη, οὐ πάννυ μοι ῥαδιόν ἐστι σχολάζαι· καὶ γὰρ ἴδια πράγματα πολλὰ καὶ δημόσια παρέχει μοι ἀσχολίαν· εἰσὶ δὲ καὶ φίλοι μοι, αἱ οὔτε ἡμέρας οὔτε νυκτὸς ἀφ' αὐτῶν ἐάσουσί με

ἀπιέναι, φίλτρα τε μανθάνουσαι παρ' ἐμοῦ καὶ ἐπρω-
 δάς. Ἐπίστασαι γάρ, ἔφη, καὶ ταῦτα, ὧ Σώκρατες; 17
 Ἀλλὰ διὰ τί οἶει, ἔφη, Ἀπολλόδωρόν τε τόνδε καὶ Ἀν-
 τισθένη οὐδέποτε μου ἀπολείπεσθαι; διὰ τί δὲ καὶ Κέ-
 βητα καὶ Σιμίαν Θήβηθεν παραγίγνεσθαι; εὖ ἴσθι
 ὅτι ταῦτα οὐκ ἄνευ πολλῶν φίλτρων τε καὶ ἐπρωδῶν
 καὶ ἰύγγων ἐστί. Χρῆσον τοίνυν μοι, ἔφη, τὴν ἰύγγα, 18
 ἵνα ἐπὶ σοὶ πρῶτον ἔλκω αὐτήν. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη,
 οὐκ αὐτὸς ἔλκεσθαι πρὸς σὲ βούλομαι, ἀλλὰ σὲ πρὸς
 ἐμὲ πορεύεσθαι. Ἀλλὰ πορεύσομαι, ἔφη· μόνον ὑπο-
 δέχου. Ἀλλ' ὑποδέξομαί σε, ἔφη, εἰ μὴ τις φιλ-
 τέρα σου ἐνθον ἦ.

Ἐπιγένη δὲ τῶν συνόντων τινά, νέον τε ὄντα XII.
 καὶ τὸ σῶμα κακῶς ἔχοντα, ἰδῶν, Ὡς ἰδιωτικῶς, ἔφη,
 τὸ σῶμα ἔχεις, ὧ Ἐπίγευες. καὶ ὅς, Ἰδιώτης γάρ, ἔφη,
 εἰμί, ὧ Σώκρατες. Οὐδέν γε μᾶλλον, ἔφη, τῶν ἐν
 Ὀλυμπία μελλόντων ἀγωνίζεσθαι· ἢ δοκεῖ σοι μικρὸς
 εἶναι ὁ περὶ τῆς ψυχῆς πρὸς τοὺς πολεμίους ἀγών, ὃν
 Ἀθηναῖοι θήσουσιν, ὅταν τύχωσι; καὶ μὴν οὐκ ὀλί- 2
 γοι μὲν διὰ τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν ἀποθνήσκουσί
 τε ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις καὶ αἰσχροῶς σώζονται·
 πολλοὶ δὲ δι' αὐτὸ τοῦτο ζῶντές τε ἀλίσκονται καὶ
 ἀλόντες ἦτοι δουλεύουσι τὸν λοιπὸν βίον, εἰ μὴ οὕτω τύ-
 χωσι, τὴν χαλεπωτάτην δουλείαν, ἢ εἰς τὰς ἀνάγκας
 τὰς ἀλγεινοτάτας ἐμπεσόντες καὶ ἐκτίσαντες ἐνίοτε
 πλείω τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς τὸν λοιπὸν βίον ἐν-
 δεῖς τῶν ἀναγκαίων ὄντες καὶ κακοπαθοῦντες δια-
 ζῶσι· πολλοὶ δὲ δόξαν αἰσχροῶν κτῶνται, διὰ τὴν τοῦ
 σώματος ἀδυναμίαν δοκοῦντες ἀποδειλιᾶν. ἢ κατα- 3
 φρονεῖς τῶν ἐπιτιμίων τῆς καχεξίας τούτων, καὶ θα-
 δίας ἂν οἶει φέρειν τὰ τοιαῦτα; καὶ μὴν οἶμαί γε
 πολλῶ ῥάω καὶ ἡδίω τούτων εἶναι ἢ δεῖ ὑπομένειν

τὸν ἐπιμελούμενον τῆς τοῦ σώματος εὐεξίας· ἢ υγιει-
 νότερόν τε καὶ εἰς τὰλλα χρησιμώτερον νομίζεις εἶναι
 τὴν καχεξίαν τῆς εὐεξίας; ἢ τῶν διὰ τὴν εὐεξίαν γι-
 4 γνομένων καταφρονεῖς; καὶ μὴν πάντα γε τὰναντία
 συμβαίνει τοῖς εὖ τὰ σώματα ἔχουσιν ἢ τοῖς κακῶς.
 καὶ γὰρ ὑγιαίνουν οἱ τὰ σώματα εὖ ἔχοντες καὶ ἰσχύ-
 οῦσι· καὶ πολλοὶ μὲν διὰ τοῦτο ἐκ τῶν πολεμικῶν
 ἀγῶνων σώζονται τε εὐσχημόνως καὶ τὰ δεινὰ πάντα
 διαφεύγουσι, πολλοὶ δὲ φίλοις τε βοηθοῦσι καὶ τὴν
 πατρίδα εὐεργετοῦσι, καὶ διὰ ταῦτα χάριτός τε ἀξι-
 οῦνται καὶ δόξαν μεγάλην κτῶνται καὶ τιμῶν καλλί-
 στων τυγχάνουσι, καὶ τὸν τε λοιπὸν βίον ἡδίου καὶ
 κάλλιον διαζῶσι καὶ τοῖς ἑαυτῶν παισὶ καλλίους
 5 ἀφορμὰς εἰς τὸν βίον καταλείπουσιν. οὗτοι χρῆ, ὅτι
 ἢ πόλις οὐκ ἀσκει δημοσίᾳ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, διὰ
 τοῦτο καὶ ἰδίᾳ ἀμελεῖν, ἀλλὰ μηδὲν ἤττον ἐπιμέλε-
 σθαι. εὖ γὰρ ἴσθι ὅτι οὐδὲ ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἀγῶνι,
 οὐδὲ ἐν πράξει οὐδεμιᾷ μείον ἕξεις διὰ τὸ βέλτιον τὸ
 σῶμα παρεσκευάσθαι· πρὸς πάντα γὰρ ὅσα πράττου-
 σιν ἄνθρωποι χρήσιμον τὸ σῶμά ἐστιν· ἐν πάσαις δὲ
 ταῖς τοῦ σώματος χρεῖαις πολὺ διαφέρει ὡς βέλτιστα
 6 τὸ σῶμα ἔχειν· ἐπεὶ καὶ ἐν ᾧ δοκεῖ ἐλαχίστη σώμα-
 τος χρεῖα εἶναι, ἐν τῷ διανοεῖσθαι, τίς οὐκ οἶδεν ὅτι
 καὶ ἐν τούτῳ πολλοὶ μεγάλα σφάλλονται διὰ τὸ μὴ
 ὑγιαίνειν τὸ σῶμα; καὶ λήθησὲ καὶ ἀθυμία καὶ δυσ-
 κολία καὶ μανία πολλάκις πολλοῖς διὰ τὴν τοῦ σώ-
 ματος καχεξίαν εἰς τὴν διάνοιαν ἐμπίπτουσιν οὕτως
 7 ὥστε καὶ τὰς ἐπιστήμας ἐκβάλλειν. τοῖς δὲ τὰ σώ-
 ματα εὖ ἔχουσι πολλὴ ἀσφάλεια καὶ οὐδεὶς κίνδυνος
 διὰ γε τὴν τοῦ σώματος καχεξίαν τοιοῦτόν τι παθεῖν,
 εἰκὸς δὲ μᾶλλον πρὸς τὰναντία τῶν διὰ τὴν καχεξίαν
 γιγνομένων τὴν εὐεξίαν χρήσιμον εἶναι. καίτοι τῶν

γε τοῖς εἰρημένοις ἐναντίων ἕνεκα τί οὐκ ἂν τις νοῦν ἔχων ὑπομείνειεν; αἰσχροὺν δὲ καὶ τὸ διὰ τὴν ἀμέλειαν ὀγρηῶναι, πρὶν ἰδεῖν ἑαυτὸν ποῖος ἂν κάλλιστος καὶ κράτιστος τῷ σώματι γένοιτο. ταῦτα δὲ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀμελοῦντα· οὐ γὰρ ἐθέλει αὐτόματα γίνεσθαι.

Ὁρριζομένου δέ ποτέ τινος, ὅτι προσειπὼν τινα XIII. χαίρειν οὐκ ἀντιπροσερρήθη, Γελοῖον, ἔφη, τὸ εἰ μὲν τὸ σῶμα κάκιον ἔχοντι ἀπήντησάς τῳ, μὴ ἂν ὀργίξεσθαι, ὅτι δὲ τὴν ψυχὴν ἀγροικοτέρως διακειμένῳ περιέτυχες, τοῦτό σε λυπεῖν.

Ἄλλου δὲ λέγοντος ὅτι ἀηδῶς ἐσθίει, Ἀκουμε-2 νός, ἔφη, τούτου φάρμακον ἀγαθὸν διδάσκει. ἐρομένου δέ, Ποῖον; Παύσασθαι ἐσθίοντα, ἔφη· καὶ ἡδιόν τε καὶ εὐτελέστερον καὶ ὑγιεινότερον διάξειν παυσάμενον.

Ἄλλου δ' αὖ λέγοντος ὅτι θερμὸν εἶη παρ' ἑαυτῷ 3 τὸ ὕδωρ ὃ πίνει, Ὅταν ἄρ', ἔφη, βούλη θερμῷ λούσασθαι, ἔτοιμον ἔσται σοι. Ἀλλὰ ψυχρόν, ἔφη, ἐστὶν ὥστε λούσασθαι. Ἄρ' οὖν, ἔφη, καὶ οἱ οἰκέται σου ἄχθονται πίνοντές τε αὐτὸ καὶ λούμενοι αὐτῷ; Μὰ τὸν Δί', ἔφη· ἀλλὰ καὶ πολλάκις τεθαύμακα ὡς ἡδέως αὐτῷ πρὸς ἀμφοτέρα ταῦτα χρῶνται. Πότερον δέ, ἔφη, τὸ παρὰ σοὶ ὕδωρ θερμότερον πιεῖν ἐστὶν ἢ τὸ ἐν Ἀσκληπιοῦ; Τὸ ἐν Ἀσκληπιοῦ, ἔφη. Πότερον δὲ λούσασθαι ψυχρότερον, τὸ παρὰ σοὶ ἢ τὸ ἐν Ἀμφιαράου; Τὸ ἐν Ἀμφιαράου, ἔφη. Ἐνθυμοῦ οὖν, ἔφη, ὅτι κινδυνεύεις δυσαρεστότερος εἶναι τῶν τε οἰκετῶν καὶ τῶν ἀρρωστούντων.

Κολάσαντος δέ τινος ἰσχυρῶς ἀκόλουθον, ἤρετο 4 τί χαλεπαῖνοι τῷ θεράποντι. Ὅτι, ἔφη, ὀψοφαγίστατός τε ἂν βλακώτατός ἐστι καὶ φιλαργυρώτατος ἂν ἀργώτατος. Ἦδη ποτὲ οὖν ἐπεσκέψω πότερος πλειόνων πληγῶν δεῖται, σὺ ἢ ὁ θεράπων;

5 Φοβουμένου δέ τινος τὴν εἰς Ὀλυμπίαν ὁδόν, Τί, ἔφη, φοβεῖ τὴν πορείαν; οὐ καὶ οἴκοι σχεδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν περιπατεῖς; καὶ ἐκεῖσε πορευόμενος περιπατήσας ἀριστήσεις, περιπατήσας δειπνήσεις καὶ ἀναπαύσει. οὐκ οἶσθα ὅτι, εἰ ἐκτείναις τοὺς περιπάτους, οὓς ἐν πέντε ἢ ἕξ ἡμέραις περιπατεῖς, ῥαδίως ἂν Ἀθήνηθεν εἰς Ὀλυμπίαν ἀφίκοιο; χαριέστερον δὲ καὶ προεξορμᾶν ἡμέρα μιᾷ μᾶλλον ἢ ὑστερίζειν. τὸ μὲν γὰρ ἀναγκάζεσθαι περαιτέρω τοῦ μετρίου μηκύνειν τὰς ὁδοὺς χαλεπὸν, τὸ δὲ μιᾷ ἡμέρα πλείονας πορευθῆναι πολλὴν ῥαστώνην παρέχει. κρεῖττον οὖν ἐν τῇ ὁρμῇ σπεύδειν ἢ ἐν τῇ ὁδῷ.

6 Ἄλλου δὲ λέγοντος ὡς παρετάθη μακρὰν ὁδὸν πορευθεὶς, ἤρετο αὐτὸν εἰ καὶ φορτίον ἔφερε. Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη, ἀλλὰ τὸ ἱμάτιον. Μόνος δ' ἐπορεύου, ἔφη, ἢ καὶ ἀκόλουθός σοι ἠκολούθει; Ἠκολούθει, ἔφη. Πότερου κενός, ἔφη, ἢ φέρων τι; Φέρων νῆ Δί', ἔφη, τά τε στρώματα καὶ τᾶλλα σκεύη. Καὶ πῶς, ἔφη, ἀπήλλαχεν ἐκ τῆς ὁδοῦ; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖν, ἔφη, βέλτιον ἐμοῦ. Τί οὖν; ἔφη, εἰ τὸ ἐκείνου φορτίον ἔδει σε φέρειν, πῶς ἂν οἶει διατεθῆναι; Κακῶς νῆ Δί', ἔφη· μᾶλλον δὲ οὐδ' ἂν ἐδυνήθην κομίσαι. Τὸ οὖν τοσοῦτῳ ἦττον τοῦ παιδὸς δύνασθαι πονεῖν πῶς ἡσκημένου δοκεῖ σοι ἀνδρὸς εἶναι;

XIV. Ὅποτε δὲ τῶν συνιόντων ἐπὶ δεῖπνον οἱ μὲν μικρὸν ὄψον, οἱ δὲ πολὺ φέροιεν, ἐκέλευεν ὁ Σαωκράτης τὸν παῖδα τὸ μικρὸν ἢ εἰς τὸ κοινὸν τιθέναι ἢ διανέμειν ἐκάστῳ τὸ μέρος. οἱ οὖν τὸ πολὺ φέροντες ἡσχύνοντο τό τε μὴ κοινωεῖν τοῦ εἰς τὸ κοινὸν τιθεμένου καὶ τὸ μὴ ἀντιτιθέναι τὸ ἑαυτῶν. ἐτίθεσαν οὖν καὶ τὸ ἑαυτῶν εἰς τὸ κοινόν· καὶ ἐπεὶ οὐδὲν πλέον εἶχον τῶν μικρὸν φερομένων, ἐπαύοντο πολλοῦ ὄψωνοῦντες.

Καταμαθῶν δέ ποτε τῶν συνδειπνούντων τινὰ 2
 τοῦ μὲν σίτου πεπανμένον, τὸ δὲ ὄψον αὐτὸ καθ' αὐτὸ
 ἐσθίουτα, λόγου ὄντος περὶ ὀνομάτων, ἐφ' οἷα ἔργω
 ἕκαστον εἶη, Ἔχοιμεν ἄν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἰπεῖν ἐπὶ
 ποίῳ ποτὲ ἔργω ἄνθρωπος ὀψοφάγος καλεῖται; ἐσθί-
 ουσι μὲν γὰρ δὴ πάντες ἐπὶ τῷ σίτῳ ὄψον, ὅταν παρῆ·
 ἀλλ' οὐκ οἶμαί πω ἐπὶ τούτῳ γε ὀψοφάγοι καλοῦνται.
 Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη τις τῶν παρόντων. Τί γάρ; ἔφη, 3
 εἴαν τις ἄνευ τοῦ σίτου τὸ ὄψον αὐτὸ ἐσθίῃ, μὴ ἀσκή-
 σεως, ἀλλ' ἡδουῆς ἕνεκα, πότερον ὀψοφάγος εἶναι
 δοκεῖ ἢ οὐ; Σχολῆ γ' ἄν, ἔφη, ἄλλος τις ὀψοφάγος
 εἶη. καὶ τις ἄλλος τῶν παρόντων, Ὁ δὲ μικρῷ σίτῳ,
 ἔφη, πολὺ ὄψον ἐπεσθίων; Ἐμοὶ μὲν, ἔφη ὁ Σωκρά-
 τῆς, καὶ οὗτος δοκεῖ δικαίως ἄν ὀψοφάγος καλεῖσθαι·
 καὶ ὅταν γε οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τοῖς θεοῖς εὐχωνται
 πολυκαρπίαν, εἰκότως ἄν οὗτος πολυοψίαν εὐχοίτο.
 ταῦτα δὲ τοῦ Σωκράτους εἰπόντος, νομίσας ὁ νεα- 4
 υῖσκος εἰς αὐτὸν εἰρήσθαι τὰ λεχθέντα τὸ μὲν ὄψον
 οὐκ ἐπαύσατο ἐσθίων, ἄρτον δὲ προσέλαβε. καὶ ὁ Σω-
 κράτης καταμαθῶν, Παρατηρεῖτ', ἔφη, τοῦτον οἱ
 πλησίον, ὁπότερα τῷ σίτῳ ὄψῳ ἢ τῷ ὄψῳ σίτῳ χρή-
 σεται.

Ἄλλον δέ ποτε τῶν συνδείπνων ἰδὼν ἐπὶ τῷ ἐνὶ 5
 ψωμῷ πλειόνων ὄψων γενόμενον, Ἄρα γένοιτ' ἄν,
 ἔφη, πολυτελεστέρα ὀψοποιία ἢ μᾶλλον τὰ ὄψα λυ-
 μαινομένη ἢ ἣν ὀψοποιεῖται ὁ [ἅμα πολλὰ ἐσθίων καὶ]
 ἅμα παντοδαπὰ ἡδύσματα εἰς τὸ στόμα λαμβάνων;
 πλείω μὲν γε τῶν ὀψοποιῶν συμμιγνύων πολυτελέστε-
 ρα ποιεῖ· ἃ δὲ ἐκεῖνοι μὴ συμμιγνύασιν, ὡς οὐχ ἀρ-
 μοττοντα, ὁ συμμιγνύων, εἴπερ ἐκεῖνοι ὀρθῶς ποιοῦ-
 σιν, ἀμαρτάνει τε καὶ καταλύει τὴν τέχνην αὐτῶν.
 καίτοι πῶς οὐ γελοῖόν ἐστι παρασκευάζεσθαι μὲν ὀψο- 6

ποιούσ τοὺς ἄριστα ἐπισταμένους, αὐτὸν δὲ μὴδ' ἀντι-
ποιούμενον τῆς τέχνης ταύτης τὰ ὑπ' ἐκείνων ποιούμε-
να μετατιθέναι; καὶ ἄλλο δέ τι προσγίγνεται τῷ ἅμα
πολλὰ ἐσθίειν ἐθισθέντι· μὴ παρόντων γὰρ πολλῶν
μειουεντεῖν ἂν τι δοκοίη ποθῶν τὸ σύνηθες· ὁ δὲ συν-
εθισθεὶς τὸν ἕνα ψωμὸν ἐνὶ ὄψῳ προπέμπειν, ὅτε
μὴ παρείη πολλά, δύναται ἂν ἀλύπως τῷ ἐνὶ χρῆσθαι.

Ἔλεγε δὲ καὶ ὡς τὸ ἐσθίειν ἐν τῇ Ἀθηναίων
γλώττῃ εὐωχεῖσθαι καλοῖτο· τὸ δὲ εὖ προσκεῖσθαι
ἔφη ἐπὶ τῷ ταῦτα ἐσθίειν ἢ μήτε τὴν ψυχὴν μήτε
τὸ σῶμα λυποίη μηδὲ δυσεύρετα εἶη· ὥστε καὶ τὸ
εὐωχεῖσθαι τοῖς κοσμίως διαιτωμένοις ἀνετίθει.

[4.]

1. Οὕτω δὲ Σωκράτης ἦν ἐν παντὶ πράγματι καὶ πάν-
τα τρόπον ὠφέλιμος, ὥστε σκοπουμένῳ τῷ καὶ με-
τριῶς αἰσθανομένῳ φανερόν εἶναι ὅτι οὐδὲν ὠφελι-
μώτερον ἦν τοῦ Σωκράτει συνεῖναι καὶ μετ' ἐκείνου
διατρίβειν ὅπου οὖν καὶ ἐν ὅπου οὖν πράγματι· ἐπεὶ καὶ
τὸ ἐκείνου μεμνηῆσθαι μὴ παρόντος οὐ μικρὰ ὠφέλει
τοὺς εἰωθότας τε αὐτῷ συνεῖναι καὶ ἀποδεχομένους
ἐκείνον. καὶ γὰρ παίζων οὐδὲν ἤττον ἢ σπουδάζων
2 ἐλυσιτέλει τοῖς συνδιατρίβουσι. πολλάκις γὰρ ἔφη μὲν
ἂν τινος ἐρᾶν, φανερός δ' ἦν οὐ τῶν τὰ σώματα πρὸς
ᾧραν, ἀλλὰ τῶν τὰς ψυχὰς πρὸς ἀρετὴν εὖ πεφυκό-
των ἐφιέμενος. ἔτεκμαίρετο δὲ τὰς ἀγαθὰς φύσεις ἐκ
τοῦ ταχύ τε μανθάνειν οἷς προσέχοιεν καὶ μνημονεύ-
ειν ἢ μάθοιεν καὶ ἐπιθυμεῖν τῶν μαθημάτων πάντων

δι' ὧν ἔστιν οἰκίαν τε καλῶς οἰκεῖν καὶ πόλιν καὶ τὸ
 ὄλον ἀνθρώποις τε καὶ τοῖς ἀνθρωπίνοις πράγμασιν εὖ
 χρῆσθαι· τοὺς γὰρ τοιούτους ἠγεῖτο παιδευθέντας οὐκ
 ἂν μόνον αὐτούς τε εὐδαίμονας εἶναι καὶ τοὺς ἑαυτῶν
 οἴκους καλῶς οἰκεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνθρώπους καὶ
 πόλεις δύνασθαι εὐδαίμονας ποιεῖν. οὐ τὸν αὐτὸν δὲ 3
 τρόπον ἐπὶ πάντα ἦει, ἀλλὰ τοὺς μὲν οἰομένους φύ-
 σει ἀγαθοὺς εἶναι, μαθήσεως δὲ καταφρονοῦντας,
 ἐδίδασκεν ὅτι αἱ ἄριστα δοκοῦσαι εἶναι φύσεις μάλι-
 στα παιδείας δέονται, ἐπιδεικνύων τῶν τε ἵππων τοὺς
 εὐφυεστάτους θυμοειδεῖς τε καὶ σφοδροὺς ὄντας, εἰ
 μὲν ἐκ νέων δαμασθεῖεν, εὐχρηστοτάτους καὶ ἀρί-
 στους γιγνομένους, εἰ δὲ ἀδάμαστοι γένοιτο, δυσ-
 αθεκτοτάτους καὶ φανλοτάτους· καὶ τῶν κυνῶν τῶν
 εὐφυεστάτων, φιλοπόνων τε οὐσῶν καὶ ἐπιθετικῶν
 τοῖς θηρίοις, τὰς μὲν καλῶς ἀχθείσας ἀρίστας γίγνε-
 σθαι πρὸς τὰς θήρας καὶ χρησιμωτάτας, ἀναγῶγους
 δὲ γιγνομένας ματαίους τε καὶ μανιωθεῖς καὶ δυσπει-
 θεστάτας. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς εὐφυ- 4
 εστάτους, ἐρρωμενεστάτους τε ταῖς ψυχαῖς ὄντας καὶ
 ἐξεργαστικωτάτους ὧν ἂν ἐγχειρωσῶσι, παιδευθέντας
 μὲν καὶ μαθόντας ἃ δεῖ πράττειν, ἀρίστους τε καὶ
 ὠφελιμωτάτους γίγνεσθαι· πλεῖστα γὰρ καὶ μέγιστα
 ἀγαθὰ ἐργάζεσθαι· ἀπαιδευτοὺς δὲ καὶ ἀμαθεῖς γενο-
 μένους κακίστους τε καὶ βλαβερωτάτους γίγνεσθαι·
 κρίνειν γὰρ οὐκ ἐπισταμένους ἃ δεῖ πράττειν πολλά-
 κισ πονηροῖς ἐπιχειρεῖν πράγμασι, μεγαλείους δὲ καὶ
 σφοδροὺς ὄντας δυσκαθέκτους τε καὶ δυσαποτρέπτους
 εἶναι· διὸ πλεῖστα καὶ μέγιστα κακὰ ἐργάζεσθαι. τοὺς 5
 δ' ἐπὶ πλούτῳ μέγα φρονοῦντας καὶ νομίζοντας οὐ-
 δὲν προσδεῖσθαι παιδείας, ἐξαρκέσειν δὲ σφίσι τὸν
 πλοῦτον οἰομένους πρὸς τὸ διαπράττεσθαι τε ὅ,τι ἂν

βούλωνται καὶ τιμᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐφρένου λέγων ὅτι μῶρος μὲν εἶη, εἴ τις οἶεται μὴ μαθῶν τὰ τε ὠφέλιμα καὶ τὰ βλαβερὰ τῶν πραγμάτων διαγνώσεσθαι, μῶρος δ', εἴ τις μὴ διαγιγνώσκων μετὰ ταῦτα, διὰ δὲ τὸν πλοῦτον ὅ,τι ἂν βούληται ποριζόμενος οἶεται δυνήσεσθαι τὰ συμφέροντα πράττειν, ἡλίθιος δ', εἴ τις μὴ δυνάμενος τὰ συμφέροντα πράττειν εὖ τε πράττειν οἶεται καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον αὐτῷ ἱκανῶς παρεσκευάσθαι, ἡλίθιος δὲ καὶ εἴ τις οἶεται διὰ τὸν πλοῦτον μηδὲν ἐπιστάμενος δόξειν τι ἀγαθὸς εἶναι ἢ μηδὲν ἀγαθὸς εἶναι δοκῶν εὐδοκιμήσειν.

- II. Τοῖς δὲ νομίζουσι παιδείας τε τῆς ἀρίστης τετυχηκένοι καὶ μέγα φρονοῦσιν ἐπὶ σοφίᾳ ὡς προσεφέρετο, νῦν διηγῆσομαι. καταμαθῶν γὰρ Εὐθύδημον τὸν καλὸν γράμματα πολλὰ συνειλεγμένον ποιητῶν τε καὶ σοφιστῶν τῶν εὐδοκιμωτάτων, καὶ ἐκ τούτων ἤδη τε νομίζοντα διαφέρειν τῶν ἡλικιωτῶν ἐν σοφίᾳ καὶ μεγάλας ἐλπίδας ἔχοντα πάντων διοίσειν τῷ δύνασθαι λέγειν τε καὶ πράττειν, πρῶτον μὲν, αἰσθανόμενος αὐτὸν διὰ νεότητα οὐπὼ εἰς τὴν ἀγορὰν εἰσιόντα, εἴ δέ τι βούλοιο διαπραξασθαι, καθίζοντα εἰς ἡνιοποιεῖόν τι τῶν ἐγγύς τῆς ἀγορᾶς, εἰς τοῦτο καὶ 2 αὐτὸς ἦει τῶν μεθ' ἑαυτοῦ τινὰς ἔχων. καὶ πρῶτον μὲν πυνθανομένου τινὸς πότερον Θεμιστοκλῆς διὰ συνουσίαν τινὸς τῶν σοφῶν ἢ φύσει τοσοῦτον διήνεγκε τῶν πολιτῶν ὥστε πρὸς ἐκείνου ἀποβλέπειν τὴν πόλιν, ὁπότε σπουδαίου ἀνδρὸς δεηθείη, ὁ Σωκράτης βουλόμενος κινεῖν τὸν Εὐθύδημον εὐήθες ἔφη εἶναι τὸ οἶεσθαι τὰς μὲν ὀλίγου ἀξίας τέχνας μὴ γίνεσθαι σπουδαίους ἄνευ διδασκάλων ἱκανῶν, τὸ δὲ προσεστάναι πόλεως, πάντων ἔργων μέγιστον ὄν, ἀπὸ

ταῦτομάτου παραγίγνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις. πάλιν ³
 δέ ποτε παρόντος τοῦ Εὐθύδημου, ὁρῶν αὐτὸν ἀπο-
 χωροῦντα τῆς συνεδρίας, καὶ φυλαττόμενον μὴ δόξη
 τὸν Σωκράτη θαυμάζειν ἐπὶ σοφίᾳ, Ὅτι μὲν, ἔφη, ὧ
 ἄνδρες, Εὐθύδημος οὕτως ἐν ἡλικίᾳ γενόμενος, τῆς
 πόλεως λόγον περὶ τινος προτιθείσης, οὐκ ἀφέξεται
 τοῦ συμβουλευεῖν εὐδηλὸν ἔστιν ἐξ ὧν ἐπιτηθεύει· δο-
 κεῖ δέ μοι καλὸν προοίμιον τῶν δημηγοριῶν παρασκευ-
 άσασθαι φυλαττόμενος μὴ δόξη μανθάνειν τι παρὰ
 του. δῆλον γὰρ ὅτι λέγειν ἀρχόμενος ὧδε προοιμιάσε-
 ται· „Παρ' οὐδενὸς μὲν πώποτε, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, ⁴
 οὐδὲν ἔμαθον, οὐδ' ἀκούων τινὰς εἶναι λέγειν τε καὶ
 πράττειν ἱκανοὺς ἐξήγησα τούτοις ἐντυχεῖν, οὐδ' ἐπε-
 μελήθην τοῦ διδάσκαλόν τινά μοι γενέσθαι τῶν ἐπι-
 σταμένων, ἀλλὰ καὶ τὰναντία· διατετέλεκα γὰρ φεύ-
 γων οὐ μόνον τὸ μανθάνειν τι παρὰ τινος, ἀλλὰ καὶ
 τὸ δόξαι. ὅμως δὲ ὅ,τι ἂν ἀπὸ ταῦτομάτου ἐπίη μοι
 συμβουλεύσω ὑμῖν.“ ἀρμόσειε δ' ἂν οὕτω προοιμιά- ⁵
 ζεσθαι καὶ τοῖς βουλομένοις παρὰ τῆς πόλεως ἰατρι-
 κὸν ἔργον λαβεῖν· „Παρ' οὐδενὸς μὲν πώποτε, ὧ
 ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἔμαθον, οὐδ'
 ἐξήγησα διδάσκαλον ἑμαυτῷ γενέσθαι τῶν ἰατρῶν οὐ-
 δένα· διατετέλεκα γὰρ φυλαττόμενος οὐ μόνον τὸ
 μαθεῖν τι παρὰ τῶν ἰατρῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ δόξαι με-
 μαθηκέναι τὴν τέχνην ταύτην. ὅμως δέ μοι τὸ ἰατρι-
 κὸν ἔργον δότε· πειράσομαι γὰρ ἐν ὑμῖν ἀποκινδυ-
 νεύων μανθάνειν.“ πάντες οὖν οἱ παρόντες ἐγέλα-
 σαν ἐπὶ τῷ προοιμίῳ. ἐπεὶ δὲ φανερός ἦν ὁ Εὐθύδη- ⁶
 μος ἤδη μὲν οἷς ὁ Σωκράτης λέγοι προσέχων, ἔτι δὲ
 φυλαττόμενος αὐτός τι φθέγγεσθαι, καὶ νομίζων τῇ
 σιωπῇ σωφροσύνης δόξαν περιβάλλεσθαι, τότε ὁ Σω-

κράτης βουλόμενος αὐτὸν παῦσαι τούτου, Θαυμα-
στὸν γάρ, ἔφη, τί ποτε οἱ βουλόμενοι κίθαρίζειν ἢ
αὐλεῖν ἢ ἱππεύειν ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων ἱκανοὶ γε-
νέσθαι πειρῶνται ὡς συνεχέστατα ποιεῖν ὅ,τι ἂν βού-
λωνται δυνατοὶ γενέσθαι, καὶ οὐ καθ' ἑαυτούς, ἀλλὰ
παρὰ τοῖς ἀρίστοις δοκοῦσιν εἶναι, πάντα ποιοῦντες
καὶ ὑπομένοντες ἕνεκα τοῦ μηδὲν ἄνευ τῆς ἐκείνων
γνώμης ποιεῖν, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἀξιόλογοι γενόμενοι
τῶν δὲ βουλομένων δυνατῶν γενέσθαι λέγειν τε καὶ
πράττειν τὰ πολιτικὰ νομίζουσί τινες ἄνευ παρασκευῆς
καὶ ἐπιμελείας αὐτόματοι ἐξαίφνης δυνατοὶ ταῦτα ποι-
7 εῖν ἔσεσθαι. καίτοι γε τοσοῦτῳ ταῦτα ἐκείνων δυσκατε-
ργαστότερα φαίνεται ὅσῳ περ πλείονων περὶ ταῦτα
πραγματευομένων ἐλάττους οἱ κατεργαζόμενοι γίνου-
νται. δῆλον οὖν ὅτι καὶ ἐπιμελείας δέονται πλείονος καὶ
8 ἰσχυροτέρας οἱ τούτων ἐφιέμενοι ἢ οἱ ἐκείνων. κατ'
ἀρχὰς μὲν οὖν ἀκούοντος Εὐθύδημου τοιούτους λόγους
ἔλεγε Σωκράτης· ὡς δ' ἦσθετο αὐτὸν ἐτοιμότερον ὑπο-
μένοντα, ὅτε διαλέγοιτο, καὶ προθυμότερον ἀκούοντα,
μόνος ἦλθεν εἰς τὸ ἡνιοποιεῖον· παρακαθεζομένου δ'
αὐτῷ τοῦ Εὐθύδημου, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, τῶ
ὄντι, ὥσπερ ἐγὼ ἀκούω, πολλὰ γράμματα συνῆχας τῶν
λεγομένων σοφῶν ἀνδρῶν γεγονέναι; Καὶ ὁ Εὐθύδη-
μος, Νῆ τὸν Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες· καὶ ἔτι γε συνάγω,
ἕως ἂν κτήσωμαι ὡς ἂν δύνωμαι πλεῖστα. Νῆ τὴν
Ἥραν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἄγαμαί γέ σου, διότι οὐκ ἀργυ-
ρίου καὶ χρυσίου προείλου θησαυροὺς κεκτήσθαι μάλ-
λον ἢ σοφίας· δῆλον γὰρ ὅτι νομίζεις ἀργύριον καὶ χρυ-
σίον οὐδὲν βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους, τὰς δὲ τῶν
σοφῶν ἀνδρῶν γνώμας ἀρετῇ πλουτίζειν τοὺς κεκτη-
μένους. καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔχαιρεν ἀκούων ταῦτα, νο-
μίζων δοκεῖν τῷ Σωκράτει ὀρθῶς μετιέναι τὴν σοφίαν.

ὁ δὲ καταμαθὼν αὐτὸν ἠσθέντα τῷ ἐπαίνῳ τούτῳ, **Τί** 10
 δὲ δὴ βουλόμενος ἀγαθὸς γενέσθαι, ἔφη, ὦ Εὐθύ-
 δημε, συλλέγεις τὰ γράμματα; ἐπεὶ δὲ διεσιώπησεν
 ὁ Εὐθύδημος σκοπῶν ὅτι ἀποκρίναιτο, πάλιν ὁ Σω-
 κράτης, Ἄρα μὴ ἰατρός; ἔφη· πολλὰ γὰρ καὶ ἰατρῶν
 ἔστι συγγράμματα. καὶ ὁ Εὐθύδημος, **Μὰ Δί'**, ἔφη,
 οὐκ ἔγωγε. Ἄλλὰ μὴ ἀρχιτέκτων βούλει γενέσθαι;
 γνωμονικοῦ γὰρ ἀνδρὸς καὶ τοῦτο δεῖ. Οὐκ οὖν ἔγωγ',
 ἔφη. Ἄλλὰ μὴ γεωμέτρης ἐπιθυμεῖς, ἔφη, γενέσθαι
 ἀγαθός, ὥσπερ ὁ Θεόδωρος; Οὐδὲ γεωμέτρης, ἔφη.
 Ἄλλὰ μὴ ἀστρολόγος, ἔφη, βούλει γενέσθαι; Ὡς δὲ
 καὶ τοῦτο ἠρνεῖτο, Ἄλλὰ μὴ ῥαψῳδός; ἔφη· καὶ
 γὰρ τὰ Ὀμήρου σέ φασιν ἔπη πάντα κεκτῆσθαι. **Μὰ**
Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη· τοὺς γὰρ τοὶ ῥαψῳδοὺς οἶδα τὰ
 μὲν ἔπη ἀκριβοῦντας, αὐτοὺς δὲ πάνυ ἡλιθίους ὄντας.
 καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, Οὐ δήπου, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης 11
 τῆς ἀρετῆς ἐφίεσαι δι' ἣν ἄνθρωποι πολιτικοὶ γίννου-
 νται καὶ οἰκονομικοὶ καὶ ἄρχειν ἱκανοὶ καὶ ὠφέλιμοι τοῖς
 τε ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ ἑαυτοῖς; καὶ ὁ Εὐθύδημος,
 Σφόδρα γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ταύτης τῆς ἀρετῆς θέομαι.
Νὴ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, τῆς καλλίστης ἀρετῆς καὶ
 μεγίστης ἐφίεσαι τέχνης· ἔστι γὰρ τῶν βασιλέων αὕτη
 καὶ καλεῖται βασιλική. ἀτάρ, ἔφη, κατανεόηκας, εἰ
 οἶόν τέ ἐστι μὴ ὄντα δίκαιον ἀγαθὸν ταῦτα γενέσθαι;
 Καὶ μάλα, ἔφη, καὶ οὐχ οἶόν τέ γε ἄνευ δικαιοσύνης
 ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι. **Τί** οὖν; ἔφη, σὺ δὴ τοῦτο 12
 κατείργασαι; **Οἶμαί γ'**, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐδενὸς
 ἂν ἤττον φανῆναι δίκαιος. Ἄρ' οὖν, ἔφη, τῶν δικαίων
 ἔστιν ἔργα ὥσπερ τῶν τεκτόνων; Ἔστι μέντοι, ἔφη.
 Ἄρ' οὖν, ἔφη, ὥσπερ οἱ τέκτονες ἔχουσι τὰ ἑαυτῶν
 ἔργα ἐπιδειξαι, οὕτως οἱ δίκαιοι τὰ αὐτῶν ἔχοιεν ἂν
 ἐξηγήσασθαι; **Μὴ** οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, οὐ δύ-

- νωμαι ἐγὼ τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα ἐξηγήσασθαι; καὶ
 νῆ Δί' ἔγωγε τὰ τῆς ἀδικίας· ἐπεὶ οὐκ ὀλίγα ἔστι καθ'
- 13 ἐκάστην ἡμέραν τοιαῦτα ὄραν τε καὶ ἀκούειν. Βούλει
 οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, γράψωμεν ἐνταυθὶ μὲν δέλτα,
 ἐνταυθὶ δὲ ἄλφα; εἶτα ὅ,τι μὲν ἂν δοκῆ ἡμῖν τῆς δικαιο-
 σύνης ἔργον εἶναι, πρὸς τὸ δέλτα θῶμεν, ὅ,τι δ'
 ἂν τῆς ἀδικίας, πρὸς τὸ ἄλφα; Εἰ τί σοι δοκεῖ, ἔφη,
- 14 προσθεῖν τούτων, ποιεῖ ταῦτα. καὶ ὁ Σωκράτης γρά-
 ψας ὥσπερ εἶπεν, Οὐκοῦν, ἔφη, ἔστιν ἐν ἀνθρώποις
 τὸ ψεύδεσθαι; Ἔστι μέντοι, ἔφη. Ποτέρωσε οὖν, ἔφη,
 θῶμεν τοῦτο; Δῆλον, ἔφη, ὅτι πρὸς τὴν ἀδικίαν.
 Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ τὸ ἔξαπατᾶν ἔστι; Καὶ μάλα, ἔφη.
 Τοῦτο οὖν ποτέρωσε θῶμεν; Καὶ τοῦτο δῆλον ὅτι,
 ἔφη, πρὸς τὴν ἀδικίαν. Τί δὲ τὸ κακουργεῖν; Καὶ
 τοῦτο, ἔφη. Τὸ δὲ ἀνδραποδίξασθαι; Καὶ τοῦτο.
 Πρὸς δὲ τῇ δικαιοσύνῃ οὐδὲν ἡμῖν τούτων κείσεται,
- 15 ᾧ Εὐθύδημε; Δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ἔφη. Τί δ'; εἴαν
 τις στρατηγὸς αἰρεθεὶς ἀδικόν τε καὶ ἐχθρὸν πόλιν
 ἔξανδραποδίσηται, φήσομεν τοῦτον ἀδικεῖν; Οὐ δῆτα,
 ἔφη. Δίκαια δὲ ποιεῖν οὐ φήσομεν; Καὶ μάλα. Τι
 δ'; εἴαν ἔξαπατᾶ πολέμων αὐτοῖς; Δίκαιον, ἔφη, καὶ
 τοῦτο. Ἐὰν δὲ κλέπτῃ τε καὶ ἀρπάξῃ τὰ τούτων, οὐ
 δίκαια ποιήσει; Καὶ μάλα, ἔφη, ἀλλ' ἐγὼ σε τὸ πρῶ-
 τον ὑπελάμβανον πρὸς τοὺς φίλους μόνον ταῦτα ἐρω-
 τᾶν. Οὐκοῦν, ἔφη, ὅσα πρὸς τῇ ἀδικίᾳ ἐθήκαμεν,
 ταῦτα καὶ πρὸς τῇ δικαιοσύνῃ θετέον ἂν εἴη; Ἔοικεν,
- 16 ἔφη. Βούλει οὖν, ἔφη, ταῦτα οὕτω θέντες διορισώ-
 μεθα πάλιν πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους δίκαιον εἶναι τα
 τοιαῦτα ποιεῖν, πρὸς δὲ τοὺς φίλους ἀδικον, ἀλλὰ
 δεῖν πρὸς γε τούτους ὡς ἀπλούστατον εἶναι; Πάννυ
 μὲν οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος. Τί οὖν; ἔφη ὁ Σωκρά-
- 17 τῆς, εἴαν τις στρατηγὸς ὄρων ἀθύμως ἔχον τὸ στρα-

τευμα ψευδάμενος φήσῃ συμμαχους προσιέναι, καὶ
 τῷ ψεύδει τούτῳ παύσῃ τῆς ἀθυμίας τοὺς στρατιώτας,
 ποτέρωσε τὴν ἀπάτην ταύτην θήσομεν; Δοκεῖ μοι,
 ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Ἐὰν δέ τις υἱὸν ἑαυτοῦ
 δεόμενον φαρμακείας καὶ μὴ προσιέμενον φάρμακον
 ἔξαπατήσας ὡς σιτίον τὸ φάρμακον δῶ, καὶ τῷ ψεύδει
 χρησάμενος οὕτως ὑγιᾶ ποιήσῃ, ταύτην αὖ τὴν ἀπά-
 την ποῖ θετέον; Δοκεῖ μοι, ἔφη, καὶ ταύτην εἰς τὸ
 αὐτό. Τί δ'; ἴάν τις, ἐν ἀθυμίᾳ ὄντος φίλου, δει-
 σασ μὴ διαχρήσῃται ἑαυτοῦ, κλέψῃ ἢ ἀρπάσῃ ἢ ξίφος
 ἢ ἄλλο τι τοιοῦτον, τοῦτο αὖ ποτέρωσε θετέον; Καὶ
 τοῦτο νῆ Δί', ἔφη, πρὸς τὴν δικαιοσύνην. Λέγεις, 18
 ἔφη, σὺ οὐδὲ πρὸς τοὺς φίλους ἅπαντα δεῖν ἀπλοῖζε-
 σθαι; Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη· ἀλλὰ μετατίθεμαι τὰ εἰ-
 ρημένα, εἶπερ ἔξεστι. Δεῖ γέ τοι, ἔφη ὁ Σωκράτης,
 ἐξεῖναι πολὺ μᾶλλον ἢ μὴ ὀρθῶς τιθέναι. τῶν δὲ δὴ 19
 τοὺς φίλους ἔξαπατώντων ἐπὶ βλάβῃ, ἵνα μηδὲ τοῦτο
 παραλίπωμεν ἄσκεπτον, πότερος ἀδικώτερός ἐστιν, ὁ
 ἐκῶν ἢ ὁ ἄκων; Ἄλλ', ὦ Σώκρατες, οὐκέτι μὲν ἔγωγε
 πιστεύω οἷς ἀποκρίνομαι· καὶ γὰρ τὰ πρόσθεν πάντα
 νῦν ἄλλως ἔχειν δοκεῖ μοι ἢ ὡς ἐγὼ τότε ᾤμην· ὅμως
 δὲ εἰρήσθω μοι ἀδικώτερον εἶναι τὸν ἐκόντα ψευδό-
 μενον τοῦ ἄκοντος. Δοκεῖ δέ σοι μάθησις καὶ ἐπιστήμη 20
 τοῦ δικαίου εἶναι ὥσπερ τῶν γραμμάτων; Ἐμοιγε.
 Πότερον δὲ γραμματικώτερον κρίνεις, ὃς ἂν ἐκῶν μὴ
 ὀρθῶς γράφῃ καὶ ἀναγινώσκῃ ἢ ὃς ἂν ἄκων; Ὅς ἂν
 ἐκῶν, ἔγωγε· δύναιτο γὰρ ἂν, ὁπότε βούλοιτο, καὶ
 ὀρθῶς αὐτὰ ποιεῖν. Οὐκοῦν ὁ μὲν ἐκῶν μὴ ὀρθῶς
 γράφων γραμματικὸς ἂν εἴη, ὁ δὲ ἄκων ἀγράμματος;
 Πῶς γὰρ οὐ; Τὰ δίκαια δὲ πότερον ὁ ἐκῶν ψευδόμε-
 νος καὶ ἔξαπατῶν οἶδεν ἢ ὁ ἄκων; Δῆλον ὅτι ὁ ἐκῶν.
 Οὐκοῦν γραμματικώτερον μὲν τον ἐπιστάμενον γράμ-

- ματα τοῦ μὴ ἐπισταμένου φῆς εἶναι; *Ναί.* Δικαιότερον δὲ τὸν ἐπιστάμενον τὰ δίκαια τοῦ μὴ ἐπισταμένου; *Φαίνομαι.* δοκῶ δέ μοι καὶ ταῦτα οὐκ οἶδ' ὅπως
- 21 λέγειν. Τί δὲ δῆ, ὅς ἂν βουλόμενος τάληθῆ λέγειν μηδέποτε ταῦτα περὶ τῶν αὐτῶν λέγη, ἀλλ' ὁδόν τε φράζων τὴν αὐτὴν τοτὲ μὲν πρὸς ἔω, τοτὲ δὲ πρὸς ἑσπέραν φράζη, καὶ λογισμὸν ἀποφαινόμενος τὸν αὐτὸν τοτὲ μὲν πλείω, τοτὲ δ' ἐλάττω ἀποφαίνεται, τί σοι δοκεῖ ὁ τοιοῦτος; *Δῆλος νῆ Δί'* εἶναι ὅτι ἂ ᾤετο
- 22 εἰδέναι οὐκ οἶδεν. Οἶσθα δέ τινας ἀνδραποδώεις καλουμένους; *Ἔγωγε.* Πότερον διὰ σοφίαν ἢ δι' ἀμαθίαν; *Δῆλον ὅτι δι' ἀμαθίαν.* Ἄρ' οὖν διὰ τὴν τοῦ χαλκεύειν ἀμαθίαν τοῦ ὀνόματος τούτου τυγχάνουσιν; *Οὐ δῆτα.* Ἄλλ' ἄρα διὰ τὴν τοῦ τεκταίνεσθαι; *Οὐδὲ διὰ ταύτην.* Ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ σκυτεύειν; *Οὐδὲ δι' ἓν τούτων,* ἔφη, ἀλλὰ καὶ τὸνναντίον· οἱ γὰρ πλείστοι τῶν γε τὰ τοιαῦτα ἐπισταμένων ἀνδραποδώεις εἰσίν. Ἄρ' οὖν τῶν τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια μὴ εἰδόντων τὸ ὄνομα τοῦτ' ἐστίν; *Ἔμοιγε δοκεῖ,* ἔφη.
- 23 Οὐκοῦν δεῖ παντὶ τρόπῳ διατειναμένους φεύγειν ὅπως μὴ ἀνδράποδα ᾤμεν. Ἀλλὰ νῆ τοὺς θεούς, ἔφη, ᾧ Σώκρατες, πάνν ᾤμην φιλοσοφεῖν φιλοσοφίαν δι' ἧς ἂν μάλιστα ἐνόμιζον παιδευθῆναι τὰ προσήκοντα ἀνδρὶ καλοκἀγαθίας ὀρεγομένῳ· νῦν δὲ πῶς οἶει με ἀθύμως ἔχειν, ὁρῶντα ἑμαυτὸν διὰ μὲν τὰ προπεπονημένα οὐδὲ τὸ ἐρωτώμενον ἀποκρίνεσθαι δυνάμενον ὑπὲρ ᾧν μάλιστα χρῆ εἰδέναι, ἀλλήν δὲ ὁδὸν οὐδεμίαν ἔχοντα ἢν ἂν πορευόμενος βελτίων γενοίμην;
- 24 καὶ ὁ Σωκράτης, *Εἰπέ μοι,* ἔφη, ᾧ *Εὐθύδημε,* εἰς Δελφοὺς δὲ ἤδη πάποτε ἀφίκου; *Καὶ δὲς γε νῆ Δί',* ἔφη. *Κατέμαθες οὖν πρὸς τῷ ναῷ που γεγραμμένον τὸ Γνωθὶ σαυτόν;* *Ἔγωγε.* Πότερον οὖν οὐδέν σοι τοῦ

γραμματος ἐμέλησεν, ἢ προσέσχες τε καὶ ἐπεχείρησας
 σαυτον ἐπισκοπεῖν ὅστις εἴης; Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη.
 καὶ γὰρ δὴ πάνυ τοῦτό γε ᾤμην εἰδέναί· σχολῇ γὰρ
 ἂν ἄλλο τι ἦδη, εἴ γε μὴδ' ἐμαυτὸν ἐρίγνωσκον. Πό- 25
 τερα δέ σοι δοκεῖ γιννώσκειν ἑαυτὸν ὅστις τοῦνομα τὸ
 ἑαυτοῦ μόνον οἶδεν, ἢ ὅστις, ὥσπερ οἱ τοὺς ἵππους
 ἀνούμενοι οὐ πρότερον οἶονται γιννώσκειν ὃν ἂν βού-
 λωνται γινῶναι, πρὶν ἂν ἐπισκέψωνται πότερον εὐ-
 πειθής ἐστιν ἢ δυσπειθής καὶ πότερον ἰσχυρὸς ἢ
 ἀσθενής καὶ πότερον ταχὺς ἢ βραδύς, καὶ τᾶλλα
 τὰ πρὸς τὴν τοῦ ἵππου χρεῖαν ἐπιτήδεια τε καὶ ἀνεπι-
 τήδεια ὅπως ἔχει, οὕτως ὁ ἑαυτὸν ἐπισκεψάμενος
 ὁποῖός ἐστι πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην χρεῖαν ἔγνωκε τὴν
 αὐτοῦ δύναμιν; Οὕτως ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὁ μὴ εἰ-
 δὼς τὴν αὐτοῦ δύναμιν ἀγνοεῖν ἑαυτόν. Ἐκεῖνο δὲ 26
 οὐ φανερόν, ἔφη, ὅτι διὰ μὲν τὸ εἰδέναί ἑαυτοὺς πλεῖ-
 στα ἀγαθὰ πάσχουσιν ἄνθρωποι, διὰ δὲ τὸ ἐψεῦ-
 σθαι ἑαυτῶν πλεῖστα κακά; οἱ μὲν γὰρ εἰδότες ἑαυ-
 τοὺς τὰ τε ἐπιτήδεια ἑαυτοῖς ἴσασιν καὶ διαγιγνώσκου-
 σιν ἅ τε δύνανται καὶ ἅ μὴ· καὶ ἅ μὲν ἐπίστανται
 πράττοντες πορίζονται τε ὧν θέονται καὶ εὖ πράττου-
 σιν, ὧν δὲ μὴ ἐπίστανται ἀπεχόμενοι ἀναμάρτητοι
 γίνονται καὶ διαφεύγουσι τὸ κακῶς πράττειν· διὰ
 τοῦτο δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δυνάμενοι δοκι-
 μάζειν καὶ διὰ τῆς τῶν ἄλλων χρεῖας τὰ τε ἀγαθὰ πο-
 ρίζονται καὶ τὰ κακὰ φυλάττονται. οἱ δὲ μὴ εἰδότες, 27
 ἀλλὰ διεψευσμένοι τῆς ἑαυτῶν δυνάμεως, πρὸς τε
 τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τᾶλλα ἀνθρώπινα πρά-
 γματα ὁμοίως διάκεινται, καὶ οὔτε ὧν θέονται ἴσασιν
 οὔτε ὅτι πράττουσιν οὔτε οἷς χροῶνται, ἀλλὰ πάντων
 τούτων διαμαρτάνοντες τῶν τε ἀγαθῶν ἀποτυγχά-
 νουσι καὶ τοῖς κακοῖς περιπίπτουσι. καὶ οἱ μὲν εἰδό- 28
 8*

- τες ὅ,τι ποιούσιν, ἐπιτυγχάνοντες ὧν πράττουσιν, εὖ
δοξοί τε καὶ τίμιοι γίνονται· καὶ οἷ τε ὅμοιοι τούτοις
ἠδέως χρῶνται, οἷ τε ἀποτυγχάνοντες τῶν πραγμά-
των ἐπιθυμοῦσι τούτους ὑπὲρ αὐτῶν βουλευέσθαι,
καὶ προΐστασθαί τε αὐτῶν τούτους, καὶ τὰς ἐλπίδας
τῶν ἀγαθῶν ἐν τούτοις ἔχουσι, καὶ διὰ [πάντα] ταῦτα
- 29 πάντων μάλιστα τούτους ἀγαπῶσιν. οἱ δὲ μὴ εἰδότες
ὅ,τι ποιούσι, κακῶς δὲ αἰρούμενοι, καὶ οἷς ἂν ἐπιχει-
ρήσωσιν ἀποτυγχάνοντες, οὐ μόνον ἐν αὐτοῖς τούτοις
ζημιοῦνται τε καὶ κολάζονται, ἀλλὰ καὶ ἀδοξοῦσι διὰ
ταῦτα καὶ καταγέλαστοι γίνονται, καὶ καταφρονούμε-
νοι καὶ ἀτιμαζόμενοι ζῶσιν. ὁρᾷς δὲ καὶ τῶν πόλεων
ὅτι ὅσαι ἂν ἀγνοήσασαι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν κρείττοσι
πολεμήσωσιν, αἱ μὲν ἀνάστατοι γίνονται, αἱ δ' ἐξ
- 30 ἔλευθέρων δοῦλαι. καὶ ὁ Εὐθύδημος, ὧς πάνυ μοι
δοκοῦν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, περὶ πολλοῦ ποιητέον εἶ-
ναι τὸ ἑαυτὸν γινώσκειν, οὕτως ἴσθι· ὁπόθεν δὲ
χρὴ ἄρξασθαι ἐπισκοπεῖν ἑαυτόν, τοῦτο πρὸς σὲ ἀπο-
- 31 βλέπω εἰ μοι ἐθελήσῃς ἂν ἐξηγήσασθαι. Οὐκοῦν, ἔφη
ὁ Σωκράτης, τὰ μὲν ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ ὅποιά ἐστι
πάντως πού γινώσκεις. Νὴ Δί', ἔφη· εἰ γὰρ μηδὲ
ταῦτα οἶδα, καὶ τῶν ἀνδραπόδων φαυλότερος ἂν εἴην.
Ἴθι δὴ, ἔφη, καὶ ἐμοὶ ἐξηγήσαι αὐτά. Ἄλλ' οὐ χαλε-
πόν, ἔφη· πρῶτον μὲν γὰρ αὐτὸ τὸ ὑγιαίνειν ἀγαθὸν εἶ-
ναι νομίζω, τὸ δὲ νοσεῖν κακόν· ἔπειτα καὶ τὰ αἷτια ἐκα-
τέρου αὐτῶν καὶ ποτὰ καὶ βρωτὰ καὶ ἐπιτηδεύματα τὰ
μὲν πρὸς τὸ ὑγιαίνειν φέροντα ἀγαθὰ, τὰ δὲ πρὸς τὸ
- 32 νοσεῖν κακὰ. Οὐκοῦν, ἔφη, καὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ νο-
σεῖν, ὅταν μὲν ἀγαθοῦ τινος αἷτια γίννηται, ἀγαθὰ
ἂν εἴη, ὅταν δὲ κακοῦ, κακὰ. Πότε δ' ἂν, ἔφη, τὸ
μὲν ὑγιαίνειν κακοῦ αἷτιον γένοιτο, τὸ δὲ νοσεῖν ἀγα-
θοῦ; Ὅταν νὴ Δί', ἔφη, στρατείας τε αἰσχροῦς καὶ ναυ-

τιλίας βλαβεράς καὶ ἄλλων πολλῶν τοιούτων οἱ μὲν
 διὰ θώμην μετασχόντες ἀπόλωνται, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν
 ἀπολειφθέντες σωθῶσιν. Ἀληθῆ λέγεις· ἀλλ'
 ὀργῆς, ἔφη, ὅτι καὶ τῶν ὠφελίμων οἱ μὲν διὰ θώμην με-
 τέχουσι, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολείπονται. Ταῦτα οὖν,
 ἔφη, ποτὲ μὲν ὠφελοῦντα, ποτὲ δὲ βλάπτοντα, μᾶλ-
 λον ἀγαθὰ ἢ κακὰ ἔστιν; Οὐδὲν μὰ Δία φαίνεται κατὰ
 γε τοῦτον τὸν λόγον. Ἀλλ' ἢ γέ τοι σοφία, ὦ Σώκρα- 33
 τες, ἀναμφισβητήτως ἀγαθὸν ἔστιν. ποῖον γὰρ ἄν
 τις πρᾶγμα οὐ βέλτιον πράττοι σοφὸς ὢν ἢ ἀμαθής;
 Τί δέ; τὸν Δαίδαλον, ἔφη, οὐκ ἀκήκοας ὅτι ληφθεὶς
 ὑπὸ Μίνω διὰ τὴν σοφίαν ἠναγκάζετο ἐκείνῳ δου-
 λεύειν, καὶ τῆς τε πατρίδος ἅμα καὶ τῆς ἐλευθερίας
 ἐστερήθη, καὶ ἐπιχειρῶν ἀποδιδράσκειν μετὰ τοῦ
 υἱοῦ τὸν τε παῖδα ἀπώλεσε καὶ αὐτὸς οὐκ ἐδυνήθη
 σωθῆναι, ἀλλ' ἀπενεχθεὶς εἰς τοὺς βαρβάρους πάλιν
 ἐκεῖ ἐδούλευε; Λέγεται νῆ Δί', ἔφη, ταῦτα. Τὰ δὲ
 Παλαμήδους οὐκ ἀκήκοας πάθῃ; τοῦτον γὰρ δὴ πάν-
 τες ὑμνοῦσιν ὡς διὰ σοφίαν φθονηθεὶς ὑπὸ τοῦ Ὀδυσ-
 σέως ἀπόλλυται. Λέγεται καὶ ταῦτα, ἔφη. Ἄλλους
 δὲ πόσους οἶει διὰ σοφίαν ἀνασπάστους πρὸς βασιλέα
 γεγονέναι καὶ ἐκεῖ δουλεύειν; Κινδυνεύει, ἔφη, ὦ 34
 Σώκρατες, ἀναμφιλογώτατον ἀγαθὸν εἶναι τὸ εὐδαι-
 μονεῖν. Εἰ γε μὴ τις αὐτό, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἐξ
 ἀμφιλόγων ἀγαθῶν συντιθεῖη. Τί δ' ἄν, ἔφη, τῶν
 εὐδαιμονικῶν ἀμφιλογου εἴη; Οὐδέν, ἔφη, εἰ γε μὴ
 προσθήσομεν αὐτῷ κάλλος ἢ ἰσχὺν ἢ πλοῦτον ἢ δόξαν
 ἢ καὶ τι ἄλλο τῶν τοιούτων. Ἀλλὰ νῆ Δία προσθήσο-
 μεν, ἔφη· πῶς γὰρ ἄν τις ἄνευ τούτων εὐδαιμονοίη;
 Νῆ Δί', ἔφη, προσθήσομεν ἄρα, ἐξ ὧν πολλὰ καὶ 35
 χαλεπὰ συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις· πολλοὶ μὲν γὰρ
 διὰ τὸ κάλλος ὑπὸ τῶν ἐπὶ τοῖς ὠραίοις παρακεκινη-

κότων διαφθείρονται, πολλοὶ δὲ διὰ τὴν ἰσχὺν μείζοσιν
 ἔργοις ἐπιχειροῦντες οὐ μικροῖς κακοῖς περιπίπτουσι,
 πολλοὶ δὲ διὰ τὸν πλοῦτον διαθροπτόμενοί τε καὶ ἐπι-
 βουλευόμενοι ἀπόλλυνται, πολλοὶ δὲ διὰ δόξαν καὶ
 36 πολιτικὴν δύναμιν μεγάλα κακὰ πεπόνθασιν. Ἄλλὰ
 μὴν, ἔφη, εἴ γε μὴδὲ τὸ εὐδαιμονεῖν ἐπαινῶν ὀρθῶς
 λέγω, ὁμολογῶ μὴδ' ὅτι πρὸς τοὺς θεοὺς εὐχέσθαι
 χρὴ εἰδέναί. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἴσως
 διὰ τὸ σφόδρα πιστεύειν εἰδέναί οὐδ' ἔσκεψαι· ἐπεὶ
 δὲ πόλεως δημοκρατουμένης παρασκευάζει προεστάν-
 ναι, δῆλον ὅτι δημοκρατίαν γε οἶσθα τί ἐστι. Πάν-
 37 τως δῆπου, ἔφη. Δοκεῖ οὖν σοι δυνατὸν εἶναι δημο-
 κρατίαν εἰδέναί μὴ εἰδότα δῆμον; Μὰ Δί' οὐκ ἔμοιγε.
 [Καὶ δῆμον ἄρ' οἶσθα τί ἐστίν; Οἶμαι ἔγωγε.] Καὶ τι
 νομίζεις δῆμον εἶναι; Τοὺς πένητας τῶν πολιτῶν
 ἔγωγε. Καὶ τοὺς πένητας ἄρα οἶσθα; Πῶς γὰρ οὐ;
 Ἄρ' οὖν καὶ τοὺς πλουσίους οἶσθα; Οὐδέν γε ἦττον ἢ
 καὶ τοὺς πένητας. Ποίους δὲ πένητας καὶ ποίους πλου-
 σίους καλεῖς; Τοὺς μὲν, οἶμαι, μὴ ἱκανὰ ἔχοντας εἰς
 ἃ δεῖ τελεῖν πένητας, τοὺς δὲ πλείω τῶν ἱκανῶν πλου-
 38 σίους. Καταμεμάθηκας οὖν ὅτι ἐνίοις μὲν πάνυ ὀλίγα
 ἔχουσιν οὐ μόνον ἀρκεῖ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ περιποιῶν-
 ται ἀπ' αὐτῶν, ἐνίοις δὲ πάνυ πολλὰ οὐχ ἱκανὰ ἐστίν;
 Καὶ νῆ Δί', ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὀρθῶς γὰρ με ἀνα-
 μιμνήσκεις, οἶδα καὶ τυράννους τινάς, οἳ δι' ἐν-
 δειαν ὥσπερ οἱ ἀπορώτατοι ἀναγκάζονται ἀδικεῖν
 39 Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἴ γε ταῦτα οὕτως ἔχει,
 τοὺς μὲν τυράννους εἰς τὸν δῆμον θήσομεν, τοὺς δὲ
 ὀλίγα κεκτημένους, εἴαν οἰκονομικοὶ ᾧσιν, εἰς τοὺς
 πλουσίους. καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔφη, Ἀναγκάζει με καὶ
 ταῦτα ὁμολογεῖν δῆλον ὅτι ἢ ἐμὴ φαυλότης· καὶ φρον-
 τίξω μὴ κράτιστον ἢ μοι σιγᾶν· κινδυνεύω γὰρ ἀπλῶς

οὐδὲν εἰδέναι. καὶ πάννυ ἀθύμως ἔχων ἀπῆλθε καὶ καταφρονήσας ἑαυτοῦ καὶ νομίσας τῷ ὄντι ἀνδράποδον εἶναι. πολλοὶ μὲν οὖν τῶν οὕτω διατεθέντων ὑπὸ 40 Σωκράτους οὐκέτι αὐτῷ προσῆσαν, οὓς καὶ βλακοτέρους ἐνόμιζεν· ὁ δὲ Εὐθύδημος ὑπέλαβεν οὐκ ἂν ἄλλως ἀνὴρ ἀξιόλογος γενέσθαι, εἰ μὴ ὅτι μάλιστα Σωκράτει συνείη· καὶ οὐκ ἀπελείπετο ἔτι αὐτοῦ, εἰ μὴ τι ἀναγκαῖον εἶη· ἔνια δὲ καὶ ἐμιμείτο ὧν ἐκεῖνος ἐπετήδευεν. ὁ δ' ὡς ἔγνω αὐτὸν οὕτως ἔχοντα, ἥκιστα μὲν διετάραττεν, ἀπλούστατα δὲ καὶ σαφέστατα ἐξηγεῖτο ἅ τε ἐνόμιζεν εἰδέναι δεῖν καὶ ἐπιτηδεύειν κρᾶτιστα εἶναι.

[Τὸ μὲν οὖν λεκτικὸς καὶ πρακτικὸς καὶ μηχανι-III. κοὺς γίνεσθαι τοὺς συνόντας οὐκ ἔσπευδεν, ἀλλὰ πρότερον τούτων ᾤετο χρῆναι σωφροσύνην αὐτοῖς ἐγγενέσθαι. τοὺς γὰρ ἄνευ τοῦ σωφρονεῖν ταῦτα δυναμένους ἀδικωτέρους τε καὶ δυνατωτέρους κακουργεῖν ἐνόμιζεν εἶναι. πρῶτον μὲν δὴ περὶ θεοὺς ἐπει-2 ρᾶτο σώφρονας ποιεῖν τοὺς συνόντας. ἄλλοι μὲν οὖν αὐτῷ πρὸς ἄλλους οὕτως ὁμιλοῦντι παραγενόμενοι διηγοῦντο· ἐγὼ δέ, ὅτε πρὸς Εὐθύδημον τοιαύδε διελέγετο, παρεγενόμην. Εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, 3 ἤδη ποτέ σοι ἐπῆλθεν ἐνθυμηθῆναι ὡς ἐπιμελῶς οἱ θεοὶ ὧν οἱ ἄνθρωποι δέονται κατεσκευάκασι; καὶ ὅς, Μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἔμοιγε. Ἄλλ' οἴσθ' ἄ γ', ἔφη, ὅτι πρῶτον μὲν φωτὸς δεόμεθα, ὃ ἡμῖν οἱ θεοὶ παρέχουσι; Νῆ Δί', ἔφη, ὃ γ' εἰ μὴ εἴχομεν, ὅμοιοι τοῖς τυφλοῖς ἂν ἦμεν ἔνεκά γε τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἀναπαύσεώς γε δεομένοις ἡμῖν νύκτα παρέχουσι κάλλιστον ἀναπαυτήριον. Πάννυ γ', ἔφη, καὶ τοῦτο χάριτος ἄξιον. Οὐκοῦν καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν 4 ἥλιος φωτεινὸς ὧν τὰς τε ὥρας τῆς ἡμέρας ἡμῖν καὶ

- τᾶλλα πάντα σαφηνίζει, ἡ δὲ νύξ διὰ το σκοτεινὴ εἶναι ἀσαφεστέρα ἐστίν, ἄστρα ἐν τῇ νυκτὶ ἀνέφηναν, ἃ ἡμῖν τὰς ὥρας τῆς νυκτὸς ἐμφανίζει, καὶ διὰ τοῦτο πολλὰ ὦν δεόμεθα πράττομεν; Ἔστι ταῦτα, ἔφη. Ἄλλὰ μὴν ἢ γε σελήνη οὐ μόνον τῆς νυκτὸς, ἀλλὰ καὶ τοῦ μηνὸς τὰ μέρη φανερά ἡμῖν ποιεῖ. Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.
- 5 Τὸ δ', ἐπεὶ τροφῆς δεόμεθα, ταύτην ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόναι, καὶ ὥρας ἀρμοττούσας πρὸς τοῦτο παρέχειν, αἱ ἡμῖν οὐ μόνον ὦν δεόμεθα πολλὰ καὶ παντοῖα παρασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς εὐφραινόμεθα; Πάνυ,
- 6 ἔφη, καὶ ταῦτα φιλόφρονα. Τὸ δὲ καὶ ὕδωρ ἡμῖν παρέχειν, οὕτω πολλοῦ ἄξιον ὥστε συμφύειν τε καὶ συναύξειν τῇ γῇ καὶ ταῖς ὥραις πάντα τα χρήσιμα ἡμῖν, συντρέφειν δὲ καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς, καὶ μιγνύμενον πᾶσι τοῖς τρέφουσιν ἡμᾶς εὐκατεργαστότερα τε καὶ ὠφελιμώτερα καὶ ἡδίω ποιεῖν αὐτά, καὶ ἐπειδὴ πλείστου δεόμεθα τούτου, ἀφθονέστατον αὐτὸ παρέχειν ἡμῖν;
- 7 Καὶ τοῦτο, ἔφη, προνοητικόν. Τὸ δὲ καὶ τὸ πῦρ πορίσαι ἡμῖν, ἐπίκουρον μὲν ψύχους, ἐπίκουρον δὲ σκότους, συνεργὸν δὲ πρὸς πᾶσαν τέχνην καὶ πάντα ὅσα ὠφελείας ἔνεκα ἄνθρωποι κατασκευάζονται; ὡς γὰρ συνελόντι εἰπεῖν οὐδὲν ἀξιόλογον ἄνευ πυρὸς ἄνθρωποι τῶν πρὸς τὸν βίον χρησίμων κατασκευάζονται.
- 8 Ὑπερβάλλει, ἔφη, καὶ τοῦτο φιλοφροσύνη. Τὸ δὲ τὸν ἥλιον, ἐπειδὴ ἐν χειμῶνι τράπηται, προσιέναι τὰ μὲν ἀδρύνοντα, τὰ δὲ ξηραίνοντα, ὦν καιρὸς διελήλυθε, καὶ ταῦτα διαπραξάμενον μηκέτι ἐγγυτέρω προσιέναι, ἀλλ' ἀποτρέπεσθαι φυλαττόμενον μή τι ἡμᾶς μᾶλλον τοῦ δέοντος θερμαίνων βλάβη, καὶ ὅταν αὖ πάλιν ἀπιὼν γένηται, ἔνθα καὶ ἡμῖν δηλὸν ἐστίν ὅτι εἰ προσωτέρω ἄπεισιν, ἀποπαγησόμεθα ὑπὸ τοῦ ψύχους, πάλιν αὖ τρέπεσθαι καὶ προσχωρεῖν, καὶ ἐν-

ταῦθα τοῦ οὐρανοῦ ἀναστρέφεσθαι ἔνθα μάλιστα ἂν
 ἡμᾶς ὠφελοίη; Νῆ τὸν Δί', ἔφη, καὶ ταῦτα παντά-
 πασι ἐοικεν ἀνθρώπων ἔνεκα γιγνομένοις. Τὸ δ',⁹
 ἐπειδὴ καὶ τοῦτο φανερόν ὅτι οὐκ ἂν ὑπενέγκοιμεν
 οὔτε τὸ καῦμα οὔτε τὸ ψῦχος, εἰ ἕξαπίνης γίγνοιτο,
 οὔτω μὲν κατὰ μικρὸν προσιέναι τὸν ἥλιον, οὔτω δὲ
 κατὰ μικρὸν ἀπιέναι ὥστε λανθάνειν ἡμᾶς εἰς ἑκάτερα
 τὰ ἰσχυρότατα καθισταμένους; Ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Εὐ-
 θύδημος, ἦδη τοῦτο σκοπῶ, εἰ ἄρα τί ἐστι τοῖς θεοῖς
 ἔργον ἢ ἀνθρώπους θεραπεύειν· ἐκεῖνο δὲ μόνου
 ἐμποδίζει με, ὅτι καὶ τᾶλλα ζῶα τούτων μετέχει. Οὐ¹⁰
 γὰρ καὶ τοῦτ', ἔφη ὁ Σωκράτης, φανερόν ὅτι καὶ ταῦτα
 ἀνθρώπων ἔνεκα γίγνεται τε καὶ ἀνατρέφεται; τί γὰρ
 ἄλλο ζῶον αἰγῶν τε καὶ οἰῶν καὶ βοῶν καὶ ἵππων καὶ
 ὄνων καὶ τῶν ἄλλων ζῴων τοσαῦτα ἀγαθὰ ἀπολαύει
 ὅσα ἄνθρωποι; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ πλείω ἢ τῶν φυ-
 τῶν· τρέφονται γοῦν καὶ χρηματίζονται οὐδὲν ἥττον
 ἀπὸ τούτων ἢ ἀπ' ἐκείνων· πολὺ δὲ γένος ἀνθρώπων
 τοῖς μὲν ἐκ τῆς γῆς φυομένοις εἰς τροφήν οὐ χρῆται,
 ἀπὸ δὲ βοσκημάτων γάλακτι καὶ τυρῶ καὶ κρέασι τρε-
 φόμενοι ζῶσι· πάντες δὲ τιθασεύοντες καὶ δαμάζοντες
 τὰ χρήσιμα τῶν ζῴων εἰς τε πόλεμον καὶ εἰς ἄλλα
 πολλὰ συνεργοῖς χρῶνται. Ὁμογνωμονῶ σοι καὶ τοῦτ',
 ἔφη· ὁρῶ γὰρ αὐτῶν καὶ τὰ πολὺ ἰσχυρότερα ἡμῶν
 οὔτως ὑποχείρια γιγνόμενα τοῖς ἀνθρώποις ὥστε χρῆ-
 σθαι αὐτοῖς ὅτι ἂν βούλωνται. Τὸ δ', ἐπειδὴ πολλὰ¹¹
 μὲν καλὰ καὶ ὠφέλιμα, διαφέροντα δὲ ἀλλήλων ἐστί,
 προσθεῖναι τοῖς ἀνθρώποις αἰσθήσεις ἀρμοιτούσας
 πρὸς ἕκαστα, δι' ὧν ἀπολαύομεν πάντων τῶν ἀγα-
 θῶν· τὸ δὲ καὶ λογισμὸν ἡμῖν ἐμφῦσαι, ᾧ περὶ ὧν
 αἰσθανόμεθα λογιζόμενοί τε καὶ μνημονεύοντες κατα-
 μανθάνομεν ὅπη ἕκαστα συμφέρει, καὶ πολλὰ μηχα-

νώμεθα δι' ὧν τῶν τε ἀγαθῶν ἀπολαύομεν καὶ τα
 12 κακὰ ἀλεξόμεθα· τὸ δὲ καὶ ἐρμηνείαν δοῦναι, δι' ἧς
 πάντων τῶν ἀγαθῶν μεταδίδομέν τε ἀλλήλοις διδά-
 σκοντες καὶ κοινωνοῦμεν καὶ νόμους τιθέμεθα καὶ
 πολιτευόμεθα; Παντάπασιν εὐόκασιν, ὧ Σώκρατες,
 οἱ θεοὶ πολλὴν τῶν ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν ποιῆσθαι.
 Τὸ δὲ καὶ εἰ ἀδυνατοῦμεν τὰ συμφέροντα προνοεῖ-
 σθαι ὑπὲρ τῶν μελλόντων, ἡμῖν αὐτοὺς συνεργεῖν,
 διὰ μαντικῆς τοῖς πυνθανομένοις φράζοντας τὰ ἀπο-
 βησόμενα καὶ διδάσκοντας ἢ ἂν ἄριστα γίννοιτο; Σοὶ
 δ', ἔφη, ὧ Σώκρατες, εὐόκασιν ἔτι φιλικώτερον ἢ
 τοῖς ἄλλοις χρῆσθαι, εἴ γε μηδὲ ἐπερωτώμενοι ὑπὸ
 13 σοῦ προσημαίνουσί σοι ἅ τε χρὴ ποιεῖν καὶ ἅ μὴ.
 Ὅτι δ' ἀληθῆ λέγω καὶ σὺ γνώσει, ἂν μὴ ἀναμέ-
 νης ἕως ἂν τὰς μορφὰς τῶν θεῶν ἴδῃς, ἀλλ' ἐξαρκῆ
 σοι τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντι σέβεσθαι καὶ τιμᾶν τοὺς
 θεούς. ἐννόει δὲ ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ οὕτως ὑπο-
 δεικνύουσιν· οἳ τε γὰρ ἄλλοι ἡμῖν τὰγαθὰ διδόντες
 οὐδὲν τούτων εἰς τοῦμφανὲς ἰόντες διδόασιν, καὶ ὁ
 τὸν ὅλον κόσμον συντάττων τε καὶ συνέχων, ἐν ᾧ
 πάντα καλὰ καὶ ἀγαθὰ ἐστὶ, καὶ αἰὲ μὲν χρωμένοις
 ἀτριβῆ τε καὶ ὑγιᾶ καὶ ἀγήρατα παρέχων, θάπτον δὲ
 νοήματος ὑπηρετοῦντα ἀναμαρτήτως, οὗτος τὰ μέγι-
 στα μὲν πράττων ὁρᾶται, τάδε δὲ οἰκονομῶν ἀόρατος
 14 ἡμῖν ἐστίν. ἐννόει δ' ὅτι καὶ ὁ πᾶσι φανερός δοκῶν
 εἶναι ἥλιος οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτὸν ἀκρι-
 βῶς ὁρᾶν, ἀλλ' ἐάν τις αὐτὸν ἀναιδῶς ἐγχειρῆ θεᾶ-
 σθαι, τὴν ὄψιν ἀφαιρεῖται. καὶ τοὺς ὑπηρέτας δὲ τῶν
 θεῶν εὐρήσεις ἀφανεῖς ὄντας· κεραινός τε γὰρ ὅτι
 μὲν ἄνωθεν ἀφίεται δῆλον καὶ ὅτι οἷς ἂν ἐντύχη πάν-
 των κρατεῖ· ὁρᾶται δ' οὐτ' ἐπιῶν οὐτ' ἐγκατασκήψας
 οὔτε ἀπιῶν· καὶ ἄνεμοι αὐτοὶ μὲν οὐχ ὁρῶνται, ἅ δὲ

ποιούσι φανερά ἡμῖν ἐστι, καὶ προσιόντων αὐτῶν αἰσθανόμεθα. ἀλλὰ μὴν καὶ ἀνθρώπου γε ψυχῇ, ἣ εἶπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἀνθρωπίνων τοῦ θείου μετέχει, ὅτι μὲν βασιλεύει ἐν ἡμῖν φανερόν, ὁράται δὲ οὐδ' αὐτῇ. ἂν χρὴ κατανοοῦντα μὴ καταφρονεῖν τῶν ἀοράτων, ἀλλ' ἐκ τῶν γιγνομένων τὴν δύναμιν αὐτῶν καταμανθάνοντα τιμᾶν τὸ δαιμόνιον. Ἐγὼ μὲν, ᾧ³ 15
 Σώκρατες, ἔφη ὁ Εὐθύδημος, ὅτι μὲν οὐδὲ μικρὸν ἀμελήσω τοῦ δαιμονίου σαφῶς οἶδα· ἐκείνο δὲ ἀθυμῶ, ὅτι μοι δοκεῖ τὰς τῶν θεῶν εὐεργεσίας οὐδ' ἂν εἷς ποτε ἀνθρώπων ἀξίαις χάρισιν ἀμείβεσθαι. Ἀλλὰ μὴ 16
 τοῦτο ἀθύμει, ἔφη, ᾧ³ Εὐθύδημε· ὁρᾷς γὰρ ὅτι ὁ ἐν Δελφοῖς θεός, ὅταν τις αὐτὸν ἐπερωτᾷ πῶς ἂν τοῖς θεοῖς χαρίζοιτο, ἀποκρίνεται, Νόμῳ πόλεως. νόμος δὲ δήπου πανταχοῦ ἐστι κατὰ δύναμιν ἱεροῖς θεοῦς ἀρέσκεσθαι. πῶς οὖν ἂν τις κάλλιον καὶ εὐσεβεστέρον τιμῆν θεοῦς ἢ ὡς αὐτοὶ κελεύουσιν, οὕτω ποιῶν; ἀλλὰ χρὴ τῆς μὲν δυνάμεως μηδὲν ὑφίεσθαι· ὅταν 17
 γὰρ τις τοῦτο ποιῇ, φανερὸς δήπου ἐστὶ τότε οὐ τιμῶν θεοῦς. χρὴ οὖν μηδὲν ἐλλείποντα κατὰ δύναμιν τιμᾶν τοὺς θεοὺς θαρρεῖν τε καὶ ἐλπίζειν τὰ μέγιστα ἀγαθὰ· οὐ γὰρ παρ' ἄλλων γ' ἂν τις μείζω ἐλπίζων σωφρονοίῃ ἢ παρὰ τῶν τὰ μέγιστα ὠφελεῖν δυναμένων, οὐδ' ἂν ἄλλως μᾶλλον ἢ εἰ τούτοις ἀρέσκοι. ἀρέσκοι δὲ πῶς ἂν μᾶλλον ἢ εἰ ὡς μάλιστα πείθοιτο αὐτοῖς; τοιαῦτα μὲν δὴ λέγων τε καὶ αὐτὸς ποιῶν εὐ- 18
 σεβεστέρους τε καὶ σωφρονεστέρους τοὺς συνόντας παρεσκεύαζεν.]

[Ἀλλὰ μὴν καὶ περὶ τοῦ δικαίου γε οὐκ ἀπεκρού-IV.
 πτετο ἦν εἶχε γνώμην, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἀπεδείκνυτο, ἰδίᾳ τε πᾶσι νομίμως τε καὶ ὠφελίμως χρῶμενος καὶ κοινῇ ἄρχουσί τε ἂν οἱ νόμοι προστάττοιεν πειθόμενος καὶ

κατὰ πόλιν καὶ ἐν ταῖς στρατείαις οὕτως ὥστε διάδη-
 2 λος εἶναι παρὰ τοὺς ἄλλους εὐτακτῶν, καὶ ὅτε ἐν ταῖς
 ἐκκλησίαις ἐπιστάτης γενόμενος οὐκ ἐπέτρεψε τῷ δή-
 μῳ παρὰ τοὺς νόμους ψηφίσασθαι, ἀλλὰ σὺν τοῖς
 νόμοις ἠναντιώθη τοιαύτη ὀρμηὴ τοῦ δήμου ἣν οὐκ
 3 ἂν οἶμαι ἄλλον οὐδένα ἄνθρωπον ὑπομεῖναι· καὶ ὅτε
 οἱ τριάκοντα προσέταττον αὐτῷ παρὰ τοὺς νόμους τι,
 οὐκ ἐπέειθετο· τοῖς τε γὰρ νέοις ἀπαγορευόντων αὐ-
 τῶν μὴ διαλέγεσθαι καὶ προσταξάντων ἐκείνῳ τε καὶ
 ἄλλοις τισὶ τῶν πολιτῶν ἀγαγεῖν τινα ἐπὶ θανάτῳ, μό-
 νος οὐκ ἐπέειθη, διὰ τὸ παρὰ τοὺς νόμους αὐτῷ προσ-
 4 τάττεσθαι· καὶ ὅτε τὴν ὑπὸ Μελήτου γραφὴν ἔφευγε,
 τῶν ἄλλων εἰωθότων ἐν τοῖς δικαστηρίοις πρὸς χάριν
 τε τοῖς δικασταῖς διαλέγεσθαι καὶ κολακεύειν καὶ δεῖ-
 σθαι παρὰ τοὺς νόμους, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα πολλῶν
 πολλάκις ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἀφιεμένων, ἐκεῖνος οὐ-
 δὲν ἠθέλησε τῶν εἰωθότων ἐν τῷ δικαστηρίῳ παρὰ
 τοὺς νόμους ποιῆσαι, ἀλλὰ ῥαδίως ἂν ἀφεθεῖς ὑπὸ
 τῶν δικαστῶν, εἰ καὶ μετρίως τι τούτων ἐποίησε,
 προεῖλετο μᾶλλον τοῖς νόμοις ἐμμένων ἀποθανεῖν ἢ
 5 παρανομῶν ζῆν. καὶ ἔλεγε δὲ οὕτως καὶ πρὸς ἄλλους
 μὲν πολλάκις,] οἶδα δὲ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς Ἰππίαν
 τὸν Ἡλεῖον περὶ τοῦ δικαίου τοιαύδε διαλεχθέντα. διὰ
 χρόνου γὰρ ἀφικόμενος ὁ Ἰππίας Ἀθήναζε παρεγέ-
 νετο τῷ Σωκράτει λέγοντι πρὸς τινὰς ὡς θανμαστὸν
 εἶη τὸ εἰ μὲν τις βούλοιο σκντεὰ διδάξασθαι τινα ἢ
 τέκτονα ἢ χαλκέα ἢ ἰππέα, μὴ ἀπορεῖν ὅποι ἂν πέμ-
 φας τούτου τύχοι· ἐὰν δέ τις βούληται ἢ αὐτὸς μαθεῖν
 τὸ δίκαιον ἢ υἱὸν ἢ οἰκέτην διδάξασθαι, μὴ εἰδέναί
 6 ὅποι ἂν ἐλθῶν τύχοι τούτου. καὶ ὁ μὲν Ἰππίας ἀκού-

σας ταῦτα ὡσπερ ἐπισκώπτων αὐτόν, Ἔτι γὰρ σύ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκεῖνα τὰ αὐτὰ λέγεις ἢ ἐγὼ πά-
 λαι ποτέ σου ἤκουσα; καὶ ὁ Σωκράτης, Ὁ δέ γε τού-
 του δεινότερον, ἔφη, ὦ Ἰππία, οὐ μόνον ἀεὶ τὰ αὐτὰ
 λέγω, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν· σύ δ' ἴσως διὰ τὸ
 πολυμαθῆς εἶναι περὶ τῶν αὐτῶν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ
 λέγεις. Ἀμέλει, ἔφη, πειρωῶμαι καινόν τι λέγειν ἀεὶ.
 Πότερον, ἔφη, καὶ περὶ ὧν ἐπίστασαι; οἶον περὶ γραμ- 7
 μάτων ἂν τις ἔρηται σε πόσα καὶ ποῖα Σωκράτους
 ἐστίν, ἀλλὰ μὲν πρότερον, ἀλλὰ δὲ νῦν πειρᾷ λέγειν;
 ἢ περὶ ἀριθμῶν τοῖς ἐρωτῶσιν εἰ τὰ δις πέντε δέκα
 ἐστίν, οὐ τὰ αὐτὰ νῦν ἢ καὶ πρότερον ἀποκρίνει; Περὶ
 μὲν τούτων, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡσπερ σύ, καὶ ἐγὼ ἀεὶ τὰ
 αὐτὰ λέγω· περὶ μέντοι τοῦ δικαίου πάνν οἶμαι νῦν
 ἔχειν εἰπεῖν πρὸς ἃ οὔτε σύ οὔτ' ἂν ἄλλος οὐδεὶς δύ-
 ναιτ' ἀντειπεῖν. Νῆ τὴν Ἥραν, ἔφη, μέγα λέγεις 8
 ἀγαθὸν ἠύρηκέαι, εἰ παύσονται μὲν οἱ δικασταὶ δίχα
 ψηφίζόμενοι, παύσονται δὲ οἱ πολῖται περὶ τῶν δι-
 καίων ἀντιλέγοντές τε καὶ ἀντιδικοῦντες καὶ στασιάζ-
 ζοντες, παύσονται δὲ αἱ πόλεις διαφερόμεναι περὶ τῶν
 δικαίων καὶ πολεμοῦσαι. καὶ ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅπως
 ἂν ἀπολειφθείην σου πρὸ τοῦ ἀκοῦσαι τηλικοῦτον
 ἀγαθὸν ἠύρηκότος. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἀκού- 9
 σεις, πρὶν γ' ἂν αὐτὸς ἀποφήνη ὅ,τι νομίζεις τὸ δίκαιον
 εἶναι. ἀρκεῖ γὰρ ὅτι τῶν ἄλλων καταγελαῶς ἐρωτῶν
 μὲν καὶ ἐλέγχων πάντας, αὐτὸς δ' οὐδενὶ ἐθέλων ὑπέ-
 χειν λόγον οὐδὲ γνώμην ἀποφαίνεσθαι περὶ οὐδενός.
 Τί δέ; ὦ Ἰππία, ἔφη, οὐκ ἤσθησαι ὅτι ἐγὼ ἢ δοκεῖ 10
 μοι δίκαια εἶναι οὐδὲν παύομαι ἀποδεικνύμενος; Καὶ
 ποῖος δὴ σοι, ἔφη, οὗτος ὁ λόγος ἐστίν; Εἰ δὲ μὴ λόγῳ,
 ἔφη, ἀλλ' ἔργῳ ἀποδείκνυμαι· ἢ οὐ δοκεῖ σοι ἀξιοτεκ-
 μαρτότερον τοῦ λόγου τὸ ἔργον εἶναι; Πολύ γε νῆ Δί',

- ἔφη· δίκαια μὲν γὰρ λέγοντες πολλοὶ ἄδικα ποιοῦσι,
 11 δίκαια δὲ πράττων οὐδ' ἂν εἰς ἄδικος εἶη. Ἦσθησαι
 οὖν πώποτε μου ἢ ψευδομαρτυροῦντος ἢ συκοφαν-
 σαι οὖν πώποτε μου ἢ ψευδομαρτυροῦντος ἢ συκοφαν-
 τοῦντος ἢ φίλους ἢ πόλιν εἰς στάσιν ἐμβάλλοντος ἢ
 ἄλλο τι ἄδικον πράττοντος; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Τὸ δὲ
 τῶν ἀδικῶν ἀπέχεσθαι οὐ δίκαιον ἦγεῖ; Δῆλος εἶ,
 ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ νῦν διαφεύγειν ἐγχειρῶν τὸ
 ἀποδείκνυσθαι γνώμην ὅτι νομίζεις τὸ δίκαιον· οἱ
 γὰρ ἂ πράττουσιν οἱ δίκαιοι, ἀλλ' ἂ μὴ πράττουσι,
 12 ταῦτα λέγεις. Ἄλλ' ὥμην ἔγωγ', ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ
 μὴ θέλειν ἀδικεῖν ἱκανὸν δικαιοσύνης ἐπίδειγμα εἶναι.
 εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι ἐὰν τόδε σοι μᾶλλον ἀρέ-
 σκη· φημί γὰρ ἐγὼ τὸ νόμιμον δίκαιον εἶναι. Ἄρα τὸ
 αὐτὸ λέγεις, ὦ Σώκρατες, νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶ-
 13 ναι; Ἔγωγε, ἔφη. Οὐ γὰρ αἰσθάνομαί σου ὁποῖον
 νόμιμον ἢ ποῖον δίκαιον λέγεις. Νόμους δὲ πόλεως,
 ἔφη, γινώσκεις; Ἔγωγε, ἔφη. Καὶ τίνας τούτους
 νομίζεις; Ἄ οἱ πολῖται, ἔφη, συνθέμενοι ἅ τε δεῖ ποι-
 εῖν καὶ ὧν ἀπέχεσθαι ἐγράψαντο. Οὐκοῦν, ἔφη, νό-
 μιμος μὲν ἂν εἶη ὁ κατὰ ταῦτα πολιτευόμενος, ἄνο-
 μος δὲ ὁ ταῦτα παραβαίνων; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκ-
 οῦν καὶ δίκαια μὲν ἂν πράττοι ὁ τούτοις πειθόμενος,
 ἄδικα δ' ὁ τούτοις ἀπειθῶν; Πάννυ μὲν οὖν. Οὐκοῦν
 ὁ μὲν τὰ δίκαια πράττων δίκαιος, ὁ δὲ τὰ ἄδικα ἄδι-
 κος; Πῶς γὰρ οὐ; Ὅ μὲν ἄρα νόμιμος δίκαιός ἐστιν,
 14 ὁ δὲ ἄνομος ἄδικος. καὶ ὁ Ἰππίας, Νόμους δ', ἔφη,
 ὦ Σώκρατες, πῶς ἂν τις ἠγήσαιο σπουδαῖον πρά-
 γμα εἶναι ἢ τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, οὓς γε πολλάκις αὐ-
 τοὶ οἱ θέμενοι ἀποδοκιμάσαντες μετατίθενται; Καὶ γὰρ
 πόλεμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, πολλάκις ἀράμεναι αἱ
 πόλεις πάλιν εἰρήνην ποιοῦνται. Καὶ μάλα, ἔφη. Διά-
 φορον οὖν τι οἶε ποιεῖν, ἔφη, τοὺς τοῖς νόμοις πει-

θομένους φαυλίζων, ὅτι καταλυθεῖεν ἂν οἱ νόμοι, ἢ εἰ
 τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις εὐτακτοῦντας ψέγοις ὅτι γένοιτ'
 ἂν εἰρήνη; ἢ καὶ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ταῖς πατρίσι προ-
 θύμως βοηθοῦντας μέμφει; *Μὰ Δί'* οὐκ ἔγωγ', ἔφη.
Λυκοῦργον δὲ τὸν *Λακεδαιμόνιον*, ἔφη ὁ *Σωκρά-* 15
της, καταμεμάθηκας ὅτι οὐδὲν ἂν διάφορον τῶν ἄλ-
 λων πόλεων τὴν *Σπάρτην* ἐποίησεν, εἰ μὴ τὸ πείθε-
 σθαι τοῖς νόμοις μάλιστα ἐνειργάσατο αὐτῇ; τῶν δὲ
 ἀρχόντων ἐν ταῖς πόλεσιν οὐκ οἶσθα ὅτι οἵτινες ἂν τοῖς
 πολίταις αἰτιώτατοι ὦσι τοῦ τοῖς νόμοις πείθεσθαι,
 οὗτοι ἄριστοί εἰσι, καὶ πόλις ἐν ἣ μάλιστα οἱ πολῖται
 τοῖς νόμοις πείθονται, ἐν εἰρήνῃ τε ἄριστα διάγει καὶ
 ἐν πολέμῳ ἀννπόστατός ἐστιν; ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμόνοιά 16
 γε μέγιστόν τε ἀγαθὸν δοκεῖ ταῖς πόλεσιν εἶναι καὶ
 πλειστάκις ἐν αὐταῖς αἴ τε γερούσιαί καὶ οἱ ἄριστοι ἄν-
 δρες παρακελεύονται τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν, καὶ παν-
 ταχοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι νόμος κεῖται τοὺς πολίτας ὁμνύ-
 ναι ὁμονοήσειν, καὶ πανταχοῦ ὁμνύασι τὸν ὄρκον
 τοῦτον· οἶμαι δ' ἐγὼ ταῦτα γίνεσθαι οὐχ ὅπως τοὺς
 αὐτοὺς χοροὺς κρίνωσιν οἱ πολῖται, οὐδ' ὅπως τοὺς
 αὐτοὺς ἀνλητὰς ἐπαινῶσιν, οὐδ' ὅπως τοὺς αὐτοὺς
 ποιητὰς αἰρῶνται, οὐδ' ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἠδῶνται, ἀλλ'
 ἵνα τοῖς νόμοις πείθωνται. τούτοις γὰρ τῶν πολιτῶν
 ἐμμενόντων, αἱ πόλεις ἰσχυρόταταί τε καὶ εὐδαιμονέ-
 σταται γίνονται· ἄνευ δὲ ὁμονοίας οὐτ' ἂν πόλις εὖ
 πολιτευθεῖη οὐτ' οἶκος καλῶς οἰκηθεῖη. *ἰδίᾳ* δὲ πῶς 17
 μὲν ἂν τις ἤττον ὑπὸ πόλεως ζημιοῖτο, πῶς δ' ἂν
 μᾶλλον τιμῶτο ἢ εἰ τοῖς νόμοις πείθοιτο; πῶς δ' ἂν
 ἤττον ἐν τοῖς δικαστηρίοις ἠττώτο ἢ πῶς ἂν μᾶλλον
 νικῶη; τίτι δ' ἂν τις μᾶλλον πιστεύσειε παρακαταθέ-
 σθαι ἢ χρήματα ἢ υἱοὺς ἢ θυγατέρας; τίνα δ' ἂν ἡ πό-
 λις ὅλη ἀξιοπιστότερον ἠγῆσαιτο τοῦ νομίμου; παρὰ

τίνος δ' ἂν μᾶλλον τῶν δικαίων τύχοιεν ἢ γονῆς ἢ οἰ-
 κεῖοι ἢ οἰκέται ἢ φίλοι ἢ πολῖται ἢ ξένοι; τίνι δ' ἂν
 μᾶλλον πολέμιοι πιστεύσειαν ἢ ἀνοχὰς ἢ σπονδὰς ἢ
 συνθήκας περὶ εἰρήνης; τίνι δ' ἂν μᾶλλον ἢ τῷ νομί-
 μῳ σύμμαχοι ἐθέλοισιν γίνεσθαι; τῷ δ' ἂν μᾶλλον οἱ
 σύμμαχοι πιστεύσειαν ἢ ἡγεμονίαν ἢ φρουραρχίαν ἢ
 πόλεις; τίνα δ' ἂν τις εὐεργετήσας ὑπολάβοι χάριν κο-
 μιεῖσθαι μᾶλλον ἢ τὸν νόμιμον; ἢ τίνα μᾶλλον ἂν τις
 εὐεργετήσειεν ἢ παρ' οὗ χάριν ἀπολήψεσθαι νομίζει;
 τῷ δ' ἂν τις βούλοιο μᾶλλον φίλος εἶναι ἢ τῷ τοιού-
 τῳ ἢ τῷ ἥττον ἐχθρός; τῷ δ' ἂν τις ἥττον πολεμή-
 σειεν ἢ ᾧ μάλιστα μὲν φίλος εἶναι βούλοιο, ἥκιστα
 δ' ἐχθρός, καὶ ᾧ πλεῖστοι μὲν φίλοι καὶ σύμμαχοι βού-
 18 λοιντο εἶναι, ἐλάχιστοι δ' ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι; ἐγὼ
 μὲν οὖν, ᾧ Ἰππία, τὸ αὐτὸ ἀποδείκνυμαι νόμιμόν τε
 καὶ δίκαιον εἶναι· σὺ δ' εἰ τάναντία γινώσκεις, δι-
 δασκε. καὶ ὁ Ἰππίας, Ἀλλὰ μὰ τὸν Δί', ἔφη, ᾧ Σώ-
 κρατες, οὗ μοι δοκῶ τάναντία γινώσκειν οἷς εἰρηκας
 19 περὶ τοῦ δικαίου. Ἀγράφους δέ τινας οἶσθα, ἔφη, ᾧ
 Ἰππία, νόμους; Τούς γ' ἐν πάσῃ, ἔφη, χώρα κατὰ
 ταῦτά νομιζομένους. Ἐχοῖς ἂν οὖν εἰπεῖν, ἔφη, ὅτι
 οἱ ἄνθρωποι αὐτοὺς ἔθεντο; Καὶ πῶς ἂν, ἔφη, οἷ γε
 οὔτε συνελθεῖν ἅπαντες ἂν δυνηθεῖεν οὔτε ὁμόφωνοί
 εἶσι; Τίνας οὖν, ἔφη, νομίζεις τεθεικέναι τοὺς νό-
 μους τούτους; Ἐγὼ μὲν, ἔφη, θεοὺς οἶμαι τοὺς νό-
 μους τούτους τοῖς ἀνθρώποις θεῖναι· καὶ γὰρ παρὰ πᾶ-
 20 σιν ἀνθρώποις πρῶτον νομίζεται θεοὺς σέβειν. Οὐκ-
 οὖν καὶ γονέας τιμᾶν πανταχοῦ νομίζεται; Καὶ τοῦτο,
 ἔφη. Οὐκοῦν καὶ μήτε γονέας παιδὶ μίγνυσθαι μήτε
 παῖδας γονεῦσιν; Οὐκέτι μοι δοκεῖ, ἔφη, ᾧ Σώ-
 κρατες, οὗτος θεοῦ νόμος εἶναι. Τί δή; ἔφη. Ὅτι,
 21 ἔφη, αἰσθάνομαι τινας παραβαίνοντας αὐτόν. Καὶ

γὰρ ἄλλα πολλά, ἔφη, παρανομοῦσιν· ἀλλὰ δίκην γέ
 τοι διδόασιν οἱ παραβαίνοντες τοὺς ὑπὸ τῶν θεῶν κει-
 μένους νόμους, ἣν οὐδενὶ τρόπῳ δυνατὸν ἀνθρώπῳ
 διαφυγεῖν, ὥσπερ τοὺς ὑπ' ἀνθρώπων κειμένους νό-
 μους ἔνιοι παραβαίνοντες διαφεύγουσι τὸ δίκην διδό-
 ναι, οἱ μὲν λανθάνοντες, οἱ δὲ βιαζόμενοι. Καὶ ποῖαν, 22
 ἔφη, δίκην, ὦ Σώκρατες, οὐ δύνανται διαφεύγειν γο-
 νῆς τε παισὶ καὶ παῖδες γονεῦσι μιγνύμενοι; Τὴν με-
 γίστην νῆ Δί', ἔφη· τί γὰρ ἂν μείζον πάθοιεν ἄνθρω-
 ποι τεκνοποιούμενοι τοῦ κακῶς τεκνοποιεῖσθαι; Πῶς 23
 οὔν, ἔφη, κακῶς οὔτοι τεκνοποιοῦνται, οὓς γε οὐδὲν
 κωλύει ἀγαθοὺς αὐτοὺς ὄντας ἐξ ἀγαθῶν παιδοποιεῖ-
 σθαι; Ὅτι νῆ Δί', ἔφη, οὐ μόνον ἀγαθοὺς δεῖ τοὺς
 ἐξ ἀλλήλων παιδοποιουμένους εἶναι, ἀλλὰ καὶ ἀκμά-
 ζοντας τοῖς σώμασιν· ἢ δοκεῖ σοι ἕμοια τὰ σπέρματα
 εἶναι τὰ τῶν ἀκμαζόντων τοῖς τῶν μήπω ἀκμαζόντων
 ἢ τῶν παρηκμακότων; Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ εἰκὸς
 ὅμοια εἶναι. Πότερα οὔν, ἔφη, βελτίω; Δῆλον ὅτι,
 ἔφη, τὰ τῶν ἀκμαζόντων. Τὰ τῶν μὴ ἀκμαζόντων
 ἄρα οὐ σπουδαῖα; Οὐκ εἰκὸς μὰ Δί', ἔφη. Οὐκοῦν
 οὔτω γε οὐ δεῖ παιδοποιεῖσθαι; Οὐ γὰρ οὔν, ἔφη. Οὐκ-
 οὔν οἱ γε οὔτω παιδοποιούμενοι ὡς οὐ δεῖ παιδοποι-
 οῦνται; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Τίνες οὔν ἄλλοι, ἔφη, κα-
 κῶς ἂν παιδοποιῶντο, εἴ γε μὴ οὔτοι; Ὅμογνωμονῶ
 σοι, ἔφη, καὶ τοῦτο. Τί δέ; τοὺς εὖ ποιοῦντας ἀντεν- 24
 εργετεῖν οὐ πανταχοῦ νόμιμόν ἐστι; Νόμιμον μὲν,
 ἔφη· παραβαίνεται δὲ καὶ τοῦτο. Οὐκοῦν καὶ οἱ τοῦτο
 παραβαίνοντες δίκην διδόασιν, φίλων μὲν ἀγαθῶν ἔρη-
 μοι γιγνόμενοι, τοὺς δὲ μισοῦντας ἑαυτοὺς ἀναγκαζό-
 μενοι διώκειν· ἢ οὐχ οἱ μὲν εὖ ποιοῦντες τοὺς χρωμέ-
 νους ἑαυτοῖς ἀγαθοὶ φίλοι εἰσίν, οἱ δὲ μὴ ἀντενεργε-
 τοῦντες τοὺς τοιούτους διὰ μὲν τὴν ἀχαριστίαν μι-

σοῦνται ὑπ' αὐτῶν, διὰ δὲ τὸ μάλιστα λυσιτελεῖν τοῖς τοιούτοις χρῆσθαι τούτους μάλιστα διώκουσι; Νῆ τὸν Δί', ὃ Σώκρατες, ἔφη, θείοις ταῦτα πάντα ἔοικε· τὸ γὰρ τοὺς νόμους αὐτοὺς τοῖς παραβαίνουσι τὰς τιμωρίας ἔχειν βελτίονος ἢ κατ' ἄνθρωπον νομοθέτου δο-
 25 κεῖ μοι εἶναι. Πότερον οὖν, ὃ Ἰππία, τοὺς θεοὺς ἡγεῖ τὰ δίκαια νομοθετεῖν ἢ ἄλλα τῶν δικαίων; Οὐκ ἄλλα μὰ Δί', ἔφη· σχολῇ γὰρ ἂν ἄλλος γέ τις τὰ δίκαια νομοθετήσειεν εἰ μὴ θεός. Καὶ τοῖς θεοῖς ἄρα, ὃ Ἰππία, τὸ αὐτὸ δίκαιόν τε καὶ νόμιμον εἶναι ἀρέσκει.

[Τοιαῦτα λέγων τε καὶ πράττων δικαιότερους ἐποίει τοὺς πλησιάζοντας.]

V. [Ὡς δὲ καὶ πρακτικώτερος ἐποίει τοὺς συνόν-
 τας ἑαυτῷ, νῦν αὖ τοῦτο λέξω. νομίζων γὰρ ἐγκρά-
 τειαν ὑπάρχειν ἀγαθὸν εἶναι τῷ μέλλοντι καλόν τι
 πράξειν, πρῶτον μὲν αὐτὸς φανερός ἦν τοῖς συνουσίην
 ἡσκηκῶς αὐτὸν μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, ἔπειτα
 διαλεγόμενος προετρέπετο πάντων μάλιστα τοὺς συν-
 2 ὄντας πρὸς ἐγκράτειαν. αἰεὶ μὲν οὖν περὶ τῶν πρὸς
 ἀρετὴν χρησίμων αὐτός τε διετέλει μεμνημένος καὶ
 τοὺς συνόντας πάντας ὑπομιμνήσκων· οἶδα δὲ ποτε
 αὐτὸν καὶ πρὸς Εὐθύδημον περὶ ἐγκρατείας τοιάδε
 διαλεχθέντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὃ Εὐθύδημε, ἄρα κα-
 λὸν καὶ μεγαλεῖον νομίζεις εἶναι καὶ ἀνδρὶ καὶ πόλει
 3 κτῆμα ἐλευθερίαν; Ὡς οἶόν τέ γε μάλιστα, ἔφη. Ὅστις
 οὖν ἄρχεται ὑπὸ τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν καὶ διὰ
 ταύτας μὴ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα, νομίζεις
 τοῦτον ἐλεύθερον εἶναι; Ἥκιστα, ἔφη. Ἴσως γὰρ ἐλευ-
 θέριον φαίνεται σοι τὸ πράττειν τὰ βέλτιστα, εἴτα τὸ
 ἔχειν τοὺς κωλύοντας τὰ τοιαῦτα ποιεῖν ἀνελεύθερον
 4 νομίζεις; Παντάπασί γ', ἔφη. Παντάπασι ἄρα σοι
 δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς ἀνελεύθεροι εἶναι; Νῆ τὸν Δί'

εικότως. Πότερα δέ σοι δοκοῦσιν οἱ ἀκρατεῖς κω-
 λύεσθαι μόνον τὰ κάλλιστα πράττειν, ἢ καὶ ἀναγ-
 κάζεσθαι τὰ αἰσχίστα ποιεῖν; Οὐδὲν ἦττον ἔμοιγ', ἔφη,
 δοκοῦσι ταῦτα ἀναγκάζεσθαι ἢ ἐκεῖνα κωλύεσθαι.
 Ποίους δέ τινας δεσπότας ἡγεῖ τοὺς τὰ μὲν ἄριστα κω- 5
 λύοντας, τὰ δὲ κάκιστα ἀναγκάζοντας; Ὡς δυνατὸν
 νῆ Δί', ἔφη, κακίστους. Δουλείαν δὲ ποίαν κακίστην
 νομίζεις εἶναι; Ἐγὼ μὲν, ἔφη, τὴν παρὰ τοῖς κακί-
 στοῖς δεσπόταις. Τὴν κακίστην ἄρα δουλείαν οἱ ἀκρα-
 τεῖς δουλεύουσιν; Ἐμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Σοφίαν δὲ τὸ 6
 μέγιστον ἀγαθὸν οὐ δοκεῖ σοι ἀπείρουσα τῶν ἀνθρώ-
 πων ἢ ἀκρασία εἰς τὸναντίον αὐτοῦς ἐμβάλλειν; ἢ
 οὐ δοκεῖ σοι προσέχειν τε τοῖς ὠφελουῦσι καὶ καταμαν-
 θάνειν αὐτὰ κωλύειν ἀφέλκουσα ἐπὶ τὰ ἡδέα, καὶ πολ-
 λάκις αἰσθανομένους τῶν ἀγαθῶν τε καὶ τῶν κακῶν
 ἐκπλήξασα ποιεῖν τὸ χειρὸν ἀντὶ τοῦ βελτίονος αἰρεῖ-
 σθαι; Γίγνεται τοῦτ', ἔφη. Σωφροσύνης δέ, ὦ Εὐ- 7
 θύδημε, τίτι ἂν φαῖμεν ἦττον ἢ τῷ ἀκρατεῖ προσή-
 κειν; αὐτὰ γὰρ δῆπου τὰ ἐναντία σωφροσύνης καὶ
 ἀκρασίας ἔργα ἐστίν. Ὁμολογῶ καὶ τοῦτο, ἔφη. Τοῦ
 δ' ἐπιμελεῖσθαι ὧν προσήκει οἷε τι κωλυτικώτερον
 εἶναι ἀκρασίας; Οὐκοῦν ἔγωγ', ἔφη. Τοῦ δὲ ἀντὶ
 τῶν ὠφελούντων τὰ βλάπτοντα προαιρεῖσθαι ποιούν-
 τος, καὶ τούτων μὲν ἐπιμελεῖσθαι, ἐκείνων δὲ ἀμελεῖν
 πείθοντος, καὶ τοῖς σωφρονοῦσι τὰ ἐναντία ποιεῖν
 ἀναγκάζοντος οἷε τι ἀνθρώπῳ κάκιον εἶναι; Οὐδέν,
 ἔφη. Οὐκοῦν τὴν ἐγκράτειαν τῶν ἐναντίων ἢ τὴν 8
 ἀκρασίαν εἰκὸς τοῖς ἀνθρώποις αἰτίαν εἶναι; Πάνυ μὲν
 οὔν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ τῶν ἐναντίων τὸ αἴτιον εἰκὸς
 ἄριστον εἶναι; Εἰκὸς γάρ, ἔφη. Ἔοικεν ἄρ', ἔφη, ὦ
 Εὐθύδημε, ἄριστον ἀνθρώπῳ ἐγκράτεια εἶναι; Εἰ-
 κότες γάρ, ἔφη, ὦ Σώκρατες. Ἐκεῖνο δέ, ὦ Εὐθύ- 9

δημε, ἤδη πώποτε ἐνεθυμήθης; Ποῖον; ἔφη. Ὅτι
 καὶ ἐπὶ τὰ ἡδέα, ἐφ' ἅπερ μόνα δοκεῖ ἡ ἀκρασία τοὺς
 ἀνθρώπους ἄγειν, αὐτὴ μὲν οὐ δύναται ἄγειν, ἡ δ'
 ἐγκράτεια πάντων μάλιστα ἠδεσθαι ποιεῖ. Πῶς; ἔφη.
 Ὡςπερ ἡ μὲν ἀκρασία οὐκ ἐῴσα καρτερεῖν οὔτε λιμὸν
 οὔτε δίψαν οὔτε ἀφροδισίων ἐπιθυμίαν οὔτε ἀγρου-
 πνίαν, δι' ὧν μόνων ἔστιν ἡδέως μὲν φαγεῖν τε καὶ
 πιεῖν καὶ ἀφροδισιάσαι, ἡδέως δ' ἀναπαύσασθαι τε
 καὶ κοιμηθῆναι, περιμείναντας καὶ ἀνασχομένους
 ἕως ἂν ταῦτα ὡς ἐνὶ ἡδίστα γένηται, κωλύει τοῖς
 ἀναγκαιοτάτοις τε καὶ συνεχεστάτοις ἀξιολόγως ἠδε-
 σθαι· ἡ δ' ἐγκράτεια μόνη ποιοῦσα καρτερεῖν τὰ εἰρη-
 μένα μόνη καὶ ἠδεσθαι ποιεῖ ἀξίως μνήμης ἐπὶ τοῖς εἰ-
 10 ρημένοις. Παντάπασιν, ἔφη, ἀληθῆ λέγεις. Ἀλλὰ
 μὴν τοῦ μαθεῖν τι καλὸν κάγαθὸν καὶ τοῦ ἐπιμελη-
 θῆναι τῶν τοιούτων τινὸς δι' ὧν ἂν τις καὶ τὸ ἑαυτοῦ
 σῶμα καλῶς διοικήσειε καὶ τὸν ἑαυτοῦ οἶκον καλῶς οἰ-
 κονομήσειε καὶ φίλοις καὶ πόλει ὠφέλιμος γένοιτο
 καὶ ἐχθροὺς κρατήσειεν, ἀφ' ὧν οὐ μόνον ὠφέλειαί,
 ἀλλὰ καὶ ἡδοναὶ μέγιστα γίνονται, οἱ μὲν ἐγκρατεῖς
 ἀπολαύουσι πράττοντες αὐτά, οἱ δ' ἀκρατεῖς οὐδενὸς
 μετέχουσι. τῷ γὰρ ἂν ἦττον φήσαιμεν τῶν τοιούτων
 προσήκειν ἢ ὧ ἡκιστα ἔξεστι ταῦτα πράττειν, κατεχο-
 μένω ἐπὶ τῷ σπουδάζειν περὶ τὰς ἐγγυτάτω ἡδονάς;
 11 καὶ ὁ Εὐθύδημος, Δοκεῖς μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, λέ-
 γειν ὡς ἀνδρὶ ἦττον τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν
 πάμπαν οὐδεμιᾶς ἀρετῆς προσήκει. Τί γὰρ διαφέρει,
 ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, ἄνθρωπος ἀκρατῆς θηρίου τοῦ
 ἀμαθεστάτου; ὅστις γὰρ τὰ μὲν κράτιστα μὴ σκοπεῖ,
 τὰ ἡδίστα δ' ἐκ παντὸς τρόπου ζητεῖ ποιεῖν, τί ἂν δια-
 φέροι τῶν ἀφρονεστάτων βοσκημάτων; ἀλλὰ τοῖς ἐγ-
 κρατέσι μόνοις ἔξεστι σκοπεῖν τὰ κράτιστα τῶν προ-

γμάτων, καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ διαλέγοντας κατὰ γένη τὰ μὲν ἀγαθὰ προαιρεῖσθαι, τῶν δὲ κακῶν ἀπέχεσθαι. καὶ 12 οὕτως ἔφη ἀρίστους τε καὶ εὐδαιμονεστάτους ἄνδρας γίγνεσθαι καὶ διαλέγεσθαι δυνατωτάτους. ἔφη δὲ καὶ τὸ διαλέγεσθαι ὀνομασθῆναι ἐκ τοῦ συνιόντας κοινῇ βουλευέσθαι διαλέγοντας κατὰ γένη τὰ πράγματα. δεῖν οὖν πειραῖσθαι ὅτι μάλιστα πρὸς τοῦτο ἑαυτὸν ἔτοιμον παρασκευάζειν καὶ τούτου μάλιστα ἐπιμελεῖσθαι· ἐκ τούτου γὰρ γίγνεσθαι ἄνδρας ἀρίστους τε καὶ ἡγεμονικωτάτους καὶ διαλεκτικωτάτους.]

Ὡς δὲ καὶ διαλεκτικωτέρους ἐποίει τοὺς συνόν- VI
τας, πειράσομαι καὶ τοῦτο λέγειν. Σωκράτης γὰρ τοὺς μὲν εἰδότας τί ἕκαστον εἶη τῶν ὄντων ἐνόμιζε καὶ τοῖς ἄλλοις ἂν ἐξηγεῖσθαι δύνασθαι· τοὺς δὲ μὴ εἰδότας οὐδὲν ἔφη θαυμαστὸν εἶναι αὐτούς τε σφάλλεσθαι καὶ ἄλλους σφάλλειν· ὧν ἕνεκα σκοπῶν σὺν τοῖς συνοῦσι τί ἕκαστον εἶη τῶν ὄντων οὐδέποτε ἔληγε. πάντα μὲν οὖν ἢ διωρίζετο πολὺ ἔργον ἂν εἶη διεξελθεῖν· ἐν ὅσοις δὲ τὸν τρόπον τῆς ἐπισκέψεως δηλώσειν οἶμαι, τοσαῦτα λέξω. πρῶτον δὲ περὶ εὐσεβείας ᾧδὲ πως ἐσκόπει. 2
Εἰπέ μοι, ἔφη, ᾧ Εὐθύδημε, ποῖόν τι νομίζεις εὐσεβίαν εἶναι; καὶ ὅς, Κάλλιστον νῆ Δί', ἔφη. "Ἐχεις οὖν εἰπεῖν ὁποῖός τις ὁ εὐσεβής ἐστιν; Ἐμοὶ μὲν δοκεῖ, ἔφη, ὁ τοὺς θεοὺς τιμῶν. "Ἐξεστι δὲ ὃν ἂν τις βούληται τρόπον τοὺς θεοὺς τιμᾶν; Οὐκ ἄλλὰ νόμοι εἰσὶ καθ' οὓς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν. Οὐκοῦν ὁ τοὺς νόμους 3 τούτους εἰδὼς εἰδείη ἂν ὡς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν; Οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. Ἄρ' οὖν ὁ εἰδὼς ὡς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν οὐκ ἄλλως οἶεται δεῖν τοῦτο ποιεῖν ἢ ὡς οἶδεν; Οὐ γὰρ οὖν, ἔφη. "Ἄλλως δέ τις θεοὺς τιμᾷ ἢ ὡς οἶεται δεῖν; Οὐκ οἶμαι, ἔφη. Ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς 4 νόμιμα εἰδὼς νομίμως ἂν τοὺς θεοὺς τιμῶη; Πάνυ

μὲν οὖν. Οὐκοῦν ὅ γε νομίμως τιμῶν ὡς δεῖ τιμᾶ; Πῶς γὰρ οὐ; Ὁ δέ γε ὡς δεῖ τιμῶν εὐσεβής ἐστι; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδῶς ὀρθῶς ἂν ἡμῖν εὐσεβής ὠρισμένος εἴη; Ἔμοι γοῦν, ἔφη, δοκεῖ.

- 5 Ἀνθρώποις δὲ ἄρα ἔξεστιν ὃν ἂν τις τρόπον βούληται χρῆσθαι; Οὐκ ἄλλὰ καὶ περὶ τούτους ὁ εἰδῶς ἅ ἐστι νόμιμα, καθ' ἃ δεῖ πρὸς ἀλλήλους χρῆσθαι, νόμιμος ἂν εἴη. Οὐκοῦν οἱ κατὰ ταῦτα χρώμενοι ἀλλήλοις ὡς δεῖ χρωῶνται; Πῶς γὰρ οὐ; Οὐκοῦν οἷ γε ὡς δεῖ χρώμενοι καλῶς χρωῶνται; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν οἷ γε τοῖς ἀνθρώποις καλῶς χρώμενοι καλῶς πράττουσι τὰνθρώπεια πράγματα; Εἰκός γ', ἔφη. Οὐκοῦν οἱ τοῖς νόμοις πειθόμενοι δίκαια οὗτοι ποιοῦσι;
- 6 Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Δίκαια δέ, ἔφη, οἶσθα ὅποια καλεῖται; Ἄ οἱ νόμοι κελεύουσιν, ἔφη. Οἱ ἄρα ποιοῦντες ἃ οἱ νόμοι κελεύουσιν δίκαιά τε ποιοῦσι καὶ ἃ δεῖ; Πῶς γὰρ οὐ; Οὐκοῦν οἷ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες δίκαιοί εἰσιν; Οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. Οἶει οὖν τινὰς πείθεσθαι τοῖς νόμοις μὴ εἰδότας ἃ οἱ νόμοι κελεύουσιν; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Εἰδότας δὲ ἃ δεῖ ποιεῖν οἶει τινὰς οἶεσθαι δεῖν μὴ ταῦτα ποιεῖν; Οὐκ οἶμαι, ἔφη. Οἶσθα δέ τινὰς ἄλλα ποιοῦντας ἢ ἃ οἶονται δεῖν; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Οἱ ἄρα τὰ περὶ ἀνθρώπους νόμιμα εἰδότες οὗτοι τὰ δίκαια ποιοῦσι; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν οἷ γε τὰ δίκαια ποιοῦντες δίκαιοί εἰσι; Τίνες γὰρ ἄλλοι; ἔφη. Ὅρθῶς ἂν ποτε ἄρα ὀριζοίμεθα ὀριζόμενοι δικαίους εἶναι τοὺς εἰδότας τὰ περὶ ἀνθρώπους νόμιμα; Ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.
- 7 Σοφίαν δὲ τί ἂν φήσαιμεν εἶναι; εἰπέ μοι, πότερά σοι δοκοῦσιν οἱ σοφοὶ ἃ ἐπίστανται, ταῦτα σοφοὶ εἶναι, ἢ εἰσὶ τινες ἃ μὴ ἐπίστανται σοφοί; Ἄ ἐπίστανται δὴ-

λον ὅτι, ἔφη. πῶς γὰρ ἂν τις ἄγε μὴ ἐπίσταιτο, ταῦτα σοφὸς εἴη; Ἄρ' οὖν οἱ σοφοὶ ἐπιστήμη σοφοὶ εἶσι; Τίνι γὰρ ἂν, ἔφη, ἄλλω τις εἴη σοφός, εἴ γε μὴ ἐπιστήμη; Ἄλλο δέ τι σοφίαν οἶε εἶναι ἢ ᾧ σοφοὶ εἶσιν; Οὐκ ἔγωγε. Ἐπιστήμη ἄρα σοφία ἐστίν; Ἐμοιγε δοκεῖ. Ἄρ' οὖν δοκεῖ σοι ἀνθρώπῳ δυνατὸν εἶναι τὰ ὄντα πάντα ἐπίστασθαι; Οὐδὲ μὰ Δί' ἔμοιγε πολλοστὸν μέρος αὐτῶν. Πάντα μὲν ἄρα σοφὸν οὐχ οἷόν τε ἀνθρώπου εἶναι; Μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη. Ὁ ἄρα ἐπίσταται ἕκαστος, τοῦτο καὶ σοφός ἐστιν; Ἐμοιγε δοκεῖ.

Ἄρ' οὖν, ᾧ Εὐθύδημε, καὶ τὰγαθὸν οὕτω ζητη- 8
τέον ἐστί; Πῶς; ἔφη. Δοκεῖ σοι τὸ αὐτὸ πᾶσιν ὠφέ-
λιμον εἶναι; Οὐκ ἔμοιγε. Τί δέ; τὸ ἄλλω ὠφέλιμον
οὐ δοκεῖ σοι ἐνίοτε ἄλλω βλαβερὸν εἶναι; Καὶ μάλα,
ἔφη. Ἄλλο δ' ἂν τι φαίης ἀγαθὸν εἶναι ἢ τὸ ὠφέλιμον;
Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. Τὸ ἄρα ὠφέλιμον ἀγαθόν ἐστιν ὅτῳ
ἂν ὠφέλιμον ᾗ; Δοκεῖ μοι, ἔφη.

Τὸ δὲ καλὸν ἔχεις ἂν πως ἄλλως εἰπεῖν ἢ ὄνο- 9
μάξεις καλὸν ἢ σῶμα ἢ σκεῦος ἢ ἄλλ' ὅτιοῦν, ὃ οἶ-
σθα πρὸς πάντα καλὸν ὄν; Μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη.
Ἄρ' οὖν πρὸς ὃ ἂν ἕκαστον χρήσιμον ᾗ, πρὸς τοῦτο
ἐκάστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Κα-
λὸν δὲ πρὸς ἄλλο τι ἐστὶν ἕκαστον ἢ πρὸς ὃ ἐκάστῳ
καλῶς ἔχει χρῆσθαι; Οὐδὲ πρὸς ἓν ἄλλο, ἔφη. Τὸ
χρήσιμον ἄρα καλόν ἐστι πρὸς ὃ ἂν ᾗ χρήσιμον; Ἐμοιγε
δοκεῖ, ἔφη.

Ἀνδρείαν δέ, ᾧ Εὐθύδημε, ἄρα τῶν καλῶν νο- 10
μίξεις εἶναι; Κάλλιστον μὲν οὖν ἔγωγ', ἔφη. Χρήσι-
μον ἄρα οὐ πρὸς τὰ ἐλάχιστα νομίξεις τὴν ἀνδρείαν;
Νῆ Δί', ἔφη, πρὸς τὰ μέγιστα μὲν οὖν. Ἄρ' οὖν δο-
κεῖ σοι πρὸς τὰ δεινά τε καὶ ἐπικίνδυνα χρήσιμον εἶναι
τὸ ἀγνοεῖν αὐτά; Ἡκιστά γ', ἔφη. Οἱ ἄρα μὴ φοβού-

- μενοι τὰ τοιαῦτα διὰ τὸ μὴ εἰδέναι τί ἐστὶν οὐκ ἀνδρεῖοί εἰσι; Μὰ Δί', ἔφη· πολλοὶ γὰρ ἂν οὕτω γε τῶν τε μαινομένων καὶ τῶν δειλῶν ἀνδρεῖοι εἶεν. Τί δὲ οἱ καὶ τὰ μὴ δεινὰ δεδοικότες; Ἔτι γε νῆ Δία, ἔφη, ἦττον. Ἄρ' οὖν τοὺς μὲν ἀγαθοὺς πρὸς τὰ δεινὰ καὶ ἐπικινδυνα ὄντας ἀνδρείους ἠγεῖ εἶναι, τοὺς δὲ κακοὺς δει-
- 11 λούς; Πάννυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἀγαθοὺς δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα νομίζεις ἄλλους τινὰς ἢ τοὺς δυναμένους αὐτοῖς καλῶς χρῆσθαι; Οὐκ ἀλλὰ τούτους, ἔφη. Κακοὺς δὲ ἄρα τοὺς οἴους τούτοις κακῶς χρῆσθαι; Τίνας γὰρ ἄλλους; ἔφη. Ἄρ' οὖν ἕκαστοι χρωῖνται ὡς οἴονται δεῖν; Πῶς γὰρ ἄλλως; ἔφη. Ἄρ' οὖν οἱ μὴ δυνάμενοι καλῶς χρῆσθαι ἴσασιν ὡς δεῖ χρῆσθαι; Οὐ δῆπου γε, ἔφη. Οἱ ἄρα εἰδότες ὡς δεῖ χρῆσθαι, οὗτοι καὶ δύνανται; Μόνοι γ', ἔφη. Τί δὲ οἱ μὴ διημαρτηκότες, ἄρα κακῶς χρωῖνται τοῖς τοιούτοις; Οὐκ οἶμαι, ἔφη. Οἱ ἄρα κακῶς χρωόμενοι διημαρτήκασιν; Εἰκόσ γ', ἔφη. Οἱ μὲν ἄρα ἐπιστάμενοι τοῖς δεινοῖς τε καὶ ἐπικινδύνοις καλῶς χρῆσθαι ἀνδρεῖοί εἰσιν, οἱ δὲ διαμαρτάνοντες τούτου δειλοί; Ἐμοιγε δοκοῦσιν, ἔφη.
- 12 Βασιλείαν δὲ καὶ τυραννίδα ἀρχὰς μὲν ἀμφοτέρων ἠγεῖτο εἶναι, διαφέρειν δὲ ἀλλήλων ἐνόμιζε. τὴν μὲν γὰρ ἐκόντων τε τῶν ἀνθρώπων καὶ κατὰ νόμους τῶν πόλεων ἀρχὴν βασιλείαν ἠγεῖτο, τὴν δὲ ἀκόντων τε καὶ μὴ κατὰ νόμους, ἀλλ' ὅπως ὁ ἄρχων βούλοιο, τυραννίδα. καὶ ὅπου μὲν ἐκ τῶν τὰ νόμιμα ἐπιτελούντων αἱ ἀρχαὶ καθίστανται, ταύτην μὲν τὴν πολιτείαν ἀριστοκρατίαν ἐνόμιζεν εἶναι, ὅπου δ' ἐκ τιμημάτων, πλουτοκρατίαν, ὅπου δ' ἐκ πάντων, δημοκρατίαν.
- 13 Εἰ δέ τις αὐτῷ περὶ τοῦ ἀντιλέγοι μηδὲν ἔχων σαφὲς λέγειν, ἀλλ' ἄνευ ἀποδείξεως ἦτοι σοφώτερον φάσκων εἶναι ὃν αὐτὸς λέγοι ἢ πολιτικώτερον ἢ ἀν-

δρειότερου ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων, ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν ἐπανῆγεν ἂν πάντα τὸν λόγον ᾧδὲ πως· Φῆς σὺ ἀμεί- 14
νω πολίτην εἶναι ὃν σὺ ἐπαινεῖς ἢ ὃν ἐγώ; Φημί γὰρ οὖν. Τί οὖν οὐκ ἐκεῖνο πρῶτον ἐπεσκεψάμεθα, τί ἐστὶν ἔργον ἀγαθοῦ πολίτου; Ποιῶμεν τοῦτο. Οὐκοῦν ἐν μὲν χρημάτων διοικήσει κρατοίῃ ἂν ὁ χρήμασιν εὐ-
πορωτέραν τὴν πόλιν ποιῶν; Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Ἐν δέ γε πολέμῳ ὁ καθυπερτέραν τῶν ἀντιπάλων; Πῶς γὰρ οὐ; Ἐν δὲ πρεσβείᾳ ἄρ' ὅς ἂν φίλους ἀντιπολεμίων παρασκευάζῃ; Εἰκός γε. Οὐκοῦν καὶ ἐν δημηγορίᾳ ὁ στάσεις τε παύων καὶ ὁμόνοιαν ἐμποιῶν; Ἐμοιγε δοκεῖ. οὕτω δὲ τῶν λόγων ἐπαναγομένων καὶ τοῖς ἀντιλέγουσιν αὐτοῖς φανερὸν ἐγίνετο τάληθές. ὁπότε 15
δὲ αὐτὸς τι τῷ λόγῳ διεξίτοι, διὰ τῶν μάλιστα ὁμολογούμενων ἐπορεύετο, νομίζων ταύτην ἀσφάλειαν εἶναι λόγου. τοιγαροῦν πολὺ μάλιστα ὧν ἐγὼ οἶδα, ὅτε λέγοι, τοὺς ἀκούοντας ὁμολογοῦντας παρεῖχε. ἔφη δὲ καὶ Ὅμηρον τῷ Ὀδυσσεῖ ἀναθεῖναι τὸ ἀσφαλῆ ρήτορα εἶναι, ὡς ἱκανὸν αὐτὸν ὄντα διὰ τῶν δοκούντων τοῖς ἀνθρώποις ἄγειν τοὺς λόγους.

Ὅτι μὲν οὖν ἀπλῶς τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀπεφαί- VII
νετο Σωκράτης πρὸς τοὺς ὁμιλοῦντας αὐτῷ δοκεῖ μοι δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων εἶναι· ὅτι δὲ καὶ αὐτάρκεις ἐν ταῖς προσηκούσαις πράξεσιν αὐτοὺς εἶναι ἐπεμέλετο, νῦν τοῦτο λέξω. πάντων μὲν γὰρ ὧν ἐγὼ οἶδα μάλιστα ἔμελεν αὐτῷ εἰδέναι ὅτου τις ἐπιστήμων εἴη τῶν συνόντων αὐτῷ· ὧν δὲ προσήκει ἀνδρὶ καλῷ καγαθῷ εἰδέναι, ὅ,τι μὲν αὐτὸς εἰδείη, πάντων προθυμότερα ἐδίδασκεν· ὅτου δὲ αὐτὸς ἀπειρότερος εἴη, πρὸς τοὺς ἐπισταμένους ἤγεν αὐτούς. ἐδίδασκε δὲ καὶ 2
μέχρι ὅτου δέοι ἔμπειρον εἶναι ἐκάστου πράγματος τὸν ὀρθῶς πεπαιδευμένον. αὐτίκα γεωμετρίαν μέχρι μὲν

τούτου ἔφη δεῖν μανθάνειν, ἕως ἰκανός τις γένοιτο, εἴ
 ποτε δεήσεις, γῆν μέτρῳ ὀρθῶς ἢ παραλαβεῖν ἢ πα-
 ραδοῦναι ἢ διανεῖμαι ἢ ἔργον ἀποδείξασθαι. οὕτω δὲ
 τοῦτο ῥάδιον εἶναι μαθεῖν ὥστε τὸν προσέχοντα τὸν
 νοῦν τῇ μετρήσει ἅμα τὴν τε γῆν ὀπόση ἐστὶν εἰδέναι
 3 καὶ ὡς μετρεῖται ἐπιστάμενον ἀπιέναι. τὸ δὲ μέχρι τῶν
 δυσσυνέτων διαγραμμαμάτων γεωμετρίαν μανθάνειν
 ἀπεδοκίμαζεν. ὅ,τι μὲν γὰρ ὠφελοίη ταῦτα οὐκ ἔφη
 ὁρᾶν· καίτοι οὐκ ἄπειρός γε αὐτῶν ἦν. ἔφη δὲ ταῦτα
 ἰκανὰ εἶναι ἀνθρώπου βίον κατατρίβειν καὶ ἄλλων
 πολλῶν τε καὶ ὠφελίμων μαθημάτων ἀποκωλύειν.

4 ἐκέλευε δὲ καὶ ἀστρολογίας ἐμπείρους γίνεσθαι, καὶ
 ταύτης μέντοι μέχρι τοῦ νυκτός τε ὥραν καὶ μη-
 νός καὶ ἐνιαυτοῦ δύνασθαι γινώσκειν ἔνεκα πο-
 ρείας τε καὶ πλοῦ καὶ φυλακῆς, καὶ ὅσα ἄλλα ἢ νυκτός
 ἢ μηνός ἢ ἐνιαυτοῦ πράττεται, πρὸς ταῦτ' ἔχειν τεκ-
 μηρίοις χρῆσθαι, τὰς ὥρας τῶν εἰρημένων διαγιννώ-
 σκοντας. καὶ ταῦτα δὲ ῥάδια εἶναι μαθεῖν παρὰ τε
 νυκτοθηρῶν καὶ κυβερνητῶν καὶ ἄλλων πολλῶν οἷς

5 ἐπιμελές ταῦτα εἰδέναι. τὸ δὲ μέχρι τούτου ἀστρονο-
 μίαν μανθάνειν, μέχρι τοῦ καὶ τὰ μὴ ἐν τῇ αὐτῇ περι-
 φορᾷ ὄντα καὶ τοὺς πλάνητάς τε καὶ ἀσταθμήτους
 ἀστέρας γινῶναι, καὶ τὰς ἀποστάσεις αὐτῶν ἀπὸ τῆς
 γῆς καὶ τὰς περιόδους καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ζητοῦντας
 κατατρίβεσθαι, ἰσχυρῶς ἀπέτρεπεν. ὠφέλειαν μὲν
 γὰρ οὐδεμίαν οὐδ' ἐν τούτοις ἔφη ὁρᾶν· καίτοι οὐδὲ
 τούτων γε ἀνήκοος ἦν· ἔφη δὲ καὶ ταῦτα ἰκανὰ εἶναι
 κατατρίβειν ἀνθρώπου βίον καὶ πολλῶν καὶ ὠφελί-

6 μων ἀποκωλύειν. ὅλως δὲ τῶν οὐρανίων, ἧ ἕκαστα
 ὁ θεὸς μηχανᾶται, φροντιστὴν γίνεσθαι ἀπέτρεπεν·
 οὔτε γὰρ εὐρετὰ ἀνθρώποις αὐτὰ ἐνόμιζεν εἶναι οὔτε
 χαρίζεσθαι θεοῖς ἂν ἠγεῖτο τὸν ζητοῦντα ἢ ἐκεῖνοι σα-

φηνίσαι οὐκ ἐβουλήθησαν. κινδυνεῦσαι δ' αἱ ἔφη καὶ παραφρονῆσαι τὸν ταῦτα μεριμνῶντα οὐδὲν ἦττον ἢ Ἀναξαγόρας παρεφρόνησεν ὁ μέγιστος φρονήσας ἐπὶ τῷ τὰς τῶν θεῶν μηχανὰς ἐξηγεῖσθαι. ἐκείνος γὰρ 7 λέγων μὲν τὸ αὐτὸ εἶναι πῦρ τε καὶ ἥλιον ἠγνώνει ὅτι τὸ μὲν πῦρ οἱ ἄνθρωποι ὁραδίως καθορῶσιν, εἰς δὲ τὸν ἥλιον οὐ δύναται ἀντιβλέπειν, καὶ ὑπὸ μὲν τοῦ ἡλίου καταλαμπόμενοι τὰ χρώματα μελάντερα ἔχουσιν, ὑπο δὲ τοῦ πυρὸς οὐ· ἠγνώνει δὲ καὶ ὅτι τῶν ἐκ τῆς γῆς φουομένων ἄνευ μὲν ἡλίου ἀγῆς οὐδὲν δύναται καλῶς ἀΐξεσθαι, ὑπὸ δὲ τοῦ πυρὸς θερμαινόμενα πάντα ἀπόλλυται· φάσκων δὲ τὸν ἥλιον λίθον διάπυρον εἶναι καὶ τοῦτο ἠγνώνει ὅτι λίθος μὲν ἐν πυρὶ ὧν οὔτε λάμπει οὔτε πολὺν χρόνον ἀντέχει, ὁ δὲ ἥλιος τὸν πάντα χρόνον πάντων λαμπρότατος ὧν διαμένει. ἐκέλευε δὲ καὶ λο- 8 γισμοὺς μανθάνειν· καὶ τούτων δὲ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐκέλευε φυλάττεσθαι τὴν μάταιον πραγματείαν, μέχρι δὲ τοῦ ὠφελίμου πάντα καὶ αὐτὸς συνεσκόπει καὶ συνδιεξῆει τοῖς συνοῦσι. προύτρεπε δὲ σφόδρα καὶ 9 ὑγείας ἐπιμέλεσθαι τοὺς συνόντας παρὰ τε τῶν εἰδότηων μανθάνοντας ὅποσα ἐνδέχοιτο καὶ ἑαυτῶ ἕκαστον προσέχοντα διὰ παντὸς τοῦ βίου τί βρωῶμα ἢ τί πῶμα ἢ ποῖος πόνος συμφέροι αὐτῶ, καὶ πῶς τούτοις χρώμενος ὑγιεινότατ' ἂν διάγοι. τοῦ γὰρ οὕτω προσέχοντος ἑαυτῶ ἔργον ἔφη εἶναι εὐρεῖν ἰατρὸν τὰ πρὸς ὑγίειαν συμφέροντα αὐτῶ μᾶλλον διαγιγνώσκοντα.

[Εἰ δέ τις μᾶλλον ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν 10 ὠφελεῖσθαι βούλοιο, συνεβούλευε μαντικῆς ἐπιμελεῖσθαι. τὸν γὰρ εἰδότα δι' ὧν οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν πραγμάτων σημαίνουσιν οὐδέποτε ἔρημον ἔφη γίνεσθαι συμβουλῆς θεῶν.

Εἰ δέ τις, ὅτι φάσκοντος αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον VIII.

ἑαυτῷ προσημαίνειν ἅ τε δέοι καὶ ἅ μὴ δέοι ποιεῖν ὑπὸ
 τῶν δικαστῶν κατεγνώσθη θάνατος, οἶεται αὐτὸν
 ἐλέγχεσθαι περὶ τοῦ δαιμονίου ψευδόμενον, ἐννοη-
 σάτω πρῶτον μὲν ὅτι οὕτως ἤδη τότε πόρρω τῆς ἡλι-
 κίας ἦν ὥστ' εἰ καὶ μὴ τότε, οὐκ ἂν πολλῷ ὕστερον
 τελευτῆσαι τὸν βίον· εἶτα ὅτι τὸ μὲν ἀχθεινότατον τοῦ
 βίου καὶ ἐν ᾧ πάντες τὴν διάνοιαν μειοῦνται ἀπέλιπεν
 ἀντὶ δὲ τούτου τῆς ψυχῆς τὴν δῶμην ἐπιδειξάμενος
 εὐκλειαν προσεκτήσατο, τὴν τε δίκην πάντων ἀνθρώ-
 πων ἀληθέστατα καὶ ἐλευθεριώτατα καὶ δικαιοτάτα
 εἰπὼν καὶ τὴν κατάγνωσιν τοῦ θανάτου πρῶτατα
 2 καὶ ἀνδρωδέστατα ἐνεγκῶν. ὁμολογεῖται γὰρ οὐδένα
 πῶ τῶν μνημονευομένων ἀνθρώπων κάλλιον θάνατοι
 ἐνεγκεῖν. ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ μετὰ τὴν κρί-
 σιν τριάκοντα ἡμέρας βιώσαι διὰ τὸ Δήλια μὲν ἐκείνου
 τοῦ μηνὸς εἶναι, τὸν δὲ νόμον μηδένα ἔαν δημοσία
 ἀποθνήσκειν ἕως ἂν ἡ θεωρία ἐκ Δήλου ἐπανέλθῃ,
 καὶ τὸν χρόνον τοῦτον ἅπασι τοῖς συνήθεσι φανερὸς
 ἐγένετο οὐδὲν ἀλλοιότερον διαβιοῦς ἢ τὸν ἔμπροσθεν
 χρόνον· καίτοι τὸν ἔμπροσθέν γε πάντων ἀνθρώπων
 μάλιστα ἐθανμάζετο ἐπὶ τῷ εὐθύμως τε καὶ εὐκόλως
 3 ζῆν. καὶ πῶς ἂν τις κάλλιον ἢ οὕτως ἀποθάνοι; ἢ
 ποῖος ἂν εἴη θάνατος καλλίων ἢ ὃν κάλλιστά τις ἀπο-
 θάνοι; ποῖος δ' ἂν γένοιτο θάνατος εὐδαιμονέστερος
 τοῦ καλλίστου; ἢ ποῖος θεοφιλέστερος τοῦ εὐδαιμονε-
 4 στάτου; Λέξω δὲ καὶ ἅ Ἐρμογένους τοῦ Ἰππονίκου
 ἠκουσα περὶ αὐτοῦ. ἔφη γὰρ ἤδη Μελήτου γεγραμ-
 μένου αὐτὸν τὴν γραφὴν αὐτὸς ἀκούων αὐτοῦ πάντα
 μᾶλλον ἢ περὶ τῆς δίκης διαλεγομένου λέγειν αὐτῷ ὡς
 χρησκοπεῖν ὅτι ἀπολογήσεται. τὸν δὲ τὸ μὲν πρῶ-
 τον εἰπεῖν, Οὐ γὰρ δοκῶ σοι τοῦτο μελετῶν διαβεβιω-
 κέναι; ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἤρετο, ὅπως, εἰπεῖν αὐτὸν ὅτι

οὐδὲν ἄλλο ποιῶν διαγεγύνηται ἢ διασκοπῶν μὲν τὰ τε δίκαια καὶ τὰ ἄδικα, πράττων δὲ τὰ δίκαια καὶ τῶν ἀδίκων ἀπεχόμενος, ἦνπερ νομίζοι καλλίστην μελέτην ἀπολογίας εἶναι. αὐτὸς δὲ πάλιν εἶπεῖν, Οὐχ ὄρας, ὦ Σώκρατες, ὅτι οἱ Ἀθήνησι δικασταὶ πολλοὺς μὲν ἤδη μηδὲν ἀδικοῦντας λόγῳ παραχθέντες ἀπέκτειναν, πολλοὺς δὲ ἀδικοῦντας ἀπέλυσαν; Ἀλλὰ νῆ τὸν Δία, φάναι αὐτόν, ὦ Ἐρμόγενης, ἤδη μου ἐπιχειροῦντος φροντίσαι τῆς πρὸς τοὺς δικαστὰς ἀπολογίας ἠναντιώθη τὸ δαιμόνιον. καὶ αὐτὸς εἶπεῖν, Θαυμαστὰ λέγεις. τὸν δέ, Θαυμάζεις, φάναι, εἰ τῷ θεῷ δοκεῖ βέλτιον εἶναι ἐμὲ τελευτᾶν τὸν βίον ἤδη; οὐκ οἶσθ' ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε τοῦ χρόνου ἐγὼ οὐδενὶ ἀνθρώπων ὑφείμην ἂν οὔτε βέλτιον οὔθ' ἥδιον ἐμοῦ βεβιωκέναι; ἄριστα μὲν γὰρ οἶμαι ζῆν τοὺς ἄριστα ἐπιμελομένους τοῦ ὡς βελτίστους γίνεσθαι, ἥδιστα δὲ τοὺς μάλιστα αἰσθανομένους ὅτι βελτίους γίνονται. ἂ ἐγὼ μέχρι 7 τοῦδε τοῦ χρόνου ἠσθανόμην ἑμαυτῷ συμβαίνοντα, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐντυγχάνων καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους παραθεωρῶν ἑμαυτὸν οὕτω διατετέλεκα περὶ ἑμαυτοῦ γιγνώσκων· καὶ οὐ μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ φίλοι οὕτως ἔχοντες περὶ ἐμοῦ διατελοῦσιν, οὐ διὰ τὸ φιλεῖν ἐμέ, καὶ γὰρ οἱ τοὺς ἄλλους φιλοῦντες οὕτως ἂν εἶχον πρὸς τοὺς ἑαυτῶν φίλους, ἀλλὰ διόπερ καὶ αὐτοὶ ἂν οἶονται ἐμοὶ συνόντες βέλτιστοι γίνεσθαι. εἰ δὲ βιώσομαι πλείω χρόνον, ἴσως ἀναγκαῖον 8 ἔσται τὰ τοῦ γήρωτος ἐπιτελεῖσθαι, καὶ ὄραν τε καὶ ἀκούειν ἥττον, καὶ διανοεῖσθαι χειρόν, καὶ δυσμαθέστερον καὶ ἀποβαίνειν ἐπιλησμονέστερον, καὶ ὦν πρότερον βελτίων ἦν, τούτων χειρῶ γίνεσθαι. ἀλλὰ μὴν ταῦτά γε μὴ αἰσθανομένῳ μὲν ἀβίωτος ἂν εἴη ὁ βίος, αἰσθανόμενον δὲ πῶς οὐκ ἀνάγκη χειρόν τε καὶ ἀηδέ-

- 9 στερον ζῆν; ἀλλὰ μὴν εἴ γε ἀδίκως ἀποθανοῦμαι, τοῖς μὲν ἀδίκως ἐμὲ ἀποκτείνασιν αἰσχρὸν ἂν εἶη τοῦτο· εἰ γὰρ τὸ ἀδικεῖν αἰσχρὸν ἐστι, πῶς οὐκ αἰσχρὸν καὶ τὸ ἀδίκως ὀτιοῦν ποιεῖν; ἐμοὶ δὲ τί αἰσχρὸν τὸ ἐτέρους μὴ δύνασθαι περὶ ἐμοῦ τὰ δίκαια μῆτε γνῶναι μῆτε ποι-
- 10 ἦσαι; ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ τὴν δόξαν τῶν προγεγονότων ἀνθρώπων ἐν τοῖς ἐπιγιγνομένοις οὐχ ὁμοίαν καταλειπομένην τῶν τε ἀδικησάντων καὶ τῶν ἀδικηθέντων. οἶδα δὲ ὅτι καὶ ἐγὼ ἐπιμελείας τεύξομαι ὑπ' ἀνθρώπων, καὶ ἐὰν νῦν ἀποθάνω, οὐχ ὁμοίως τοῖς ἐμὲ ἀποκτείνασιν· οἶδα γὰρ αἰεὶ μαρτυρήσεσθαι μοι ὅτι ἐγὼ ἠδίκησα μὲν οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων οὐδὲ χεῖρω ἐποίησα, βελτίους δὲ ποιεῖν ἐπειρώμην αἰεὶ τοὺς ἐμοὶ συνόντας. τοιαῦτα μὲν πρὸς Ἑρμογένην τε διελέχθη
- 11 καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους. τῶν δὲ Σωκράτην γιγνωσκόντων οἷος ἦν οἱ ἀρετῆς ἐφιέμενοι πάντες ἔτι καὶ νῦν διατελοῦσι πάντων μάλιστα ποθοῦντες ἐκεῖνον, ὡς ὠφελιμώτατον ὄντα πρὸς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν. ἐμοὶ μὲν δὴ τοιοῦτος ἂν οἷον ἐγὼ διήγημαι, εὐσεβῆς μὲν οὕτως ὥστε μηδὲν ἄνευ τῆς τῶν θεῶν γνώμης ποιεῖν, δίκαιος δὲ ὥστε βλάπτειν μὲν μηδὲ μικρὸν μηδένα, ὠφελεῖν δὲ τὰ μέγιστα τοὺς χρωμένους αὐτῷ, ἐγκρατῆς δὲ ὥστε μηδέποτε προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον ἀντὶ τοῦ βελτίονος, φρόνιμος δὲ ὥστε μὴ διαμαρτάνειν κρίνων τὰ βελτίω καὶ τὰ χεῖρω, μηδὲ ἄλλου προσδεῖσθαι, ἀλλ' αὐτάρκης εἶναι πρὸς τὴν τούτων γνῶσιν, ἱκανὸς δὲ καὶ λόγῳ εἰπεῖν τε καὶ διορίσασθαι τὰ τοιαῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ ἄλλους δοκιμάσαι τε καὶ ἀμαρτάνοντας ἐλέγξαι καὶ προτρέψασθαι ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκάγαθίαν, ἐδόκει τοιοῦτος εἶναι οἷος ἂν εἶη ἄριστός τε ἀνὴρ καὶ εὐδαίμωνέστατος. εἰ δέ τω μὴ ἀρέσκει ταῦτα, παραβάλλων τὸ ἄλλων ἦθος πρὸς ταῦτα οὕτω κρίνέτω.]

INDEX NOMINUM.

- A**cumenus, medicus III, 13, 2.
Aegyptus I, 4, 17.
Aesculapii in templo bibebatur aqua calida III, 13, 3.
Alcibiades, Socratis discipulus, in democratia multa violenter fecit I, 2, 12. cur Socrate magistro usus sit ib. 16. quibus causis corruptus, 24, 25. disputat cum Pericle tutore suo 40. seq.
Alcibiadis filium osculatur Critobulus I, 3, 8, 10.
Amphiarai in templo vel luco aqua frigida lavabantur aegroti III, 13, 3.
Anaxagoras castigatur a Socrate, quod solem statuerit esse ignem IV, 7, 6.
Antiphon sophista refutatur a Socrate I, 6, 1.
Antisthenes cum Socrate disputat de amicorum pretio II, 5, 1. nunquam relinquit Socratem III, 11, 17. ex oeconomio factus imperator III, 4.
Apollodorus assiduus Socratis discipulus III, 11, 17.
Archedemus, homo pauper et disertus, liberat Critonem a sycophantarum petulantia II, 9.
Areopagi senatus laudatur constantia, grauitas, iustitia III, 5, 20.
Aristarchus Atheniensis uius inopiam subleuat consilium Socratis II, 7.
Aristippus disputat cum Socrate de voluptate II, 1. de bono et pulcro III, 8.
Aristodemus, cognomine Parvus, contemtor divinationis et religionis a Socrate reducitur ad deos colendos I, 4.
Aspasia II, 6, 36.
Athenienses laudantur et reprehenduntur III, 5. victi a Boeotis 4. nunquam sedes mutarunt 12. minus colunt senes 15. non parent magistratibus etc. ib.
Attica, cineta et divisa montibus III, 5, 25.
Boeotiam vastant Athenienses III, 5, 4.
Boeoti comparantur cum Atheniensibus III, 5, 2. seq. fiunt insolentiores adv. Athenienses 4.
Carthaginienses imperium Libyae tenent II, 1, 10.
Cebes, Thebanus III, 11, 17. Socratis auditor laude dignus I, 2, 48.
Cecrops diiudicavit litem deorum III, 5, 10.
Ceramo locuples multos alebat servos II, 7, 3.
Chaerecrates, frater minor Chae-

rephontis II, 3, 1. 15. Socratis discipulus probabilis I, 2, 48.

Chaerephon, frater Chaerecratis II, 3, 1. 15. Socratis discipulus honestus I, 2, 48.

Charicles cum Critia fuit legislator tempore XXX tyrannorum I, 2, 31. seq.

Charmides Glaucōnis filius III, 6, 1. III, 7, 1. ad remp. capessendam excitatur a Socrate ib.

Circe mutat Ulixis socios in sues I, 3, 7.

Clito, Atheniensis statuarius, quocum disserit Socrates de arte statuaria III, 10, 6.

Collytensis. V. Demeas.

Critias in oligarchia multa crudeliter fecit I, 2, 12. cur Socrate magistro usus, 16. in Thessalia depravatus, 24. amator Euthydemī, 29. legem tulit, ne ars disserendi doceretur, 31.

Crito, pater Critobuli I, 3, 8. Socratis discipulus probabilis I, 2, 48. tutus redditur a sycophantarum iniuria II, 9, 1.

Critobulus, Critonis filius, osculatur Alcibiadem pulcrum I, 3, 8. cum eo disserit Socrates de amicis deligendis et conciliandis II, 6.

Cyrebus Athen. pistor II, 7, 6.

Daedalus, ob artis peritiam captus a Minoe servus factus, inde cum filio aufugere conatus filium amisit, et ad barbaros delatus servivit IV, 2, 33.

Delia IV, 8, 2.

Delium, ad quod victi sunt Athenienses III, 5, 4.

Delphis in templo Apollinis fuit inscriptio: *Nosce te ipsum* IV, 2, 24.

Delphicus deus quid responderit de modo colendi deos IV, 3, 16.

Delus insula quo chorus mittitur

a Graecis III, 3, 12. ab Atheniensibus navis sacra IV, 8, 2.

Demeas Collytensis, artifex chlamydam II, 7, 6.

Diodorus, Socratis familiaris, compellitur ad benefaciendum Her mogeni II, 10, 1.

Dionysodorus profitetur artem imperatoriam III, 1, 1.

Epicharmus citatur II, 1, 20.

Epigenes, Socratis discipulus, corporis negligentior III, 12, 1.

Erasinides, praetor ab Atheniensibus morte multatus I, 1, 18.

Erechtheus, rex Atheniensium, eius educatio, hospitium, et bellum cum Graecis III, 5, 10.

Eutherus, Atheniensis, pauper bello factus compellitur ad vitae genus convenientius II, 8, 1.

Euthydemus, amatus a Critia I, 2, 29. cognomine Formosus, ab initio alienus ab omni disciplina, postea assiduus Socratis discipulus IV, 2, 1—40: ad deos colendos excitatur IV, 3, 2. seq. cum eo disputat Socrates de intemperantia IV, 5, 2. de aliis rebus IV, 6, 2.

Glaucō, Aristonis filius, temere reip. capessendae cupidus III, 6, 1. Charmidis pater, ib.; III, 7, 1.

Heraclidae adiuti ab Atheniensibus III, 5, 10.

Hercules pubescens II, 1, 21. seq.

Hermogenes, discipulus Socratis I, 2, 48. Hipponici filius, hortatur Socratem ut de apologia cogitet IV, 8, 4. Memoratur II, 10, 3.

Hesiodus citatur I, 2, 56. I, 3, 3. II, 1, 20.

Hippias Eleus disputat cum Socrate de iustitia et legibus naturalibus IV, 4, 5.

Hippocrates, dux Atheniensium victus ad Delium III, 5, 4.

Hipponicus. V. Hermogenes.

Homerus, carminis epici princeps I, 4, 3. citatur I, 2, 58. II, 6, 11. Homeri carmina IV, 2, 10.

Lacedaemonii colunt senes III, 5, 15. corpus exercent, ib. parent magistratibus, et legibus, ib. et IV, 4, 15. mutuam eolunt concordiam III, 5, 16. utuntur clypeis et hastis III, 9, 2.

Lamprocles, Socratis filius natu maximus, matri iratus placatur II, 2, 1.

Lebadia; hic clades Atheniensium accidit III, 5, 4.

Libyes parent Carthaginensibus II, 1, 10.

Lichas Lacedaemonius peregrinos hospitio excepit I, 2, 61.

Lycurgus fecit ut Spartani prae ceteris obedirent legibus IV, 4, 15.

Lydi subiecti Persarum imperio II, 1, 10.

Maeotae in Europa subiecti sunt Scythis II, 1, 10.

Megareses plerique occupati sunt exomidum confectione II, 7, 6.

Melanippides carminis dithyrambici princeps I, 4, 3.

Meletus accusator Socratis IV, 4, 4. IV, 8, 4.

Meno Atheniensis opifex paenularum II, 7, 6.

Mysi libertate utuntur et populantur Persarum regionem III, 5, 26.

Nausicydes Atheniensis multos alebat servos ad polentam faciendam II, 7, 6.

Nicias, Nicerati filius, emit talento servum, qui praeesset argenti fodinis II, 5, 2.

Nicomachides Atheniensis repulsam tulit praeturae III, 4, 1.

Olympia, locus, III, 13, 5.

Palamedes, celebris, ob sapientiam in visus Ulixi periit IV, 2, 33.

Parrhasius, Atheniensis pictor, Xenoph. Memor.

quocum Socrates disserit de arte pingendi III, 10, 1.

Peloponnesii bellum gerunt cum Atheniensibus III, 5, 4. 10. 11.

Pericles dicitur *ὁ πᾶνν* III, 5, 1. tutor Alcibiadis et civitatis praefectus I, 2, 40. disserit de legibus ib. disertissimus II, 6, 13.

Pericles f. Periclis nothus; cum eo disputat Socrates de revocandis Atheniensibus ad pristinam fortitudinem III, 5, 1.

Persae imperium Asiae tenent II, 1, 10. domini Asiae et Europae usque ad Macedoniam III, 5, 11.

Phaedondas Socratis discipulus probabilis I, 2, 48.

Phryges parent Persis II, 1, 10.

Pistias, loricarum opifex III, 10, 9.

Plato amatur a Socrate III, 6, 1.

Polycletus, statuariorum princeps I, 4, 3.

Procrustes, latro II, 1, 14.

Prodicus, sapiens; eius narratio de Hercule II, 1, 21.

Pythia sacerdos I, 3, 1.

Sciro, latro II, 1, 14.

Scylla II, 6, 31.

Scythae excellunt usu arcuum III, 9, 2. imperant Maeotis II, 1, 10.

Sinis, latro II, 1, 14.

Sirenes II, 6, 11. 31.

Socrates, senator fuit I, 1, 18. pater Lamproclis II, 2, 1. eius familiares aliquot I, 2, 48.

Thebani erga ceteros Boeotos iniurii III, 5, 2.

Themistocles benefaciendo sibi paravit civium amorem II, 6, 13. apud barbaros celebris III, 6, 2. unde factum sit ut civibus excelleret IV, 2, 2.

Theodorus, geometra celebris IV, 2, 10.

Theodota, meretrix III, 11, 1.

Theoguis citatur I, 2, 20.

Theseo imperante Athenienses
bella bene gesserunt III, 5, 10.

Thraces excellent usu peltarum
et iaculorum III, 9, 2.

Thrasyllus, praetor ab Athenien-
sibus morte multatus I, 1, 18.

Tolmides, Atheniensium dux, vi-
ctus ad Lebadiam III, 5, 4.

Ulixes Mercurii monitu ab in-
cantationibus liber I, 3, 7. orator
probabilis IV, 6, 15.

Xenophon refutatur a Socrate,
cum negasset osculum esse pericu-
losum I, 3, 11.

Zeuxis, pictorum princeps I,
4, 3.

Bei B. G. Teubner in Leipzig sind ferner erschienen:

WÖRTERBUCH

zu

XENOPHONS ANABASIS.

Für den Schulgebrauch bearbeitet

von

Ferdinand Vollbrecht,

Rector zu Otterndorf.

Mit 70 in den Text eingedruckten Holzschnitten, drei lithogr. Tafeln
und einer Karte.

gr. 8. geh. 18 Ngr.

Dieses neue Specialwörterbuch zur Anabasis unterscheidet sich namentlich durch die in den Text gedruckten Holzschnitte und die beigegebenen Tafeln von seinen sämtlichen Vorgängern. Der Verfasser ging nemlich von der Ueberzeugung aus, dass ein Specialwörterbuch für Schüler einer Tertia, denen die Benutzung antiquarischer, geographischer und anderer Hilfsmittel in der Regel nicht zu Dienste steht, in sachlicher Beziehung eine klare und bündige Darlegung alles dessen bieten muss, was der Schüler zum vollen Verständnis braucht und dass für diesen Zweck alles, was für die Einbildungskraft anschaulich gemacht werden kann, auch anschaulich gemacht werden muss. Aus diesem Grunde sind die zahlreichen Abbildungen beigegeben worden, welche dem Wörterbuche, das selbstverständlich auch in sprachlicher Beziehung auf der Höhe der Wissenschaft steht, einen bedeutenden Vorzug verleihen.

Benseler - Schenkl's

Griechisch-deutsches und deutsch-griechisches

SCHUL - W Ö R T E R B U C H.

- I. Band: Griechisch-Deutsch. Von G. E. Benseler. 3. Aufl.
gr. 8. geh. Preis 2 Thlr.
- II. Band: Deutsch-Griechisch. Von K. Schenkl. gr. 8.
geh. Preis 2 Thlr. 12 Ngr.

Das Griechisch-deutsche Schul-Wörterbuch von Benseler ist bereits in 3 starken Auflagen verbreitet und in seiner Einrichtung hinlänglich bekannt. Durch besondere Berücksichtigung der von Schulen gelesenen Autoren ist es für den Gebrauch an Gymnasien weit zweckdienlicher als alle grösseren Wörterbücher.

Das Deutsch-griechische Schul-Wörterbuch von Schenkl, vor Kurzem erst erschienen, wird an Vollständigkeit und Genauigkeit von keinem anderen Wörterbuche übertroffen, während es erheblich billiger als alle ähnlichen Wörterbücher ist.

Lateinisch-deutsches und deutsch-lateinisches
SCHUL - W Ö R T E R B U C H

von

Friedrich Adolph Heinichen,

Dr. der Phil. und Licentiaten der Theologie, Gymnasialprorector a. D. und Professor.

Erster Theil:

Zweiter Theil:

Lateinisch-Deutsch.

Deutsch-Lateinisch.

50 Bog. Lex.-8. 1864. geh. 1 Thlr. 24 Ngr.

45 Bog. Lex.-8. 1866. geh. 1 Thlr. 18 Ngr.

Dieses neueste lateinische Wörterbuch ist für den ganzen Cursus des Gymnasial-Unterrichts bestimmt und hat bereits in den meisten Schulen Deutschlands Eingang gefunden. Seine Vorzüge vor ähnlichen compendiösen Wörterbüchern sind allgemein anerkannt.

Wörterbuch

zu

Ovid's Metamorphosen.

Von

Dr. Johannes Siebelis,

Professor am Gymnasium zu Hildburghausen.

gr. 8. geh. 22½ Ngr.

Der durch seine Ausgabe der Metamorphosen (5. Aufl. 1867) und anderer Schulbücher rühmlichst bekannte Verfasser bietet in diesem Wörterbuche ein neues Hilfsmittel für das Verständniß der Metamorphosen, das den Bedürfnissen der Schule und der Wissenschaft gleichzeitig Rechnung trägt.

Reallexikon des classischen Alterthums
für Gymnasien.

Im Verein mit mehreren Schulmännern herausgegeben

von

Dr. Fr. Lübker.

Dritte durchgängig verbesserte Auflage.

72 Bogen. Lex.-8. Mit vielen Abbildungen. geh. 3 Thlr. 10 Ngr.

Das Buch hat eine so ausserordentlich günstige Aufnahme gefunden, dass drei starke Auflagen rasch hintereinander nöthig wurden. Dasselbe wird vorzugsweise gern zu Prämien benutzt.
